

Utsjoen kunta

TENONLAAKSON KEHITTÄMISSUUNNITELMA JA RANTAOSAYLEISKAAVAT

DEANULEAGI OVDDIDANPLÁNA JA GÁDDEOASSEOPPALAŠLÁVAT

Competence. Service. Solutions.

ESIPUHE

Karigasniemen alueen osayleiskaava on osa Tenojokilaakson kehittämissuunnitelma ja rantaosayleiskaavat-hanketta. Hankkeessa laaditaan kehittämissuunnitelma sekä oikeusvaikutteiset, mm. rakennuslupien myöntämisen ja asemakaavojen laadinnan perustana käytettävät osayleiskaavat Tenojokilaakson, Inarinjokilaakson ja Utsjokilaakson alueelle Utsjoen kunnassa. Hanke on Lapin ympäristökeskuksen avustama Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tavoite 1-ohjelmaprojekti.

Utsjoen kunnanvaltuusto hyväksyi vuoden 2004 aikana laaditun kehittämissuunnitelman kokouksessaan 22.12.2004. Kehittämissuunnitelma on kunnan kehittämistä ja koko hankkeen toiminnallisia lähtökohtia ja kehittämisvaihtoehtoja selvittävä ja suunnittelutavoitteita asettava osaraportti.

Yleiskaavan laadinnan keskeinen lähtökohta on yhdyskuntarakenteen kehityksen ja siihen liittyvän maankäytön ohjaaminen. Tällä tarkoitetaan rakentamisen, palvelu- ja työpaikka-alueiden ja infrastruktuurin ohjaamista maiseman ja luonnonolosuhteiden, kulttuurin ja kunnan kehittämisen kannalta kestävällä tavalla. Yhdyskuntarakenteen eri toimintojen sijoittumisen ohjaaminen vaatii riittävää tietoa niiden nykyisestä tilasta ja asemasta sekä kehittymisestä tulevaisuudessa.

Karigasniemen osa-alueen kokonaisrakenne muodostuu seuraavista kehittämissuunnitelmassa todetuista toiminnallisesti ja ympäristöllisesti eriluonteisista osakokonaisuuksista:

- Karigasniemen kyläkeskus
- Nuvvuksen, Outakosken ja Rovisuvannon pienialaiset kylät
- Nuvvus Ailigas tunturista Rovisuvannolle saakka valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
- Useita pienialaisia (pistemäisiä) matkailukohteita
- Muut Tenojoen varsi-alueet
- Inarijoen varsi-alueet Karigasniemen kyläkeskuksen eteläpuolella
- Itäpuolella reunustavat Paistunturin ja Muotkatunturin erämaa-alueet

Moninaiset ympäristölliset lähtökohdat ja suunnittelulle (mm. Tenonlaakson kehittämissuunnitelmassa) asetetut tavoitteet huomioiden on laadittu kokonaisrakenteen kannalta tarkoituksenmukainen, tulevaa maankäyttöä palveleva ja kehittävä yleiskaavaratkaisu.

Nyt on valmisteltu maankäyttö- ja rakennuslain mukainen valmisteluvaiheen aineisto - kaavaluonnos - siihen liittyvine tarkasteluineen. Valmisteluaineiston nähtävillä pidon, kuulemisen ja siitä saatavan palautteen pohjalta valmistellaan kaavaehdotus, joka tul-laan edelleen asettamaan yleisesti nähtäville ja käsittelemään kunnan hallinnollisessa hyväksymiskäsittelyssä.

Osayleiskaava-aineiston ja osallistuvan käsittelyprosessin pohjalta tietoisuus suunnittelualueen nykytilanteesta ja erityisesti maankäytöllisestä tulevaisuudesta lisääntyy ja selkiintyy. Tämä edesauttaa maanomistajia ja muitakin, joiden oloihin kaavaratkaisu vaikuttaa, valmistautumaan tuleviin maankäytöllisiin muutoksiin sekä yksittäisellä tila-kohtaisella että laajemmalla aluekohtaisella tasolla.

Koko hankkeen toteuttamista johtaa ohjausryhmä, jossa ovat edustettuna hankkeen tilaaja Utsjoen kunta ja Lapin liitto, Lapin maakuntamuseo, Lapin TE-keskus, Lapin tiepiiri, Lapin ympäristökeskus ja Saamelaiskäräjät. Hankkeen konsulttina on Maa ja Vesi Oy. Ohjausryhmään ovat kuuluneet seuraavat jäsenet ja suunnittelijat:

Antti Katekeetta	Utsjoen kunta (puheenjohtaja)
Aulis Nordberg	Utsjoen kunta
Samuel Paltto	Utsjoen kunta
Anneli Nuorgam	Utsjoen kunta (varajäsen)
Uula Tapiola	Utsjoen kunta
Veikko Porsanger	Utsjoen kunta (varajäsen)
Uwe Schmidt	Utsjoen kunta, aluearkkitehti (sihteeri)
Markku Porsanger	Utsjoen kunta, rakennustarkastaja
Kirsti Guttorm	Utsjoen kunta, (kirjanpito)
Ilmari Tapiola	Saamelaiskäräjät
Leena Aikio	Saamelaiskäräjät (varajäsen)
Tarja Outila	Lapin ympäristökeskus
Olavi Parpala	Lapin ympäristökeskus (varajäsen)
Voitto Tiensuu	Lapin liitto
Riitta Lönnström	Lapin liitto (varajäsen)
Hannu Kotivuori	Lapin maakuntamuseo
Ulla Alapeteri	Lapin tiepiiri
Jorma Leskinen	Lapin tiepiiri (varajäsen)
Keijo Alanko	Lapin TE-keskus
Olli Tuunainen	Lapin TE-keskus (varajäsen)
Paula Alho	Rahoituksen valvoja (EU-koordinaattori)

Hankkeen konsulttina on Pöyry Environment Oy.

Utsjoella 26.9.2006

OHJAUSRYHMÄ

PÖYRY ENVIRONMENT OY

SISÄLLYS

1	SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT	1
1.1	UTSJOEN KUNNAN PERUSTIEDOT	1
1.2	SUUNNITTELUALUE	3
1.3	SAAMELAISUUS	4
1.4	SUUNNITTELUTILANNE	5
1.4.1	Maakuntasuunnittelu	5
1.4.2	Yleiskaavat ja asemakaavat	7
1.4.3	Yleiskaavoitukseen kytkeytyvät hankkeet	7
1.4.4	Muut suunnitelmat ja selvitykset	7
1.5	RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	7
1.5.1	Asutus	7
1.5.2	Elinkeinot ja palvelut	7
1.5.3	Virkistysalueet, retkeily	8
1.5.4	Liikenne	8
1.5.5	Yhdyskuntatekniset verkostot	9
1.6	MAISEMARAKENNE	9
1.7	KULTTUURIHISTORIAALLISET KOHTEET	26
1.7.1	Kulttuurihistoriallisten ja perinnemaisemakohteiden kuvaus	26
1.7.2	Arkeologiset kohteet	32
1.7.3	Saamelaismuseum Siidan saamelaiskulttuurin inventointi	34
1.8	LUONNONYMPÄRISTÖ	40
1.8.1	Tausta	40
1.8.2	Teno- ja Inarijoen asutus	40
1.8.3	Alueen luonnonympäristö	40
1.8.4	Natura 2000-alueet	41
1.8.5	Luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit	44
1.8.6	Metsälain tarkoittamat kohteet	45
1.8.7	Vesilain mukaiset elinympäristöt	45
1.8.8	Inventoidut kohteet	45
2	SUUNNITTELUTAVOITTEET	54
2.1	YLEISTÄ	54
2.2	VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET	54
2.3	MAAKUNTASUUNNITTELUN ASETTAMAT TAVOITTEET	56
2.4	TENONLAAKSON KEHITTÄMISSUUNNITELMA 2020 ASETTAMAT TAVOITTEET	57
2.4.1	Yleisiä lähtökohtia	57
2.4.2	Toiminnalliset vyöhykekokonaisuudet ja maankäytölliset hankkeet	58
2.4.3	Yleiset vyöhykekohtaiset maankäyttöperiaatteet	59
2.4.4	Yleistä rantarakentamisen osoittamisperiaatteista	60
2.5	OSALLISTUMISPROSESSIN SYNNYTTÄMÄT PAIKALLISET TAVOITTEET	60
2.6	KULTTUURIYMPÄRISTÖN ASETTAMAT TAVOITTEET	61
2.6.1	Paikallisten näkemys	61
2.6.2	Kulttuurin merkitys suunnittelutyölle	61
2.6.3	Ympäristön hoidolliset tavoitteet	62
2.7	LUONNONYMPÄRISTÖN ASETTAMAT TAVOITTEET	62
2.7.1	Yleistä	62
2.7.2	Yleiset tavoitteet ja suositukset	62
2.7.3	Luontoarvojen huomioiminen	63
2.8	MAISEMASELVITYKSEN ASETTAMAT TAVOITTEET	65
2.8.1	Yleistä	65
2.8.2	Inarijoen alue	68
2.8.3	Maisemaan kohdistuvia yleistavoitteita	69

3	YLEISKAAVA JA SEN PERUSTELUT	70
3.1	YLEISTÄ.....	70
3.2	KOKONAISRAKENNE	71
3.3	VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN HUOMIOINTI	72
3.4	MAAKUNTASUUNNITTELUN HUOMIOINTI	73
3.5	MITOITUSPERUSTEET	74
3.5.1	Kehittämissuunnitelman mukaiset lähtökohdat	74
3.5.2	Karigasniemen kyläkeskus.....	74
3.5.3	Ranta-alueet.....	75
3.5.4	Kyläkeskuksen ulkopuoliset ranta-alueet	76
3.5.5	Maisema- ja kulttuuriympäristö	77
3.5.6	Reitistöt	77
3.5.7	Maankäytölliset aluevaraukset	78
3.5.8	Asuinalueet	78
3.5.9	Palvelu- ja työpaikka-alueet	79
3.5.10	Virkistysalueet	80
3.5.11	Luonnonsuojelualueet ja – kohteet	81
3.5.12	Kulttuuriarvot, rakennussuojelu- ja muinaismuistokohteet	81
3.5.13	Maa- ja luontaisaloualueet	83
3.5.14	Erityisalueet.....	84
3.5.15	Liikenne	84
3.6	OSAYLEISKAAVAN YLEISET MÄÄRÄYKSET	84
3.6.1	Rakentaminen	84
3.6.2	Rakentamistapa ja maiseman huomioiminen	85
3.6.3	Jätevesien ja jätteiden käsittely.....	85
4	OSAYLEISKAAVAN VAIKUTUKSET	87
4.1	YLEISTÄ.....	87
4.2	MAANKÄYTÖLLISET VAIKUTUKSET	87
4.2.1	Kokonaisrakenne	87
4.2.2	Rakentaminen / kyläkeskus / kyläkeskuksen ulkopuoliset alueet	88
4.2.3	Työpaikka-alueet / palvelut	88
4.2.4	Yhdyskuntatekniset verkostot / liikenneyhteydet.....	88
4.2.5	Virkistysalueet / reitistöt	89
4.2.6	Luontaiselinkeinot / maa- ja metsätalous	89
4.3	VAIKUTUKSET KULTTUURIYMPÄRISTÖÖN	89
4.4	VAIKUTUKSET MAISEMARAKENTEESEEN	90
4.4.1	Aluerakenne	90
4.4.2	Inarijoen alue.....	90
4.4.3	Karigasniemen alue	91
4.4.4	Tenojoen alue	91
4.4.5	Matkailua palvelevat alueet.....	92
4.4.6	Vaikutukset kulttuurimaisemaan	92
4.5	VAIKUTUKSET LUONNONYMPÄRISTÖÖN	92
4.5.1	Tausta	92
4.5.2	Kohdetarkastelu	93
4.5.3	Luontainen vedenkierto ja sen huomiointi maankäytössä.....	103
4.6	VAIKUTUKSET SOSIAALISIIN OLOIHIN	105
4.7	VAIKUTUKSET SAAMELAISKULTTUURIIN	106
4.8	VAIKUTUKSET KALASTUKSEEN	108

4.9	KARIGASNIEMEN OSA-ALUEEN RANTAOSAYLEISKAAVAN VAIKUTUKSET NORJAAN	110
4.9.1	Kaavan ympäristövaikutuksia koskevan yhteistyön järjestäminen Norjan ja Suomen välillä	110
4.9.2	Osayleiskaavan toteutumisen vaikutusten arvioinnin säädösperusta ja tavoite	110
4.9.3	Yleiskaavan tavoitteet ja yleiskaavaratkaisu	111
4.9.4	Vaikutukset kulttuuriympäristöön ja -maisemaan	113
4.9.5	Maiseman muutokset ja niiden voimakkuus	114
4.9.6	Vaikutukset luontoon	115
4.9.7	Vaikutukset Tenojoen vesistöön, kalastoon ja kalastukseen	115
4.9.8	Vaikutus saamelaiskulttuuriin	116
4.9.9	Yhteenveto merkittävistä vaikutuksista Norjaan	117
4.10	OSAYLEISKAAVAN OIKEUSVAIKUTUKSET	118
4.10.1	Yleistä	118
4.10.2	Rakentaminen yleiskaava-alueella	119
4.10.3	Rakennuslupamenettely Tenonlaakson yleiskaavan alueilla on seuraava: ..	119
4.10.4	Poikkeamismenettely	122

LIITTEET

Karigasniemen osa-alueen osayleiskaavakartat

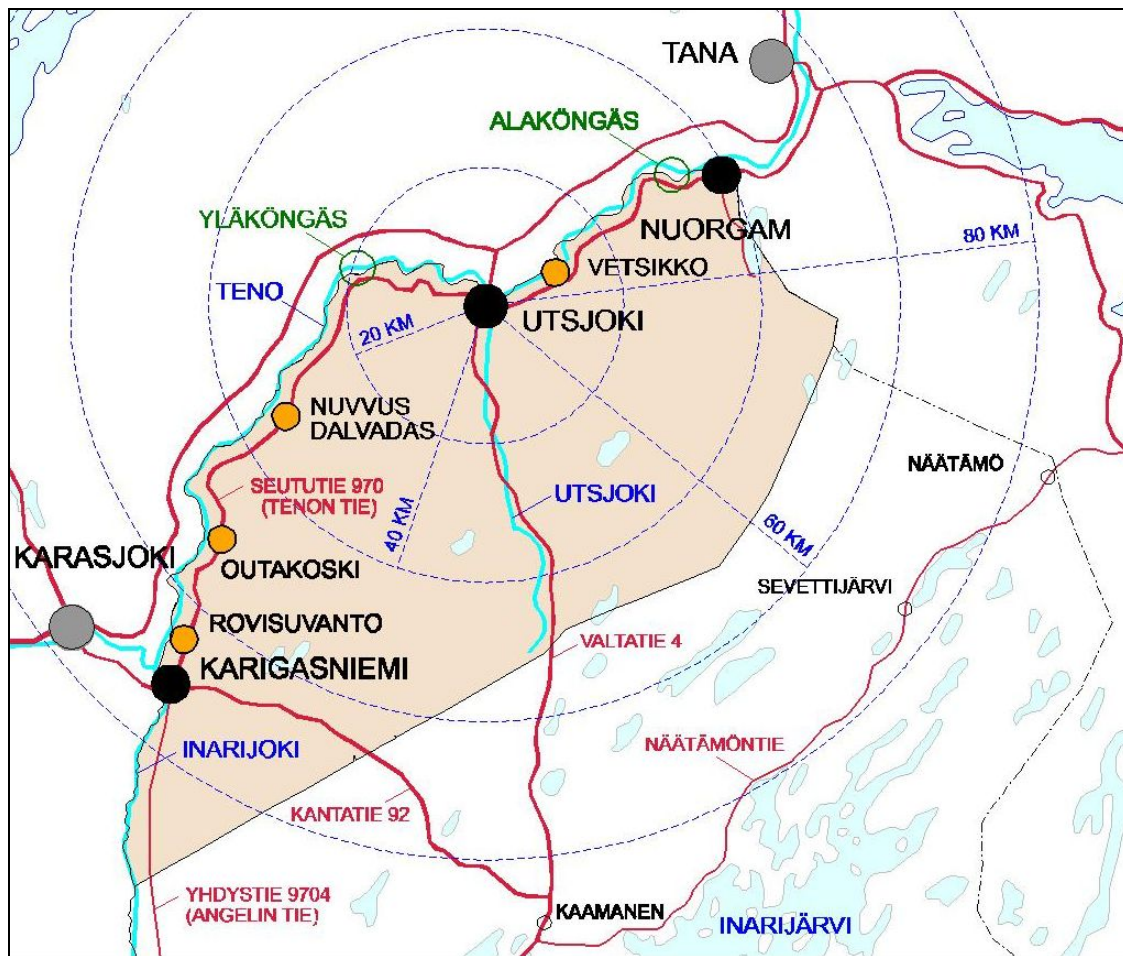
1 SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Suunnittelun lähtökohtia on kuvattu yksityiskohtaisesti hankkeen lähtökohtaraportissa sekä kunnanvaltuuston hyväksymässä kehittämissuunnitelmassa (Maa ja Vesi Oy 2004). Tähän yleiskaavaraporttiin on sisällytetty Karigasniemen osa-alueen keskeisimpiä lähtökohtia sekä suunnittelun reunaehtoja.

1.1 Utsjoen kunnan perustiedot

Kuva 1. Utsjoen seudullinen sijainti

Kuva 2. Utsjoen kunnan aluerakenne

Utsjoen kunta on Suomen pohjoisin kunta. Kunnan pinta-ala on 5.371 km², josta vesi-alueita on 203 km². Kunta on erittäin harvaan asuttu, vain 0,3 asukasta/km².

Kunnan tärkeimmät kyläkeskukset ovat Utsjoen kirkonkylä, Karigasniemi ja Nuorgam. Kuntakeskus on Utsjoen kirkonkylä.

Kunnan väestömäärä on viimeisen tilaston (31.10.2004) mukaan 1373 henkilöä. 1980-luvun alkupuoliskolla Utsjoen väestömäärä nousi n. 4 %, mutta vuosikymmenen loppupuoliskolla se laski n. 2%. 1990-luvun alussa väestömäärä nousi jälleen n. 2 %, jolloin väestöä oli 1568 henkilöä. 1990-luvun loppupuolella väestömäärä väheni peräti 10 %, mutta 2000-luvun alkupuoliskolla väestömäärä on pysynyt suurin piirtein samalla 1400 asukkaan tasolla. Karigasniemen alueella asuu 315 henkilöä, Outakosken alueella 182, Utsjoki - Mieraslompolo alueella 642 ja Nuorgamin alueella 214.

Tilastokeskuksen väestöennusteissa Utsjoelle ennustetaan selkeää muuttovoitosta johtuvaa väestönkasvua. Kyseessä on kuitenkin laskentamenetelmistä johtuva virhe. Todellisuudessa Utsjoen väestömäärän arvioidaan nykykehityksellä hieman laskevan. Utsjoen ja Norjan välillä muuttaa ihmisiä vuosittain 10–20 henkilöä. Muuttoa tapahtuu molempiin suuntiin. Saamelaisia on Utsjoen väestöstä selvästi yli puolet. Tarkempia väestötietoja on kerrottu lähtökohtaraportissa.

Asuinrakennusten (AO) ja loma-asuntojen (RA) kokonaismäärä kunnassa on noin 1100 (tässä hankkeessa laadittavilla yleiskaava-alueilla). Näistä noin puolet on ympärivuotisesti käytettäviä asuntoja ja noin puolet loma-asuntoja.

Tässä hankkeessa laadittavien yleiskaava-alueiden ulkopuolella on noin 150–200 rakennusta, joista n. 50 on asuinrakennuksia ja n. 100 loma-asuntoja.

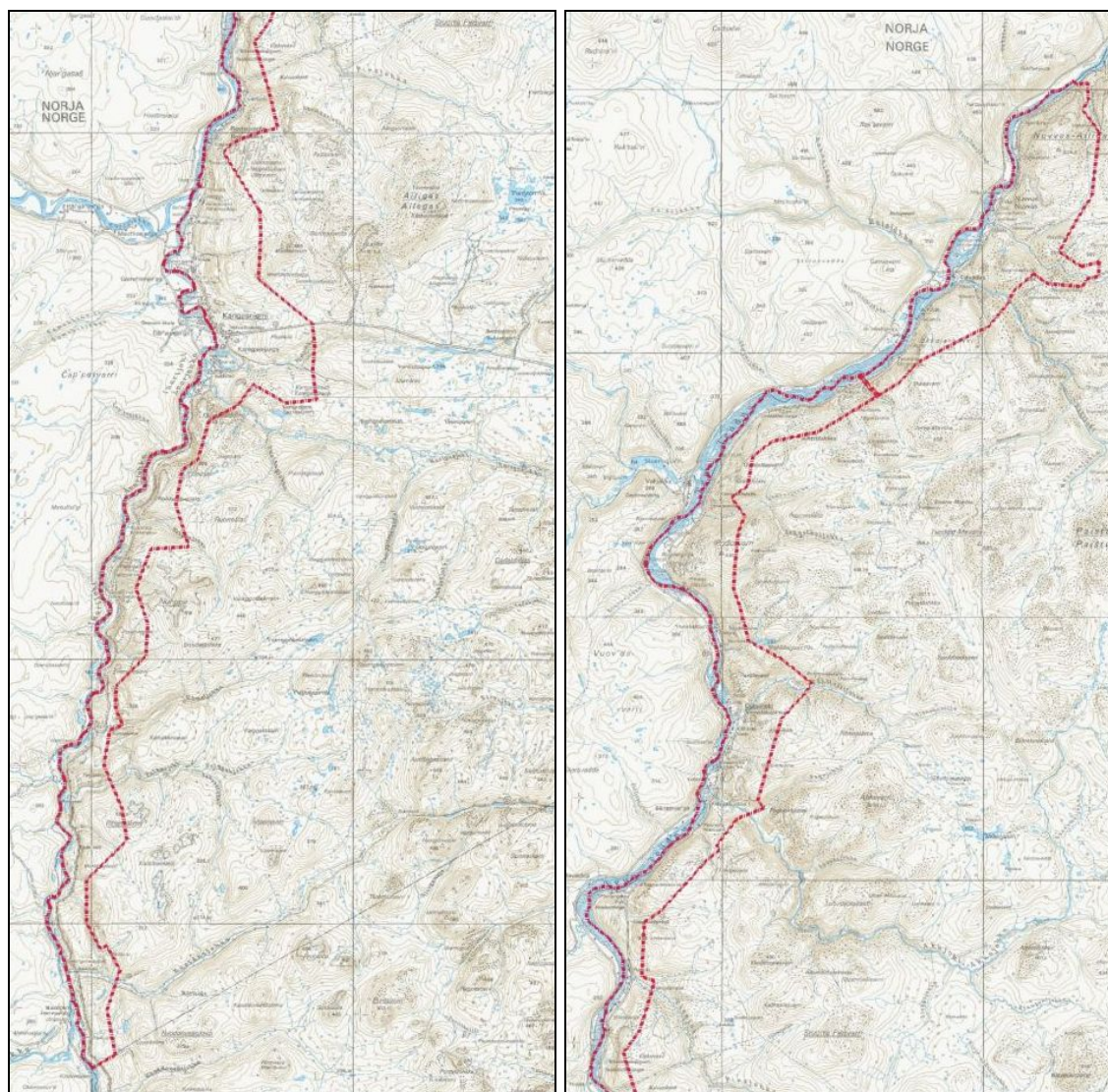
Kunnan lainakanta oli v. 2002 1826 euro/asukas, mikä on selvästi Lapin ja koko maan keskiarvoa suurempi.

(Utsjoen kunta, 2004) (Lappi lukuina, 2003) (Tilastokeskus/SYKE YKR/Lapin liitto, 2004)

1.2 Suunnittelualue

Karigasniemen yleiskaava-alueeseen sisältyy Karigasniemen kyläkeskus ja sen ulkopuolista Tenon ranta-aluetta n. 60 km Nuvvus Ailigas'in alueelta (Ailigasin kuulussa alueelle) Karigasniemelle saakka sekä Inarijoki (n. 30 km) Utsjoen osalta.

Outakoski, Dalvadas ja Nuvvus, kylät Karigasniemen ja Kirkonkylän välillä, ovat rakenteeltaan väljempiä Tenojokilaakson tasanteilla sijaitsevia viljelysalueitakin omaavia kyläalueita. Kyläkeskuksen ulkopuolisella ranta-alueella rakentamistehokkuus on tällä hetkellä alle 3 rakennuspaikkaa rantaviivakilometriä kohti.

Karigasniemen osayleiskaava-alueen raja. Yleiskaavarajauksessa on huomioitu jokilaakson maisemallinen kokonaisuus ja tilarajat.

1.3 Saamelaisuus

Saamelaiset alkuperäiskansana

Saamelaiset ovat EU:n ainoa alkuperäiskansa. Suomessa on tällä hetkellä (2002) saamelaisia noin 7 500 henkeä. Heistä yli 4 000 asuu saamelaisten kotiseutualueella, johon kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnan pohjoisosa. Muualla Suomessa asuu 2000 saamelaista ja loput asuvat ulkomailla.

Taulukko. Saamelaiset Ylä-Lapin kunnissa vuonna 2000

	Enontekiö	Inari	Utsjoki	Sodankylä
Koko väestö	2 225	7 452	1 412	10 105
Saamelaiset	429	2 243	987	424
Saamelaisia väestöstä	19,3 %	30,1 %	69,9 %	4,2 %

Saamelainen identiteetti ja arvot

Vahvan saamelaisen identiteetin muodostavat oma kieli, suku ja kotiseutu, kulttuuriperintö, luonnonvarojen kestävä käyttö, luonnon arvostaminen ja kunnioittaminen sekä rauha ja sovinnollisuus. Saamelaisuuden perustan muodostavat erityisesti äidinkieli, joikuperinne, väri- ja muotokieli sekä luonto.

Saamelainen-sanaa suomenkielessä otettiin käyttöön 1950-luvun jälkeen, sitä ennen käytettiin "lappalainen", jolla oli taakkanaan negatiivinen sävy ja maailmassa muutoinkin käännyttiin käyttämään nimityksiä, jotka olivat lähinnä alkuperäistä muotoa. Nykyään käsitettä "lappalainen" käytetään lähinnä historiallisin lapinkyliin ja lapinveroon liittyvissä yhteyksissä. Saamelaiset kutsuvat itseään omalla kielellään "sápmelaš" tarkoittaen yksilöä. Sápmi on puolestaan saamelaisten maa, mutta se on myös saamelaisten kieli, Saamen kansa ja yksilö. (Maria Sofia Aikio cit. Pennanen-Näkkäläjärvi, 2000)

Saamelaisten oikeudet

Saamelaiskulttuurin ja sen perustana olevien luontaiselinkeinojen turvaaminen on asetettu velvoitteeksi lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa. Saamelaisilla on alkuperäiskansana Suomen perustuslain (731/1999) turvaama oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisilla tarkoitetaan saamelaiskäräjälaissa (974/1995) määriteltyjä henkilöitä. YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artikla turvaa vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuden nauttia omasta kulttuuristaan (ns. KP-sopimus). Sopimuksen takaamat perusoikeudet ovat uskonto, kieli ja kulttuuri. Kulttuuriin kuuluviksi katsotaan perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. Sopimuksen turva ei edellytä muiden käyttömuotojen ja käyttäjien poissulkemista mutta ne eivät saa merkittävästi häiritä alkuperäisiä elinkeinoja. Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. (Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma, 2000)

Eri suunnitelmia tehtäessä ja toimia suunnitellessa joudutaan arvioimaan, minkä tasoinen haitallinen vaikutus vaarantaa sopimuksen turvaaman kulttuurin harjoittamisen perusoikeuden. Esimerkiksi porotalous on osa saamelaiskulttuuria ja porolaitumiin vaikuttavat toimet voivat vaikuttaa myös saamelaiskulttuuriin. (Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma, 2000)

Suomen EU-liityntä ei aseta esteitä saamelaisten aseman kehittämiselle. Vuoden 1994 liittymissopimuksen osana olevassa pöytäkirja n:o 3:ssa saamelaisista osapuolet tun-

nustavat ne velvollisuudet ja sitoumukset, jotka Suomella on kansallisten ja kansainvälisen oikeuden nojalla saamelaisiin nähden erityisesti saamelaisten perinteisten elinkeinojen, kielen, kulttuurin ja elämäntavan säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Artiklan 1 mukaan saamelaisille voidaan EY-oikeuden estämättä myöntää kansallisella lainsäädännöllä yksinoikeuksia poronhoitoon perinteisillä saamelaisalueilla ja artiklan 2 mukaan muitakin yksinoikeuksia EU:n toimielinten myötävaikutuksella. Vuoden 1996 alusta voimaan tulleella Suomen perustuslain muutoksella saamelaisille alkuperäiskansana turvattiin saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva kulttuuri-itsehallinto. Sitä suunnittelemaan ja toteuttamaan asetettiin Saamelaiskäräjät, joka valitaan saamelaisten kesken joka neljäs vuosi toimeenpantavilla vaaleilla. Saamelaiskäräjät hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat ja lisäksi edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. (Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma, 2000, laki Saamelaiskäräjistä 9 §)

1.4 Suunnittelutilanne

1.4.1 Maakuntasuunnittelu

Lapin liitto toimii maakunnan, sen kuntien ja asukkaiden eduksi kehittämis-, suunnittelu-, tutkimus- ja edunvalvonta-asioissa. Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, maakuntakaava sekä alueellinen kehittämisohjelma (maakuntaohjelma). Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa.

Lappi 2020 Lapin maakuntasuunnitelmassa todetaan mm. seuraavaa:

- Lapin omaleimaista kulttuuriympäristöä arvostetaan korkealle sekä asukkaiden viihtyisyyden ja kotiseututunteen kannalta että matkailun vetovoimatekijänä.
- Matkailun tavoitteena on kasvattaa matkailijavirtoja, kansainvälistyä, parantaa kannattavuutta, luoda ympärivuotista kysyntää, huolehtia saavutettavuudesta, nostaa käyttöasteita sekä lisätä tuloa ja työpaikkoja. Luontoaktiviteetit ovat merkittävän tuoteryhmä ja niistä kehitetään monipuolisia Lapille leimallisia tuotteita.
- Elinkeinojen, maankäytön, liikenteen, yhdyskuntatekniikan ja muun toiminnan suunnittelussa tulee ympäristönäkökulman vahvistua.

Lapin päivitetty maakuntasuunnitelma Lappi 2022 on hyväksytty 20.5.2005.

Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisen on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Pohjois-Lapin maakuntakaavan (Inari, Sodankylä ja Utsjoki) laatiminen on aloitettu vuonna 2001. Maakuntakaava on hyväksytty 19.5.2006.

Lapin seutukaavat on laadittu neljänä eri osaseutukaavana 1970 -luvun alusta lähtien kahden vuosikymmenen kuluessa.

Karigasniemen suunnittelualueen osalta seutukaavassa on todettu mm. seuraavat kohteet:

- Karigasniemen kyläalue (AT)
- Outakosken kyläalue (AT), talouskyläkeskus
- Moottorikelkkareitit (kr)
- Muinaismuistokohteet /-alueet (SM)

- Loma-asuntoalueet (RA)
- Kuoppanivan sora-alue

Maakuntakaavassa on todettu mm. seuraavaa:

- Ranta-alueilla taajamatoimintojen alueiden (A) ulkopuolella vapaan rantaviivan osuus tulee olla vähintään puolet muunnetusta rantaviivasta.
- Ranta-alueilla tulee turvata rannan suuntainen kulkuyhteys
- Tulva-, sortuma- ja vyörymävaara-alueet on osoitettava yleis- ja asemakaavoissa joko alueina tai rakentamisrajoituksina. Rakennuspaikkoja ei saa suunnitella sijoitettavaksi alueille, joilla on tulvan, sortuman tai vyörymän vaaraa.
- Poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset on turvattava

Karigasniemen suunnittelualueen osalta maakuntakaavassa on todettu mm. seuraavat kohteet:

- Jäämeren käytävä (jk): Jäämeren käytävän tavoitteena on edistää Pohjois-Lapin, Pohjois-Norjan ja Luoteis-Venäjän välistä yhteistyötä. Jäämeren käytävää kehitetään kansainvälisenä liikennekäytävänä, jonka maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen, liikenteen ja matkailun palveluihin sekä liikenneympäristön laatuun sekä luonnon-, maiseman- ja kulttuuriympäristöarvoihin. Maankäytön suunnittelussa on otettava huomioon korkealuokkaisen maantien sekä energia- ja tietoliikennejohtojen tilavaraukset ja rajoitukset ympäröivälle maankäytölle.
- Matkailualue (mv): Rovisuvannon – Karigasniemen – Inarajokivarren vyöhyke, joka ulottuu myös Kevon reitin lähtöalueelle.
- Maaseudun kehittämisen kohdealue, jolla korostuu saamelaiskulttuuri: Rovisuvannon - Outakosken – Nuvvuksen – alue yhtenäisenä alueena
- Karigasniemi keskustatoimintojen alueena (keskuskylä)
- Utsjoen kirkonkylä – Karigasniemi -välille moottorikelkkareitti
- Useat muinaismuistokohteet (SM)
- Tenojoen laakso (ma)
- Talvadaksen kylä (kulttuuriympäristö)

1.4.2 Yleiskaavat ja asemakaavat

Karigasniemen taajama-alueelle on laadittu yleiskaava v. 1980. Ko yleiskaavassa esitetty maankäyttöratkaisu tullaan huomioimaan nyt laadittavassa yleiskaavassa.

Asemakaavatilanne suunnittelualueella on seuraava:

- Nillavaaran rantakaava on valmistettu 3.6.1988
- Osman alueelle ollaan laatimassa ranta-asemakaavaa

1.4.3 Yleiskaavoitukseen kytkeytyvät hankkeet

Utsjoella on käynnissä useita hankkeita, jotka liittyvät kehittämissuunnitelman ja osayleiskaavojen laatimiseen, mm:

- Tenon säilyttäminen luonnontilaisena lohijokena -hanke
- Tenon moninaiskäyttösuunnitelma (päivitys)
- Johtolat-hanke; joka täydentää kaavoitusta kaavoitusalueen ulkopuolelle jäävillä alueilla (sisältää mm. moottorikelkkaurat sekä luontopolut)
- Matkailun pohjoinen ulottuvuus MPU-hanke
- TUPA-hanke
- Arctic Trail II -projekti
- Lapin kulttuuriympäristö tutuksi -hanke

1.4.4 Muut suunnitelmat ja selvitykset

Alueella on tehty lukuisia selvityksiä ja sinne on laadittu useita suunnitelmia.

Tenonlaakson kehittämissuunnitelmaa ja rantaosayleiskaavoja varten on laadittu lähtökohtaselvitykset, joiden keskeiset osat on raportoitu erillisenä lähtökohtaraporttina (Maa ja Vesi Oy 2004). Selvitykset ovat perustuneet laajaan olemassa olevaan aineistoon, haastatteluihin, osallisten mielipiteisiin sekä maastoinventointeihin.

Kaavas suunnittelun yhteydessä selvityksiä on täydennetty, erityisesti luonto- ja maisematarkastelun osalta.

1.5 Rakennettu ympäristö

1.5.1 Asutus

Karigasniemen kyläkeskusalueella asuu n. 300 asukasta n. 80 rakennuspaikalla. Kyläkeskuksen ulkopuolisella yleiskaavoitettavalla haja-asutusluonteisella alueella on nykyisin n. 300 rakennuspaikkaa (loma-asunnot ja ympärivuotiset asunnot yhteensä). Osa näistä on ns. ranta-alueen ulkopuolella.

1.5.2 Elinkeinot ja palvelut

Karigasniemellä on sekä julkisia että yksityisiä palveluita. Julkisia palveluita ovat Karigasniemen koulu ja terveystalo. Matkailupalveluita tarjoavia yrityksiä kyläkeskuksen ulkopuolella on kymmenkunta.

Suunnittelualueen kannalta huomionarvoista on Norjan puoleisen Karasjoen läheinen sijainti. Sen etäisyys on n. 20 km Karigasniemeltä. Karasjoella on n. 3000 asukasta. Karasjoella on mm. Norjan saamelaiden hallintokeskus ja Norjan saamelaiskäräjien

parlamentti, sekä saamelaismuseum. Kunnassa on myös terveyskeskus, pankki, hyvät kaupalliset palvelut (erikoistavaroita myös suomalaisille), hotelli ja ravintoloita.

Karigasniemen ja Karasjoen välillä on paljon vuorovaikutusta molempiin suuntiin. Raja-kauppa on hyvin vilkasta. Karasjoen saamelaiskulttuurikeskukseen liittyvä palvelutarjonta ja yhteistyö on merkittävää.

Pelastustoimessa harjoitetaan paljon yhteistyötä naapurikuntien kanssa. Suomessa pelastustoimi hoidetaan Lapin liiton koordinoimana seutuyhteistyönä. Lisäksi Norjan lähi-kuntien kanssa on yhteistyösopimus siten, että lähin yksikkö hoitaa esim. pelastustoi-messa sammutustyöt. (Utsjoen kunnan talousarvio vuodelle 2004)

Karigasniemen osa-alueella on mm. seuraavia palveluita / yrityksiä:

- Loma-Karigas
- Rajakaluste
- Tenon metalliautokorjaamo ja -maalaamo
- Camping Tenorinne
- Tielaitos, Karigasniemen tukikohta
- K-ekstra
- Lomakylä Soarve
- Tenohalli
- Spar-Härkönen
- Kalastajan majatalo
- Poronlihamyymälät

1.5.3 Virkistysalueet, retkeily

Pääsääntöisesti virkistystäytyminen liittyy Tenojoella kalastukseen, tunturialueilla retkeilyyn ja moottorikelkkailuun. Karigasniemen itäpuoliselle sijoittuvaan Kevon reittiin liittyy erittäin korkeatasoinen Sulaojan luontopolku, jonka kävijämäärät ovat n. 10 000 vuodessa.

1.5.4 Liikenne

Tiestö

Suunnittelualueella on kattava yleinen ja yksityinen tieverkosto. Karigasniemeltä kirkonkylän kautta Nuorgamiin kulkee Tenojokea mukaileva seututie 970 (Tenon tienä tunnettu). Kaamasesta Karigasniemeen kulkee kantatie 92. Inarijoen varrella Karigasniemestä etelään Angeliin johtaa yhdystie 9704.

Karigasniemen kyläkeskuksesta on hyvät tieyhteydet rajanylityspaikkoineen Norjan puolelle.

Vesireitit ja rantautumispaikat

Tenojoki on aina toiminut vesireittinä ja liikenneväylänä. Varsinaista venereittiä joessa ei ole, mutta jokea on aina käytetty liikkumiseen. Tenojoen varrella on jonkin verran rantautumis- ja vesillelaskupaikkoja.

Moottorikelkkareitit

Kaasmukasta on Karigasniemelle reitti, joka jatkuu Norjan puolelle. Suoraa moottorikelkkareittiä Karigasniemeltä Utsjoelle ei ole.

Joukkoliikenne

Ivalon suunnasta Karigasniemelle kulkee pääsääntöisesti yksi linja-autovuoro päivässä molempiin suuntiin. Norjan puolelle kulkee linja-autovuoroja Karigasniemeltä Karasjoelle.

1.5.5 Yhdyskuntatekniset verkostot

Energiahuolto

Utsjoella toimii Utsjoen sähköosuuskunta, jonka jakeluverkkoon kuului v. 2002 1170 asiakasta. Sähkön toimittaa Energia Polar Oy. Sähkönjakeluverkosto on koko Utsjoen kunnan kattava.

Vesihuolto

Karigasniemen kyläkeskus kuuluu kunnallisen vesijohto- ja jätevesiviemäriverkoston piiriin vedenottamoihin ja jätevedenpuhdistamoihin. Kyläkeskuksen ulkopuolella ei ole vesijohto- tai viemäriverkostoja. Sekä vedenotto että jätevesien käsittely on järjestetty haja-asutusalueilla kiinteistökohtaisesti.

Jätehuolto

Koko Utsjoen kunta kuuluu järjestetyn jätteenkuljetuksen piiriin. Jätteet kuljetetaan Norjan puolelle Tanan kaatopaikalle.

Tenojokivarressa yleisten jätteen keräyspisteiden osalta kunta tekee yhteistyötä tiehallinnon ja metsähallituksen kanssa.

Matkailusta muodostuvasta jätteestä yli 90 % muodostuu kesä – syyskuun välisenä aikana. Jokien varsilla kulkeva päätieverkosto mahdollistaa useimmiten sujuvan jätteiden keräilyyn keräilypisteestä pakkaavalla jäteautolla.

1.6 Maisemarakenne

Yleistä

Tenonlaakso ja Utsjokilaakso ovat Pohjois-Lapin merkittävimmät jokilaaksot. Laaksot halkovat tunturiselännealueita ja muodostavat ympäröivästä karusta tunturiseudusta luonnonoloiltaan ja maisemaltaan selvästi poikkeavan kokonaisuuden. Luonnonolot ovat suoraan vaikuttaneet myös jokilaaksojen kulttuurihistoriaan ja elinkeinoihin, joilla puolestaan on ollut oma vaikutuksensa maisemaan. Jokilaaksoissa on ollut asutusta ja ne ovat toimineet tärkeinä kulkureitteinä jo esihistoriallisella ajalla, mistä merkinä ovat mm. lukuisat muinaisjäännekohteet.

Suunnittelualueen maisema on vaikuttavaa. Tunturien jyrkät rinteet tai jääkauden jälkeisten jokiprosessien muovaamat, harjuaineksesta muodostuneet rantaterassit nousevat paikoin suoraan jokiuomasta, ja maisema on erämaista ja jylhää. Paikoin jokiuoman ja tunturiselänteiden väliin jää kapeita rantatasanteita, joille alueen asutus ja pienialaiset viljelmät ovat keskittyneet. Näillä alueilla maiseman vaikuttavuus perustuu sekä komeaan luonnonmaisemaan että luonnonympäristön ja ihmisen toiminnan väliseen suhteeseen. Suunnittelualueen maisemassa on näkyvissä sekä saamelaisen että suomalaisen kulttuuriperinnön vaikutteita, ja lisäksi maisemaan liittyy erityisesti saamelaiskulttuurin osalta ”näkyvätömiä” merkityksiä ja arvoja, jotka eivät ole paikallistettavissa karttamerkinnöiksi.

Jokilaaksojen syntyhistoria

Laaksot ovat olleet alun perin kallioperän ruhjevyyhykkeitä, joita jääkautiset jäätikkövirrat ovat muokanneet U-laaksoiksi. Kallioperän ruhjeiden suorakulmaisen koordinaatiston mukaisesti Utsjoki- ja Tenojokilaaksot ovat usein suoria ja mutkittelevat 90 asteen kulmissa. Kolmannen kaava-alueen pohjoisosien jokilaaksot poikkeavat tästä kaarevan muotonsa takia. Jokilaaksot asettuvat kallioperän ruhjeiden mukaisesti useita kilometrejä laajoille kehäkaarille.

Jääkautiset jäätikkövirrat ovat pyöristäneet jonkin verran jokilaaksoja. Laaksoja pitkin ovat kulkeneet myös jäätikön pohjalla virranneet joet, jotka ovat tuoneet laaksoihin harjuainesta. Jäätikön vetäytymisen jälkeen laaksot olivat pääosin meren peitossa, joka yhdessä jokien kanssa on tasoittanut laaksoihin kerääntynyttä maaperää nykyiseen asuunsa.

Maastonmuodoista saa parhaan käsityksen kuvien 4 ja 5 avulla. Kuvassa 4 on mallinnettu suunnittelualueen valaistusolosuhteet maastonmuotojen perusteella. Valoisuuden laskennassa on huomioitu rinteiden suunta ja sen astekulma. Tenojokilaaksossa valaistusero on pohjois- ja eteläpuolen välillä erityisen merkittävä silloin kun joki kulkee itä-länsi-suuntaisesti. Kuvassa 5 näkyy rinnekaltevuudet ja maaston korkeustaso sinisen ollessa alin ja punaisen korkein alue.

Jokien vaikutus jokilaaksoissa

Tenojoki meanderoi muokaten rantoja ja rinteiden alaosia koko laakson leveydeltä. Meanderointi on seurausta joen ranta-alueita kuluttavasta vaikutuksesta, jonka seurauksena jokiuoma siirtyy jatkuvasti. Selvimmin prosessin voi havaita Karigasniemen lähiympäristössä, jossa näkyy aikaisemman meandroimisvaiheen vanhoja uomia ja Tenojoen nykyisen uoman lisäksi seuraava kehitys vaihe, jossa joki purkautuu laakson länsireunalta läpi. Kuvassa 1 vasemmalla näkyy sorapintaisena korkeana rantaluiskana joen voimakkaasti kuluttama ranta-alue, jonka läpi Tenojoki on työntymässä. Kuvassa 2 on sama alue ilmakuvan ja kartan yhdistelmänä. Kuvassa 3 on päinvastainen tilanne, jossa joki ei mahdu meandroimaan kapean jokilaakson pohjan takia.

Tenojokea on käsitelty kokonaisuutena Tenojokilaakson kehittämissuunnitelmassa. Tässä raportissa keskitytään Utsjoen kunnan kolmannen rantayleiskaavan kattamalle alueelle. Jokilaakson pohjalla näkyy joen meanderoinnin jäljet maastonmuotojen tasaisuudessa ja niiden suuressa mittakaavassa. Tenojokilaaksossa ei sijaitse varsinaisia järviä vaan joitain vanhoja Tenojoen uomien jäänteitä tai pieniä lampia.

Tenojokilaakso muodostaa eri kasvillisuustypeille suotuisemman elinympäristön kuin karut ylänköalueet. Jokilaakso on kosteampi ja sen maaperä on parempi kasvualusta ravinteita vaativille biotoopeille ja syvien laaksomuodostelmien pienilmasto on myös ylänköalueita suotuisampi. Alueen jokilaaksoissa on havumetsiä, joita ympäröivät lehtipuumetsät. Ylempänä selänteellä lehtipuiden valtaamat alueet muuttuvat karuksi tunturipaljakkoiksi. Kuvasta 7 voi havaita jokilaaksojen vaikutuksen alueen kasvillisuuteen, mikä korostuu pohjoiseen päin mentäessä. Kaava-alueen pohjoisosassa jokilaaksosta levittäytyvät metsävyyhykkeet ovat selvästi kapeammat kuin alueen eteläpuolella.

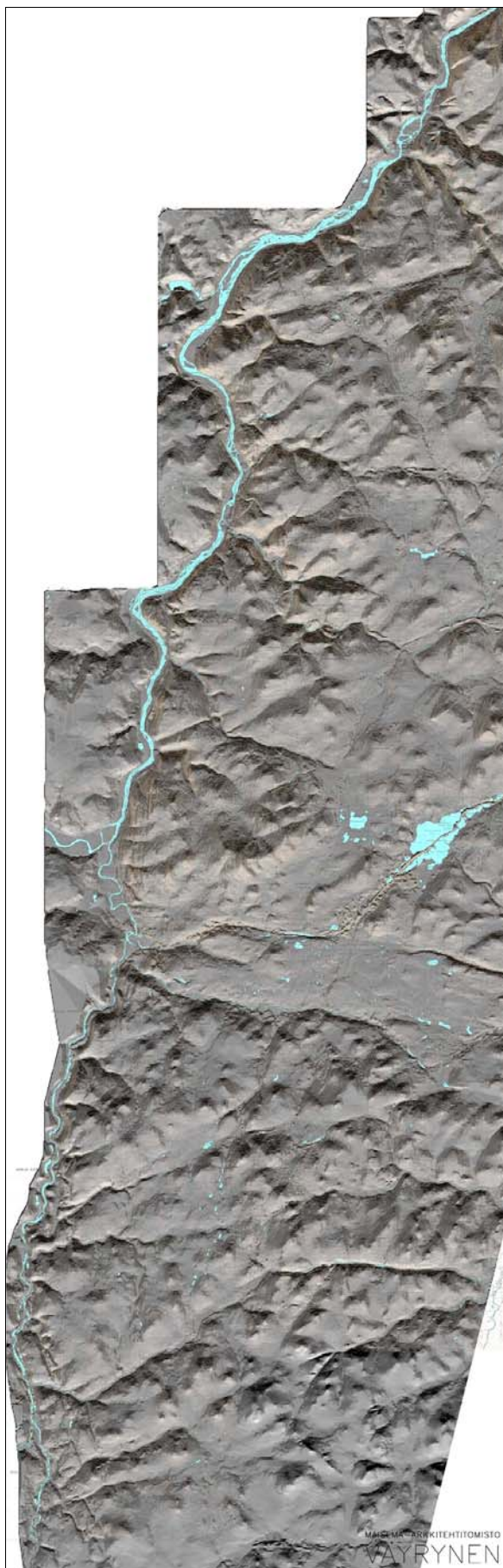
Kuva 1. Karigasniemen kylä.

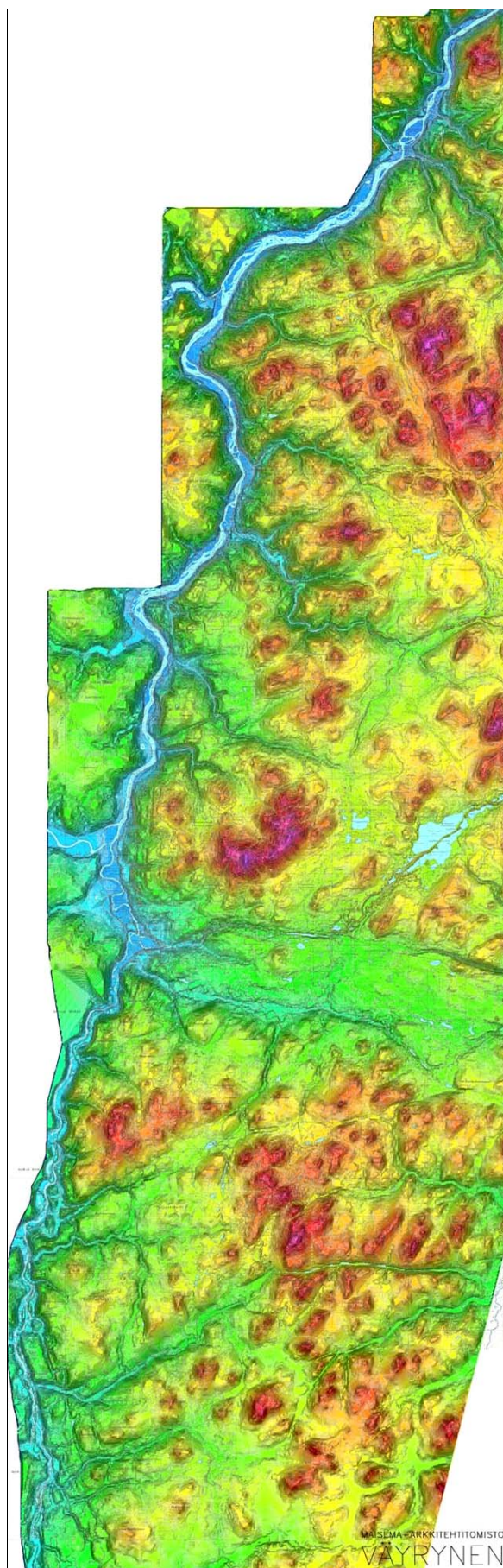
Kuva 2. Kuvassa on ilmakehuun liitetty peruskartta Karigasniemen kohdalta.

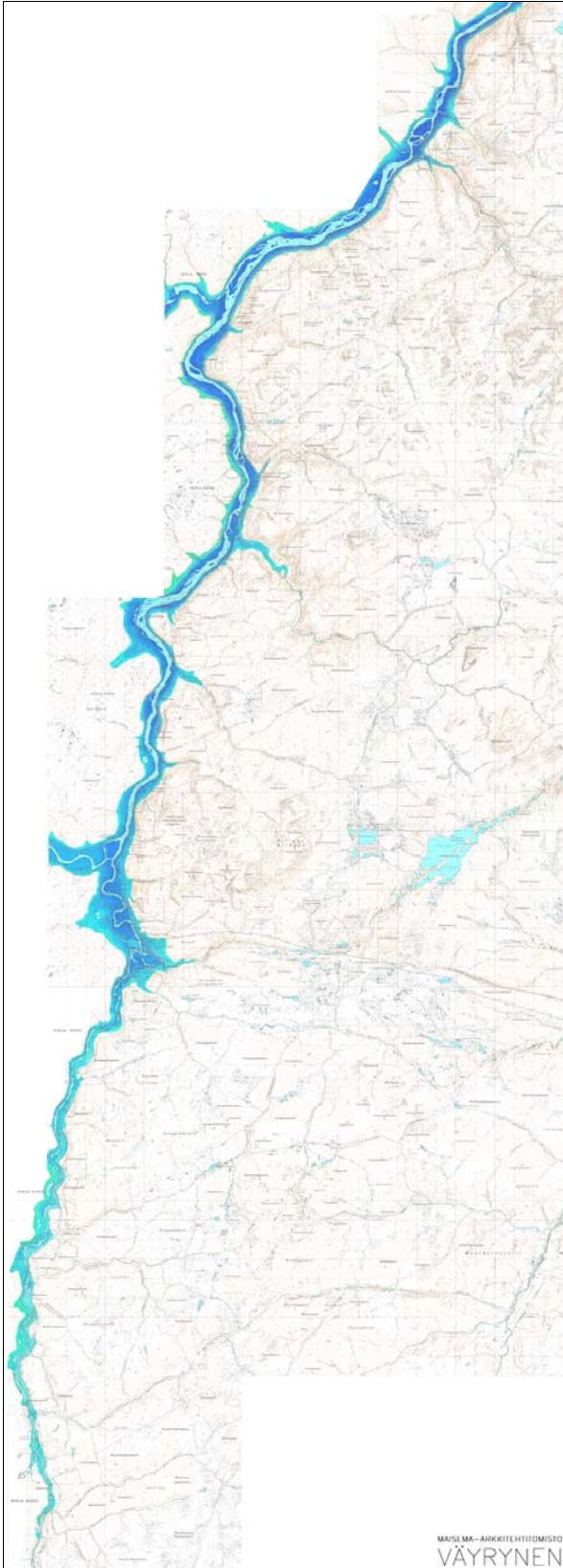
Kuva 3. V-mallinen Tenojoen laakso kaava-alueen koillispuolelta, jossa joki kulkee suoraviivaisesti.

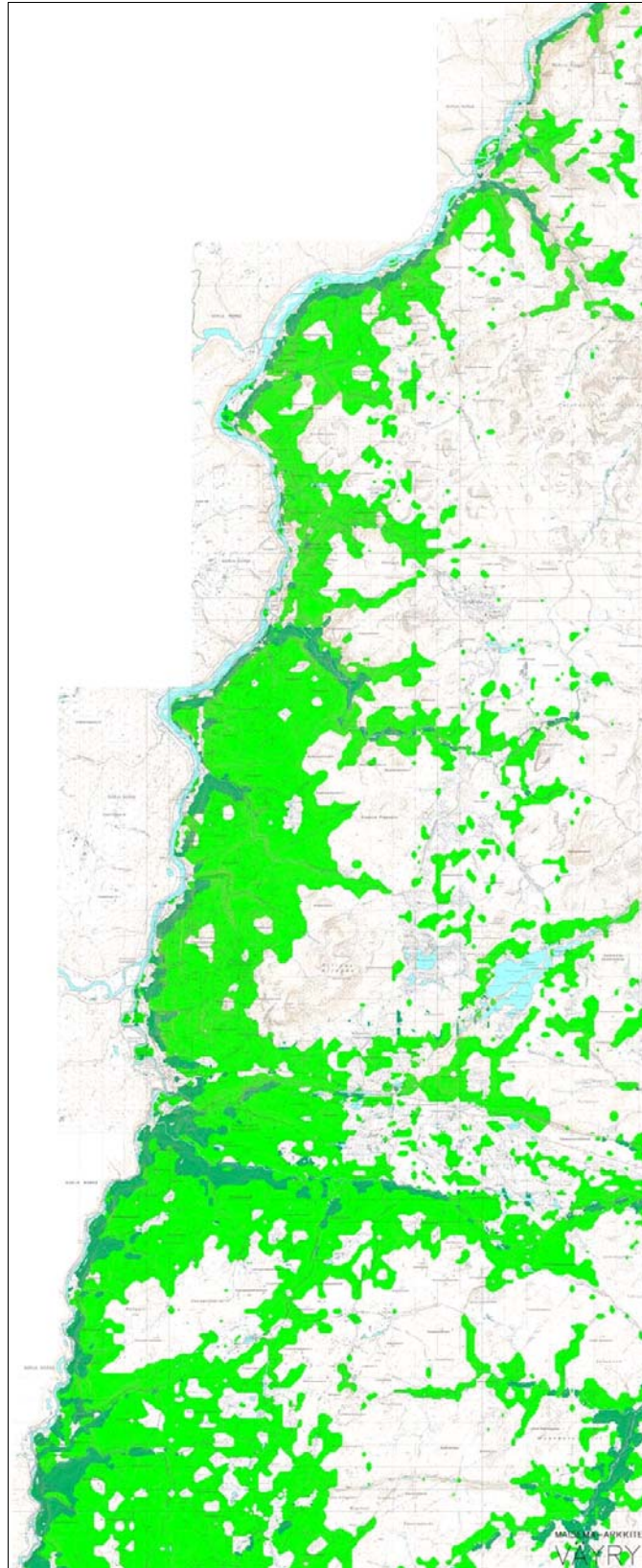
Kuva 4. Alueen maastonmuodot loisuuden suhteen

Kuva 5. Alueen korkeustaso ja rinnekaltevuudet va-

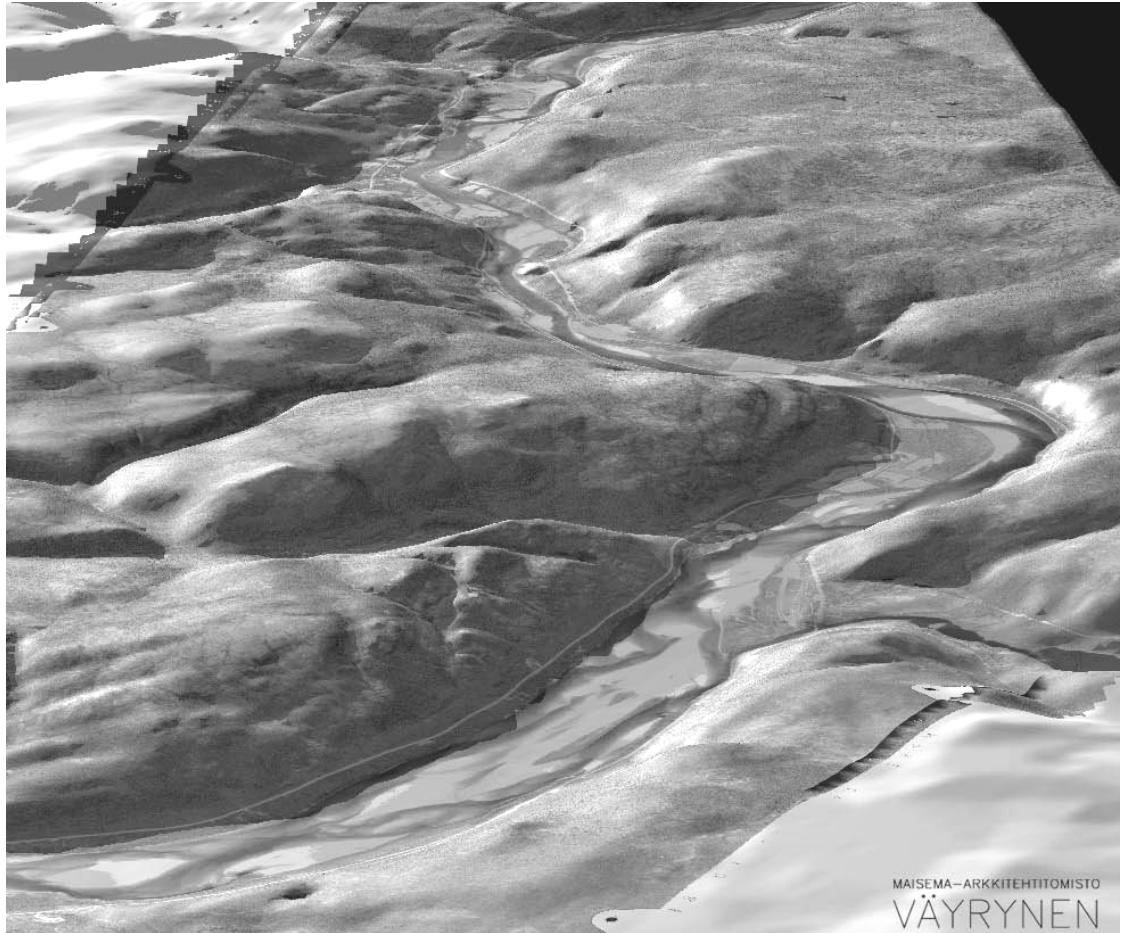
Kuva 6. Teno ja Inarijoen jokilaakso.

Kuva 7. Havupuumetsät on osoitettu tummanvihreällä ja lehtipuuvaltaiset alueet vaaleanvihreällä.

Kaava-alueen maisemallinen jako

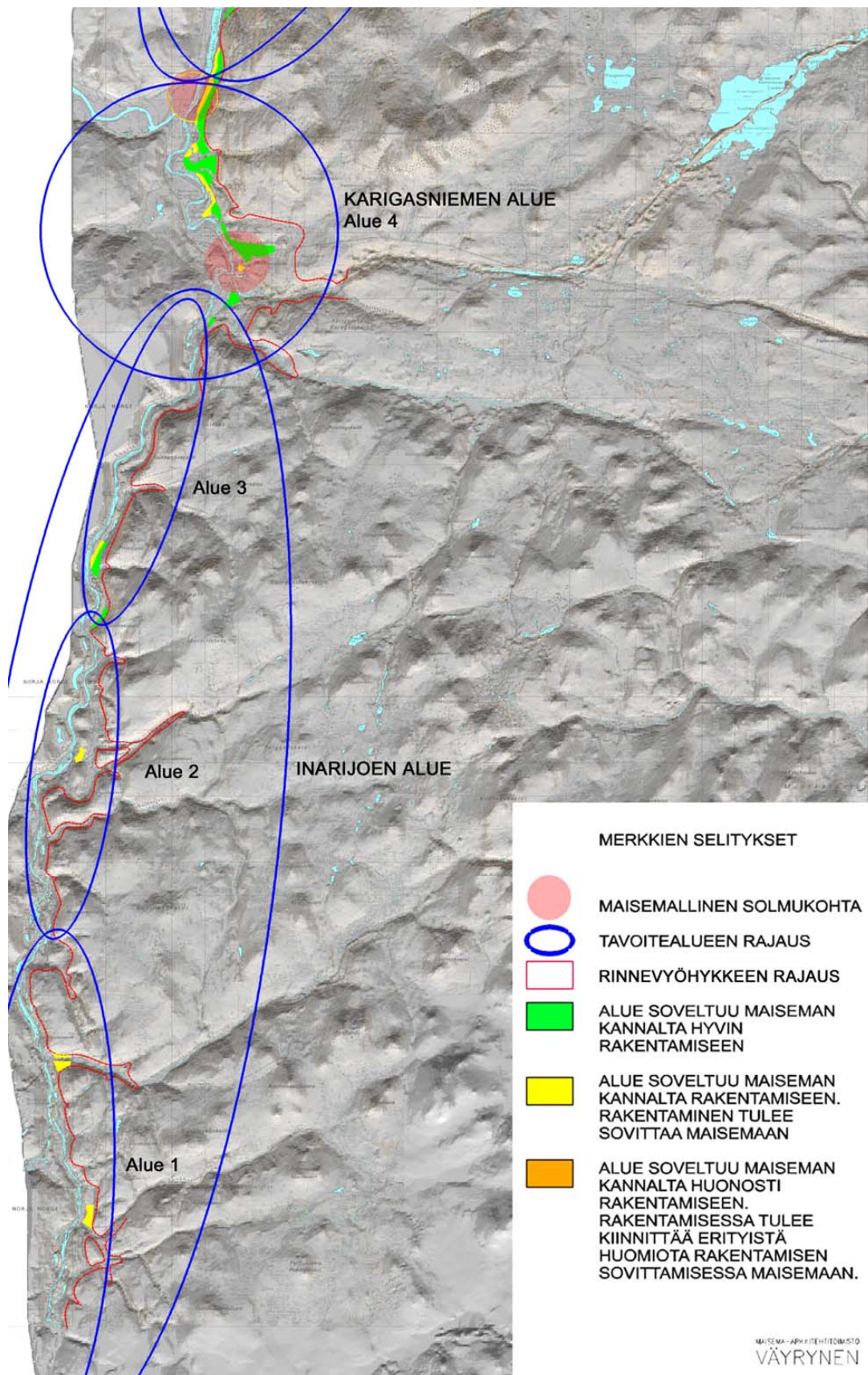
Kaava-alue voidaan jakaa karkeasti kolmeen jaksoon. Ensimmäisenä on Inarijoki Karigasniemen eteläpuolella. Jokilaakso on alueella pohjoisosaa lukuun ottamatta hajanainen ja joki on virtaukseltaan pieni. Toinen jakso sijoittuu Karigasniemen kohdalle, jossa jokilaakso katoaa itä-länsisuuntaisen tasankoalueen kohdalla ja samalla jokeen laskee lisää vesistöjä, jotka kasvattavat joen virtaama (kuva 15). Kolmas jakso alkaa Karigasniemen pohjoispuolelta Kaarasjoen laskukohdan jälkeen. Alajuoksun suuntaan Tenojoen virtaus on kasvanut ja se meanderoi jokilaaksossa liikuttaen laaksoon jääkauden aikana kerääntynyttä maa-ainesta. Jokilaakso on erityisesti Tenojoen jokilaaksossa jäätikön kuluttamana muodostunut selkeärajaiseksi U-laaksoksi (kuvat 8 ja 17).

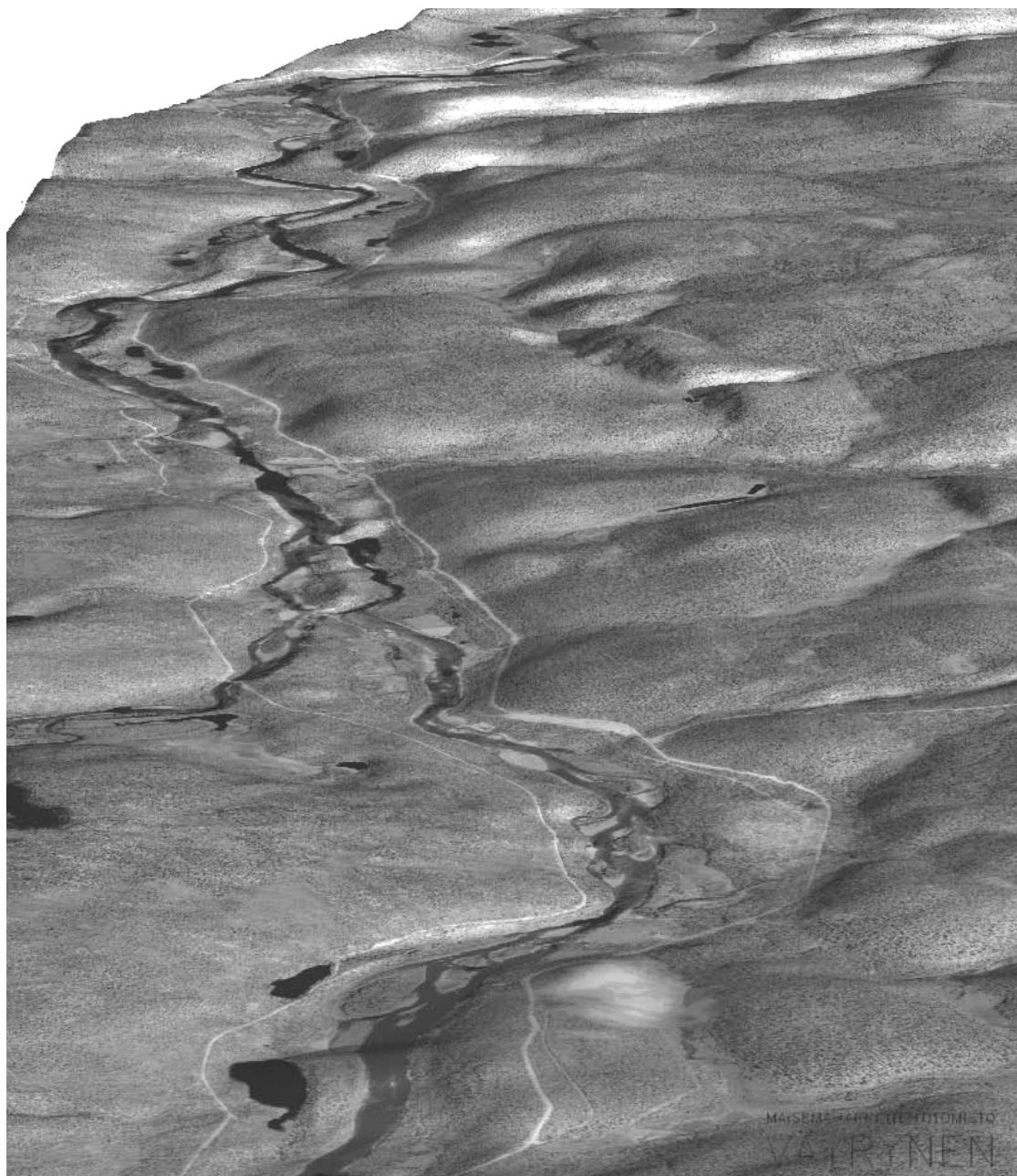
Kuva 8. Tenojoen meanderointia U-laakson pohjalla.

Kaava-alueen eteläosa, Inarinjoki

Inarijoen yläjuoksulla Karigasniemen eteläpuolella jokilaakso on hajanainen ja joki mutkittelee meanderoiden sen pohjalla. Kuvissa 10 ja 11 näkyy jokilaakson maastonmuotoja ja joen meanderointia. Kuvasta 7 voi havaita, Inarinjoen laaksonpohja on havu- puustovaltainen ja lehtipuuvyöhyke jatkuu pitkälle ympäröivillä ylänköalueilla. Alueella on pääosin vain yksittäistä lomarakentamista sekä muutama pysyvämpään asumiseen liittyvä peltoalue. Inarijoen jokilaakson voi karkeasti jakaa kolmeen erityyppiseen ympäristöön. Kuvassa 9 on osoitettu Inarijoen jokilaakson maisemallinen jako kolmeen alueeseen kaava-alueella. Karttaan on myös osoitettu maisemalliset solmukohdat, rakentamiseen soveltuvat alueet sekä rinnevyöhykkeiden taitekohdat.

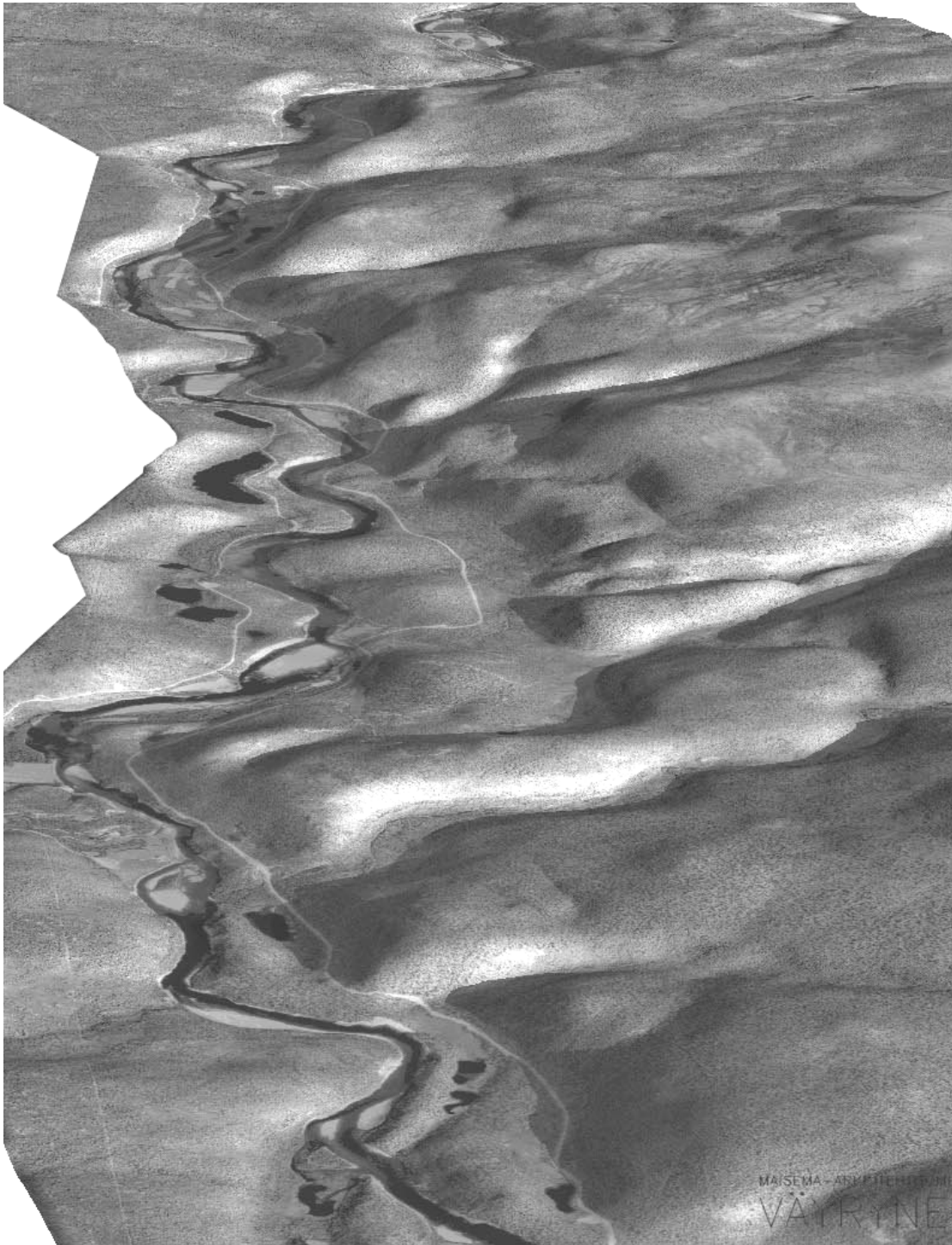

Kuva 9. Inarinjoen maisemallinen jako osa-alueisiin.

Kuva 10. Tenojoen yläjuoksua alueelta 1.

Alueella 1 Inarijoen jokilaakso on yläjuoksulla hajanainen, loiva ja suhteellisen matala. Kuvassa 10 näkyy yläjuoksun loivapiirteistä, moniporraksista jokilaaksoa, joka jatkuu aina Mukkuraishjoen laskukohtaan asti. Jokilaakso on hajanaisen jääkautisen laakso-muodostelman pohjalla. Kuvasta 10 voi havaita Inarijoen jokilaaksolle rinnakkaisia ja samansuuntaisia laakso-muodostelmia. Jokilaaksoa reunustaa kummallakin puolella kulkeva tiestö. Laaksoalue on kokonaan puustoinen (kuva 7). Inarijoen virtaama ei riitä muokkaamaan jokilaakson pohjan jääkautisia kerrostumia, minkä johdosta laakson pohjalle on jäänyt jääkauden jäljiltä pienipiirteisiä maastonmuotoja.

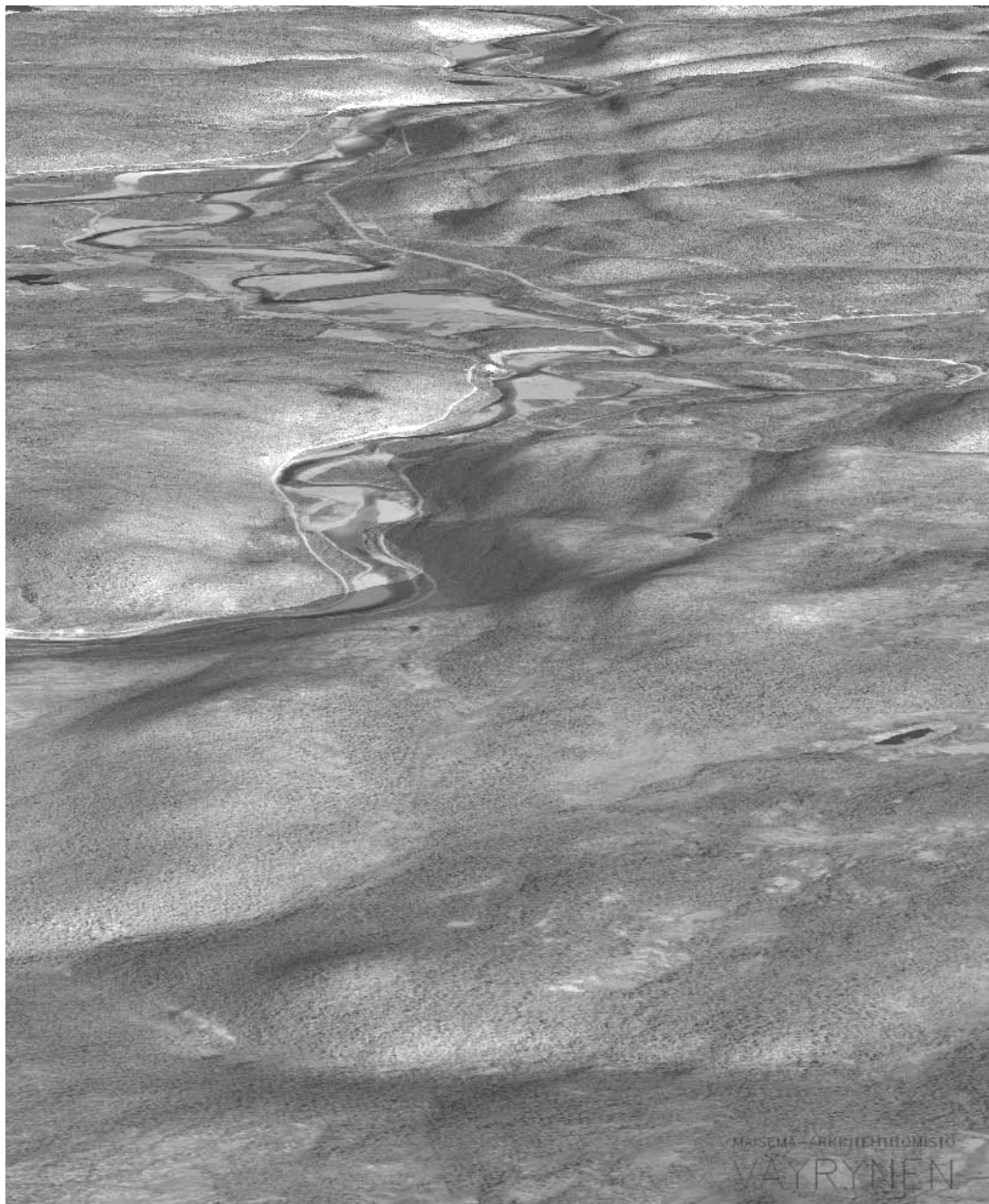

Kuva 11. Jokilaakso yläjuoksulla Karigasniemen eteläpuolella alueelta 2.

Inarijoen jokilaakso muuttuu Mukkurasojan laskukohdassa kapeammaksi ja jyrkkäpiirteisemmäksi (vrt. kuva 10 ja 11). Laaksomuodostelma alkaa hahmottua kokonaisuutena ja laaksoon muodostuu selkeä päälaakso, jonka suhteen pienemmät laaksot asettuvat. Laskeutuminen ylängöltä alas jokilaaksoon tapahtuu vielä useampien porrasmaisen rinteiden kautta. Poikkeuksena ensimmäiseen alueeseen rinteet ovat nyt selvästi jyrkempiä ja teräväpiirteisempiä. Alue 2 jatkuu aina Toarrovasjunkiin asti jonka jälkeen jokilaakso kapenee yhdeksi selkeäpiirteiseksi laaksoksi Karigasniemelle asti.

Kuvan 11 yläosasta voi havaita jokilaaksossa tapahtuvan selkeän muutoksen saavuttaessa alueelle 3, jolloin hajanainen monirintainen laaksomuodostelma keskittyy yhteen selkeämuotoiseen jokilaaksoon. Alueella 3 jokilaakso on selkeäpiirteinen yksi laakso-

muodostelma, jonka keskellä Inarinjoki mutkittelee. Joen meanderointi on kuitenkin vielä suhteellisen vähäistä lukuun ottamatta alueen pohjoisosia. Joki mutkittelee pääosin olemassa olevien maastonmuotojen seurauksena.

Kuva 12. Karigasniemen kylän alue.

Kaava-alueen keskimäinen osuus, Karigasniemi

Suunnittelualueen keskimäinen maisemallinen jakso alkaa Karigasniemen eteläpuolella olevan Niemelän kohdalla. Joki purkautuu kapeasta laaksosta tasangolle, joka jatkuu Kaarasjoen laskukohdan yli maisemalliseen solmukohtaan, missä Tenojoki sukeltaa kanjonimaiseen jokilaaksoon. Alueen eteläosassa on merkittävä maisemallinen solmukohta, missä sijaitsee kuvissa 1 ja 2 näkyvä meanderoimiskohta, joen ylittävä silta ja Karigasniemen kylä. Kuvien 4 ja 5 mukaisesti alueelle saapuu itä-länsi-suuntainen laaksomainen laaja ruhjevöhyke jokilaakson poikki. Karigasniemen alueella kaikki joen meanderoivat voimakkaasti muovaten jokilaaksoa. Tämän seurauksena mutkittele-

van joen ranta-alueille muodostuu laajoja hiekkamuodostelmia, jotka yhdessä avointen peltoaukeiden kanssa antavat maisemalle sen avoimen luonteen (kuvat 13 ja 14).

Kuva 13. Näkymä Karigasniemen kylän kohdalla olevan sillan yli kohti etelää joen yläjuoksua kohti.

Kuva 14. Karigasniemen kylä

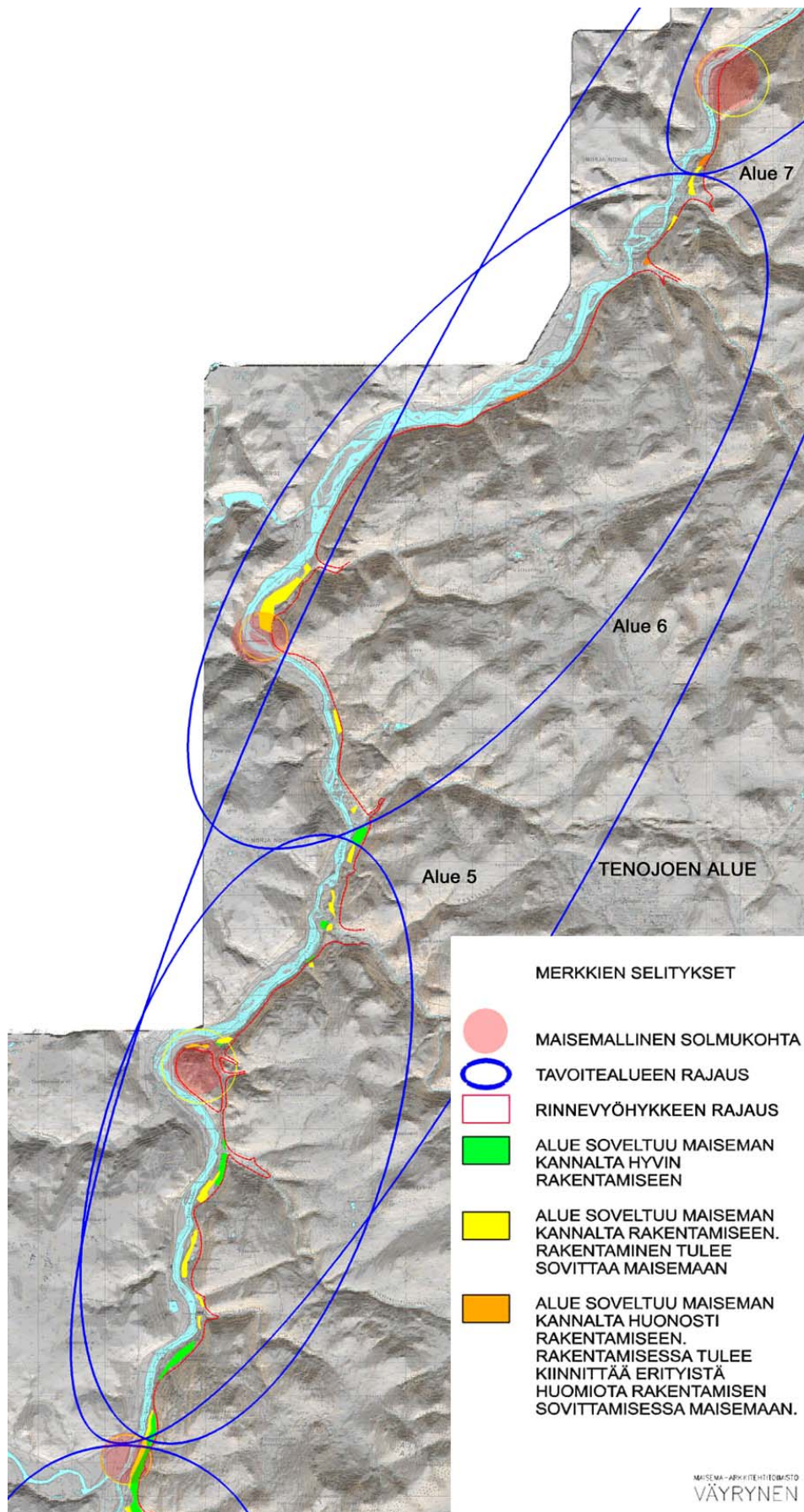
Kuva 15. Näkymä Karigasniemen kylän pohjoispuolelta kohti pohjoista.

Kuvasta 12, 13 ja 15 näkyy havainnollisesti joen voimakas mutkittelu. Inarijoen pohjoisosissa uoman jatkuvat muutokset kuluttavat joen rantatörmä. Kuvassa 13 näkyy kapea kannas, joka vielä estää Inarijoen purkautumista uuteen uomaan. Karigasniemen alue on Utsjoen kolmannen kaava-alueen voimakkaimmin rakennettua aluetta. Alueella on paljon peltoviljelyä sekä asuin ja lomarakentamista sekä maisemassa keskeisesti näkyvä silta. Karigasniemen kylä rakentuu maantie 92 ja jokivartta kulkevan tien risteyskohtaan joiden varrella on edelleen rakentamisen pääpaine (kuva 14). Alueen peltoviljely keskittyy voimakkaammin Norjanpuoleiselle rantavyöhykkeelle ja Suomenpuolella viljely on vähäisempää, jolloin yleisilme on selvästi metsäisempi.

Kaava-alueen pohjoinen osuus, Tenojoki

Utsjoen III kaava-alueen pohjoinen Tenojoen alue alkaa Kaarasjoen laskukohdan jälkeen ja jatkuu pohjoiseen (kuva 16). Joen virtaus on alueella selvästi voimistunut ja jokilaakso säilyy tästä eteenpäin yhtenäisenä selväpiirteisenä ja kanjonimaisena jokilaaksona. Kuvassa 17 on näkymä Tenojokilaakson alkupäähän. Kuvassa näkyy jokilaakson lievä U-muotoisuus, jonka hahmo voimistuu maaston jylhetessä pohjoisen suuntaan. Maaston korkeuseron kasvun pohjoisen suuntaan näkyy kuvasta 5. Kuvan sininen väri edustaa matalinta maastonkorkeutta ja maaston korkeus kasvaa kohti punaista väriä.

Tenojoen alkupäässä jokilaakso on mutkitteleva ja selväpiirteinen, jota poikittaiset pienet laaksot jaksottavat (kuva 17 ja 18). Jokilaakso on keskimäärin sadasta sataanviiteenkymmeneen metriä syvä. Maastonmuodot ovat sileät ja suhteellisen loivat. Viides jakso jatkuu aina Akukosken alapuolella olevalle Outakoskelle.

Kuva16. Tenojoen jako osa-alueisiin

Outakosken kohdalla jokilaakson Suomenpuoleinen ylänkö nousee ja sieltä erottuu jylhempiä maastonmuotoja. Laaksonpohja on keskimäärin noin 200 metriä ympäröivää maanpintaa alempana. Laakson Suomen puoleinen reuna nousee paikoin jopa kolmensadan metrin korkeuteen laaksonpohjasta. Maastonmuodot muuttuvat samalla entistä rosoisemmiksi. Puustoiset vyöhykkeet keskittyvät alas laaksoihin ja niiden yläreunojen korkeimmille reunatuntureille levittäytyy paikoin puuttomia alueita (kuva 7).

Pohjoisin kaava-alueen maisemallinen jakso on Nuvvuksen kohdalla. Nuvvus Ailikas muodostaa portin jylhemmälle maisemalliselle jaksolle (kuva 19). Laaksoa reunustavat tunturin nousevat nyt paikoin lähes neljänsadan metrin korkeudelle laaksonpohjasta mitattuna ja samalla laakson kaikki yläreunat muuttuvat puuttomiksi. Kaava-alueella Tenojokilaakson pohja pysyy pitkälti samankaltaisena eikä laaksonpohjan leveydessä tapahdu merkittäviä muutoksia vaikka laakson reunamuodostelmissa ja ympäröivässä ylängössä maanpinta kohoaa sekä muuttuu jylhemmäksi. Leveimmillään jokilaakso on ennen Nuvvos Ailigasta, jossa joki pääsee vapaasti meandroimaan (kuvat 19, 20)

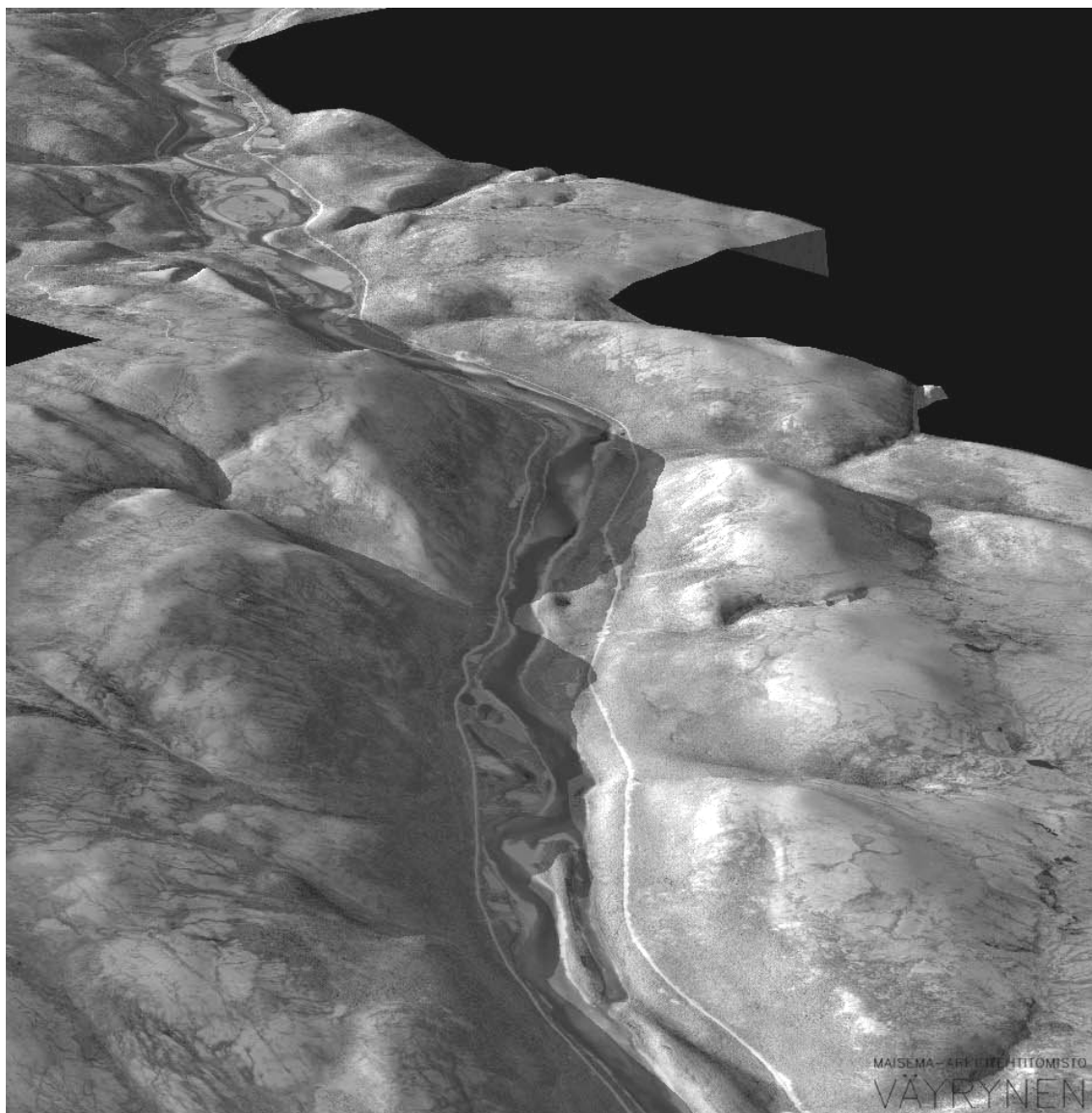
Kuva 17. Kuva Tenojokilaakson alkupäästä

Kuva 18. Tyypillistä Tenojokilaaksoa yläjuoksulla

Kuva 19. Ailigas etelästä päin katsottaessa

Kuva 20. Ailigas pohjoisen suunasta

1.7 Kulttuurihistorialliset kohteet

1.7.1 Kulttuurihistoriallisten ja perinnemaisemakohteiden kuvaus

Arvokkaat maisema-alueet

Tenajokilaakso

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Tenojoen laaksossa Pohjois-Lapin tunturiseudun mahtavien luonnon- maisemien kehystämänä on vanhaa poronhoidon, lohenkalastuksen ja maatalouden muovaamaa edustavaa kulttuuri-maisemaa.

Maisemakuva

Maisema-alue käsittää Tenojoen laakson ja sitä reunustavien tunturien alarinteitä Raudnasta Piesjoen suun eteläpuolelta jokea alas Ailigasnjargaan. Maisema-alueen eteläpuolella uudisrakentaminen, muun muassa loma-asutus on muuttanut perinteisen jokivarsiasutuksen luonnetta. Pohjoisessa Ailigasnjargan alapuolella jokivarsi on hyvin harvaan asuttua.

Norjan ja Suomen rajajokea Tenoa on ylistetty Pohjoismaiden kauneimmaksi joeksi. Tenojoella on mahtavin laaksomuodostuma koko Suomessa, noin kilometrin levyinen ja 200–300 metriä syvä. Paikoin tunturien jyrkät rinteet ovat vetäytyneet kauemmaksi joesta ja jokivarteen levittäytyy tasanne, jolle on asettunut jokunen asumus viljelyksiin ja niittyineen tai kokonainen kylä. Toisaalla taas laakson rinteet nousevat jyrkkinä suoraan joesta. Sivujoet ovat uurtaneet rantatörmiiin syviä sivulaaksoja, joiden penkeleiltä jokilaakson kivikkoiset rinteet avautuvat näkyviin. Erityisen komeaa maisemaa on Akujoen suistossa.

Maisema-alueen pohjoisosassa jyrkkäseinäisen Nuvvos-Ailigas -tunturin laelta saa käsityksen Tenon laakson mahtavuudesta. Syvän mutta avaran laakson pohjalla kiemurtelee joki hopeisena nauhana, ja tuuheat koivikot antavat rinteille vehmaan leiman.

Luonnonpiirteet

Teno virtaa mahtavien granuliittitunturien (Ailigas, Paistunturit, Nuvvos- Ailigas) länsipuolitse ikivanhassa kallioperään kuluneessa laaksossa. Joen uoma on 300–500 metrin, paikoin jopa kilometrin levyinen. Kesäkuivalla paljastuu laajalti rantasomerikoita ja -hietikoita. Esimerkiksi Talvadaksen kohdalla on laajoja hietikoita, ja Nuorpionkylan eteläpuolella on rantahietikoiden lisäksi kokonainen hiekkasaari. Suuri Tepastonsaari Nuvvuksen kylän kohdalla on maatalouskäytössä. Joen rannoilla on jonkin verran myös tulvaniittyjä, vähän tulvametsääkin ja töyräillä ketoja.

Viljelykelpoiset maat ovat jokivarren tasanteilla. Rinteitä verhoavat tunturikoivikon peittämät subarktiset tunturikankaat. Muutamin paikoin, esimerkiksi Nuorpionniemessä kasvaa mäntyjäkin. Nuvvuksen pohjoispuolella kasvipeitteeseen tuovat vaihtelua kallio- ja tihkupinnat. Tenojoki on koskiensuojelulailla rauhoitettu voimalaitosrakentamiselta.

Kulttuuripiirteet

Tenojoen laaksosta tunnetaan runsaasti eri-ikäisiä esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaismuistokohteita, muun muassa saamelaismuistoja. Tenojoki on ikivanha pohjoinen kulkuväylä, ja jokivarsi on koko Utsjoen tiheimmin asuttua aluetta. Myös seudun

maatalous on keskittynyt Tenojokivarteen, jossa on eniten viljelykelpoista maata. Tennon varrella on sekä suomalaista että saamelaista asutusta. Outakoski on nykyisin Tennon tienoon saamelaiskulttuurin keskus.

Poronhoito, kalastus ja jokivarsien viljely ovat luoneet edellytykset pysyvän asutuksen muodostumiselle. Varsinainen maatalous, lähinnä karjatalous ja vähäinen viljely tuli alueelle suomalaisasutuksen myötä. Kalastuksen merkitys toimeentulon antajana on vähentynyt kalakantojen pienennyttyä, mutta Tenojoen maine yhtenä Pohjois-Euroopan parhaista lohijoista tuo jokivarren asukkaille matkailutuloja. Asutuksen elinkeinojen perusta on edelleen sekataloustyyppinen maatalo- ja porotilatalous.

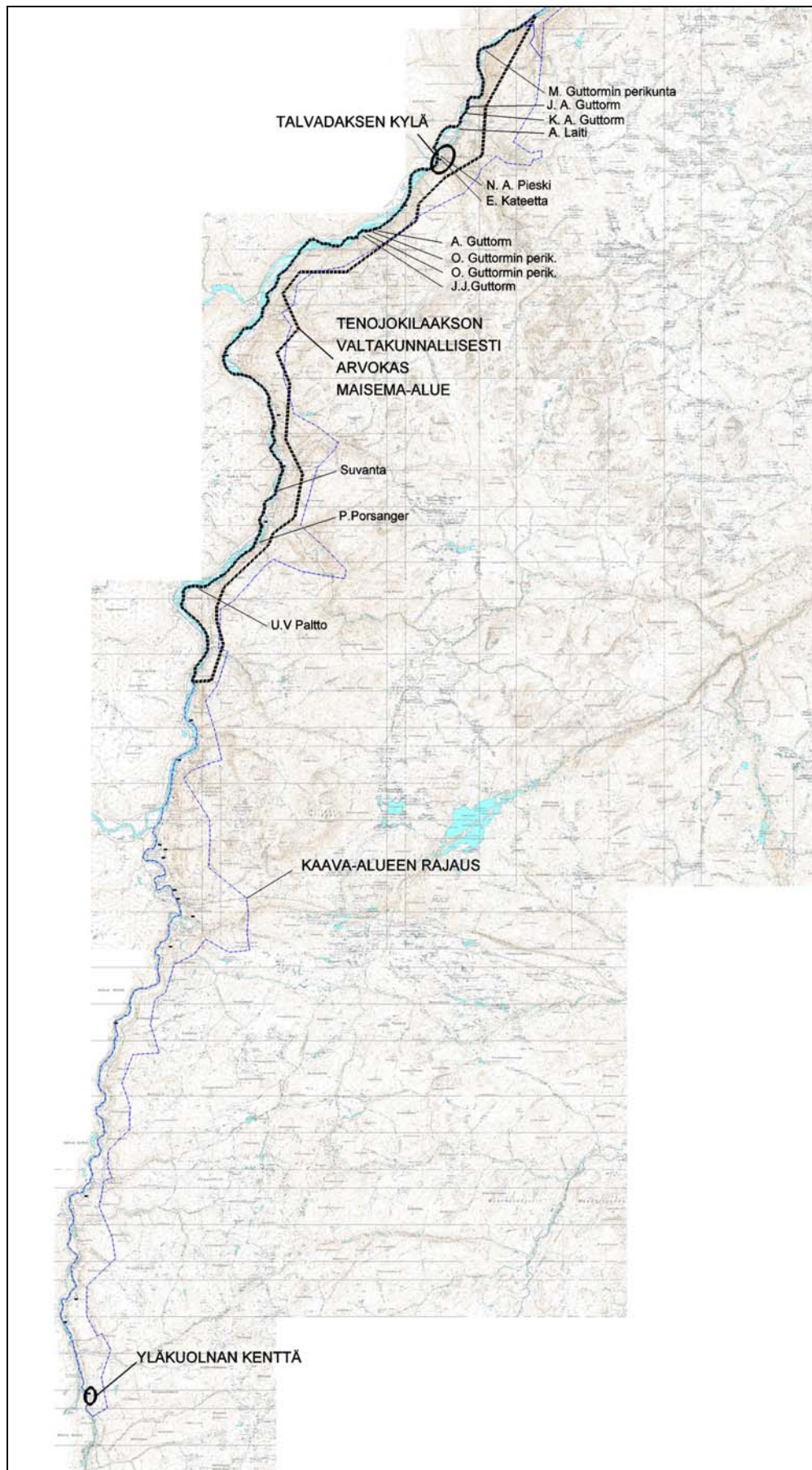
Vanhinta ja monipuolisinta rakennuskantaa edustavat perinteisen maatalouden ja poronhoidon rakennukset ja rakennelmat, joita Tenojokivarressa on säilynyt ainakin 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Rakennushistoriallisesti arvokkaimpia ovat perinteiset hirsi-rakennukset, esimerkiksi paritupamaiselle pohjaratkaisulle perustuvat lapintalot sekä aitat. Ainutlaatuisia leimaa Tenojokivarren rakennuksille luovat pohjoiset erityispiirteet: puutavaran säästeliäs käyttö, turvemateriaalit sekä neliömaista pohjamuotoa lähenevä talotyyppi. Viimeksi mainitun nuorimpia sovellutuksia ovat jälleenrakennuskauden puolitakkerroksiset tyyppitalot.

Suurehkoissakin kylissä vanhat rakennukset ovat näkyvässä asemassa. Maataloustilojen pihapiirikokonaisuudet ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa. Ne on ryhmitelty Yleensä melko tiheään rakennuskelpoisen maan niukkuuden vuoksi. Rakennukset ovat useimmiten pieniä, moneen kertaan laajennettuja ja korjattuja puurakennuksia. Paikoin on tehty nykyaikaisia suuria maatalousrakennuksia Yleensä aivan tien varteen.

Ailigasnjargasta yläjuoksulle Pihtirantaan asti jokivarsiasutus on melko yhtenäistä. Nuvvusin kylässä on tien varressa nykyaikaisia punaisia taloja isoine talousrakennuksineen sekä vanhaa rakennuskantaa lähempänä jokea. Rinteillä on peltoa ja laidunmaita. Teppanansaareissa on myös viljelyksiä, kukkivia niittyjä ja pensaikkoja. Kauniilla paikalla sijaitseva Talvadasin kylä muodostaa tiiviin kokonaisuuden, jonka liepeillä on peltoja ja niittyjä. Nuorpinniemeä luonnehtii uudehko rakennuskanta, ja kylässä on myös kesämökkejä. Seitalan ja Seitaojan taloissa on vanhaa ja uutta rakentamista sopusointuisesti rinnakkain. Outakosken kylässä ovat terveystalo, kappeli ja koulu. Asuinrakennukset ovat uudehkoja, mutta pihapiireissä on säilytetty vanhaa. Monessa talossa on aktiivista maanviljelystä. Peltojen lomassa on laidunaloja, kuivia ketoja ja kenttiä sekä pakettipeltoja. Akukosken tienoilla kesämökit häiritsevät maiseman yhtenäisyyttä.

Parhailla viljelypaikoilla maatalous vaikuttaa elinvoimaiselta. Nautakarjaa on monin paikoin ja joissakin taloissa myös lampaita. Erilaisia aitarakennelmia on kylissä runsaasti. Myös poronhoidon merkitys näkyy selvästi. Lohipadot ja muut kalastukseen liittyvät rakennelmat ovat olennainen osa maisemaa.

Lähde: Arvokkaat maisema-alueet; maisema-aluetyöryhmän mietintö 2, Ympäristöministeriö, 1992.

Kuva 1. Maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten kohteiden sijainti

Talvadaksen kylä

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt:

Talvadas, entinen talvikylä, koostuu ryhmästä eri-ikäisiä rakennuksia, jotka sijaitsevat Tenojoen ranta-aukealla. Vanhimpia rakennuksia on Kirsi Rasmuksen tilan pihapiirissä sekä N.A. Pieskin ja Katekeetan pihapiireissä.

Lähde: Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt; Museovirasto, Ympäristöministeriö.

Lapin ympäristökeskuksen tekemässä Lapin kulttuuriympäristöohjelmassa on kaava-alueelta esitetty inventoituja kohteita Tenojoen laakson Talvadaksen kylä arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi:

Talvadaksen kylä edustaa tenojokivarsilaista kylää sijaiten leveällä tasanteella kohdassa, missä Nilikoski yhtyy Tenojokeen. Norjan puoleisella jokilaakson reunalla Baisjåkka-joki yhtyy samalla kohdalla Tenojokeen kuin Nilijokikin. Kylän ilmettä leimaavat suuret hiekkaiset, matalat saaret tarjoten oivalliset viljely- ja laidunnuusmaat kylän muutamalle taloryhmälle. Laakso on kylän kohdalla runsaan kilometrin levyinen tasainen alue. Kylän asutus on sijoittunut Nilijoen ja Tenojoen yhtymäkohdan pohjoispuoliselle kivikkorantaiselle niemelle. Talvadas on entinen talvikylä, jonka nykyinen rakennuskanta on vaihtelevan ikäistä, vapaasti laakson tasaiselle osalle sijoittunutta saamelaisasutusta.

Lähde: Lapin kulttuuriympäristöohjelma; Lapin ympäristökeskus, 1996.

Yläkuolnan kenttä

Perinnebiotoopit

Karigasniemi-Angeli-tien varrella, tien ja Inarijoen välissä on maisemallisesti hienolla paikalla Ylä-Kuolnan vanha asuinpaikka. Alun perin se oli ainoastaan kesäpaikka, mutta ympärivuotisesti se on ollut asuttuna jo 1800-luvulla. Lehmiä alueella on ollut vuoteen 1972 ja lampaista vuoteen 1975 asti. Osaa kentästä on niitetty vuosittain ja 1990-luvun alusta myös parikymmentä lammasta on laiduntanut niityllä. Paikka on nykyään vain kesäasuntona ja aluetta on keinolannoitettu epäsäännöllisesti.

Niityn eteläosa, jossa rakennukset sijaitsevat, on jokseenkin edustavaa kuivaa heinäniittyä valtalajeinaan lampaannata ja siiankärsä. Alueen halkaisee itä-länsi suunnassa kulkeva puro, ja puron pohjoispuolelle jäävä osa kentästä on jokseenkin tyypillistä tuoretta, pääosin heinäniittyä.

Lähde: Lapin perinnemaisemat; Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus, 1998.

Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennusperintö

M. Guttormin perikunta

Ailigaskaava

Asuinkenttä, jonka rakennuksiin kuuluu noin v. 1903 tehty turvekattoinen asuinrakennus, kaksi uudempaa asuintaloa, n. 150 vuotta vanha pieni lautakattoinen mökki, turvekammi sekä rantasauna. Pihapiirin rakennukset muodostavat jonomaisen taloryhmään –toinen uusi asuinrakennus on liitetty vanhan talon jatkeeksi.

J. A. Guttorm

Nuvvus

Kookkaan kaksikerroksisen asuinrakennuksen hallitsemaan asuinkenttään kuuluu turvekattoisen, lautaosalla jatkettun karjarakennuksen ja pienen aitan lisäksi useita lautakattoisia talousrakennuksia.

K. A. Guttorm

Nuvvus

Kylätien päässä aivan Tenojoen rannassa sijaitseva päärakennuksen, aittaparin, posti-toimiston, verstasrakennuksen, vanhan karjatarakennuksen sekä useiden piharakennusten muodostama asuinkenttä. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1956. Osa tilan piharakennuksista on tietävästi pystytetty jo 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa; mm. vanha verstaas on alun perin ollut asuinrakennus.

A. Laiti

Nuvvus

Ilmeisesti vuosisadan vaihteesta peräisin oleva tiiviisti rakennettu lapintalon asuinkenttä Tenojoen rannalla. Kapeahko, pitkänomainen kenttä on rakennusten ympäröimä; asuinkentän keskellä on kaivo. Asuinrakennuksessa on kuistin suojaama eteinen, tupa, kamari, sekä ullakko. Talo on lautavuorattu ja siinä on näkyvissä lautakehäinen multiainen. Lukuisten talousrakennusten joukossa on mm. kaksi patsasperustaista aittaa, joista toisen, poskellisen aitan perustus on tehty juurakoista. Aitoissa on lautakatto. Tilalle kuljetaan talon pojan ylemmäs törmälle rakentaman asuinkentän kautta.

K. Rasmus

Kohde on purettu.

N. A. Pieski

Talvadas

N. A. Pieskin pihapiirissä on mm. kaksi hirsistä rakennusta, joiden oletetaan olevan toistasataa vuotta vanhoja.

E. Kateetta

Talvadas

Katekeetan pihassa on uudehkon, puolitoistakerroksisen, lautavuoratun päärakennuksen lisäksi perinteistä rakennuskantaa: vanha asuinmökki, kaksi patsaille tehtyä aittaa sekä kaksi talousrakennusta.

A. Guttorm

Aittijoki

Asuinkentällä on vuonna 1935 valmistunut Aslak Guttormin rakentama eteisen, tuvan ja kamarin käsittävä talo sekä kaksi aittaa –kaikki perinteiseen tapaan hirrestä tehtyjä.

O. Guttormin perik.

Aittijoki

Tenojoen rantamailla sijaitsevalla aitausten rajaamalla asuinkentällä on hirsimökki, hirsinen piharakennus, patsasaitta aj pystylaudoista tehty vaja. Aitan seinässä on vuosiluku 1847.

O. Guttormin perik.

Aittijoki

Edelliseen rakennusryhmään liittyvään Guttormin tilaan kuuluu uuden puolitoistakeroksisen päärakennuksen lisäksi useita vanhoja talousrakennuksia mm. aitta, lammasnavetta, karja-aitauksineen sekä vanha asuinrakennus, jota on laajennettu pulpettikattoisella matalalla hirsiosalla.

J.J.Guttorm

Aittijoki

Tilan päärakennus, jossa on peräti kuutta erilaista ikkunatyyppeä, on pystytetty v. 1925, ja sitä on myöhemmin korotettu. Nurkkaliiton on ns. sinkkanurkka. Saunan hirsinen osa, entinen hevostalli, on mahdollisesti yli sadan vuoden ikäinen. Avoimella asuinkentällä on lisäksi vapaasti ryhmitettynä joukko perinteisiä talousrakennuksia.

Suvanta

Akukoski

Lisak Nillukan tilan rakennukset lienevät peräisin 1800 –luvun puolivälistä. Tenojoe syövyttämällä rantatörmällä sijaitsevaan pihapiiriin kuuluu vanha turvekattoinen asuinrakennus, aitta sekä hirsitalo. Tilalle kuljetaan Niittyvuopion uuden talon pihapiirin kautta.

P.Porsanger

Outakoski

Nykyään asumaton tila, jonka rakennuskanta on ilmeisesti peräisin 1900-luvun alkupuolelta. Talon kaksi aittaa ja lihankuivausvaja, korkearunkoinen asuinrakennus, karjarakennus, ja lato muodostavat perinteisistä rakentamistavoista kertovan miljöökokonaisuuden.

U.V Paltto

Fjerram

Asuinrakennus on tehty 1800-luvun lopulla ja korjattu 1960-luvulla, jolloin yläkerta on uusittu. Lato on noin sata vuotta vanha, pieni jalka-aitta tiettävästi n. 115 vuotta. Sauna on aiemmin ollut hevostalli.

Lähde: Lapin rakennusperintö; Lapin läänin rakennusperinne ry, 1984.

1.7.2 Arkeologiset kohteet

Muinaisjäännösten luonteeseen ja sijoittumiseen on vaikuttanut erityisesti Tenojoki- ja Inarijokilaaksojen topografia. Joet olivat vuosituhansia tärkein kulkuväylä ja elinehto, joka tarjosi jokisaamelaisyhteisölle kalastuksen myötä suhteellisen varman ravinnon. Elämä keskittyi meanderoivaa jokiuomaa reunustaville moreenimaille, joita ympäröi usein jyrkästi uomasta kohoavat koivikkorinteet ja karun kivikkoiset tunturiylängöt. Asumiskäyttöön ja laiduntamiseen parhaiten soveltuva maa-alue keskittyy kapeille joenreunustasanteille.

Kiinteät muinaisjäännöskohteet, kuten asumuspainanteet, kodansijat, pyyntikuoppaketjut, liesipohjat, asuinpaikkakerrostumat, seitakivet ja kalmistot löytyvät usein nykyisen asutuksen lomasta tai läheisyydestä. Monet muinaisjäännökset ovat luonnollisesti tuhoutuneet myöhemmän rakennustoiminnan seurauksena joko osittain tai kokonaan. Muinaismuistot ovat vanhin ja usein vain vaillinaisina rakenteina tai irtaimina löydöksinä paikannettava osa kulttuuriympäristöä.

Inventointialueen muinaisjäännösten luonteeseen ja sijoittumiseen alueelle on vaikuttanut ehkä eniten maaston topografia eli jokilaaksot, joita ympäröi tunturiylängö, sekä jokilaaksoissa harjoitettu talous, joka on ollut metsästystä, pyyntiä ja kalastusta ja myöhemmin porotaloutta. Asutuksesta huomattava osa on kautta aikojen keskittynyt jokilaaksojen alaville ja tasaisille maille. Paikoitellen etenkin Tenon laaksossa rinteet ovat niin jyrkät ja kivikkoiset, ettei asuminen niillä ole ollut mahdollista. Inventoinnissa otollisimmiksi alueiksi paljastuivat Utsjokilaakson hiekkamaat, joihin on ollut helppo kaivaa pyyntikuoppia ja joiden tasankoalueisiin myös asutus on keskittynyt. Hiekka – alueilla on nykyisin myös eroosiota, joka mahdollistaa muinaisjäännösten ja esineiden paljastumisen kasvillisuuden joukosta. Koska inventointialue oli rajattu jokilaaksoihin, on todennäköistä, että löydetty muinaisjäännöskanta edustaa vain osaa kokonaisuudesta. Tunturialueilla ja pääjokiin laskevien jokien ja purojen varsilla voi olla myös pyyntiin liittyviä muinaisjäännöksiä ja metsästysleirejä sekä uskomuksiin liittyviä kohteita kuten seitakiviä.

Utsjoella ilmaston karuudesta johtuen kasvillisuuden kenttäkerros on ohutta ja maanostuminen hidasta. Näissä olosuhteissa muinaisjäännökset näkyvät hyvin maastossa ja etenkin kivrakenteet ovat usein maanpinnalle havaittavissa. Inventoinnissa löytyikin useita suorakaiteen muotoisia kivilatomoja, jotka ovat kodan keskuliesiä. Pyyntikuopat ovat toisinaan täyttyneet mataliksi painanteiksi ja asutuilla alueilla niitä oli usein myös täytetty. Merkkejä kivikautisista asuinpaikoista löytyi mökkiteiltä, lenkkipoluilta ja moottorikelkkareiteiltä, joista kasvillisuus oli hävinnyt kulutuksen seurauksena. Kotakentät olivat edelleen havaittavissa kasvillisuuden perusteella. Kentissä kasvaa monilajinen heinäkasvillisuus ja siellä täällä on pieniä katajia. Kentissä saattoi havaita myös neliön muotoisia rakennuksen pohjia sekä pyöreitä kehiä, jotka ovat kammien jäännöksiä sekä joukko epämääräisiä kuoppia ja painanteita. Historiallisen ajan asuinpaikat, joihin liittyi myös perinnetietoa, olivat jokien ja purojen varsilla, joissa kasvoi runsas turve ja usein erittäin tiheä koivikko. Suurin osa tavatuista muinaisjäännöksistä oli koskemattomia eikä niiden säilyminen ole uhattuna. Tavallisimmin tuhoutumista on aiheuttanut mökkirakentaminen ja mökeille vievien teiden rakentaminen sekä kasvillisuuden kulumisesta johtuva eroosio.

Kiinteät muinaisjäännökset ovat Suomessa automaattisesti, ilman eri toimenpiteitä, suojeltu muinaismuistolilla (295/63). Lisäksi niiden suojelua säätelee Suomen vuonna 1995 allekirjoittama eurooppalainen yleissopimus arkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta. Kiinteillä muinaisjäännöksillä ei ole ikärajaa. Muinaismuistolaki pyrkii turvaamaan maassa olevan kansallisen kulttuuriperinnön säilymistä myös tulevien sukupolvien tutkittavaksi ja nähtäväksi.

INVENTOIDUT ARKEOLOGISET KOHTEET

1. Nuvvus, hautapaikat – hautausmaat
2. Poareskirku, asuinpaikat - kodanpohjat
3. Ladjokeädgi kultti- ja tarinapaikat - seidat
4. Aittijoki 2, muinaisjäännösryhmät
5. Keässesaisaddu, asuinpaikat
6. Sieiddakeädgi, kultti- ja tarinapaikat - seidat
7. Teäddsalagnjarga, asuinpaikat (7712400 / 3455460 (+1/+1))
8. Kaskatallu, asuinpaikat
9. Polvarinniemi (pohjoinen) työ- ja valmistuspaikat - pyyntikuopat
10. Karigasniemen Koulu, asuinpaikat
11. Polvarinniemi, asuinpaikat - asumuspainanteet
12. Karigasniemen Hautausmaa, asuinpaikat
13. Tenorinne, asuinpaikat
14. Fiertsakuolbba, työ- ja valmistuspaikat - pyyntikuopat
15. Karigasniemi, työ- ja valmistuspaikat - pyyntikuopat
16. Koikkiniva, asuinpaikat - lapinkentät
17. Palggapakti, kivirakenteet - latomukset
18. Mohkkarasskaidi, kivirakenteet - latomukset
19. Lieppatsuolo, työ- ja valmistuspaikat - pyyntikuopat
20. Ylä-Kuolna, asuinpaikat

Uusia vuonna 2004 inventoituja kohteita ovat:

21. Tsulloveijohka, asuinpaikat, lapinkentät
22. Ahkojokkuolbba, työ- ja valmistuspaikat, pyyntikuopat

Lähteet:

Karjalainen, T. 2003/2004. Tenojokilaakson ja Utsjokilaakson muinaisjäännösten inventoinnit.

Museoviraston paikkatietoaineistot ja muinaisjäännösrekisteri, 2004.

1.7.3 Saamelaismuseum Siidan saamelaiskulttuurin inventointi

13. Tenokoti

Asuminen

Toiminut matkailukohteena

14. Joensuu

Asuminen

15. Joensuu

Asuminen

16. Polvarilampi

Asuminen

17. Fierranjohka

Asuminen

Sodan jaloista säästynyt Tenonvarren ylin talo. Pihapiirissä vanha hirsinen talo, joka on vuorattu laudoilla sekä piharakennuksia.

18. Rovisuvanto

Asuminen

19. Rovisuvanto

Asuminen

20. Rovisuvanto

Asuminen

21. Piesjoki

Asuminen

22. Piesjoki

Asuminen

23. Piesjoki

Asuminen

24. Piesjoki

Asuminen

25. Piesjoki

Asuminen

26. Kaivojoki

Asuminen

27. Rovisuvanto

Asuminen

28. Rovisuvanto

Asuminen

29. Rovisuvanto

Asuminen

30. Akukoski

Asuminen

31. Pihtiranta

Asuminen

32. Njárga, Áhguoika

Asuminen

33. Seitala

Asuminen

34. Seitaolja

Asuminen

35. Bárši

Asuminen

36. Bárši

Asuminen

37. Bárši

Asuminen

38. Bárši

Asuminen

39. Miesta

Asuminen

40. Korsapuro

Asuminen

41. Outakoski

Asuminen

42. Dálvadas vanha talo

Asuminen

43. Dalvadas vanha talo

Asuminen

44. Nuvvuksen niemi

Asuminen

45. Nuvvus

Asuminen

46. Ailigasniemi

Rakennusryhmä

79. Rásserohtu vanha talo, Nuvvus

Asuminen

80. Vanha talo

Asuminen

88. Rovisuvanto, entinen kauppa

Asuminen/rakennus

Kauppa sodan jälkeen.

90. Poikkipadon seutu Nuorbenjárga, kesäpaikka

Kultturi

Nuorpieniemen yläosassa, kesäpaikan nivan kohdalla ollut kammeja, joidenkin kesäpaikka. Nykyisin paikalla lomamökkejä.

91. Kansakoulu Outakoskella

Opetus

93. Vanha postipaikka, Kaarasjoensuu

Rakennus

Rakennuksessa toiminut aikoinaan posti

95. Terveystalo Outakoskella

Rakennus

Suvannon kylässä toiminut terveystalo, josta on saanut nopeasti apua siellä vakituisesti työskenneiltä sairaanhoitajalta ja kättilöltä.

97. Nuvvuksen hautapaikat

Maisema

Hautapaikat sijaitsevat Tenojoen ja Karigasniemi-Utsjoki-maantien välissä, Nuvvuksen rukoushuoneen tontin kaakkoiskulmassa. Paikka on kivinen, tunturikoivikkoa kasvava, laelta puuton mäki. Etelärinteessä erottuu epämääräisiä kuopanteita ja kiveyksiä. Paikka on perinteisesti pidetty kalmistona. Pohjoispuolella virtaava puro on nimeltään Ruumispuro. Hautapaikkoja on tutkittu ja kertomuksen mukaa vainajat olivat kääritty taljoihin ja olivat 50–60 cm syvyydellä.

120. Aittijoki

Asuminen

Talo Aittijoen kylän pohjoispäässä. Talossa turvekatto, jonka päällä tervapaperikatto.

129. Rukoushuone, Nuvvus

Kirkollinen

Rakennus on siirretty nykyiselle paikalle 1937 Suvannosta. Sitä ennen rakennus oli Nuorpieniemessä kinkeritupana vuoden 1850 paikkeilla. Rakennuksessa on pidetty myös kiertokoulua, viimeksi vuonna 1950, jolloin Suomessa päättyi kiertokoulujen pitäminen.

130. Mylly Aittijoella

Maatalous

Mylly sijaitsee Aittijoen kallioisella kohdalla, josta mylllyn siivet ovat saaneet voimansa. Kylä saanut nimensä myllystä.

132. Poroniemi

Kulttuuri

Poroniemi oli maihinnousupaikka, kun talvisaikaan tuotiin tokkakunniksi ratkottuja porotokkia joen jäitä pitkin erotusaidalta. Poronniemestä porot nousivat myös luonnostaan tunturiin.

134. Aittijoki

Asuminen

Pihapiirissä sekä uutta että hyvin vahaa rakentamista. Pihalla on kaksi hirsiaittaa ja lato. Lapin rakennusperintö -kirjan mukaan aitan seinään on kaiverrettu vuosiluku 1848. Nykyisestä vanhasta asuinrakennuksesta on kolme seinää rakennettu vielä vanhemman rakennuksen seinähirsistä.

143. "Teppanasaari"

Maatalous

Laaja, matala ja viljava saari Dalvadaksen kylän kohdalla. Ennen peltoja saaressa on ollut luonnonniitty.

145. Poikkipato

Kalastus

Hiekkapohjainen suvanto, jonka alaosassa on ollut tunnettu Nuorpieniemen poikkipato.

150. Pyyntikuopat

Asuminen /kulttuuri

Porotila ja sen takapihalla peuranpyyntikuoppa

151. Pyyntikuopat

Kulttuuri

Pyyntikuoppa maantien ja joen välissä, Nuvvuksen Ailikkaan Cihkágurra:n kohdalla.

153. Polku Skadjaroavviin Dalvadaksesta

Liikenne

Polku on merkitty peruskarttaan

154. Polku Linkinjängälle Nuvvuksesta

Liikenne

Paljon käytetty polku johtaa tunnetulle Linkinjeaggi:n suurelle suoalueelle.

165. Reistin saari

Luonnonvarojen hyödyntäminen

Reistin saaressa kasvaa isoja koivuja, joita voi kaataa 10 vuoden välein. Saari voi kehittyä vettä kertyneen veden alle.

172. Tienpää Rovisuvannossa

Liikenne/maisema

Sodan jälkeisen autotienpää 1 km Rovisuvannon eteläpuolella. Uudisrakentamisen aikaan sodan jälkeen paikalle tuotiin rakennusp uita kuorma-autoilla, josta ne uitettiin alavirtaan.

175. Kivi

Kulttuuri

Muinainen palvontapaikka. Iso kivi, jonka alle on aukko ja kiven toisella puolella hylly, kuin iso tuoli.

176. Kivi

Kulttuuri

Lähde: Saamelaismuseum Siidan inventoinnit 2004.

1.8 Luonnonympäristö

1.8.1 Tausta

Teno- ja Inarijoen laakso on syntynyt jo ennen viimeistä jääkautta. Aikojen kuluessa joki on uurtanut laaksoon syvän uoman ja kerrostanut nykyisen uoman sivuille runsaasti erilaisia geologisia muodostumia kuten laaksontäyhteitä, harjuja, deltoja ja sanduripintoja. Karigasniemen eteläpuolella joki virtaa Inarijokena ja pohjoispuolella Tenojokena aina Jäämereen saakka.

Tenojoki on kautta aikojen ollut tärkeä liikenneväylä, myös kasveille. Se on toiminut monen pohjoisen kasvilajin leviämisreitteinä Jäämereltä sisämaahan.

Teno- ja Inarijokilaakson kasvillisuus uudistuu hitaasti ja se on hyvin arkaa kulutukselle. Kasvillisuuden uusiutumiseen saattaa mennä jopa satoja, vähimmillään kymmeniä vuosia. Kasvillisuuden niukkuus ja jyrkät rinteet lisäävät eroosiota. Myös vesi ja tuuli kuluttavat maaperää. Kasvillisuuden peittävä vaikutus on myös vähäinen, koska puusto on suureksi osaksi matalaa ja lehdetön aika on pitkä.

Teno- ja Inarijoen jyrkät joenrinteet eivät sovi kovin hyvin rakennettaviksi. Niissä on jyrkänteitä ja pahtoja, jotka ovat petolinnuille sekä useille harvinaisille kasvilajeille soveliaista elinympäristöä. Rakentaminen jyrkille rinteille voi aikaansaada myös paikallisia maanvyörymiä.

1.8.2 Teno- ja Inarijoen asutus

Vanhastaan asutus on keskittynyt rantatasanteille ja sivujokien suihin, missä maaperä on ollut ravinteikasta viljelyyn ja maanpinta tasaista. Alueet, jotka eivät ole olleet asumiseen sopivia ovat jääneet rakentamisen ulkopuolelle ja ovat säilyttäneet erämaisuuksensa. Perinteisesti rakennukset ovat olleet matalia ja usein väriykseltään ympäristöön hyvin sopivia puisia rakennuksia. Uudisrakentaminen, muun muassa loma-asutus on muuttanut Tenon perinteistä jokivarsiasutusta. Rakentaminen on sijoittunut tunturien rinteille sekä jyrkille rantaterasseille, eikä se usein noudata perinteistä rakennustyyliä. Tällainen rakentaminen lisää maaperän eroosiota ja rikkoo yhteinäistä maisemaa.

Inarijoen varsi on paljolti luonnonmaisemaa. Rakennettua ympäristöä on hyvin vähän eikä ihmistoiminta ole yhtä laaja-alaista kuin Tenojokilaaksossa. Kulttuurimaisemaa sekä perinteistä rakentamista on molemmissa jokilaaksoissa. Tenojoen laaksossa kulttuurialueet ovat laajempia ja huomattavampia kuin Inarijokilaaksossa. Merkittävän elinkeinon jokilaaksoille on tuonut kalastus, nykyään myös matkailu. Huolimatta useista matkailuyrittäjistä jokivarrella suuri osa matkailijoista leiriytyy vapaasti jokivarteen ja maaperä altistuu kulutukselle.

1.8.3 Alueen luonnonympäristö

Kasvillisuus Teno- ja Inarijoen varressa on pääasiassa subarktista tunturikangasta. Alueen yleisin kasvillisuustyyppi on sammalpohjainen tunturikoivikko tai männikö. Valtapuu Tenojokilaaksossa on tunturikoivu, mutta paikoin kasvaa myös mäntyjä. Männyn luontaisen uusiutumisen raja kulkee Tenojoen varrella Karigasniemen pohjoispuolella. Tämän jälkeen mäntyä esiintyy vain paikoitellen. Mäntyä kasvavat alueet tulisi sen luontaisen uusiutumisrajan ulkopuolella säilyttää, eikä sitä saisi suuremmassa mittakaavassa kaataa.

Soita Teno- ja Inarijoen varressa on vähän. Suot sijoittuvat yleisesti lampien rannoille tai suppakuoppiin. Kulutukselle arkoja metsäalueita ovat paljon jäkälää kasvavat männiköt, harjut sekä hiekkatasanteet joen rannassa. Laajoja hyvin säilyneitä jäkäläalueita ovat poroaidan ja joen välissä olevat alueet. Tällaisia alueita on paljon varsinkin Inarijokilaaksossa, puusto on harvaa ja vallitseva jäkälä on palleroporonjäkälä.

Rehevät järvien ja lampien rannat ovat yleisesti kahlaajien ja vesilintujen pesimäalueita. Rehevät purontokot ovat lajistoltaan monipuolisia, joilla kasvaa usein suurta koivikkoa, niittyjä ja ketoja. Jokien ja purojen rannoilla kasvaa usein suuria koivuja, jotka ovat maisemallisesti arvokkaita. Purojen ja jokien rannoilla saattaa olla myös reheviä lehtorantoja, mutta ne ovat harvinaisia, sillä ne on usein raivattu niityiksi.

Alueella olevat niityt ovat suurimmaksi osaksi luonnonniittyjä, joilla on runsas kasvi- ja hyönteislajisto. Katajikkoja ja ketoja on jokilaaksossa enää vähän jäljellä, koska suurin osa katajikoille sopivista tasaisista hiekka-alueista on raivattu niityiksi. Katajikat ovat sekä kasvillisuutensa että maisema-arvojensa kannalta arvokkaita alueita, joten ne tulisi säilyttää. Katajikat ovat aukeita ja kulutukselle arkoja alueita. Avoimena pysyäkseen katajikat ja niityt vaativat kuitenkin hoitoa.

Katajikoita ja hietikoita on usein suurien sivujokien suissa. Suurilla hietikoilla esiintyy yleisesti harvinaisia ja tärkeitä eliö- ja kasvilajeja kuten ajuruohoa ja rantavehnnä. Hietikkokasvillisuus vaihtuu yleensä ketoihin ja edelleen katajikkoihin joten ne muodostavat tärkeän yhteisen kokonaisuuden.

Seuraavassa on kuvattu Inari- ja Tenojen osalta alueen luonnonympäristöä, merkittäviä kohteita ja alueita välillä Ylä-Kuolna – Nuvvus. Ensin on kuvattu jo olemassa olevat suojelualueet, valtakunnallisiin suojeluohjelmiin kuuluvat alueet ja aikaisemmin inventoidut kohteet.

1.8.4 Natura 2000-alueet

1. Muotkatunturin erämaa

Koodi	FI 130 0202
Kunta	Inari, Utsjoki
Pinta-ala	158 208 ha
Aluetyyppi	SCI

Alueen kuvaus:

Erämaan keski- ja pohjoisosaa jakavat Kaamasjoen latvahaarojen syvät laaksot loivanpyöreiksi tunturiselänteiksi, jotka ovat pääosin puutonta paljakkaa. Laaksoissa kasvaa tunturikoivikoita ja yksittäisiä mäntyjä tai mäntyryhmiä. Vuolaat joet, kaunis Peltöjärvi ja kumpuilevat tunturit antavat maisemalle vaihtelevuutta. Erämaan eteläosa on alavampaa pienten vesistöjen, soiden ja vaarojen luonnehtimaa metsäkairaa.

Maisemallisesti edustava ja merkittävä erämaa-alue. Sekä erämaa-alueella että Terstojängellä pesii uhanalaisia ja harvinaisia lintulajeja.

Suojelutilanteen tarkennus ja toteutuskeinot:

Natura-alueeseen kuuluu Muotkatunturin erämaa-alue (EMA) sekä Terstojängän alue (SSO), joka kuuluu soidensuojeluohjelmaan.

Muotkatunturin erämaa-alue on perustettu erämaalain nojalla ja Terstojängän alue on perustettu luonnonsuojelulain nojalla soidensuojelualueeksi (SSA). Terstojängän alueella olevien vähäisten yksityismaiden toteutuskeinona on luonnonsuojelulaki.

Luontodirektiivin luontotyypit:

Humuspitoiset lammet ja järvet	1 %
Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	1 %
Alpiiniset joet ja niiden penkereiden ruohokasvillisuus	<1 %
Vuorten alapuoliset tasankojoet, joissa on Ranunculon fluitantis ja Callitricho-Batrachium- kasvillisuutta	<1 %
Alpiiniset ja boreaaliset tunturikankaat	25 %
Subarktiset Salix-pensaikot	5 %
Alpiiniset ja boreaaliset silikaattialustan niityt	<1 %
Vaihtumissuot ja rantasuot	<1 %
*Aapasuot	5 %
*Palsasuot	<1 %
Kasvipeitteiset silikaattikalliot	<1 %
*Boreaaliset luonnonmetsät	5 %
Tunturikoivikot	30 %
*Puustoiset suot	1 %
*Alnus glutinosa ja Fraxinus excelsior-tulvametsät (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	<1 %
* priorisoitu luontotyyppi	

Muotkatunturin Natura 2000-alueella on löydetty 5 luontodirektiivin liitteen II lajia, joista kaksi lajia on priorisoituja lajityyppejä. Lintudirektiivin liitteen I lajeja alueella on tavattu 17 lajia. Alueella on 3 uhanalaista lajia ja yksi alueellisesti uhanalainen laji.

2. Luomusjoen kuolpuna

	FI 130 2010
Koodi	
Kunta	Utsjoki
Pinta-ala	2 ha
Aluetyyppi	SCI

Alueen kuvaus:

Luomusjärven harjajensuojeluohjelma-alueen itäpuolella sijaitseva Luomusjoen kuolpuna on hiekkamaalle muodostunutta harvakseltaan katajaa kasvavaa nummimaista tunturikangasta. Valtalajina on variksenmarja, ja pohjakerroksessa esiintyy paikoin

myös jäkäliä. Heinät eivät ole vallitsevia, mutta lampaannataa esiintyy paikoin runsaasti. Tärkeä ruijannokiperhosen esiintymisalue.

Alueen liittäminen verkostoon ei rajoita alueen läpäisevän maastouran nykyisen kaltaista käyttöä.

Suojelutilanteen tarkennus ja toteutuskeinot:

Alueen suojelu toteutetaan luonnonsuojelulailla.

Luontodirektiivin luontotyytit:

Alpiiniset ja boreaaliset tunturikankaat	100 %
--	----------

Luomusjärven Natura 2000-alueella on löydetty yksi luontodirektiivin liitteen II laji.

3. Paistunturin erämaa

Koodi	FI 130 2003
Kunta	Utsjoki, Inari
Pinta-ala	159 770 ha
Aluetyyppi	SCI

Alueen kuvaus:

Paistunturin erämaata jakaa kahteen osaan Kevon luonnonpuisto. Pohjoisessa maisemaa hallitsevat loivapiirteiset tunturiylängöt ja palsasuot. Suurpiirteistä ylänköä rikkovat siellä täällä syvään uurtuneet jokilaaksot, joissa kasvaa vehmas koivikko. Koivikoiden ympäröimä ja korkean harjujakson kahteen osaan jakama Luomusjärvi on tärkeä kalavesi. Erämaa-alueen eteläosa on suurimmaksi osaksi alavaa suo- ja järviseutua. Kaamasjoen lähistöllä on laajoja soita.

Laaja yhtenäinen erämaa-alue Tunturi-Lapissa. Luontotyyteiltään monipuolinen (mm. palsasoita, aapasuota). Uhanalaisten eliöiden elinaluetta.

Suojelutilanteen tarkennus ja toteutuskeinot:

Alue muodostuu: Paistunturin erämaa-alueesta (EMA), joka on perustettu erämaalain nojalla, Piessuo-Luomusjoen soidensuojelualueesta (SSA), toteutuskeinona luonnonsuojelulaki ja Kielajoen ja Luomusjärven harjualueista, jotka kuuluvat harjunsuojeluohjelmaan (HSO), näiden alueiden suojelu toteutetaan maa-aineslain nojalla.

Luontodirektiivin luontotyytit:

Humuspitoiset lammet ja järvet	1 %
Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	1 %
Alpiiniset joet ja niiden penkereiden ruohokasvillisuus	<1 %

Alpiiniset ja boreaaliset tunturikankaat	40 %
Subarktiset Salix-pensaikot	5 %
Alpiiniset ja boreaaliset silikaattialustan niityt	1 %
Vaihettumissuot ja rantasuot	1 %
*Aapasuot	8 %
*Palsasuot	6 %
Kasvipeitteiset silikaattikalliot	<1 %
*Boreaaliset luonnonmetsät	2 %
Tunturikoivikot	25 %
*Puustoiset suot	1 %
*Alnus glutinosa ja Fraxinus excelsior-tulvametsät	<1 %
* priorisoitu luontotyyppi	

Luontodirektiivin liitteen II lajeja alueella on tavattu 5 kpl, joista kaksi on ns priorisoitua lajia. Lintudirektiivin liitteen I lajeja alueella on tavattu 17 kpl. Uhanalaislajeja on 5 kpl.

1.8.5 Luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit

Luonnonsuojelulain 29 §:ssä on lueteltu 9 luontotyyppiä, joiden luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia kohteita ei saa muuttaa niin, että niiden ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Suojeltuja luontotyyppejä ovat:

- Luontaisesti syntyneet, merkittävältä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
- Pähkinäpensaslehdot
- Tervaleppäkorvet
- Luonnontilaiset hiekkarannat
- Merenrantaniityt
- Puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset dyynit
- Katajakedot
- Lehdesniityt
- Avointa maisemaa hallitsevat suuret puut ja puuryhmät

Suunnittelualueella voidaan osoittaa seuraavia luonnonsuojelulain mukaisia elinympäristöjä: Karigasjoen suuri hietikko (kohde nr 10) ja Roviniemen hietikko (nr 14), sekä juoluajärven katajikat (nr 11).

1.8.6 Metsälain tarkoittamat kohteet

Metsälain 10 § velvoittaa säilyttämään arvokkaita elinympäristöjä, jos ne ovat luonnon-tilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia sekä ympäristöstään selvästi erottuvia. Niitä koskevat hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. Tällaiset elinympäristöt ovat yleensä pienialaisia. Metsälain tarkoittamia erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat:

- Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt
- Ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot
- Rehevät lehtolaikut
- Pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla
- Rotkot ja kurut
- Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät
- Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdet

Metsälain mukainen kohde suunnittelualueella lienee Palkasjoen (kohde nr 5) rehevä lehtolaikku.

1.8.7 Vesilain mukaiset elinympäristöt

Vesilain muutoksen mukaan (1105/1996, 15a ja 17a §) alle hehtaarin suuruiset fladat, kluuvijärvet ja lähteet taikka muualla kuin Lapin läänissä enintään yhden hehtaarin suuruiset lammet, järvet ja vesistöä pienemmät uomat tulee säilyttää luonnontilaisena.

Vesilain mukainen kohde suunnittelualueella lienee Karigasniemen juoluajärvi ja sen ympäristö (kohde nr 11).

1.8.8 Inventoidut kohteet

Tässä työssä inventoitujen kohteiden kuvaus etenee etelästä pohjoiseen alkaen Inarijoelta, Utsjoen kunnan rajalta, Ylä-Kuolnasta päättyen Tenojoen Nuvvuksen kylään, joka sisältyy myös inventointiin. Merkittävimmät kohteet on rajattu alueelle ja numeroitu etelästä pohjoiseen. Samat numerot esiintyvät liitekartalla. *Liitteessä 2 (ei julkinen) on myös listattu koordinaattitiedoin alueen uhanalaislajistoa.*

Inventointi on tehty heinäkuussa maastokäynteinä ja inventoinnin pohjana on käytetty Marjaana Alasen tekemää selvitystä Tenojoen ranta-alueiden kasvillisuudesta maankäytön suunnittelua varten.

Inventoidulta alueelta valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi katsotaan Tenojoen laaksosta Raudnasta Piesjoen suun eteläpuolelta alas Ailigasnjargaan kuuluva joen uoma. (Arvokkaat maisema-alueet s. 188.)

Ylä-Kuolna – Aslakkala

Kasvillisuus on alueella koivu-mäntymetsää. Harjuilla on paikoin pelkkää mäntymetsää, jossa kasvaa jäkälää. Harjujen maasto on kulutukselle arkaa. Alueella on pieniä suppakuoppajärviä, kauempänä Pekankurussa on myös pahtoja. Ylä-Kuolnassa ja Aslakkalassa on asutusta ja vanhoja perinteisiä rakennuksia sekä pelto- ja niittyalueita.

Ylä-Kuolnan asuinkentän pohjoispuolella on useita niittyjä ja pieniä lampia. Lammissa on vesilintuja. Alueen halkaisee syväuomainen puro, joka laskee yhteen lammista. Niityillä kasvaa mm. lehtosinilatva, ängelmä, kultapiisku, mesimarja, siankärsämä, heinä-tähtimö, matara, kullero ja rantatädyke. Ylä-Kuolnan pohjoispuolella on kosteaa luonnoniittyä. Aslakkalan niittyjen läpi virtaa Kuoldnajohka, jota reunustaa suurikokoiset koivut. Aslakkalassa joen pohjoispuolella niityllä ja asuinpihalla on perinteisiä rakennuksia. Aslakkalan jälkeen tunturin rinne tien puolella on jyrkkä ja joen puolella on harjuja.

1. Ylä-Kuolnan kenttä on luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Lapin perinnemaisemat, 213). Vanha asuinkenttä on maisemallisesti hienolla paikalla, aivan Karigasniemi-Angeli –tien varella.
2. Ylä-Kuolnan jälkeen syvä puronuoma jonka rannalla kasvaa, kulleroa, kurjenpolvea ja mesimarjaa.
3. Aslakkalan eteläpuolella suppakuoppa, jonka ympäristössä harvaa koivikkoa. Suppakuopassa on ketokasvillisuutta mm. kultapiiskua, kulleroa, kissankäpäälää, huopakeltanoa ja lehtosinilatvaa.
4. Kuoldnajohka, jota reunustaa suurikokoiset koivut.

Suositus: Joen ja tien väliselle harjualueelle ei suositella rakentamista. Alueen maasto on paikoin herkkää jäkälää kasvavaa harjuja. Asuinkentät ja niityt ovat kaunista ja Inarijoen merkittävää perinnemaisemaa. Perinteiset talot ovat maisemallisesti arvokkaita. Asuinkentille tai niiden läheisyyteen rakennettaessa maisema- ja perinne-arvot tulee ottaa huomioon. Tien rinteentuoleinen alue on niukkalajistoista koivu-mäntymetsää, paikoin rinne on kuitenkin liian jyrkkää rakentamiselle.

Palkasjoki – Kamiljoki

Alue on pääosin koivu-mäntymetsää. Tien ja joen välissä Palkasjoelle saakka on kulutukselle arkoja harjuja, joissa kasvaa männikköä ja jäkälää. Alueella on myös suppakuoppalampia, joiden ympäristö on soista. Mukkurasojan molemmin puolin lähellä tietä on komeita pahtoja. Myös alueen pohjoisosassa on pahtoja. Lähellä tietä on paikoin paljakkaa ja kalliopaljastumia. Palkasjoen rannat ovat rehevät, tien joen puolella on lehtomaista ympäristöä. Palkasjoen lehtoalueella on mökki. Palkasjoen jälkeen tien molemmin puolin on kulutukselle herkkää harvaa jäkäläistä metsää.

Kamiljoen eteläpuolella on rehevä lampi, jossa on vesilintuja. Niityllä lammen vieressä kasvaa mm. mesimarja, kullero, metsätähti, lehtosinilatva, niittysuolaheinä, nurmitatar sekä rantatädyke. Kamiljoella on hiekkasomerikoita.

5. Palkasjoen lehto. Alueella kasvaa isoja koivuja sekä mm. siniyökönlehti, kullero, mesimarja, metsäkurjenpolvi, kurjenjalka, kultapiisku, peuranvirna, lehtosinilatva, mesimarja, lillukka, kuisma ja heinä-tähtimö. Palkasjoen suun kedolta on löydetty ketonoidanlukkoa.
6. Pieni lampi harjujen keskellä Palkasjoen pohjoispuolella. Kaunista harjumaisemaa, kulutukselle arkaa jäkäläikköä.
7. Kamiljoki ja sen eteläpuolella oleva lampi. Joen suulla kasvaa mm. kaarlenvaltikka, tenonajuruoho, punakko, kullero, kissankäpäälä, ängelmä ja rantatädyke. Kamiljoen suulla on asuintalo sekä perinteisiä rakennuksia. Maisema Kamiljoella on kaunista

Suositus: Herkät harjualueet tulisi säilyttää rakentamattomina, tai liiallista rakennuspainetta ei saisi alueelle kohdistaa. Palkassaaren pohjoispuolella olevan pienen lammen ympäristö tulisi jättää rakentamattomaksi. Palkasjoen lehtoalueelle ei saisi lisärakentaa.

Kuoppaniva – Nuhppirjohka

Alue on pääosin koivu-mäntymetsää. Harjuilla kasvaa männikköä ja paljon jäkälää, maasto on herkkää kulutukselle. Toarrovaspaktin pohjoispään pahdat ovat lähellä tietä. Rinne kohoaa jyrkkänä tien yläpuolella lähes koko matkan. Kuoppanivalla on asutusta sekä peltoja ja niittyjä. Nuhpirjoki halkoo harjuja tien ja Inarijoen välissä. Joen ranta on karu tien yläpuolella, mutta tien alapuolella se on rehevämpi sekä sen varrella kasvaa isompia koivuja. Joki laskee tieltä jyrkästi, mutta uoma levenee ja virta tasaantuu Inarijokea kohti. Joen mutkassa on korkea ja jyrkkä rantatöyräs. Keskellä harjua Nuhppirjohkan vieressä on lampi. Nuhppirjohkan jälkeen tien yläpuolella. Maisema on Nuhppirjohkan molemmin puolin kaunista ja jylhää hyvin säilynyttä harjumaisemaa. Alue edustaa Utsjoen upeinta mäntymetsämaisemaa, ja se on säilynyt hyvin luonnontilaisena.

8. Pystyojan lammet. Taustalla komeaa harjumaisemaa. Harjujen maaperä herkkää eroosiolle.
9. Nuhppirjohkan harju – mäntymetsä alue. Komeaa maisemaa, alueen maasto on herkkää kulutukselle, varsinkin joen jyrkkä hiekkarinne.

Kuva 1. Nuhppirjoen rantaterassia

Suositus: Herkille harjualueille ei tulisi osoittaa liiallista rakentamista. Pistonjunnilta Soltsariin asti Utsjoen jylhimpiä harju – mäntymetsä alueita, jotka ovat säilyneet rakentamattomina. Alueelle ei suositella rakentamista. Varsinkin Nuhppirjohkan läheisyys tulisi säilyttää rakentamattomana, mahdollisimman luonnonmukaisena. Myös pystyojan lampien alueella maisematekijät ja maaperän kulumisen tulisi ottaa erityisesti huomioon. Tien tunturin puoli on jyrkkää lähes koko matkan eikä sovellu rakentamiseen.

Karigasniemi

Karigasniemi on metsäinen taajama. Kasvillisuus on pääosin mäntyvaltaista tunturikangasta, jossa myös tunturikoivuja. Aluskasvillisuutena on variksenmarjaa ja puoluk-

kaa. Soilla, purojen varsilla ja joen rannalla, kasvillisuus on monipuolisempaa ja rehevämpää. Karigasniemen pohjoispuolella kulkee männyn luontaisen uusiutumisen raja-alue. Pohjoiseen päin mentäessä yhtenäisiä mäntymetsiä ei juuri ole, ainoastaan pieniä esiintymiä. Alueella on kolme niemeä Karigasniemi, Roviniemi ja Polvariniemi. Karigasjoen pohjoispuolella sekä Roviniemessä on laajat hiekka-alueet.

Roviniemen hiekka-alue vaihtuu hietikosta kedoksi ja reheväksi metsäksi, jossa on monipuolista kasvillisuutta. Polvariniemessä on asuinrakennuksia sekä maatalousrakennuksia, laajoja peltoalueita sekä mäntyä ja tunturikoivua kasvavaa kangasmetsää. Keskellä niemeä on suo, jolla kasvaa tiheää pajua ja vaivaiskoivua. Aluetta värittävät myös syvät puronuomat.

Ennen Karigasjokea tie kulkee lähellä jokea. Rantatöyräs on jyrkkä ja korkea. Leveä joen uoma avautuu tieltä molemmista suunnista tultaessa. Norjan puolella Inarijoen kalliot ovat kauniin uurteisia. Inarijoen uomaan ei ole kovin useassa kohdassa näkyvyyttä tieltä. Myös tien yläpuolinen rinne on paikoin jyrkkää. Karigasniemessä Inarijoen uoma muuttuu Tenojokeksi.

Karigasniemen vanhan kylän alueella on vanha uloskuroutunut joen mutka, joka muodostaa erikoislaatuisen juoluajärven. Karigasjoki laskee juoluajärven eteläpuolella Inarijokeen. Karigasjoen suistoalue on leveä ja karu. Suussa on laaja hietikoalue. Juoluajärven pohjoispuolella laskee Inarijokeen Pasijoki, joka on myös yhteydessä juoluajärveen. Pasijoki on rehevärantainen, paikoin soinen. Karigasniemessä vanhassa kylässä Juoluajärven eteläpuolella on paljon niittyjä, jotka ovat monilajisia ja arvokkaita luonnoniittyjä. Juoluajärven keskustassa ja ympäristössä on katajikkoalueita, joissa myös ketoja. Juoluajärven alueella on myös vanhoja perinteisiä rakennuksia. Tieltä katsottaessa juoluajärven takana kohoaa komeasti Ailigas tunturi. Juoluajärven päässä on kostea niittyalue.

Karigasniemen keskustasta pohjoiseen mentäessä rinne on kaukana tiestä ja tien viertä reunustaa mäntyiset kankaat ja siellä täällä on asuinrakennuksia. Keskustan alueella ei Tenojokea juuri näy. Karigasniemen taajamassa ei myöskään näy kohoavia korkeita tuntureita. Korkein Tenon varren kolmesta Ailigas-tunturista kohoaa vasta jonkin matkan päässä taajamasta ja sen voi paremmin nähdä kantatie 92:lta, sekä Angeliin johta-

Kuva 2. Roviniemen laaioilla hietikkoalueilla kasvaa tenonaiuruohoa.

valta tieltä Inarijoen varresta. Kantatie 92 kohoaa korkealle itään päin mentäessä. Tien eteläpuolella on paikoin soista tunturikoivikkoa ja pohjoispuolella kohoaa tunturin rinne. Tenon tieltä ja kantatie 92:ltä lähtee tiet asuntoalueille.

10. Karigasjoki ja suun hietikko. Alue on merkittävä heitikoalue ja se liittyy Juoluajärven hietikoalueisiin.
11. Juoluajärvi. Järven alue, hietikot, katajikko ja ketoalueet sekä niityt tulisi säilyttää rakentamattomina. Hietikkoalueilta on läydetty ketonoidanlukkoja ja niittyalueilla kasvaa hyvin monipuolista kasvillisuutta. Juoluajärven keskustan ketoalueilla kasvaa mm. tenonajuruohoa, kultapiiskua, kissankelloa, tunturikurjenhernettä ja kissankäpälää. Laajoilla luonnonniittyalueilla juoluajärven eteläpuolella kasvaa mm. kulleroa, rantatädykettä, lehtosinilatvaa ja metsäkurjenpolvea. Juoluajärven alue tulisi suojella.
12. Rukoushuonetta vastapäätä oleva vanha talo ja sitä ympäröivät niityt. Pihakenttä ja niityt tuovat metsäiseen taajamaan mukavan avoimen näkymän.
13. Taajama-alueelle tultaessa on kaunis hakamainen laidunalue.
14. Roviniemi on rakentamaton niemi, jossa on laajalle levittäytyvä rantahietikko ja metsää. Metsän kasvillisuus on rehevää. Tunturikoivun ja pajun lisäksi siellä kasvaa taikinamarja, peuranvirna, kellosinilatva, juolukka, mesimarja, orvokki, kuisma, tähtimö ja matara. Roviniemen hietikkoalue tulisi suojella.
15. Polvarniemessä, lähellä Tenojoen rantaa peltojen keskellä oleva vanha talo ja pihamaa. Alue on merkittävää kulttuurimaisemaa.
16. Ruoho-ojan eteläpuolella on laaja hiekkaranta. Pitkänomaisen lammen alueella on rehevämpää lehtomaista kasvillisuutta. Tunturikoivun lisäksi alueella kasvaa mm. kellosinilatva, rantatädyke, mesimarja, kullero ja pohjanisotalvikki.

Suositus: Karigasjoen uoman läheisyys tulisi säilyttää mahdollisimman rakentamattomana. Alueella on jo rakennuksia. Joen suun hietikkoalue on merkittävä ja se tulisi säilyttää luonnontilaisena. Se liittyy Juoluajärven hietikkoalueisiin. Juoluajärven ympäristöön ei tulisi rakentaa. Se on erikoinen muodostelma Tenojoessa Suomen puolella. Se on rehevärantainen ja hyvä lintujärvi. Keto ja hietikkoalueet tulisi suojella sillä ne on herkkiä kulutukselle ja niillä kasvaa monipuolista lajistoa. Myös kylän vanhat niittyalueet tulisi säilyttää. Niiden säilyttäminen vaatii hoitoa. Juoluajärven alueelle voisi perustaa suojelualueen. Alue on merkittävää luonnon ja kulturiympäristöä. Myös Roviniemen laaja hietikkoalue tulisi suojella. Alueella kasvaa paljon tenonajuruohoa ja hietikkoalue vaiheittain kedosta reheväksi metsäksi. Alue on tärkeää luonnonympäristöltään.

Taajama-alueen tien viereinen mäntymetsä on tasaista ja soveltuu rakentamiselle. Rakentamisessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon mäntymetsän luontaisen uusiutumisen raja ja sitä tulisi myös säästää sekä samalla säilyttää Karigasniemelle tunnusomainen mäntymetsäinen tunnelma. Pienten rehevien purojen uomat tulisi myös säilyttää koskemattomina. Paikoin tien reuna on liian jyrkkää rakentamiselle.

Rovisuvanto (kartta 5)

Rovisuvannon kylän kohdalla on leveämpi rantatasanne, jossa on asutusta, sekä peltoja ja niittyjä. Kylä on sijoittunut laaksoon tien alapuolelle, eikä se näy Tenon tielle. Sitä ympäröi laajat pelto- ja niittyalueet. Kylässä on myös vanhoja perinteisiä rakennuksia. Kasvillisuus on pääosin koivu-mäntymetsää, jossa aluskasvillisuutena varpuja, kuten puolukkaa ja variksenmarjaa. Männikköä on paikoittain tunturin puolella. Rovisuvannon kohdalla tunturin rinne ei nouse heti tiestä, vaan rinteiden puolella on tasaista aluetta.

Rovisuvannon pohjoispuolella kulkee Kaivojoki, joka laskee Tenoon. Joen ranta on rehevää, kaunista koivikkoa. Kaivojoen pohjois- ja eteläpuolella on myös kauniita luonnoniittyjä, joissa kasvaa mm. rantatädyke, mesimarja, matara, korte, lehtosinilatta, metsäorvokki, metsäkurjenpolvi ja kullero.

Suoitus: Rovisuvannon kohdalla tien rinteidenpuolella on tasaista aluetta, joka sopii rakentamiseen. Kaivojoen eteläpuolella on eroosiolle herkkiä harjuja, eikä niille tulisi rakentaa. Kaivojoen uoma ja sen ympärillä olevat niityt tulisi jättää rakentamisen ulkopuolelle.

Kuva 3. Piesjoen hietikolla kasvaa rantavehnnää

Roavveaja – Piesjoki (kartta 6)

Alueen kasvillisuus on pääosin tunturikoivikkoa, paikoin myös mäntyjä, varsinkin Roavveajan pohjoispuolella ja Piesjoen eteläpuolella tien yläpuolella. Leveällä rantatasanteella on niittyjä, sekä jonkun verran niittyjen ja peltojen välissä säilyneitä katajikkoalueita, jotka ovat paikoin pusikoituneet. Roavveajan ja Piesjoen luona tunturin rinne on lähellä tietä. Erkkeroaivilla on vähän pahtoja. Alueella on kaunis Niihtovuopenjärvi, jonka itäpuolella kohoa rinne ja pohjoispuolella on harju. Ympärillä on myös männikköä ja jäkälikköä.

Piesjoen rannoilla on katajikkoo ja ketoja. Piesjoen niityt ovat reheviä. Piesjoen eteläpuolella on upea rantahietikko, joka vaihtuu kedoksi. Niittyjen ja talojen välissä sekä rannalla on isoja koivuja ja katajikkoalueita.

17. Niihtovuohpenjärvi. Kaunis suppakuoppajärvi, kauniissa maisemassa. Järven rannalla on mökki. Alueelle ei tulisi rakentaa lisää.

18. Piesjoen rannan katajikkoalueet. Katajekedoilla kasvaa mm. kissankäpälä, mesimarja, kultapiisku, tunturikurjenherne, tenonajuruoho, vilukko ja siniyökönlehti. Kedoilta on löydetty pohjan-, keto- ja suikeanoidanlukkoo.

19. Piesjoen eteläpuolen rehevät niityt. Niityillä on monipuolista kasvillisuutta ja kaunista maisemaa. Niityillä kasvaa mm. ängelmä ja korte. Alueelta on löydetty keminängelmää.

20. Piesjoen rantahietikko. Kaunis laaja rantahietikko, jossa kasvaa tenonajuruohoa ja rantavehnnää. Ranta vaihtuu kedoksi.

Suositus: Niihtovuohpenjärven ympäristöön ei tulisi rakentaa lisää, maasto on herkkää eroosiolle sekä männyn luontaisen uusiutumisen ulkopuolisia esiintymisaleita tulisi säilyttää. Katajakedot ovat Tenojoen rannoilla harvinaisia, sillä niitä on raivattu pelloiksi, siksi ne tulisi säilyttää. Katajikat ovat kuitenkin osittain pusikoitumassa ja niitä tulisi hoitaa. Alueen niityt ovat merkittäviä ja kauniita, ne tulisi säilyttää. Rannan hienot hietikat ulee myös säilyttää. Rannalla kasvaa rantavehnnää, jonka kasvupaikoiksi sopivia rantahietikoita on Suomessa vähän.

Fierranjohka – Pihtiranta (kartta 7)

Alueella on Poadsonjargan leveä niemi, muuten rinne nousee jyrkkänä suoraan joesta. Alueella kasvaa pääosin tunturikoivikkoa, mutta Poadsonjargan niemellä kasvaa paikoin mäntyä, jopa yhtenäinen mäntymetsä. Poadsonjargan kohdalla tien yläpuolella on soista aluetta. Alueella on Savjapaktin laaja pahta-alue. Poadsonjargan pohjoispuolella leveällä rantatasanteella on asutusta sekä peltoja ja niittyjä. Peltoja ja niittyjä on myös tien yläpuolella olevalla tasaisella alueella. Tien ja joen välissä kapealla rantatasanteella on kaunista koivikkoa, jota on harvennettu.

Suositus: Rinne on paikoin liian jyrkkää rakentamiselle. Poadsonjargalla rakentaminen mahdollista, mutta huomioon on otettava männyn esiintyminen luontaisen lisääntymisensä pohjoispuolella, sekä maisema-arvot.

Outakoski (kartta 8)

Outakosken kylärivi (Akukoski, Suvanto, Reisti) on todettu arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi (Tenojoen moninaiskäyttösuunnitelma 1990, 71).

Alueella kasvaa pääosin sammal pohjaista tunturikoivikkoa, paikoitellen mäntyjä ja herkeempää harjumaista jäkälikkää, varsinkin Akukoskella. Jokisuiden rantatasanteilla on suuria peltoja ja niittyalueita sekä asutusta. Akujoen eteläpuolella tien joen puolella on niittyalue, joka on kasvamassa umpeen. Alueella kasvaa nuorta koivua tiheässä, muutama iso koivu, jonkun verran katajaa, aluskasvillisuus on monipuolista mm. kullero, rantatädyke, mesimarja, kultapiisku ja lehtosinilätva. Tsulloveijohkan ja varsinkin Akujoen rannoilla on katajikkoalueita. Tsulloveijohkan katajikkoalueet ovat hieman ylempänä joen rantatasanteella. Outakosken niityt ovat monilajisia ja sieltä on tavattu mm. tunturikatkerua. Outakoskella on vanha koulu, jonka edustalla kasvaa hienoja, isoja maisemakoivuja. Akukosken maisemaa hallitsee koski ja suistoalue. Akukoskella harjun laelta avautuu näkymä Tenojoelle.

21. Akukosken suistoalue on luonnoltaan ja maisemaltaan tärkeä ja se tulee säilyttää mahdollisimman luonnontilaisena. Suiston katajikkoalueella kasvaa muutamia isoja tunturikoivuja ja mäntyjä. Muu kasvillisuus on variksenmarjaa, puolukkaa, sianpuolukkaa, tenonajuruohoa, kissankäpälää, tunturikurjenhernettä, siankärsämöä. Alueella on tavattu keto- ja ahonoidanlukkoa.
22. Maisemallisesti kaunis laidunkoivikko.
23. Tsulloveijohkan etelä ja pohjoispuoliset niittyalueet. Niityillä on monipuolista lajistoa ja sieltä on mm. tavattu tunturikatkerua.
24. Kulttuurihistoriallisen kaunis lapinkenttä, jota reunustaa vanhat rakennukset. Alueen arvon säilyttämiseksi kenttä tulee pitää avoimena ja rakennuksia hoitaa.
25. Tsulloveijohkan uoma ja katajikkoalueet. Alueelta on tavattu aho- ja ketonoidanlukkoa.

Suositus: Niityt sekä katajikkoalueet tulisi säilyttää ja hoitaa. Kulutukselle arat jäkäliköt, kuten Akukoskella tulisi säilyttää rakentamattomana luonnon kulumisen sekä maiseman vuoksi. Akujoen ja Tsulloveijohkan rannat ja suistoalueet tulisi säilyttää rakentamattomina.

Tsulloveijohkan etelä ja pohjoispuolella on joitakin rakentamiseen soveltuvia alueita, jotka eivät kuulu edellä mainittuihin alueisiin. Edellämainittujen alueiden säilyminen tu-

lee kuitenkin ottaa tällöin huomioon. Tsulloveijohkan jälkeen rinne on lähellä tietä, eikä sovellu rakentamiselle.

Seitaoja – Nuorpinniemi

Rinne kohoaa jyrkästi heti joesta, paitsi Nuorpinniemen rantatasanteella. Akukoskelta Seitaojalle asti kapealla rantatasanteella on kaunista rantakoivikkoa, jota on osittain harvennettu. Seitaojan rantatasantella on niittyjä ja peltoja. Rannassa on kaunis koivuhakamainen rantakoivikko. Pihtiojalla on peltoja ja niittyjä. Pihtiojalla kasvaa tien ja niityn välissä isoa koivikkoa ja lehtomaista rehevää kasvillisuutta.

Nuorpinniemen rantatasanteella on asutusta, peltoja ja niittyjä. Nuorpinniemen pohjoisosassa rehevärantaisia järviä, joissa vesilintuja. Järvien luona on paikoin tiheää koivikkoa ja rehevää kasvillisuutta. Nuorpinniemen kohdalla kasvaa paljon mäntyä Rannassa on laaja hiekka-alue, joka vaihettu katajikkoon ja harvaan tunturikoivikkoon, joukossa myös mäntyjä ja katajia. Nuorpinniemen pohjoispäässä olevan joen rannoilla katajikko.

26. Seitaojan koivuhaka. Kasvillisuus on rehevää mm. mustikka, puolukka, juolukka, siankärsä, metsätähti, ruohokanukka, mesimarja, kultapiisku, niittyleinikki ja korte myös katajaa.
27. Pihtiojan niityt. Niityiltä on tavattu tunturikatkerua.
28. Nuorpinniemen hietikko. Alueen hietikko vaihtuu katajiksi.
29. Pohjoisosan rehevärantaiset järvet. Järvissä on vesilintuja.
30. Joen rantojen katajikat. Katajikoilla kasvaa mm. mesimarja, kultapiisku, puolukka, siankärsä ja sammalta.

Suositukset: Rinne on paikoin liian jyrkkä rakentamiselle. Nuorpinniemessä joitain rakentamiselle soveltuvia alueita, mutta tällöin täytyy ottaa huomioon katajikkoalueet, niityt sekä männyn esiintyminen luontaisen lisääntymisen pohjoispuolella. Katajikkoalueita tulisi hoitaa. Ilman hoitoa ne kasvavat umpeen. Theä nuori koivikko on jo osittain vallannut katajikkoja.

Aittijoki

Kasvillisuus on enimmäkseen tunturikoivikkoa, alueella kasvaa paikoin myös mäntyä. Rinne on paikoin lähellä tietä ja rantatasanne on kapea. Aittijoella on katajikkoja, paljon niittyjä ja vanhoja perinteisiä rakennuksia.

31. Aittiojan suulla kasvaa mm. tenonajuruoho, hapro ja tunturikurjenherne. Aittiojan rannalla on tien yläpuolella isokokoisia koivuja. Tien alapuolella katajikkoja ja ketomaisia alueita Aittiojan katajikkoalueiden kedoilta on löydetty pohjan- ja ketonidanlukkua.
32. Aittiojan niityiltä on löydetty tunturikatkerua.
33. Aittijoelta pohjoiseen Tenonrannan kohdalla on kaunista hakamaista koivikkoa. Koivikko on isokokoista ja sitä on harvennettu. Koivikossa kasvaa mm. mesimarjaa, isotalvikkia, leinikkiä, mataraa ja metsätähteä.

Suositus: Rinne on lähellä jokea ja paikoin rakentamiselle sopimatonta. Aittiojan maisema on kaunista ja tunnusomaista perinnemaisemaa. Aittiojan suu tulisi säilyttää ra-

kentamattomana, suulla on ketoja ja harjua. Katajakedot ja niityt tulisi säilyttää hoitamalla niitä ja pitämällä ne avoimina.

Nuvvus-Dalvadas

Alueen kasvillisuus on pääosin tunturikoivikkoa, jossa aluskasvillisuutena variksenmarjaa ja puolukkaa. Ympäristössä on laajoja niitty- ja peltoalueita, jotka elävöittävät maisemaa. Asutus ja pellot sijoittuvat Nili- ja Nuvvusjoen rantatasanteille. Myös Ailigasnjargassa on hieman leveämpi rantatasanne. Jokien suualueilla on katajikkoja. Nilijoen pohjoispuolella, tien yläpuolella on katajaketo. Niittyjen ja peltojen reunoilla on isokoikaisia koivuja. Tien toisella puolella maasto on kumpuilevaa ja tunturin rinne kohoaa nopeasti. Hanasojalla, Nilijoen rannalla sekä Nuvvus-Ailiggan rinteessä on muutamia mäntyjä, pohjoisimmat luonnonvaraiset männiköt. Ailikkaan rinteet kohoavat jyrkkänä ja rinteillä on pahtoja.

Nuvvus-Dalvadaksen kylämiljööstä välittyy vahvasti maatalouskulttuuri. Kylien maisemaa hallitsee korkealle kohoava Nuvvus-Ailigas -tunturi. Dalvadaksesta on kaunis näkymä Tenojoelle. Dalvadaksen kylä on valtakunnallisesti merkittävä historiallinen kulttuuriympäristö (Tenojoen moninaiskäyttösuunnitelma 1990, 71). Nuvvus-Dalvadas on maisemaltaan Tenojoen kauneinta ja hallitsevinta. Tuntureiden jylhyys ja läheisyys sekä Suomen että Norjan puolella hallitsee maisemaa. Kylä sijaitsee tunturien suojassa. Maisema avautuu jylhänä jo kaukaa tultaessa. Kylissä on säilynyt vanhoja rakennuksia, jotka lisäävät alueen kulttuurihistoriallista ilmettä. Nuvvus-Dalvadaksen kohdalla Tenojoessa on useita matalia saaria. Suurin niistä on maatalouskäytössä oleva Teppanansaari. Saari näkyy tieltä mielenkiintoisena yksityiskohtana. Tenojoen saarten rannoilla on laajoja hietikkoalueita.

34. Niljoen rantatasanteen katajaketo. Keto tulisi säilyttää avoimena. Alueella on rakennuksia.
35. Vanha perinteinen talo Nuvvuksen pohjoispäässä. Merkittävää kulttuurimaisemaa. Tulisi säilyttää ja hoitaa.
36. Ailigasnjargan hietikkoalueilla kasvaa rantavehnnää.

Suositus: Tunturin rinteiden ehjät kaukomaisemat säilytetään rakentamattomana. Jyrkkiin rinteisiin rakennetut mökit teineen rikkovat maisemaa. Myös jokisuistot säilytetään rakentamattomana. Rakennettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota maisemaan sekä kasvillisuuteen. Nuvvus-Ailigas on näkyvyytensä ja paljakkakasvillisuutensa vuoksi suojelualueita.

LÄHTEET

Alanen, M. 1985. Tenojoen ranta-alueiden kasvillisuus. Selvitys maankäytön suunnittelua varten. Lapin tutkimuslaitos, Kevo.

Arvokkaat maisema-alueet. 1992. Ympäristöministeriö. Maisema-alueityöryhmän mietintö osa 2. Painatuskeskus Oy, Helsinki.

Kalpio, S. & Bergman, T. 1999. Lapin perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut. Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus. Gummerus, Jyväskylä.

Tenojoen moninaiskäyttösuunnitelma. 1990. Ympäristöministeriö. Suomalais-norjalainen rajavesistökommisio. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Tenonlaakson kehittämissuunnitelma ja rantaosayleiskaavat. 2004. Lähtökohtaraportti. Jaakko Pöyry Infra, Maa ja Vesi Oy.

<http://www.ymparisto.fi>

2 SUUNNITTELUTAVOITTEET

2.1 Yleistä

Maankäyttö- ja rakennuslain (35 §) mukaan yleiskaavan tarkoituksena on kunnan tai sen osan yhdyskuntarakenteen ja maankäytön yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteen sovittaminen.

Yleiskaavassa esitetään tavoitellun kehityksen periaatteet ja osoitetaan tarpeelliset alueet yksityiskohtaisen kaavoituksen ja muun suunnittelun sekä rakentamisen ja muun maankäytön perustaksi.

Utsjoen osa-alueen yleiskaavasuunnittelulle tavoitteita asettavat mm.

- valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet
- maakunnalliset suunnitelmat kuten seutu- / maakuntakaavat
- yleiskaavoituksen pohjaksi laadittu ja Utsjoen kunnassa hyväksytty Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020
- maanomistajille kohdistettu kirjallinen kysely suunnittelualueen maankäytöllisistä kehittämis-tarpeista
- yleiskaavan laadinnan aikana pidetyt maanomistajille suunnatut neuvottelutilaisuudet
- alueelle laaditut luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöselvitykset

Karigasniemen alueen osayleiskaavassa selvitetään mm. alueidenkäytölliset mahdollisuudet ja ratkaisut kehittämissuunnitelmassa alueelle esitettyjen tavoitteiden ja hankkeiden maankäytölliseksi toteuttamiseksi, ohjataan eri toimintojen kehittämisen tarvitsemia maankäytön ja infrastruktuurin muutoksia, turvataan alueella olevien kulttuuri- ja ympäristöarvojen säilyminen ja edistetään hyvän ympäristön kehittymistä. Samalla ohjataan rakentamispaineita sekä edistetään alueen tasapainoista kehittymistä.

2.2 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvosto on 30.11.2000 antanut päätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on ryhmitelty asiasisällön perusteella seuraaviin kokonaisuuksiin:

- Toimiva aluerakenne
- Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
- Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
- Toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
- Helsingin seudun erityiskysymykset
- Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Yleiskaava laaditaan siten, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otetaan huomioon. Tavoitteiden huomioon ottaminen saattaa edellyttää yhteensovittamista, mikäli ne osoittautuvat Karigasniemen osa-alueella merkitykseltään ristiriitaisiksi. Yleiskaavaselostuksessa selvitetään suunnitelmien suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä perustellaan mahdollisten yhteensovittamistarpeiden aiheuttamat painotukset tavoitteiden ohjausvaikutuksen tulkinassa.

Tenonlaakson suunnittelussa keskeisiä ovat erityisesti kulttuuri- ja luonnonperintöön, virkistyskäyttöön, luonnonvaroihin sekä luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityisiin alue-

kokonaisuuksiin liittyvät tavoitteet. Myös toimivaan aluerakenteeseen sekä yhteysverkostoihin ja energianhuoltoon liittyvät tavoitteet otetaan tarvittavalla tavalla huomioon.

Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

Asetettujen erityistavoitteiden mukaan on alueidenkäytössä mm. varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Suunnittelussa on myös otettava huomioon ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävät ja yhtenäiset luonnonalueet. Tämä edellyttää mm. kansainvälisten sopimusten, valtioneuvoston päätösten sekä valtakunnallisten inventointien huomioon ottamista. Luonnon-suojelun kannalta tulee ottaa huomioon mm. Natura 2000-verkostoon kuuluvat alueet.

Karigasniemen osayleiskaava-alueen kannalta merkitykselliset luonto-, maisema- ja kulttuurikohteet ovat:

- Tenonlaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
- Talvadaksen kylä (valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö)
- Kevon luonnonpuisto (Natura 2000)
- Paistunturien erämaa (Natura 2000)
- Muotkatunturin erämaa (Natura 2000)

Alueidenkäytön suunnittelussa rantaan tukeutuva loma-asutus on mitoitettava siten, että turvataan luontoarvoiltaan arvokkaiden ranta-alueiden säilyminen sekä loma-asumisen viihtyisyys. Luontoarvoiltaan arvokkaiden ranta-alueiden säilyminen edellyttää yleensä pienempää mitoitusta kuin alueilla, joilla tällaisia arvoja ei ole. Kaavoitettavalla alueella mitoitus voidaan vyöhykkeistää luontoarvoiltaan arvokkaisiin alueisiin ja vastaavasti loma-asutukseen paremmin soveltuviin osiin.

Mitoituksessa on otettava huomioon myös loma-asumisen viihtyisyys. Tavoite ei tältä osin lähtökohdiltaan ota kantaa siihen, tuleeko loma asutuksen olla harvaa tai keskittynyttä.

Lisäksi on suunnittelussa otettava huomioon pinta- ja pohjavesien suojelutarve ja käyttötarpeet sekä tulvasuojelu.

Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet kuten sellaiset, jotka koskevat Saamelaisten kotiseutualuetta, tulee ottaa huomioon koko maata koskevien tavoitteiden ohella.

Tenonlaakson kehittämissuunnitelman ja rantaosayleiskaavojen kannalta keskeinen on saamelaisten kotiseutualuetta koskeva yleistavoite.

Saamelaisten kotiseutualueella turvataan alueidenkäytössä saamelaiskulttuurin ja –elinkeinojen kehittämisedellytykset ja sovitetaan ne yhteen luonnon kestokyvyn kanssa. Muuallakin poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset.

Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:n mukaisesti Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan aluetta.

Toimiva aluerakenne

Toimivan aluerakenteen kannalta on Karigasniemen alueen suunnittelussa otettava huomioon mm. Karigasniemen taajaman kehittämisen aluerakenteellinen merkitys.

Yhteysverkot ja energiahuolto

Yhteysverkostojen ja energiahuollon osalta tarkasteltavaksi saattavat tulla teleliikenteen mastoihin sekä tuulivoimaloihin liittyvien tarpeiden selvittäminen. Tuulivoimakysymykset on kuitenkin tarkoitus varsinaisesti ratkaista maakuntakaavoituksen yhteydessä.

2.3 Maakuntasuunnittelun asettamat tavoitteet

Lapin liitto toimii maakunnan, sen kuntien ja asukkaiden eduksi kehittämis-, suunnittelu-, tutkimus- ja edunvalvonta-asioissa. Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, maakuntakaava sekä alueellinen kehittämisohjelma (maakuntaohjelma). Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa.

Lappi 2020 Lapin maakuntasuunnitelmassa todetaan mm. seuraavaa:

- Lapin omaleimaista kulttuuriympäristöä arvostetaan korkealle sekä asukkaiden viihtyisyyden ja kotiseututunteen kannalta että matkailun vetovoimatekijänä.
- Matkailun tavoitteena on kasvattaa matkailijavirtoja, kansainvälistyä, parantaa kannattavuutta, luoda ympärivuotista kysyntää, huolehtia saavutettavuudesta, nostaa käyttöasteita sekä lisätä tuloa ja työpaikkoja. Luontoaktiviteetit ovat merkittävin tuoteryhmä ja niistä kehitetään monipuolisia Lapille leimallisia tuotteita.
- Elinkeinojen, maankäytön, liikenteen, yhdyskuntatekniikan ja muun toiminnan suunnittelussa tulee ympäristönäkökulman vahvistua.

Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisen on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Pohjois-Lapin maakuntakaavan (Inari, Sodankylä ja Utsjoki) laatiminen on aloitettu vuonna 2001. Maakuntakaava on hyväksytty 19.5.2006.

Maakuntakaavan evästyksiä Karigasniemen alueen yleiskaavan laatimiselle:

- **Matkailun vetovoima-alueena Rovisuvannon – Karigasniemen – Inarijokivarren vyöhyke, joka ulottuu myös Kevon reitin lähtöalueelle.**
 - kyseisen vyöhykkeen kehittäminen edellyttää vetovoimaisia luonnon- ja kulttuuriympäristöjä,
 - hyviä palveluita ja toimivia liikenne- ja reittiyhteyksiä,
 - vaatii ympäristön vaalimista ja hoitamista,
 - yhtenäistä opastusjärjestelmää,
 - yritysten verkostoitumista ja yhteismarkkinointia
- **Maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri on osoitettu Rovisuvannon - Outakosken – Nuvvuksen – alue**
 - Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Alueella tulee pyrkiä saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen rakentamistavan säilyttämiseen ja kehittämiseen.
- **Jäämeren käytävä haarautuu Ivalosta Raja-Joosepin kautta Venäjälle ja Kaamasesta Norjaan Näätämön, Karigasniemen sekä Utsjoen ja Nuorgamin kautta.**
 - valtakunnallisesti tärkeä kansainvälinen liikennekäytävä
 - maankäytön suunnittelussa varaudutaan kansainväliseen tieliikenteeseen,
 - energia- ja tietoliikennejohtojen rakentamiseen,
 - maankäytön suunnittelussa kiinnitetään huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen,
 - liikenteen ja matkailun palveluihin

- Karigasniemen keskustaa kehitetään keskustatoimintojen alueena (keskuskylä)
- Utsjoen kirkonkylä – Karigasniemi -välille moottorikelkkareitti
- ranta-alueilla taajamatoimintojen alueiden ulkopuolella vapaan ranta-alueen osuus tulee olla vähintään puolet muunnetusta rantaviivasta
- ranta-alueilla tulee turvata rannan suuntainen kulkuyhteys
- rakennuspaikkoja ei saa suunnitella sijoitettavaksi tulvauhka-alueille
- porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset on turvattava
- rakennuksia ei tule suunnitella sijoitettavaksi maisemallisesti aroille alueille

2.4 Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020 asettamat tavoitteet

2.4.1 Yleisiä lähtökohtia

Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020 määrittelee edellytyksiä kunnan ja sen elinkeinojen kehittämiselle ja myös toiminnallisia periaatteita ja ympäristöllisiä reunaehdoja maankäytön suunnittelulle.

Maankäytön suunnittelussa keskeinen lähtökohta on yhdyskuntarakenteen kehityksen ohjaaminen hallitusti ja suunnitelmallisesti. Tällä tarkoitetaan rakentamisen, palvelu- ja työpaikka-alueiden ja infrastruktuurin ohjaamista maiseman ja luonnonolosuhteiden, kulttuurin ja kunnan kehittämisen kannalta kestävällä ja tietoisella tavalla.

Kehittämissuunnitelmassa tuodaan esille, että Karigasniemen kyläkeskusalueella keskeisiä ratkaistavia asioita ovat mm:

- uuden rakentamisen sovittaminen olevaan kylärakenteeseen sitä eheyttäen
- kunnallisteknisten verkostojen ja uuden rakentamisen tasapainoinen yhteensovittaminen
- kyläkuvan parantamistoimenpiteiden määrittely perinteiset kulttuuriarvot huomioiden
- matkailuun liittyvien toimintojen ja muiden toimintojen – erityisesti palvelujen – vuorovai-
kutuksen selvittäminen.

Myös taajamatoimintojen rikastuttaminen on keskeinen suunnittelun lähtökohta.

Kylämiljööön ja tästä irralleen sijoittuvien matkailuympäristöjen ja haja-asutuksen välillä pyritään edistämään liikenneyhteyksien ylläpitoa ja suunnittelemaan tarvittavia parantamistoimenpiteitä. Liikenneturvallisuuden parantamistoimenpiteet - sekä kyläkeskuk-
sessä että haja-asutusalueilla - ovat toiminnallisten ristiriitojen välttämisen kannalta tär-
keitä ja keskeisiä.

Lisääntyvän loma-asutuksen, vesireikelyn, kalastuksen yms. myötä tulee myös vesiliikenne todennäköisesti lisääntymään. Tämän johdosta nykyisiä venevalkamia olisi kehitettävä edelleen ja tarvittaessa osoittaa mahdolliset uudet rantautumispaikat. Keskeisimmille näistä olisi kehitettävä palveluja esim. jätehuollon osalta.

On todennäköistä, että Utsjoen kunnan väestö keskittyy tulevaisuudessa yhä enemmän kyläkeskusalueille ja jossakin määrin pienemmille kylille. Yleiskaavoituksessa tähän voidaan varautua. Uusien rakentamisalueiden suunnittelussa tavoitteena on kiinnittää erityishuomio ympäristön viihtyisyyteen sekä toisaalta sen mielekkääseen kytkeytymiseen jo oleviin kylärakenteisiin.

Kyläalueilla uutta rakentamista suunniteltaessa tulisi huomioida kylän perinteistä rakentamistapa. Oleviin kylärakenteisiin soveltuva täydennysrakentaminen selvitetään yleiskaavoituksen yhteydessä yleispiirteisellä tarkkuudella siten, että yleiskaava voi toimia pohjana Utsjoen kyläkeskuksen asemakaavasunnittelulle.

Asumisen levittäytymistä satunnaisesti pitkin jokilaaksojen ranta-alueita on tarkoituksenmukaista hillitä. Luontaista lienee tavoitella tilannetta, jossa tuetaan nykyisten kyläkeskusten ja kylämaisten alueiden säilymistä ja kehittymistä asuinpainotteisina alueina. Kunta voisi hankkia maa-alueita keskeisiltä paikoilta aktiivisen maapolitiikan mahdollistamiseksi.

Päätieverkoston osalta suunnittelussa tulee kyseeseen olevan verkoston kehittämistarpeet ja mahdollisten uusien linjausten osoittaminen.

Majoitustilojen, reitistöjen, taukopaikkojen, tiestön ja muun matkailuun vaikuttavan infrastruktuurin sijoittumista ohjataan kaavoituksella. Kalatalouden osalta maankäytön suunnittelussa on huomioitava mm. perinteiset kalastuspaikat ja niille kulkeminen. Myös veneiden vesillelaskupaikat ja rantojen taukopaikat sekä kalastuspaikkojen suhde matkailutoimintojen sijoittumiseen ovat maankäytön suunnittelussa ratkaistavia asioita. Lisäksi mahdollisten kalanjalostuslaitosten aluevaraukset on huomioitava.

Kaavoituksessa huomioidaan myös maisema ja luonto matkailun vetovoimatekijänä ja toimintaympäristönä sekä ympäristöarvona.

Porotalouden osalta suunnittelutyössä on huomioitava tarvittavissa määrin teurastamon ja jalostuslaitosten aluevaraukset ja mahdollinen jätteenkäsittely. Poronhoito tapahtuu pääsääntöisesti erämaa-alueilla jokilaakson ulkopuolella, joten suora maankäytöllinen vaikutus on vähäinen. Paikoin aitarakenteet voivat ulottua jokilaaksoon.

Muiden elinkeinojen osalta maankäytön suunnittelussa on tehtävä tarvittaessa tarpeelliset aluevaraukset uusille toimipaikoille. Julkisen sektorin toimintojen osalta maankäytön suunnittelussa on huomioitava mahdollisten uusien toimitilojen tarve.

2.4.2 Toiminnalliset vyöhykekokonaisuudet ja maankäytölliset hankkeet

Karigasniemen osa-alueen yleiskaavoituksen osalta kehittämissuunnitelma korostaa seuraavia vyöhykekokonaisuuksia ja maankäytöllisiä hankkeita:

- Vyöhykekokonaisuudet
 - Karigasniemen kyläkeskuksen kehittäminen ja laajennussuuntien määrittely
 - Rovisuvannon, Outakosken ja Talvadaksen kyläalueiden kehittäminen
 - Maisema- ja luontoarvojen huomiointi
 - ranta-alueiden rakennusoikeuden määrittely
- Maankäyttöön linkittyvät hankkeet / esitykset

- Kunnallisteknisten verkostojen laajentaminen
- Kyläkuvan siistiminen ja yleisilmeen parantaminen
- Vuokra-asuntojen lisääminen
- Karigasniemen kytkeminen Kevon reittiin / Luomusjärveen
- Poronlihan ja kalan jatkojalostuksen kehittäminen
- Tuetaan talvimajoituksen rakentamista
- Rantautumispaikat Teno- ja Utsjoella
- Moottorikelkkareittien kytkeminen kyläkeskuksiin
- Mahdollinen patikkareitti Nuorgam – Utsjoki – Karigasniemi

2.4.3 Yleiset vyöhykekohtaiset maankäyttöperiaatteet

Toiminnallisesti ja ympäristöllisesti eriluonteisilla vyöhykekokonaisuuksilla tai alueilla rakentamisen määrää painotetaan kullakin vyöhykkeellä sille soveltuvalla ja ominaisella tavalla. Yleisenä lähtökohtana voidaan pitää, että rakentaminen voi määrältään olla voimakkainta kunnallisteknisten verkostojen piirissä tai niiden ulottuvilla olevilla alueilla (kyläkeskukset). Asutuskeskittymien ulkopuolisilla lähes luonnontilaisilla alueilla rakentamisen määrän tulee olla määrältään vähäisintä.

Tenonlaakson kehittämissuunnitelmassa esitetty toiminnallinen ympäristö, maisema- ja luonto-olot yhteen sovittava ranta-alueiden vyöhykejako (katso strateginen toimenpidekartta) on periaatteellinen ja rajauksiltaan likimääräinen. Vyöhyketarkastelua sovelletaan yleiskaavan laadinnassa. Rakentamisen ja maisema- sekä luontoarvojen yksityiskohtainen yhteensovittaminen ratkaistaan osayleiskaavojen laadintojen aikana. Esitettäviiin maankäyttöratkaisuihin vaikuttavat merkittävästi myös neuvottelut maanomistajien ja muiden osallisten kanssa.

Oheisessa taulukossa on esitetty kehittämissuunnitelman mukaiset yleiset vyöhykekohtaiset maankäyttöperiaatteet.

VYÖHYKE / ALUE	YLEISET VYÖHYKEKOHTAISET MAANKÄYTTÖPERIAATTEET
TA Kyläkeskusalueet	Rakentaminen toteutetaan olevaa rakennetta eheyttäen. Tukee palveluja. Rakentamisen määrä voi olla runsainta. Liitetään kunnallisteknisiin verkostoihin. Yleiskaavalla ratkaistaan kokonaisrakenne. Tarvittaessa toteutusta varten laaditaan asema-kaava.
AT Pienialaiset kylämiljööt	Määrällisesti maltillinen rakentaminen sovitaan kyläarvoihin. Yleiskaavalla ratkaistaan rakennuspaikat. Tarvittaessa rakentamista ohjeistetaan.
R, RM Pienialaiset matkailukeskittymät	Yleiskaavalla ratkaistaan rakentamisen kokonaismäärä. Huomioidaan matkailun erityisintressit, rantautumisalueet, yhteisalueet ym. Pyritään keskittymiin, jolloin rakentamisen määrä voi olla tavanomaista suurempi.
MA Arvokkaat tai rakentamiselle herkät maisema-alueet	Rakentaminen sovitaan maisemaan. Maiseman sietokyky määrää rakentamisen määrän. Olevaan rakentamiseen tukeutuvilla tai peitteisillä alueilla rakentamishakkuus on runsainta, avoimilla maisema-alueilla vähäisintä.
MUUT Muut alueet	Erityispiirteitä omaamattomilla tavanomaisilla teknisesti rakentamiseen soveltuvilla ranta-alueilla rakentamisen määrä on keskimääräistä muihin alueisiin verrattuna – ei runsainta muttei vähäisintäkään.

2.4.4 Yleistä rantarakentamisen osoittamisperiaatteista

Kyläkeskittymien ulkopuolisilla ranta-alueilla tavoitteena on laatia osayleiskaava siten, että ranta-alueilla rakennusluvut hajarakentamiseen voidaan myöntää suoraan kunnanvaltuuston hyväksymän oikeusvaikutteisen osayleiskaavan pohjalta. Osayleiskaava vähentää siten poikkeuslupakäsittelyjä sekä ranta-alueella maanomistajakohtaisten ranta-asetmakaavojen laadintatarpeita.

Osayleiskaavan keskeisenä tavoitteena on osoittaa rantavyöhykkeelle sijoitettavissa olevien asuntojen, pääosin loma-asuntojen, rakennuspaikkojen kokonaismäärä ja likimääräinen sijainti tilakohtaisesti tarkasteltuna.

Rakennusoikeutta käsitellään tilakohtaisesti ja rakennusoikeutta voidaan siirtää saman maanomistajan omistamien tilojen välillä, mikäli se on kokonaisrakenteellisesti perusteltavissa. Rakennusoikeutta pyritään siirtämään erityisesti luonto- ja maisemasuhteiltaan muutoksille herkkien alueiden osalta muille saman maanomistajan ranta-alueille. Rakennusoikeuden siirrot eivät saa kuitenkaan johtaa maanomistajan tai ympäristön kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen.

Rakennusoikeuden kohdistamisessa kiinnitetään huomiota alueiden sijaintiin suhteessa toiminnalliseen kokonaisrakenteeseen, ympäristölliseen rakennettavuuteen sekä toisaalta maanomistajien yhdenvertaiseen kohteluun.

Haja-asutusalueilla loma-asutuksen sijoittamisessa kiinnitetään huomiota olevien kyläkeskusten tukemiseen. Loma-asutuksen lisäksi kyläkeskusten läheisyydessä suositaan pysyvää asutusta.

Menettelytavan osalta tavoitteena on osallisten ja suunnittelijoiden välisen vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin mahdollistaminen. Osallistumismenettelyn yksi keskeinen tavoite on inspiroida paikallisia ja ulkopuolisia osallisia ja toimijoita suunniteltavan ympäristön ja siihen liittyvien toimintojen käytännön kehittämiseen.

Suunnittelualueen nykyinen maankäyttö ja luonto-olot sekä jo aikaisemmin laaditut selvitykset ja suunnitelmat luovat pohjan yleiskaavoituksen tavoiteasettelulle ja mitoitusperusteille.

2.5 Osallistumisprosessin synnyttämät paikalliset tavoitteet

Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020 laadinnan yhteydessä, syksyn 2003 ja talven 2004 aikana, on pidetty useita osallisille suunnattuja neuvottelutilaisuuksia ja suunnitteluseminaareja. Tilaisuuksissa kartoitettiin mm. paikallisia näkemyksiä suunnittelualueen nykytilasta ja toisaalta kehittämismahdollisuuksista.

Vuorovaikutuksen anti on koottu osaksi kehittämissuunnitelman analyysiosaa. Nämä osallisten näkemykset tullaan huomioimaan yhtenä lähtökohtana osayleiskaavan maankäytön suunnitteluvaiheessa.

Kehittämissuunnitelman laadinnan yhteydessä pidetyissä osallistumistilaisuuksissa ja yleiskaavan laadintavaiheen neuvottelutilaisuuksissa sekä maanomistajille suoritettussa kyselyssä Karigasniemen ympäristöä koskettavina paikallisina lähtökohtina maankäytön kehittämiseksi on tuotu esille mm. seuraavaa:

- Karigasniemellä koetaan puutteena vuokra-asuntojen ja asuintonttien vähäisyys. Vuokra-asuntojen lisäämisellä voitaisiin myötävaikuttaa mm. Norjassa työskentelevien muuttamiseen Suomen puolelle.

- Maankäytöllisiä valmiuksia taajamissa tulisi parantaa mm. uusien yritystoimintojen mahdollistamiseksi.
- Karigasniemeen on esitetty kauppakeskusta.
- Kaamanen-Karigasniemi tielle esitetään peruskorjausta.
- Tenon varsia mukailevalle tielle esitettiin kattavaa linja-autopalvelua – esim. sesonkiajan matkailijoille.
- Vesillelaskupaikkoja ja rantautumispaikkoja on ehdotettu lisättäväksi. Nykyisten paikkojen opastuksessa koetaan puutteita varsinkin Tenojoella.
- Reittien (varsinkin moottorikelkkareittien) liittyminen taajamiin tulisi ratkaista.
- Karigasniemen kyläkeskuksen yhteyteen esitettiin opastuskeskusta ja patikkareittiä yhteyttä Luomusjärvelle (josta liittyminen Kevon reitille).
- Yleensä yleiskaavan laadintaa pidetään tarpeellisena.
- Myönteisenä pidetään sitä, että yleiskaavan avulla nykyinen poikkeuslupakäytäntö saadaan vähentymään, rakennusluvut voidaan myöntää suoraan yleiskaavan pohjalta kunnassa.

Kehittämissuunnitelmalla ja sitä osaltaan toteuttavalla yleiskaavoituksella voidaan tukea edellä lueteltujen paikallisesti tärkeiksi nähtyjen seikkojen toteutumista. Tulevaa rakentamista ja muuta maankäyttöä voidaan ohjata sekä määrällisesti että laadullisesti haluttuun suuntaan – ympäristölliset ja kulttuuriset arvot huomioiden.

2.6 Kulttuuriympäristön asettamat tavoitteet

2.6.1 Paikallisten näkemys

Kulttuurin säilyttämistä pitävät kaikki saamelaiset tärkeänä. Osa saamelaisista on sitä mieltä, että kulttuuria tuetaan säilyttämällä mahdollisimman hyvin luontaiselinkeinojen toimintaedellytykset. Osa saamelaisista on puolestaan sitä mieltä, että yleensäkin elinkeinoja kehittämällä luodaan mahdollisuuksia työskennellä alueella ja kulttuuri säilyy kun alueella pysyy riittävästi ihmisiä. (Yrityskysely, 2003) (Seminaarit, 2003/2004)

Monet saamelaiset ovat sitä mieltä, että saamelaisten ei tarvitse sopeuttaa elämäänsä ja perinteitään ulkopuolelta tulleiden asukkaiden tai matkailijoiden mukaan. Esim. palveluja on tarjottava saamelaisten ehdoin. Matkailun kuten muidenkin elinkeinojen on sopeuduttava saamelaisten ehtoihin, eikä päinvastoin. (Seminaarit, 2003/2004)

Utsjoen kunnan tavoitteena on vahvistaa Utsjoen asemaa saamelaisena kulttuurikuntana.

2.6.2 Kulttuurin merkitys suunnittelutyölle

Utsjoen kunnassa saamelaisuus vaikuttaa kaikkeen toimintaan ja se on huomioitava kaikissa suunnitelmissa ja toimenpiteissä. Saamelaisuutta ei voida käsitellä erillisenä asiana, vaan se on sisäänrakennettuna kaikissa asioissa.

Kehittämissuunnitelmassa erityisesti huomiotavaksi tulevat kulttuurin toteuttamiseen liittyvät perinteet ja tavoitteet, sekä luontaiselinkeinojen harjoittamiseen liittyvät asiat. Kulttuuriin ja luontaiselinkeinoin liittyvät asiat ovat ensinnäkin suunnittelun lähtökohtia asettaen tavoitteita suunnittelulle. Sen lisäksi kaikkia toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitava suhteessa saamelaisten kulttuuriin ja luontaiselinkeinoin. On esim. tarkasteltava vaarantavatko suunnitelmat ja toimenpiteet saamelaisten kulttuurin harjoittamisen perusoikeuden. Porotalous on suuren merkityksensä vuoksi erityisen tarkastelun kohteena.

Suunnittelussa on tavoitteena sovittaa yhteen ekologiset, maisemalliset, kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset lähtökohdat parhaalla mahdollisella tavalla.

Osayleiskaavan tavoitteena on säilyttää ja tukea suunnittelualueelle ominaista ympäristöä ottamalla huomioon kohteet ja kokonaisuudet, jotka kertovat alueen luonnosta, maisemasta ja kulttuurista (katso kohta 1.7 Kulttuurihistorialliset kohteet).

2.6.3 Ympäristön hoidolliset tavoitteet

Ympäristön hoidon osalta tavoitteena on poistaa maankäytöllisiä ja ympäristöllisiä häiriötekijöitä sekä toisaalta korostaa alueen arvoja. Ympäristön hoitoon kuuluu myös uuden rakentamisen sovittaminen rakentamisperinteeseen, miljööseen ja yleensäkin kyläkuvaan tai maisemaan.

Ohessa listaus yleisistä tavoitteista ympäristön hoidon osalta (otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan)

- Arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja kyläkokonaisuuksien suhde ympäröivään maisemaan tulisi säilyttää. Mahdollisen täydennysrakentamisen tulee näillä alueilla olla maltillista ja sijainniltaan, mitoitukseltaan, tyyliltään ja ryhmittelyltään ympäristöön sopivaa.
- Uudisrakentamisen sijoittamista kyläalueiden reuna-alueille suunniteltaessa on varmistettava, etteivät kyläkokonaisuuden rajautumisperiaatteet ja suhde ympäristöön oleellisesti muutu.
- Kulttuuriympäristön kohokohtien maisemallista asemaa ei tule heikentää uudisrakentamisella. Mikäli tärkeiden rakennusten tai rakennusryhmien lähistölle osoitetaan uutta rakentamista, tulee rakentamisen olla mittakaavaltaan ja tyyliltään kulttuuriympäristön kohokohdille alisteista.
- Arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin liittyvät viljelykelpoiset maat suositellaan mahdollisuuksien mukaan säilytettävän rakentamisen ulkopuolella. Pello- ja niittyalueet tulisi jatkossakin hoitaa avoimina.
- Mikäli luonnonmaisemajaksoille osoitetaan rakentamista tai muita toimintoja (esim. mahdolliset matkailuvaunujen alueet, telttailualueet jne.), tulee alueet sijoittaa niin, ettei jokiuoman suunnasta ole alueille suoraa näköyhteyttä ja että jokiuomaa rajaavat rinteet ja niiden kasvillisuus säilyvät ilmeeltään luonnonmukaisina. Alueilta tulee järjestää selkeä yhteys joen rantaan kulutuksen kanavoimiseksi rakennetuille reiteille.

2.7 Luonnonympäristön asettamat tavoitteet

2.7.1 Yleistä

Kaavoituksessa tulee ottaa huomioon kaavoitettavan alueen ja lähiympäristön luontoarvot. Maankäyttö- ja rakennuslain 5§:ssä määritellään alueiden käytön suunnittelun tavoitteet. Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää mm. luonnon monimuotoisuuden ja muiden luontoarvojen säilymistä sekä ympäristönsuojelua ja ympäristöhaittojen ehkäisemistä.

Muut luonnonarvojen huomioon ottamista säätelevät keskeisimmät kansalliset lait ovat luonnonsuojelulaki, metsälaki ja vesilaki. Euroopan Unionin lainsäädännössä keskeisiä ovat direktiivi luontotyyppien ja luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta sekä direktiivi luonnonvaraisten lintujen suojelusta.

2.7.2 Yleiset tavoitteet ja suositukset

Hankealueen luonnonympäristö käsittää joet, jokilaaksot jokitörmineen sekä tunturien alarinteet. Luonnonympäristöä monipuolistavat useat Tenon sivujokien suistot sekä kasvillisuudeltaan muusta ympäristöstä poikkeavat alueet, kuten rehevät lehtorannat, pahdat ja kalkkipitoiset alueet. Luonnonympäristö on suunnittelualueella yleisesti ottaen kulutusarkaa ja eroosioherkkää. Hiekkaiset jyrkät jokitörmät ovat yleisiä mm Kari-

gasniemen kylän alueella ja sen eteläpuolella. Tärkeä osa luonnonympäristöä ovat puhtaat vesistöt.

Karigasniemen osayleiskaava-alueen tai sen läheiset merkittävät luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristökohteet ovat:

- Tenonlaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
- Talvadaksen kylä (valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö)
- Kevon luonnonpuisto (Natura 2000)
- Paistunturien erämaa (Natura 2000)
- Muotkatunturin erämaa (Natura 2000)

Maankäytön suunnittelua ohjaavat luonnonympäristön osalta mm. seuraavat asiat:

- Luonnonsuojelualueet ja suojeluohjelmien kohteet ovat rakentamisen ulkopuolisia alueita. Lisäksi maankäytön suunnittelussa tulee turvata ko. alueiden luontoarvojen säilyminen. Toisin sanoen kaavoitukselliset ratkaisut tulee laatia siten, että suojelualueiden läheisyyteen ei sijoiteta sellaisia kaavavarauksia, joiden toteuttaminen voi heikentää suojelualueiden arvoja. Toisaalta suojelualueet voivat tukea mm. alueen matkailutoimintaa. Matkailunkin osalta on kuitenkin toimittava siten, että suojelualueiden luontoarvot eivät heikkene.
- Hankealueella on myös muita arvokkaita luontokokonaisuuksia mm, joilla on esimerkiksi poikkeuksellisen edustavaa kasvillisuutta ja/tai eläimistöä tai ne edustavat monimuotoisuuden kannalta merkittäviä ympäristöjä. Lisäksi alueisiin liittyy usein maisemallisia arvoja. Tyypillisesti kohteet sijoittuvat joki- ja purovarsiin ja –suistoihin, tuntureiden pahoille sekä perinneympäristöihin. Osa arvokkaista luontokokonaisuuksista on tarpeen jättää rakentamisalueiden ulkopuolelle, kun taas osalla rakentaminen on mahdollista sovittaa luontoarvojen säilyttämiseen.
- Pohjavesiä koskee pohjaveden pilaamiskielto. Pohjavesialueilla rakentamista tulee ohjata siten, että pilaantumisvaaraa ei synny. Rakentamista ja toimintaa tulee ohjata kaavamääräyksiin.
- Luonnon herkkyyden ja monimuotoisuuden kannalta rakentamista on suositeltavaa välttää laajoilla luonnontilaisilla alueilla. Rakentamisen keskittäminen nykyisille rakennetuille alueille ja niiden ympäristöön on luonnon kannalta suositeltavaa.
- Vesistöjen puhtaus on keskeinen vetovoimatekijä ja luonnonriikkaus, mikä tulee huomioida maankäytön suunnittelussa.

2.7.3 Luontoarvojen huomioiminen

Koska osayleiskaava-alue (mm Karigasniemen kylä, Outakosken kylä ja Rovisuvannon kylä) on monessa eri mielessä ihmisiä kiinnostava ja ainutlaatuinenkin alue, tulisi sen ominaispiirteet pyrkiä säilyttämään sopeuttamalla laajeneva ja monipuolistuva ihmis-toiminta mahdollisimman hyvin herkkään luontoon.

Maastokäyntien perusteella laaditun luontoselvityksen perusteella tulee ainakin osaksi mm Outakosken ja Talvadaksen alueilla rajoittaa uudis- ja lisärakentamista ja erityisesti alueen käyttöä nykyistä huomattavasti tehokkaammin, sillä alueet muodostavat luonnonympäristöllisesti huomattavan monimuotoisia kokonaisuuksia.

Alustavasti voidaan huomioida mm seuraavia seikkoja: Nuvvos-Ailigaksen rinnealueet ovat jyrkkäpiirteiset ja ulottuvat lähelle Tenoa, joka rajoittaa soveliaiden rakentamispaikkojen määrää. Nuvvosjargan ja Puollamtievan alueilla on rakentamiseen soveltuvaa jokiterassia, mutta paikoin on myös huomionarvoista puolikulttuurilajistoa.

Nuvvuksen alueella on runsaasti olemassa olevaa asutusta ja se sinällään soveltuu hyvin täydennysrakentamiseen, mutta alueella on geologisesti ja geomorfologisesti huomionarvoisia kohteita kuten Teppanansaari ja muut pienet saaret, lukuisat Tenoon laskevat sivujoet, joista mainittakoon Rassetjohka. Myös perinnemaisemaa on runsaasti.

Skadjaroavvi on hyvin jyrkkäpiirteinen tunturi, jonka rinnealueet ulottuvat aivan tielle asti. Kasvillisuudeltaan huomionarvoinen kokonaisuus on Hansaojan-Aittijoen välisellä ranta-alueella, samoin Ovddaldasjargan alueella

Hieman edellisiä etelämpänä on taas jyrkkäpiirteistä Heargetsohkan- Njallastsohkka tunturialue ja jyrkkäpiirteiset rinteet ulottuvat lähelle Tenoa. Myös lohkareikkoja on runsaasti.

Laaja glasifluvialinen jokiterassi/laakson täyte on Njuorbenjargan alueella. Terassin lisäksi alueella on sorarantoja

Rajavartiolaitoksen ympäristössä ranta-alueet vaikuttavat verraten tavanomaisilta. Seitalan ympäristössä on perinnemaisemaa ja puolikulttuuribiotooppeja.

Parssessuolun - Akukosken alueella on runsas nykyinen asutus ja runsaasti puolikulttuuribiotooppeja. Myös lukuisat sivujoet ansaitsevat maininnan: Tsulloveijohka, Korsaja jne. Tenon rannassa eroosio- ja sedimentaatorannat vuorottelevat.

Savjapaktin alueella jyrkät tunturirinteet ulottuvat lähelle Tenoa. Pihtirannan alueella on olemassa olevaa asutusta ja luonnonympäristö vaikuttaa melko tavanomaiselta. Tosin Pihteaja on huomionarvoinen sivu-uoma.

Poadsonjargan alue on maisemallisesti erittäin kaunis kokonaisuus. Alue on kuin niemi, jonka ympäri Teno kiertää tehden jyrkän mutkan.

Geomorfologialtaan ja kasvillisuudeltaan eräs huomionarvoisimmista kohteista on Piesjoki ja se suistoalue. Sen eteläpuolella on laajahkoja perinnemaisema-alueita.

Rovisuvannossa on melko runsaasti olemassa olevaa asutusta. Alueella on myös muutama huomionarvoinen sivu-uoma. Kohti etelää siirryttäessä on ennen Karigasniemenä Karasjoen ja Tenon yhtymäkohta. Alueella on runsaasti olemassa olevaa asutusta. Alue on kokonaisuutena (Polvariniemi-Roviniemi) maisemallisesti erittäin edustava. Alueella on myös muutama pieni lampi ja niittyjä. Tenojoki mutkittelee voimakkaasti ja eroosio- ja sedimentaatorannat vuorottelevat.

Karigasniemi on suunnittelualueen alueen isoin kylä. Alueella on luonnonympäristöllisesti huomionarvoisia kohteita.

Karigasniemen eteläpuolella Inarinjoki mutkittelee voimakkaasti, ranta-alueet ovat hiekkaisia. Kasvillisuudeltaan alueet vaikuttavat melko tavanomaisilta. Pystyojan alueella on muutamia pieniä lampia ja perinnemaisemia. Rantatasanteet soveltuvat hyvin rakentamiseen.

Kuoppanivan alueella on lukuisia perinnemaisemia ja paikoin jyrkkä tunturirinne lohkarikkoinen ulottuu lähelle tietä ja Inarinjokea.

Kamiljoen suistoalue on huomionarvoinen, mutta muuten Palggapakpaktin alue on tavanomainen ja edelleen etelään päin siirryttäessä ei luonnonympäristössä tapahdu suuria muutoksia. Mohkijärven alue on maisemakuvaltaan huomionarvoinen. Ylä-Kuolnassa on vanhoja perinnebiotooppeja.

Vanhastaan Tenon laakson asutus on keskittynyt 1-kerroksisiin ja mataliin väritykseltään ympäristöön sopiviin puisiin rakennuksiin. Rakennusten ympäristöjä suunniteltaessa on ehdottomasti muistettava, että eteläisiä nurmiheiniä ei tulisi istuttaa.

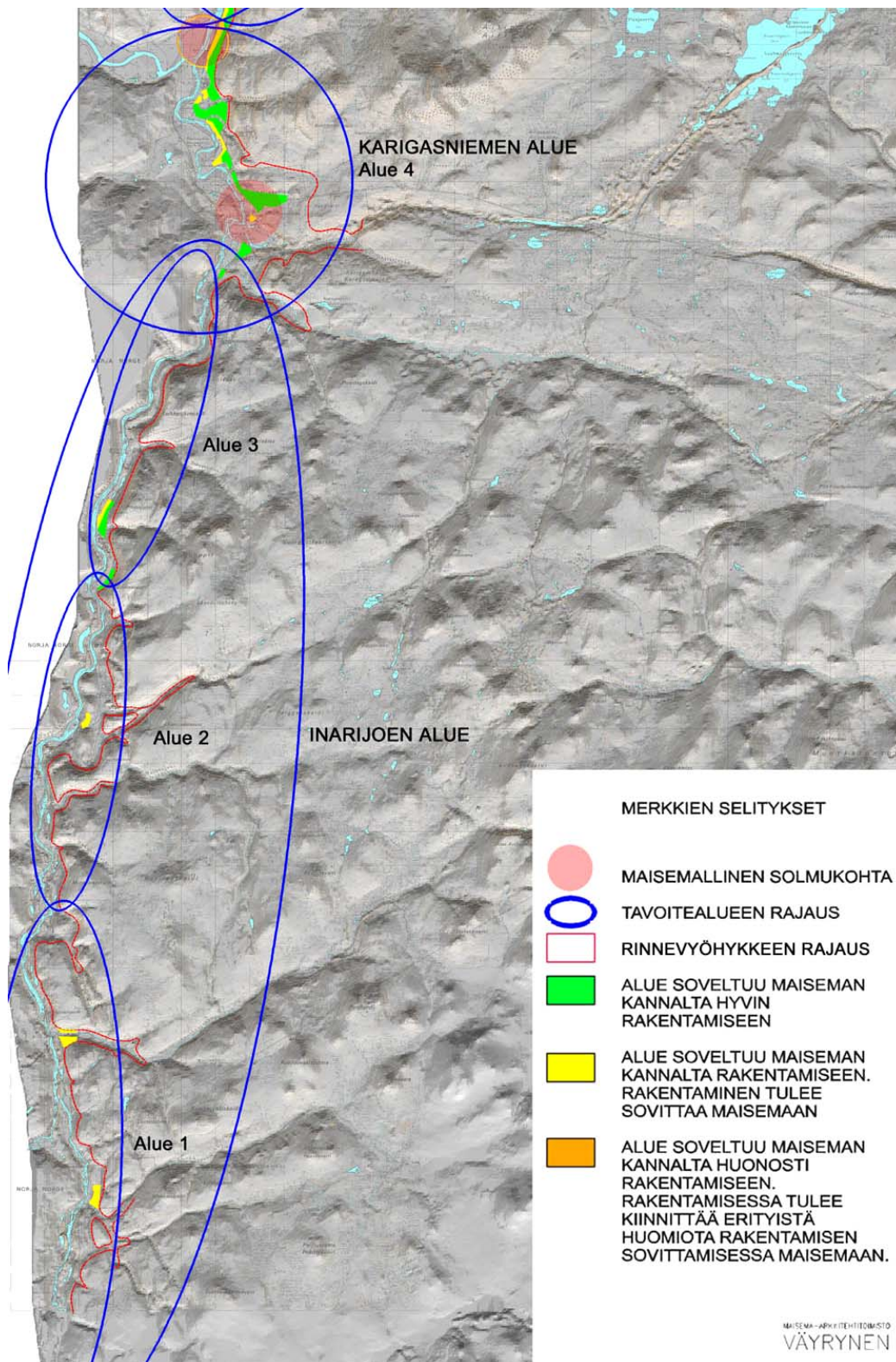
2.8 Maisemaselvityksen asettamat tavoitteet

2.8.1 Yleistä

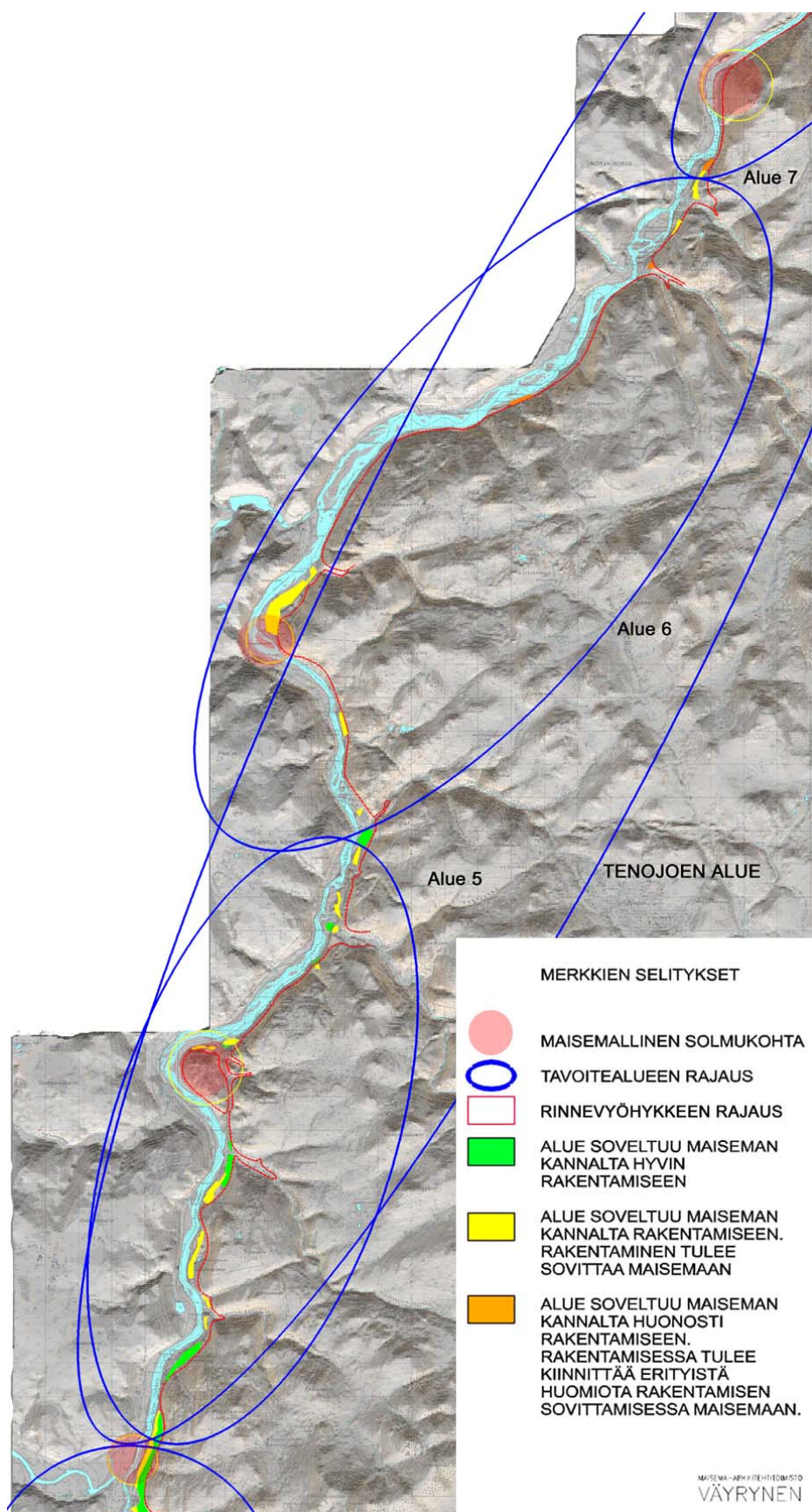
Maisemallisissa tavoitteissa pyritään huomioimaan luonnon, kulttuurihistorian ja rakennetun ympäristön välistä tasapainoa. Eri alueilla pyritään korostamaan ja säilyttämään alueille luontaisia piirteitä: yhtenäisissä luonnonmaisema-alueissa pyritään minimoimaan ihmistoiminnan vaikutus, kulttuuriympäristöissä vaalitaan alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ja rakennetuissa kylä- ja taajama-alueissa pyritään kehittämään viihtyisää asuinympäristöä.

Kuvissa 1 ja 2 on esitetty kolmiulotteisessa peruskartassa alueet, joiden mukaisesti tavoitteet on jaoteltu. Alueiden numerojärjestys on etelästä kohti pohjoista seuraten joki- en laskusuuntaa. Karttaan on merkitty tärkeimmät maisemalliset solmukohdat. Rakentamiseen maiseman kannalta soveltuvat alueet on jaoteltu kolmeen eri kategoriaan: hyvin soveltuvat alueet vihreällä, maisemaa huomioivaan rakentamiseen soveltuvat alueet keltaisella ja maisemaan huonosti soveltuvat alueet oranssilla. Rinnevyöhykkeen rajauksen pohjoispuoliset alueet soveltuvat edelleen laaksoisia alueita huonommin rakentamiseen. Utsjoen ensimmäiseen ja toiseen kaava-alueeseen verrattuna rinneiden rakennettavuus on kuitenkin parempi niissä olevan puuston peittävän vaikutuksen takia (vrt. maisemarakenneosio). Koska puustoisuus vähenee pohjoista kohti, pohjoisimmilla alueilla 6 ja 7 tulisi avoimet rinnealueet jättää rakentamisen ulkopuolelle. Eteläosan Inarijoen jokilaaksossa loivat ja puustoiset rinnealueet soveltuvat vielä maiseman kannalta rakentamiseen.

Kaava-alueen peltoviljelyksessä olevat yhtenäiset alueet joen ranta-alueilla tulee säilyttää luonteeltaan maaseutumaisina ja uudet rakennuspaikat tulisi sijoittaa avointen alueiden suojaisille reuna-vyöhykkeille. Luonnontilaiset purot ja joet sekä niiden suistot tulee jättää rakentamisen ulkopuolelle.

kuva 1. Kaava-alueen eteläosa

kuva 2. Kaava-alueen pohjoisosa

2.8.2 Inarijoen alue

Inarijoen alue ei ole visuaalisen maiseman kannalta niin herkkää rakentamiselle kuin pohjoisemmat Tenojokilaakson alueet, koska jokilaakso on pienempi, rinteet loivempia, joki kapeampi ja alueella on voimakkaampi puuston peittävä vaikutus. Tämän takia rakentamisen maisemalliset vaikutukset jäävät Inarijoenlaaksossa pääosin paikallisiksi. Rakentamista ei tule kuitenkaan sijoittaa liian lähelle joen rantatöyräille eikä laakson pohjalla olevien pienten kumpareiden maisemallisesti herkemmille lakialueille.

Alueella 1 ja 2 rakentamiseen parhaiten soveltuvat alueet sijaitsevat nykyisin käytössä olevien rakennettujen alueiden yhteydessä. Rakentamisen tulisi olla alueella luonteeltaan täydennysrakentamista. Rakentamisen sijoittelussa tulee huomioida alueella sijaitseva inventoitu Ylä-Kuolnan perinnebiotoopin biologiset ja maisemalliset arvot. Mikäli Inarijokilaaksossa uutta rakentamista ei pystytä sijoittamaan olemassa olevan rakenteen yhteyteen tulisi uudisrakentaminen ryhmittää mahdollisimman tiiviiksi ja selkeiksi ryhmiiksi, jolloin jäisi vastaavasti vapaita pitkiä luonnontilamaisia jokijaksoja. Rakentamisen sijoittelussa tulisi välttää avoimia ranta-alueita sekä rakentamisen sijoittamista liian lähelle rantaa. Tieyhteyksien rakentamisessa jokilaakson pohjalla tulee linjauksissa huomioida pienet kumpareet ja välttää tielinjauksissa maisemaan muodostuvia häiritseviä jälkiä.

Alueella yksi maastonmuodot ovat vielä loivia, joten rakentamista voidaan levittää myös loiville rinnealueille. Alueella kaksi rinteet säilyvät edelleen puustoisina, mutta rinteet muuttuvat jyrkemmiksi ja selväpiirteisemmiksi, jolloin rinteisiin rakentamista tulisi välttää. Kolmannella alueella jokilaakson rinteiden rajausta on selkeä eikä sinne tule sijoittaa uutta rakentamista.

Karigasniemen alue

Alue muistuttaa enemmän tasankoa kuin jokilaaksoa. Maanpinta nousee kuitenkin loivasti itä-länsisuunnassa. Alue on metsäinen eikä sieltä erotu selkeitä jokilaakson reunamuodostelmia. Alueen joet meandroivat voimakkaasti ja niillä on laajat avoimet rantavyöhykkeet.

Parhaat rakennuspaikat sijoittuvat tien läheisyyteen tai tien rinteidenpuoleiselle alueelle. Leveät puustoiset rantavyöhykkeet soveltuvat myös maiseman kannalta rakentamiseen. Kolmas ja keskeisin rakentamista ohjaava tekijä on Karigasniemen kylärakenne jota uudella rakentamisella voidaan laajentaa ja tiivistää ihmisten viihtyisyyden ehdoilla. Karigasniemen kylä sijaitsee metsässä kahden tien risteyksessä tasaisella alueella. Kylärakenteen eheyttäminen voidaan tehdä tiivistämällä olemassa olevaa rakentamista tai muodostamalla nauhamaista kylärakennetta pääteiden varteen. Kyläkeskustaa voidaan laajentaa ja tiivistää ilman merkittäviä kielteisiä maisemallisia vaikutuksia.

Rakentamiseen huonosti soveltuvat alueet ovat Karigasniemen eteläpuoliset rantatöyräät sekä meandroivat joen avoimet rantavyöhykkeet. Ranta-alueilla sijaitsevien peltoaukeille ei tulisi osoittaa uusia rakennuspaikkoja, elleivät ne sijaitse suoraan nykyisten rakennuspaikkojen yhteydessä.

Tenojoen jokilaakso

Tenojoen jokilaakson rakentamisen vaikutuksen maisemassa voimistuvat pohjoista kohti mentäessä, jolloin joen leveys kasvaa ja alueen puuston peitteisyys vähenee. Rinteiden taitekohdan merkitys korostuu Tenojokilaaksossa pohjoista kohti mentäessä. Rinnevyöhykkeen rajauksen yläpuoliset alueet tulee jättää rakentamisen ulkopuolelle, mikäli rajausta on selvä ja rinne luonteeltaan jyrkkä tai se on puustoton ja avoin. Jos rinne alkaa loivasti ja puustoisena, uusi rakentaminen on vielä mahdollista sovittaa mai-

semaan rinteiden ala-osaan. Alueen peltoviljelyksessä olevat yhtenäiset alueet joen ranta-alueilla tulee säilyttää luonteeltaan maaseutumaisina ja uudet rakennuspaikat tulisi sijoittaa avointen alueiden suojaisille reunavyöhykkeille.

Tenojoen jokilaaksossa on erityisesti huomioitava alueen maisemalliset ja kulttuurihistorialliset arvot. Tenojokilaakso kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin ja siellä on myös valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi luokiteltu Talvadaksen kylä.

Tenojoen yläjuoksulla alueella kuusi uuden rakentamisen sijoittelussa tulisi maaseutumaisien kokonaisuuksien kuten Rovisuvannon kohdalla välttää rakennuspaikkojen sijoittelua avoimille peltoalueille. Yksittäiset ja pienet peltoalueet voidaan ottaa rakentamisen piiriin, mikäli ne ovat jokilaaksossa reunavyöhykkeen kasvillisuuden suojassa.

Alueella sijaitseva Poadsonjarga on maisemallisessa solmukohdassa, loivarintainen ja puuston peitossa. Poadsonjargan kohdalla ei ole erillistä rantavyöhykettä vaan mäki nousee suoraan Tenojoesta. Tämän kaltaisissa kohteissa tulee kiinnittää erityistä huomiota maisemaan soveltuvaan rakennustapaan ja paikkaan.

Seitsemännellä osa-alueella nousee keskeisemmäksi Nuvvuksen alue Ailigakseen asti. Alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin ja siellä on myös valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi luokiteltu Talvadaksen kylä. Nuvvus Ailigas on maisemallisesti arvokas kohde, joka toimii porttina pohjoisemmalle jylhärinteiselle jokijaksolle. Jokilaako Ailigaksesta Talvadaksen eteläpuolelle on maisemallinen kokonaisuus, jossa uuden rakentamisen sijoittaminen maisema ja kulttuuriarvot huomioiden on keskeistä. Alueen saaret ja avoimet ranta-alueet tulee jättää rakentamisen ulkopuolelle, samoin purojen suistoalueet. Rakentaminen tulee sijoittaa suoraan nykyiseen rakentamiseen täydennysrakentamisena tai alueen kasvillisuuden suojaan reunavyöhykkeille.

2.8.3 Maisemaan kohdistuvia yleistavoitteita

Seuraavassa on listaus yleisiä maiseman huomioivia maankäytön ohjausperiaatteita. Niitä voidaan soveltaa mahdollisuuksien mukaan koko suunnittelualueella niin kaava-suunnittelun kuin itse rakentamisen toteuttamisen yhteydessä.

- Pääosa lisärakentamisesta tulisi suunnata nykyisiin kyläkeskuksiin ja niiden lievealueille, ja tarvittaessa etsiä sellaisia laajenemissuuntia, jotka sijoittuvat samalle maisemalliselle vyöhykkeelle kuin kylän nykyinen rakentaminen.
- Kylärakenteen ja -kuvan eheyttäminen on tavoiteltavaa.
- Kyläalueiden ulkopuolella jo rakennettuihin ympäristöihin tukeutuminen on pääsääntöisesti suositeltavaa.
- Yhtenäisten luonnonmaisemajaksojen säilyttäminen on suotavaa.
- Tunturien jyrkät rinnealueet ja lakialueet ja jyrkkien rantaterassien rinteiden rajaamat erämaiset jokijaksot tulisi jättää rakentamisen ulkopuolelle, sillä nämä alueet ovat yleensä luonto- ja maisemarakenteensa kannalta herkästi vaurioituvia alueita. Toisaalta kyseiset alueet eivät ole perinteisen rakentamisen alueita. Perinteisesti rakentaminen on sijoittunut jokilaakson rantatasanteiden alueelle.
- Perinteisten maisemarakenteiden säilymistä tukee uudisrakentamisen sijoittaminen samalle korkeustasolle kuin lähiympäristön kulttuuriympäristöjen ja kyläkeskusten olemassa oleva rakentaminen.
- Yleisperiaate: rakentamiseen soveltuvat yleensä alueet, joilla maaston kaltevuus on max. 12 %, poikkeustapauksissa 12 – 20 %. Yli 20 % kaltevilla alueilla rakentaminen on yleensä teknisesti vaikeaa ja voimakkaasti luonnonympäristöä rikkovaa.

3 YLEISKAAVA JA SEN PERUSTELUT

3.1 Yleistä

Tenonlaakson kehittämissuunnitelman ja osa-alueittain laadittavien osayleiskaavojen valmistelua ohjaa ohjausryhmä, jossa ovat edustettuna hankkeen tilaaja Utsjoen kunta ja Lapin liitto, Lapin maakuntamuseo, Lapin TE-keskus, Lapin tiepiiri, Lapin ympäristökeskus ja Saamelaiskäräjät.

Ohjausryhmätyöskentelyn ohella Karigasniemen osa-alueen yleiskaavan valmistelun aikana on pidetty aloitus- ja tavoitevaiheen viranomaisneuvottelu. Ennen kaavaluonnosten laadintaa maanomistajille suunnattiin kysely, jossa kysyttiin maaomistajien näkemyksiä suunnittelussa huomioitavista asioista. Lisäksi suunnittelun aikana järjestettiin maanomistajille neuvottelupäivien muodossa mahdollisuus keskustella maankäytöratkaisuisista henkilökohtaisesti kaavasuunnittelijan kanssa.

Utsjoen osa-alueen moninaiset ympäristölliset lähtökohdat ja suunnittelulle (mm. Tenonlaakson kehittämissuunnitelmassa) asetetut tavoitteet huomioiden on laadittu kokonaisrakenteen kannalta tarkoituksenmukainen - tulevaa maankäyttöä palveleva ja kehittävä - yleiskaavaratkaisu.

Osayleiskaava-aineiston ja osallistuvan käsittelyprosessin pohjalta tietoisuus suunnittelun nykytilanteesta ja erityisesti maankäytöllisestä tulevaisuudesta lisääntyy ja selkiintyy. Tämä edesauttaa maanomistajia ja muitakin, joiden oloihin kaavaratkaisu vaikuttaa, valmistautumaan tuleviin maankäytöllisiin muutoksiin sekä yksittäisellä tilakohtaisella että laajemmalla aluekohtaisella tasolla.

Alla on kuvattu yleiskaavaprosessin päävaiheet.

Kaavaprosessin päävaiheet (vihreällä tähänastiset ja punaisella jatkovaiheet)

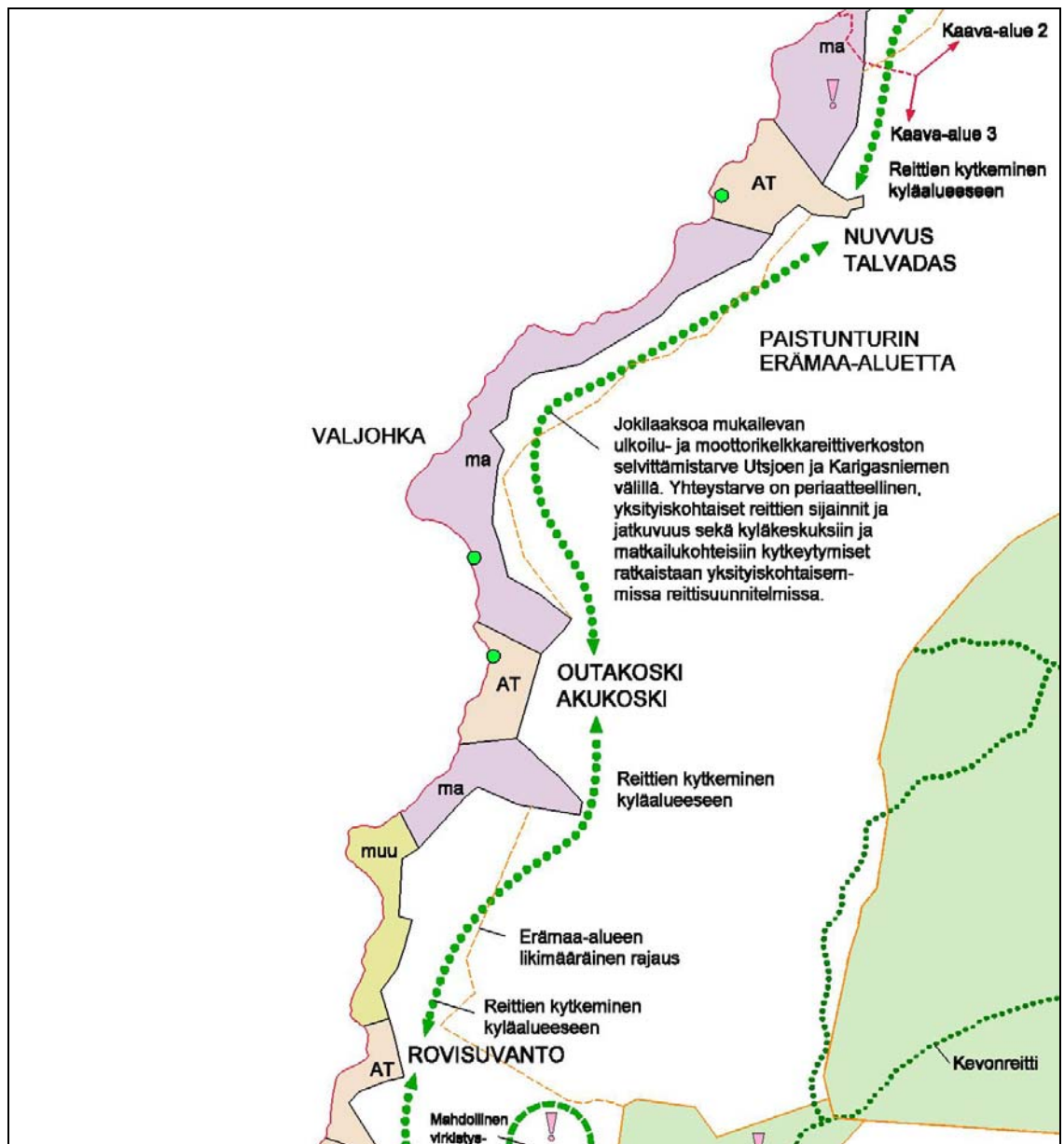

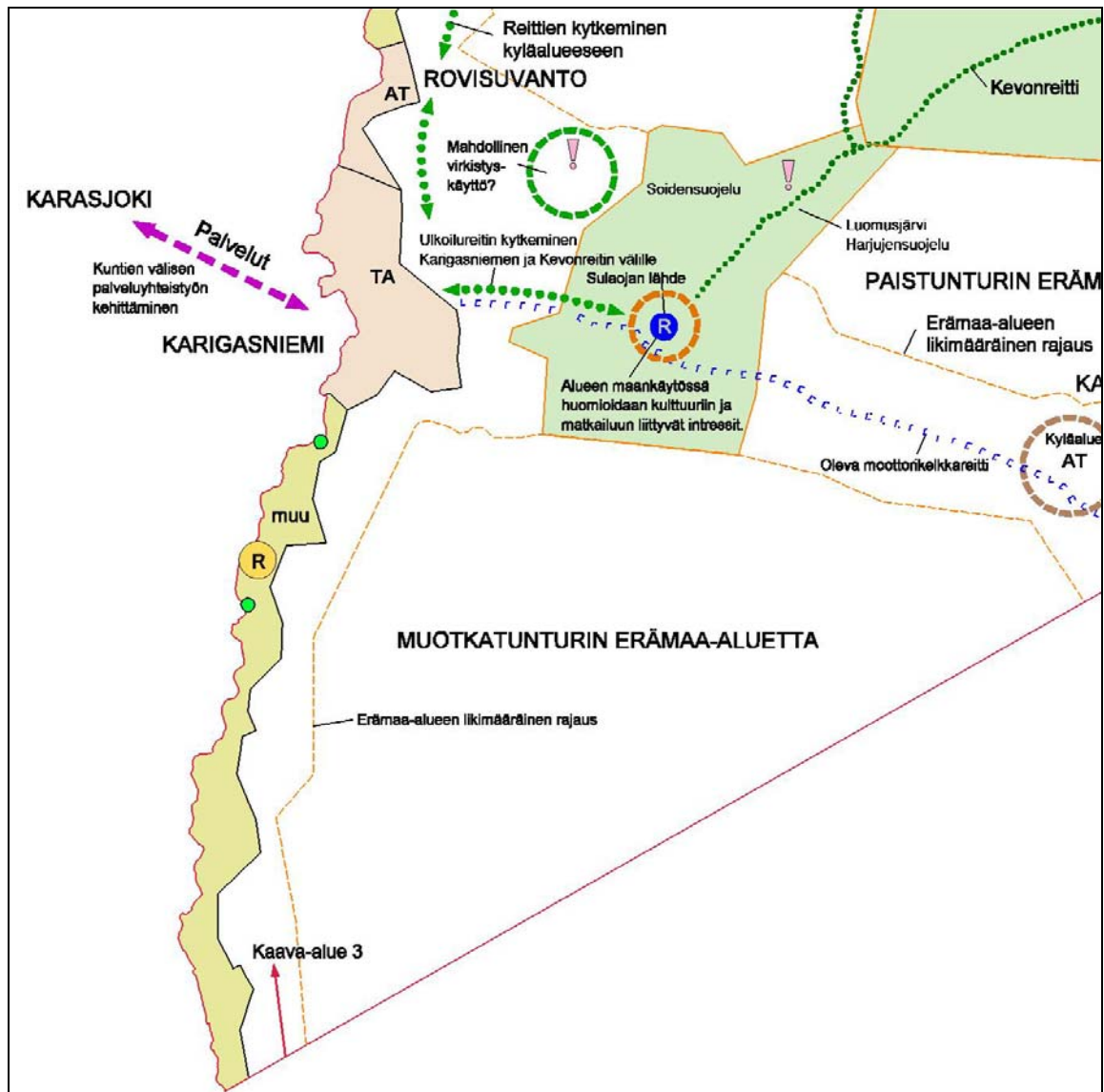
3.2 Kokonaisrakenne

Yleiskaavaratkaisun keskeisenä perusteena on Tenonjoen kehittämissuunnitelma 2020 ja siinä määritellyt toiminnalliset ja ympäristölliset vyöhykekokonaisuudet ja näille kohdistetut maankäyttöä ohjaavat yleiset suunnitteluperiaatteet.

Karigasniemen osa-alueen kokonaisrakenne muodostuu seuraavista kehittämissuunnitelmassa todetuista toiminnallisesti ja ympäristöllisesti eriluonteisista osakokonaisuuksista:

- Karigasniemen kyläkeskus
- Nuvvuksen, Outakosken ja Rovisuvannon pienialaiset kylät
- Nuvvus Ailigas tunturista Rovisuvannolle saakka valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
- Useita pienialaisia (pistemäisiä) matkailukohteita
- Muut Tenojoen varsialueet
- Inarijoen varsialueet Karigasniemen kyläkeskuksen eteläpuolella
- Itäpuolella reunustavat Paistunturin ja Muotkatunturin erämaa-alueet

Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020 mukaiset vyöhykekokonaisuudet ja tarkasteltavat toimenpiteet Karigasniemen osa-alueella.

Toiminnallisten ja ympäristöllisten ominaispiirteiden tunnistaminen ja näiden tukeminen kullekin osa-alueelle parhaiten soveltuvien maankäyttöllisten aluevarauksien edesauttaa suunnittelualueen kehittämistä ympäristöllisesti moniarvoisena kokonaisuutena.

Tavoitteena yksilöidyillä kaavamerkinnöillä ja – aluevarauksilla on mm. sovittaa rakennusoikeuden määrä ja sen sijoittuminen olevaan paikalliseen ympäristöön. Rakentamisen sijoittumisperusteet ja rakennusoikeudet ovat erilaisia riippuen ympäristöstä ja rakennusten käyttötarkoituksesta.

3.3 Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomiointi

Karigasniemen osa-alueen yleiskaava on laadittu huomioiden valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Erityisesti on pyritty huomioimaan kulttuuri- ja luonnonperintöön, virkistyskäyttöön, luonnonvaroihin sekä luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityisiin aluekokonaisuuksiin liittyvät tavoitteet ja myös toimivaan aluerakenteeseen sekä yhteysverkostoihin ja energianhuoltoon liittyvät tavoitteet.

Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

Karigasniemen osayleiskaavalla ei ole haitallisia vaikutuksia seuraaviin (alueen kannalta merkittävimmät luonto- ja kulttuuriarvot) Natura 2000-verkoston kuuluviin alueisiin:

- Paistunturin ja Muotkatunturien erämaat (kaava-alueen läheisyydessä): kaavalla ei ole suoranaisia vaikutuksia

Myös muut kaava-alueen luonto- ja kulttuuriarvot on maankäyttöratkaisussa huomioitu.

Luontainen vedenkierto tiedossa olevine tulvatietoineen on huomioitu rakentamisalueiden sijoittelussa ja kaavamerkinnoissa.

Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Saamelaisen kotiseutualueella turvataan alueidenkäytössä saamelaiskulttuurin ja –elinkeinojen kehittämisedellytykset ja sovitetaan ne yhteen luonnon kestokyvyn kanssa. Muuallakin poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset.

Kaavassa on huomioitu saamelaiskulttuuriin liittyvät maankäytölliset tekijät; mm. porotalouden harjoittaminen on huomioitu porotilojen osoittamisella kaavamerkinnoin, rakentamisalueiden ulkopuoliset alueet on osoitettu pääsääntöisesti luontaistalousvaltaisina alueina, saamelaiskulttuuriin liittyvät kohteet on merkitty informatiivisesti kaavakartalle ja niiden säilyttämistä / huomioon ottamista maankäytössä korostetaan.

Toimiva aluerakenne

Kaavaratkaisu mahdollistaa Karigasniemen kyläkeskuksen kehittämisen mm. luontaiselinkeinoihin ja matkailuun perustuen. Muutoinkin voimakas lisärakentaminen (yritystoiminta, asuminen) on yleiskaavalla ohjattu kyläkeskusrakennetta eheyttäen - kunnallisteknisten verkostojen käyttöä tehostaen.

Kyläkeskuksen ulkopuolisilla alueilla kaavan mukainen rakentaminen on pääsääntöisesti haja-asutusluonteista - eikä siten ole merkittävästi hajauttamassa yhdyskuntarakennetta.

3.4 Maakuntasuunnittelun huomiointi

Karigasniemen osa-alueen yleiskaava on laadittu huomioiden maakuntasuunnitelmissa esille tuotuja tavoitteita.

- Saamelainen kulttuuriympäristö siihen liittyvine kohteineen on yleiskaavassa huomioitu
- kulttuuri- ja moniarvoinen luonnonympäristö osaltaan mm. mahdollistaa maankäytön kehittämisen esim. matkailun kannalta
- kaavaratkaisu mahdollistaa myös elinkeinoelämän monipuolistumisen esim. matkailun osalta (aluevaraukset yritystoiminnan ja matkailun tarpeisiin).
- yleiskaavan aluevaraukset mahdollistavat perinteisen pienimuotoisen elinkeinon harjoittamisen varsinaisten yritysalueiden ohella myös uusien asuinpaikkojen yhteydessä

Yleiskaavassa on huomioitu myös maakuntakaavan lähtökohtia ja tavoitteita alueen suunnittelulle:

- Karigasniemen kyläkeskuksen kautta kulkeva Jäämerenkäytävä on yleiskaavassa huomioitu mm. siten, että Karigasniemen kyläkeskuksen alueella mahdollistetaan nykyistä runsaampi yritys-, matkailu- ja asuinrakentaminen.
- Arvokkaimmat Tenojoen maisemaa liittyvät kokonaisuudet säilyvät, mm. Rovisuvannon, Talvadaksen ja Nuvvus Ailigas alueilla tuodaan esille kohteiden maisemalliset ja kulttuuriin liittyvät ominaisuudet. Samoin mm. Rovisuvannon aluetta voidaan monipuolistaa kylämaisena miljöönä.
-

Seutukaavan huomiointi:

- ranta-alueilla rakentamiselta vapaita alueita osoitettu
- tulva-alueet huomioitu yleiskaavaratkaisuissa ja kaavamerkinnöissä
- suunnittelussa huomioitu maisemalliset arvot

Kokonaisuudessaan yleiskaavaratkaisu noudattaa hyvin pitkälle maakuntasuunnittelun tavoitteita. Tulee huomioida, että kehittämissuunnitelma ja yleiskaavasunnittelu ovat osaltaan vaikuttaneet myös maakuntatason suunnitteluun.

3.5 Mitoitusperusteet

3.5.1 Kehittämissuunnitelman mukaiset lähtökohdat

Tenonlaakson kehittämissuunnitelmassa 2020 on arvioitu miten yleiskaavoitettavien alueiden rakentamisen määrä tulee kokonaisuudessaan muuttumaan. Yleisenä lähtökohtana pidetään, että vuodesta 2004 vuoteen 2020 asuinrakennuspaikkojen määrä lisääntyy voimakkaimmin kyläkeskusalueilla.

Uusia asuinrakennuspaikkoja tulee kaikkiin Tenonjokilaakson kyläkeskuksiin. Asukaslukuun suhteutettuna uusia asuinrakennuspaikkoja arvioidaan muodostuvan runsainten Nuorgamin ja Karigasniemen kyläkeskuksiin. Uutta, erityisesti matkailua ja muita yritystoimintoja tukevaa, loma-asuntojen rakentamista tulee kaikkiin kyläkeskuksiin.

UTSJOEN KUNTA TENONLAAKSON KEHITTÄMISSUUNNITELMA	Osayleiskaava-alueisiin sisältyvät kyläkeskusalueet Nuorgam, Utsjoki, Karigasniemi		Osayleiskaava-alueisiin sisältyvät kyläkeskusten ulkopuoliset alueet	
Nyky- / tavoitetilanne	v. 2004	v. 2020	v. 2004	v. 2020
Asuinrakennuspaikat (AO)	n. 300	n. 400	n. 170	n. 200
Loma-asuntojen rakennuspaikat (RA)	n. 100	n. 200	n. 350	n. 800

Yritysten majoitustilojen rakennuspaikat ovat taulukossa osana RA -kohteita. Tällä hetkellä yli puolet majoituskapasiteetista sijaitsee kyläkeskusten ulkopuolella. Tulevaisuudessa yritysten majoituskapasiteetin kasvu on voimakkaampaa kyläkeskusalueilla kuin niiden ulkopuolella.

Kehittämissuunnitelman mukaan Utsjoen kunnassa varaudutaan majoitusyritysten kapasiteetin kaksinkertaistumiseen vuodesta 2004 vuoteen 2020.

3.5.2 Karigasniemen kyläkeskus

Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020 mukaisesti kyläkeskusalueilla tulee varautua sekä ympärivuotisen asuin- että lomarakentamisen lisääntymiseen. Kyläkeskusalueilla tulee kehittämissuunnitelman mukaan varautua yhteensä noin 100 asuinrakennuspaikan lisäykseen. Näin ollen Karigasniemen kyläkeskusalueella tulee maankäytössä varautua vähintään 30 - 40 uuteen asuinrakennuspaikkaan. Asutuksen ohella maankäytöllisesti tulee varautua myös matkailutoimintojen ja muiden elinkeinojen monipuolistumiseen ja määrälliseen kasvuun.

Lähtökohta on, että Karigasniemen lisärakentaminen on luonteeltaan kylärakennetta eheyttävää. Eheyttävä ja jossakin määrin tiivistävä rakentaminen on perusteltua myös kunnallisteknisten verkostojen hyödyntämisen näkökulmasta. Tarvittavissa määrin verkostoja kunnostetaan ja laajennetaan. Kyläkeskuksen sisäisten alueiden tiivistämisen ohella myös kyläkeskuksen reuna-alueiden kyläkuullinen eheyttäminen lisärakentamisella on perusteltua.

Kyläkeskusalueella keskeisiä toimenpiteitä ovat mm.:

- Polvarinniemen lisärakentaminen mm. matkailurakentamisella
- koulun eteläpuolisten alueiden kuten Roviniemen tyven ja siitä kohti kyläkeskusta olevien tienvarsialueiden asuinrakentaminen
- keskustan kyläkuvan parantaminen eheyttävällä täydennysrakentamisella
- kyläkuvan siistiminen varsinkin keskustan alueella
- Norjaan johtavan tien eteläpuolella ns. vanhan Karigasniemen alueella täydennysrakentaminen pääsääntöisesti asuin- ja loma-/ matkailurakentamisen muodoissa
- Kaamasen tien varrella lisärakentamismahdollisuus työpaikkatoimintoihin liittyen

Uusia rakentamisalueita em. kyläkeskusalueilla voidaan muodostaa n. **50** asuinrakennukselle ja n. 2000 - 3000 k-m²:lle matkailu- ja / tai loma-asuntorakentamista. Lisäksi on mahdollisuus muihin yritys- ja teollisuustoimintoihin.

3.5.3 Ranta-alueet

Rantarakennusoikeuden tasapuolisessa määrittämisessä on käytetty ns. kantatilaperiaatetta. Kantatilan määrittelyn perusajankohtana käytetään vuotta 1969, joka on ranta-kaavalain voimaantulivuosi.

Kantatilatarkastelussa on selvitetty ne alkuperäiset tilat, jotka alueella olivat tuona ajankohtana. Kantatilaperiaatetta noudatettaessa jaetaan mitoitusnormituksen mukaan tuleva rakennusoikeus ko. kantatilan alkuperäisen rantaviivamäärien perusteella. Kantatilan uusien rakennuspaikkojen määrä saadaan vähentämällä ko. kantatilan kokonaisrakennusoikeudesta jo rakennetut ja lohkotut sekä rakennusluvan saaneet rakennuspaikat.

Rakentamisen määrässä huomioidaan toiminnallisesti ja ympäristöllisesti eriluonteisten vyöhykekokonaisuuksien /-alueiden ominaispiirteet. Rakentamiseen soveltumattomilla ranta-alueilla ei ole rakennusoikeutta.

Oheisessa taulukossa on esitetty kehittämissuunnitelman mukaiset yleiset vyöhykekohtaiset maankäyttöperiaatteet ja niihin Karigasniemen osa-alueella yleiskaavasuunnittelussa sovelletut mitoitusperusteet.

VYÖHYKE / ALUE	YLEISET VYÖHYKEKOHTAISET MAANKÄYTTÖPERIAATTEET	RANTA-ALUEEN PERUSMITOITUS Rakennuspaikkojen määrä muunnettua jokirantaviiva-km kohti
TA Utsjoen kyläkeskusalue	Rakentaminen toteutetaan olevaa rakennetta eheyttäen. Tukee palveluja. Rakentamisen määrä voi olla runsainta. Liitetään kunnallisteknisiin verkostoihin. Yleiskaavalla ratkaistaan kokonaisrakenne. Yksityiskohtainen toteutus ratkaistaan asemakaavalla.	Rakentaminen toteutetaan kylärakenteen ehdoilla olevaa rakennetta eheyttäen ja tiivistäen.
AT Pienialaiset kylämiljööt	Määrällisesti maltillinen rakentaminen sovitaan kyläarvoihin. Yleiskaavalla ratkaistaan rakennuspaikat. Tarvittaessa rakentamista ohjeistetaan.	5-6
R, RM Pienialaiset matkailukeskitymät	Yleiskaavalla ratkaistaan rakentamisen kokonaismäärä. Huomioidaan matkailun erityisintressit, rantautumisalueet, yhteisalueet ymv. Pyritään keskittymiin, jolloin rakentamisen määrä voi olla tavanomaista suurempi.	4-6

MA Arvokkaat tai rakentamiselle herkät maisema-alueet	Rakentaminen sovitetaan maisemaan. Maiseman sietokyky määrää rakentamisen määrän. Olevaan rakentamiseen tukeutuvilla tai peitteisillä alueilla rakentamistehokkuus on runsainta, avoimilla maisema-alueilla vähäisintä.	1-3
MUUT Muut alueet	Erityispiirteitä omaamattomilla tavanomaisilla teknisesti rakentamiseen soveltuvilla ranta-alueilla rakentamisen määrä on keskimääräistä muihin alueisiin verrattuna – ei runsainta muttei vähäisintäkään.	3-5
Yksityiskohtaiset rakentamismäärät ja – alueet määritellään suunnitteluvaiheessa kaavasuunnittelijan, maanomistajan ja muiden eri intressitahojen kanssa neuvotellen.		

Vyöhykekohtaiset yleiset maankäyttöperiaatteet ja vyöhykkeillä sovellettavat rantarakentamisen mitoitusperusteet.

3.5.4 Kyläkeskuksen ulkopuoliset ranta-alueet

Kyläkeskuksen ulkopuoliset alueet on suunniteltu tavoiteasettelun mukaisilla yleisillä vyöhykekohtaisilla periaatteilla. Ranta-alueille on käytetty kohdassa 3.5.3 esitettyjä vyöhykekohtaisia mitoitusperusteita. Mitoitusperusteiden mukaiset rakennuspaikat on sijainnista riippuen osoitettu loma-asuntojen (RA) tai asuinrakennusten (AO) rakentamiseen. Rantavyöhykkeelle sijoittuvat rakennuspaikat on pyritty sijoittamaan ryhmiin siten, että yhtenäisiä ja mahdollisimman laajoja vapaita ranta-alueita jäisi em. tarkoituksiin riittävästi. Osayleiskaava on laadittu siten, että rakennusluvut osayleiskaavan mukaisille kyläkeskuksen ulkopuolisille rakennuspaikoille voidaan myöntää suoraan osayleiskaavan pohjalta. Rantavyöhykkeellä rakennuspaikat on todettu yksiselitteisinä aluevarauksina.

Mitoitusperusteiden mukaiset rakennuspaikat on sijainnista ja toiminnasta riippuen osoitettu matkailu- ja loma-asuntojen tai asuin- / luontaistalousrakennusten rakentamiseen. Rakennuspaikkojen osoittamisessa on tuettu Karigasniemen kyläkeskuksen ohella mm. Nuvvuksen, Outakosken ja Rovisuvannon pienialaisten kyläalueiden kehittymistä. Rantarakentamisoikeus on määriteltä ns. kantatiloittain ja maanomistusyksiöittäin. Maankäytölliset ratkaisut näillä alueilla on laadittu yleiskaavan tavoiteasettelun pohjalta. Suunnittelun aikana on pidetty maanomistajille suunnattuja neuvottelutilaisuuksia.

Tällä yleiskaavalla ei ole mitoitettu eikä osoitettu valtion hallinnoimien maiden / rantojen rakennusoikeuksia.

Osayleiskaava ohjaa rakentamisen ohella myös muuta maankäyttöä, kuten matkailutoimintojen, virkistysalueiden ja ulkoilureittien sijoittumista. Rakentamiselta vapaaksi jäävät ranta-alueet palvelevat mm. yleistä rantautumista ja retkeilyä. Yleiskaavaluonnoksen mukaiset ranta-alueen rakennuspaikkamäärät suhteutettuna rantaviivan pituuteen on esitetty oheisessa taulukossa.

KYLÄKESKUKSEN ULKOPUOLISTEN RANTA-ALUEIDEN RAKENTAMINEN			
KARIGASNIEMEN	RAKENNUSPAIKAT	MUUNNETTU	TEHOKKUUS
OSA-ALUE	KPL	RANTAVIIVA - KM	KPL / KM
NYKYTILANNE	n. 230	n. 85	2.7
KAAVATILANNE	n. 370	n. 85	4.2

3.5.5 Maisema- ja kulttuuriympäristö

Ekologiset, maisemalliset ja kulttuuriset olosuhteet ovat asettaneet reunaehdoja kehittämissuunnitelman laadinnalle ja edelleen maankäytön suunnittelulle.

Luonto, maisema ja kulttuuri – arvokkaiden ominaispiirteidensä säilyttämisen ohella - ovat myös vahvuuksia ja vetovoimatekijöitä, alueen viihtyisyyttä ja elinkeinoja tukevia tekijöitä esim. matkailua kehitettäessä.

Yleiskaavassa on käytetty seuraavia kaavamerkintöjä arvokkaiden maisema- ja kulttuurikokonaisuuksien esittämiseen.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (vma)

- Tenojokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Kulttuurimaisemakokonaisuus (km)

Tällä vyöhykemerkinällä on likimääräisesti rajattu maisemallisesti arvokkaita ja/tai historiallisesti merkittäviä kulttuurimaisemakokonaisuuksia.

Kulttuurimaisemavyöhykkeen elementtejä ovat laajat ja yhtenäiset viljelyalueet, harvakseltaan näiden yhteyteen sijoittuvat tilakeskukset sekä avoimia tiloja rajaavat metsänreunat ja näkymiä elävöittävät metsäsaarekkeet.

Kaava-suositus:

Ympäristön tilaan vaikuttavia toimenpiteitä suoritettaessa sekä alueen maankäytön tarkemmassa toteutuksessa tulisi ottaa erityisesti huomioon alueen kulttuurimaiseman arvot.

Rakennusten ja rakenteiden tulisi sopeutua sijainniltaan, sijoitukseltaan, malliltaan, materiaaleiltaan, mittasuhteiltaan ja värityksen puolesta alueen luonto- ja kulttuurimaisemaan. Avoimille peltoalueille rakentamista tulisi välttää. Uudet rakennukset tulisi sijoittaa kulttuurimaiseman ehdoilla, sitä täydentäen tai olemassa olevien rakennusten ja rakennusryhmien yhteyteen.

- Talvadaksen ja Nuvvuksen muodosta kulttuurikokonaisuus (valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö)

3.5.6 Reitistöt

Utsjoen kyläalueen kaavaratkaisuun on merkitty ulkoilureitteinä olevat ulkoilureittiyhteydet sekä näitä mahdollisesti täydentävät uudet reitit (nämä ratkaistaan kuitenkin erillisin reittisuunnitelmin). Kyläalueen sisällä on osoitettu lähinnä tärkeimmät kevyenliikenteenväylät - yksityiskohtaiset reitit tulee ratkaista yleiskaavaa tarkemmissa reitistöihin liittyvissä hankesuunnitelmissa.

3.5.7 Maankäytölliset aluevaraukset

Kyläkeskusvyöhyke (AT)

Osayleiskaavassa on osoitettu nykyistä kylärakennetta täydentävää rakentamista. Mm. yksittäiset asuinrakennuspaikat on merkitty kaavakartalle. Osayleiskaavassa osoitettu ratkaisu voidaan huomioda yhtenä rakennuslupa- / suunnittelutarveratkaisujen perusteena.

Yleiskaavas suunnittelun yhteydessä Karigasniemen kyläaluetta on tarkasteltu kokonaisuutena. Suunnitteluperiaatteena on ollut määritellä olevaan kylärakenteeseen sopeutuvat nykyistä rakennetta eheyttävät uudet rakennuspaikat. Vastaavasti myös muut maankäyttömuodot on sovitettu kylärakenteeseen.

Pienialainen lähes kylämäisen rakentamisen keskittymä (at)

Alueen rakentamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen sisäisen vesihuollon (vedenotto, jätevesien käsittely) järjestämiseen.

Osayleiskaavassa tällä vyöhykerajauksella on osoitettu Rivisuvannon kylämäinen rakentamisaluekokonaisuus.

3.5.8 Asuinalueet

Osayleiskaava-alueella kaikki, sekä ovat että suunnitellut, asuinalueet ovat omakotitai rivitaloalueita. Osayleiskaavassa on käytetty seuraavia asuinalueita koskevia aluevarausmerkintöjä.

Pientalovaltainen asuntoalue (AP)

Alue on tarkoitettu erillispientalojen ja rivitalojen rakentamiseen.

Aluevarausmerkintää on käytetty asemakaavoitettavalla kyläkeskusalueella.

Erillispientalojen alue (AO)

Alue on tarkoitettu erillispientalojen rakentamiseen. Rakennuspaikalle saa rakentaa yhden tai kahden huoneiston asuinrakennuksen lisäksi yhden erillisen saunan ja tarvittavia pienimuotoisia talous- ja tuotantorakennuksia siten, että rakennusten yhteenlaskettu kerrosala on enintään 300 m². Asuinrakennuksen kerrosala saa olla enintään 200 k-m². Rakennuspaikan pinta-alan tulee olla kyläkeskusalueella vähintään 2000 m² ja kyläkeskuksen ulkopuolisilla alueilla vähintään 3000 m².

Tällä kaavamerkinnällä on osoitettu kyläkeskusalueen ohella kyläkeskuksen ulkopuoliset yksittäiset omakotitalojen rakennuspaikat.

Porotilojen asuinalue (AO-1)

Alue on tarkoitettu porotilojen asuinrakentamiselle. Alueelle saa sijoittaa porotaloutta ja siihen soveltuvia sivuelinkeinoja palvelevaa rakentamista asuin- tuotanto- ja talousrakennuksineen siten, että rakennusten yhteenlaskettu kerrosala on enintään 500 k-m². Asuinrakennusten (enintään 2 asuinrakennusta) kerrosala saa olla yhteensä enintään 250 k-m². Rakennuspaikan pinta-alan tulee olla vähintään 5000 m².

Asuin- liike- ja toimistorakennusten alue (AL)

Alueelle saa sijoittaa enintään II-kerroksisia asuin-, liike- ja toimistorakennuksia siten, ettei minkään käyttötarkoituksen osuus yksinään ylitä 2/3 osaa rakennuspaikan kokonaisrakennusoikeudesta. Rakennuspaikan rakennusoikeus on enintään 15 % alueen pinta-alasta.

Karigasniemen kyläkeskusalueella on osoitettu aluevarauksia kyseisellä merkinnällä - sellaisilla alueilla, joilla on jo myös asuinrakentamista. Alueilla sallitaan asuinrakentamisen ohella kylämiljööseen soveltuva esim. kyläasutusta palveleva pienimuotoinen yritystoiminta. Tällä merkinnällä on osoitettu myös yksi uusia rakentamaton aluevaraus kyläkeskuksen päätien varrelta.

Maatilojen talouskeskusten alue, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

Alue varataan maatilojen talouskeskuksille. Alueelle saa sijoittaa maataloutta ja siihen soveltuvia sivuelinkeinoja (kuten matkailua) palvelevaa rakentamista asuin-, tuotanto- ja talousrakennuksineen. Alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ei saa purkaa. Uusien rakennusten (kerrosalaltaan yhteensä enintään 200 k-m²) tulee olla malliltaan ja materiaaleiltaan yhteensopivia alueella säilytettävien rakennusten kanssa.

Loma-asuntoalue (RA)

Alue on tarkoitettu loma-asuntojen rakentamiseen. Rakennuspaikalle saa rakentaa yhden loma-asunnon, saunan sekä tarpeellisia talousrakennuksia siten, että rakennusten yhteenlaskettu kerrosala on enintään 120 k-m². Rakennuspaikan pinta-alan tulee olla vähintään 3000 m².

Maisemallisesti aralle alueelle sijoittuva loma-asuntoalue (RA-1)

Alue on tarkoitettu loma-asuntojen rakentamiseen. Rakennuspaikalle saa rakentaa yhden loma-asunnon sekä tarpeellisia talousrakennuksia siten, että rakennusten yhteenlaskettu kerrosala on enintään 80 k-m². Rakennuspaikan pinta-alan tulee olla vähintään 3000 m².

Jääpato-, tulva- ja / tai eroosioalueelle sijoittuva oleva loma-asuntoalue (RA-2)

Alueella jo olevia rakennuksia saa kunnostaa. rakennuslupaa edellyttäviin toimenpiteisiin ei saa ryhtyä.

Yleiskaavassa on todettu suunnittelualueella Tenojoen ranta-alueella olevat loma-asuntojen rakennuspaikat sekä vyöhyke- ja kantatilakohtaisten tarkastelujen perusteella määritellyt uudet mahdolliset rakennuspaikat.

3.5.9 Palvelu- ja työpaikka-alueet

Osayleiskaavassa on käytetty seuraavia palveluihin ja työpaikka-alueisiin liittyviä kaavamerkintöjä.

Keskustatoimintojen alue (C).

Tällä aluevarauksella on osoitettu Karigasniemen kyläkeskuksen olevien liikerakennusten alueita mahdollisine laajennusalueineen.

Palvelujen ja hallinnon alue (P).

Tällä aluevarauksella on osoitettu Kaamasen tien varrella oleva yksityinen museoalue.

Sekä olevat että uudet palvelujen aluevaraukset sijoittuvat hyvien liikenteellisten yhteysien äärelle Tenontien varsi-alueille.

Julkisten palvelujen ja hallinnon alue (PY).

Karigasniemen koulu on yleiskaavassa osoitettu PY – merkinnällä.

Työpaikka-alue (TP).

Aluevarauksella on osoitettu Karigasniemen kyläalueella olevat työpaikka-alueet sekä uutena työpaikka-aluevarauksena kyläkeskuksen reunalla Kaamasen tien varrella oleva alue.

Varastoalue (TV).

Aluevarauksella on osoitettu Tiehallinnon varastohalli hautausmaan pohjoispuolella.

Matkailupalvelujen alue (RM)

Rakennuspaikan rakennusoikeus on enintään 10 % alueen pinta-alasta, ellei alueen rakennusoikeuden kokonaismäärää ole osoitettu erikseen rakennusoikeutta kuvaavana lukuna.

Matkailupalvelujen alue, jolla sallitaan myös asuminen (RM-1)

Asuinrakentamisen osuus saa olla enintään 1/3 osa alueen kokonaisrakennusoikeudesta.

Matkailupalvelujen (RM, RM-1) alueina on kyläkeskuksen ulkopuolella osoitettu olevia matkailualueita kuten Rovisuvannon ja vanhan Outakosken koulun alueilla.

Karigasniemen kyläkeskusalueella on mahdollisuus kehittää olevia matkailuyrityksiä sekä muodostaa myös uusia yritystoimintoja. Merkittävin uusia matkailualuevaraus sijoittuu Porvariniemen alueelle.

Leirintäalue (RL)

Tällä kaavamerkinnällä on osoitettu olevat leirintäalueet Karigasniemen kyläkeskuksen yhteydessä.

3.5.10 Virkistysalueet

Osayleiskaavassa on käytetty seuraavia virkistysaluemerkintöjä.

Lähivirkistysalue (VL)

Karigasniemen kyläalueella eri maankäyttömuotoja toisistaan jaottelevat alueet on osoitettu pääsääntöisesti lähivirkistysalueiksi. Nämä alueet toimivat myös luontaisina kyläalueen viherkäytävinä.

Retkeily- ja ulkoilualue (VR)

Maankäyttö- ja rakennuslain 43.2 §:n perusteella määrätään, että alueelle saa sijoittaa vain retkeilyä ja muuta yleistä virkistyskäyttöä palvelevia rakennuksia ja rakennelmia. Alueen maisemakuvan ja ympäristöarvojen säilyttämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Kyläkeskusalueella ko. merkinnällä on osoitettu mm. tunturin puolelle asutuksen yhteyteen sijoittuva rakentamiselta vapaa alue. Samoin osa ranta-alueista kyläkeskuksen yhteydessä on osoitettu tällä aluevarausmerkinnällä.

3.5.11 Luonnonsuojelualueet ja – kohteet

Luontoarvot on osayleiskaavassa huomioitu rakentamisalueiden kohdistamisessa sekä osoittamalla todetut luontoarvot erityyppisin kaavamerkinnoin.

Osayleiskaavassa on luonto- ja maisema-arvoista riippuen käytetty seuraavanlaisia kaavamerkintöjä:

Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue (Luo)

Alueet ovat luonnonsuojelu- ja metsälain mukaisia erityisen tärkeitä alueita. Alueella ei tule harjoittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka vaarantavat alueilla todettujen luontoarvojen säilymisen.

Luonnon monimuotoisuuden kannalta paikallisesti huomionarvoiset kohteet (Luo-1)

Kaavasuositus:

Ympäristön tilaan vaikuttavia toimenpiteitä suoritettaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei alueen luonnonarvoja vaaranneta tai heikennetä.

Seuraavia kohteita on osoitettu Luo tai LUO-1 –merkinnällä:

- Palkasjoen suualue (luo-1)
- Kamiljoen suualue (luo-1)
- Pystyojan ja Koikkiniivan lammet (luo-1)
- Karasjoen suun hietikko (luo)
- Niihtovuohpenjärvi (luo-1)
- Piesjoen katajikkoalueet (luo)
- Piesjoen niityt (luo)
- Piesjoen rantahietikko (luo)
- Tsulloveijohkan uoma (luo)
- Pihtiojan niityt (luo)
- Nuorpinniemen hiekkaranta (luo-1)
- Nuorpinniemen pohjoispuoliset lammet (luo-1)
- Roavvejohkan ranta-alueet (luo-1)
- Aittiojan delta (luo-1)
- Nilijoen katajaketo (luo)

Tarkemmat kohdekuvaukset löytyvät luontoselvitysosioista kohdassa 1.8.

3.5.12 Kulttuuriarvot, rakennussuojelu- ja muinaismuistokohteet

Rakennetun ympäristön kannalta kaavassa on tuotu esille lähtökohdissa luetellut tiedossa olevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kulttuuriympäristökokonaisuudet, rakennuskohteet ja muinaismuistokohteet.

Rakennusten ja toisaalta arvokkaiden ympäristökokonaisuuksien huomiointin tarkoituksena on turvata monimuotoinen ja eri aikakausista kertova kulttuuriympäristö.

Suojeltava rakennus tai muu kohde SR

Kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti tai maisemakuvan kannalta arvokas maankäyttö- ja rakennuslain perusteella suojeltavaksi tarkoitettu rakennus, rakennusryhmä tai muu kohde (kohdenumero viittaa kaavakartalle).

Kaavamääräys:

Maankäyttö- ja rakennuslain 41.2 §:n ja 127 §:n nojalla määrätään, että rakennusta / rakennusryhmää tai muuta kohdetta ei saa purkaa eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai kylämiljööön / ympäristön kannalta arvokas luonne turmeltuu.

SR – kohdemerkinnällä on osoitettu seuraavat kohteet (vanhoja asuinkenttiä, kohdekuvaus ks. kohta 1.7 Kulttuuriympäristö):

- M. Guttormin perikunta
- J. A. Guttorm
- K. A. Guttorm
- A. Laiti
- N. A. Pieski
- E. Kateetta
- A. Guttorm
- O. Guttormin perik.
- O. Guttormin perik.
- J.J.Guttorm
- Suvanta
- P.Porsanger
- U.V Paltto

Kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti tai maisemakuvan kannalta arvokas rakennus, rakennusryhmä tai muu kohde (kohdenumero viittaa kaavakartalle) SR-1

Kaavasuositus:

Rakennuksia tai kohdetta ei tulisi ilman pakottavaa syytä purkaa eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai kylämiljööön kannalta arvokas luonne turmeltuu.

SR-1 – kohdemerkinnällä on osoitettu seuraavat kohteet (ks. kohta 1.6 Kulttuuriympäristö):

- Saamelaismuseum Siidan inventoimat kohteet

Alue, jolla ympäristö säilytetään (/s). Alueella on kulttuuri- ja / tai luonnonympäristön kannalta huomioitavia arvoja. Alueen maankäyttöä muuttavissa toimenpiteissä tulee huomioida näiden arvojen säilyttäminen.

- Ylä-Kuolnan pihapiiri (AO/s)
- Kamiljoen pihapiiri (AO/s)
- Outakosken vanhan koulun pihapiiri (RM/s)
- Useita maisemallisesti arvokkaita peltoja (AM/s)

Muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäänös (SM)

Muinaisjäänöksen kaivaminen, peittäminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty. Aluetta koskevat maankäyttösuunnitelmat on lähetettävä lausuntoa varten museoviranomaisille (kohdenumero viittaa kaavaselostukseen).

Tarvittaessa muinaisjäänöksen laajuus tulee määrittää.

Merkinnällä on osoitettu lähtötiedoissa mainitut kohteet (ks. kohta Kulttuuriympäristö).

3.5.13 Maa- ja luontaistalousalueet

Osayleiskaavassa maa-, metsä- ja luontaistalousalueet on jaoteltu nykyisen käyttötarkoituksensa mukaisesti. Mikäli alueilla on merkitystä ulkoilun kannalta tai alueilla on maisemallisia tai ympäristöarvoja, on ne tuotu kaavamerkintöjen sisällöissä esille.

Osayleiskaavassa on ympäristölliset ym. seikat huomioiden osoitettu kaavamääräyksiltään erityyppisiä luontaistalousalueita seuraavasti:

Luontaistalousvaltainen alue (M-1)

Alue on tarkoitettu luontaistalouskäyttöön, alueiden käytössä on huomioitava alueiden säilyttäminen mahdollisimman luontaisessa tilassaan. Maankäyttö- ja rakennuslain 43.2 §:n perusteella määrätään, että maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman maankäyttö- ja rakennuslain 128 §:ssä tarkoitettua maisematyölupaa. Puiden kaataminen kotitarveottoa varten on sallittua. Maisematyölupavaade ei koske metsälain tarkoittamaa kotitarveottoa.

Tällä aluevarausmerkinnällä on osoitettu pääsääntöisesti kaikki Tenontien tunturien puoleiset rinnealueet.

Maisemallisesti arvokas peltoalue (MA)

Alue on tarkoitettu pääasiassa maatalouden harjoittamiseen. Tällä merkinnällä osoitetut avoimet viljelymaisemat muodostavat arvokkaan kulttuurimaiseman rungon.

Kaavasuositus:

Peltojen avoimina säilyttämisen tukeminen ja mahdolliset ympäristöhoitotoimenpiteet ovat erityisesti näillä alueilla perusteltuja.

Merkinnällä on osoitettu mm. kulttuurimaisemaan liittyvät viljelyalueet / perinneriityt.

Luontaistalousvaltainen alue, joille suuntautuu ulkoilukäyttöä ja / tai ympäristöarvoja (MU-1)

Alue on tarkoitettu luontaistalouden harjoittamiseen. Maankäyttö- ja rakennuslain 43 §:n 2 momentin nojalla määrätään, että alueelle saa rakentaa vain em. tarkoituksia palvelevia pohjapinta-alaltaan enintään 40 m² suuruisia rakennelmia/rakennuksia (kuten laavut ja kodat) ja että maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman saman lain 128 §:ssä tarkoitettua maisematyölupaa. Puiden kaataminen kotitarveottoa varten on sallittua. Maisematyölupavaade ei koske metsälain tarkoittamaa kotitarveottoa.

Luontaistalousvaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (MY-1)

Maankäyttö- ja rakennuslain 41.2 §:n perusteella määrätään, ettei alueella todettuja ympäristöarvoja muuttavaa toimenpidettä saa suorittaa. 43.2 §:n perusteella määrätään, että maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman maankäyttö- ja rakennuslain 128 §:ssä tarkoitettua maisematyölupaa.

Todettuja luontoarvoja MY-1 –merkinnällä on osoitettu seuraavilla alueilla:

- ns. Kotaniemen alue vanhan Karigasniemen alueella

3.5.14 Erityisalueet

Erityisaluevaraukset liittyvät yhdyskuntateknisen huollon tai muiden erityisten maankäyttötoimintojen tarpeisiin. Nykytilanteeseen nähden uusia aluevarauksia näille toiminoille ei ole osoitettu.

Osayleiskaavassa on käytetty seuraavia aluevarauksia.

Erityisalue (E).

Aluevarauksella on osoitettu Karigasniemen kyläalueella tullin /rajavartioston asema

Hautausmaa-alue (EH)

Karigasniemen hautausmaa.

Maa-ainesten ottoalue (EO).

Maankamaran aineksen otto on sallittua erillisen suunnitelman mukaisesti. Ottoluvan lakattua alue tulee maisemoida.

Tällä aluevarauksella on osoitettu Inarijen alueella oleva maa-ainesten ottoalue.

Eroosio (ja/tai tulva- ja/tai jääpatouma) uhka-alueen likimääräinen kohdistus

Merkinnällä on osoitettu tiedossa olevat eroosiokohteet.

3.5.15 Liikenne

Osayleiskaavassa on huomioitu oleva päätieverkosto ja vesiliikenteen aluevaraukset.

Utsjoen kylärakenteen sisällä on esitetty olevat kevyenliikenteenväylät sekä keskeisimmät ovat ja mahdolliset uudet ulkoilureitit. Kylärakenteen sisäistä moottorikelkkareittiyhteyttä ei voida yleiskaavalla ratkaista. Se tulee tarvittaessa ratkaista erillisen reititihankkeen yhteydessä. Kaamasentien varrella kulkeva Norjaan johtava moottirireittiyhteys on merkitty kaavakartalle.

3.6 Osayleiskaavan yleiset määräykset

3.6.1 Rakentaminen

Ranta-alueen ja -vyöhykkeen rakennusoikeus on tilakohtaisesti osoitettu AO-, AL-, RA-, RM- ja RL- alueille. Osayleiskaava on näiden alueiden osalta laadittu maankäyttö- ja rakennuslain 72.1 §:n mukaisesti siten, että rakennusluvut näille rakennuspaikoille voidaan myöntää suoraan osayleiskaavan pohjalta ilman ranta-asemakaavaa. Ranta-alueelle tai -vyöhykkeelle sijoittuvilla MA-, MU-1 ja MY-1 -alueilla ei ole rakennusoikeutta (lukuunottamatta MU-1 -alueilla sallittua luontaistalouteen liittyvää rakentamista).

Rakentamiseen osoitettujen alueiden rajoista voidaan poiketa pohjakartan tarkkuusvaatimusten puitteissa.

Rakennusten alimmat kastumiselle arat rakenteet tulee sijoittaa vähintään korkeustasolle HW/50 (keskimäärin 50 vuoden välein toistuva tulvaveden korkeus) + 1 m. Mikäli tällä tavoin saatu korkeus on havaintojen mukaan joskus ylitetty, tulee tämä ylin havaittu tulvakorkeus ottaa määrääväksi rakennuspaikkaa ja perustamiskorkeutta hyväksytessä.

Rakennushankkeeseen ryhtyvän tulee osoittaa rakennuspaikan rakennettavuus ja tarvittaessa toimenpiteet rakennuspaikan vahvistamiseksi rakennusluvan yhteydessä maankäyttö- ja rakennusasetuksen 49 §:n mukaisesti tehtävän selvityksen (perustamis- ja pohjaolosuhteet) lisäksi.

Yleisten teiden varsilla ennen rakennusluvan myöntämistä on uusille rakennuspaikoille haettava liittymälupa tai liittymän käyttötarkoituksen muutoslupa.

Uusia teitä rakennettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niiden rakentamisesta aiheudu merkittäviä maisemallisia vaurioita.

Alueiden rakentamisessa noudatetaan kunnan rakennusjärjestyksessä olevia määräyksiä, ellei kaavassa ole toisin osoitettu.

3.6.2 Rakentamistapa ja maiseman huomioiminen

Rakennusten ja rakenteiden tulee sopeutua malliltaan, materiaaleiltaan, mittasuhteiltaan ja värityksen puolesta perinteiseen rakentamistapaan ja luonnonmaisemaan, eikä niitä tulisi sijoittaa avoimille ranta- ja peltoalueille.

Uudet rakennukset on pyrittävä sovittamaan maisemaan ja sijoittamaan olemassa olevien rakennusten ja rakennusryhmien yhteyteen. Saamelaiskulttuuri tulee huomioida yhtenä maankäytön ja rakentamisen keskeisenä lähtökohtana.

Kyläkeskusalueella liike- ja palvelurakennukset voivat kerrosluvultaan olla enintään II-kerroksisia. Asuin- ja lomarakennusten tulee olla I-kerroksisia lukuun ottamatta niitä alueita, jossa rakentaminen sijoittuu rinteeseen. rinnealueilla rakennusten pääkerroksen ylä- tai alapuolelle saa rakentaa lisäksi enintään 2/3 kerroksen. Rakentamisessa tulee huomioida kaavaselostuksen liitteessä esitetyt rakentamistapaohjeet.

Maisemaa tulee käsitellä siten, että alueiden ominaispiirteitä ei olennaisesti muuteta. Ranta-alue ja sillä oleva joen reunakasvillisuus tulee säilyttää mahdollisimman luonnontilaisessa muodossaan. Rakentaminen tulee sijoittaa rantakasvillisuuden joenpuoleisesta reunasta mitaten vähintään 10 m päähän ja vähintään rakennusjärjestyksen edellyttämän etäisyyden päähän rantaviivasta.

Pysyvien puroumien tai sulavesien tiedossa olevien tai todennäköisten suurempien virtausreittien merkittävä muuttaminen tontin tai tieyhteyden kuivatuksen järjestämisen tai rakentamisen yhteydessä on ilman pakottavaa syytä kielletty.

Uhanalaisten perhoslajien todennäköisillä esiintymisalueilla on ennen rakennusluvan myöntämistä selvitettävä uhanalaisten perhoslajien esiintyminen.

3.6.3 Jätevesien ja jätteiden käsittely

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella rakennukset tulee liittää vesihuoltolain edellyttämällä tavalla vesijohto- ja viemäriverkostoihin. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ul-

kopuolella jätevesihuolto tulee järjestää ympäristösuojelulain 11 §:n ja 18 §:n mukaisesti huomioiden 1.1.2004 voimaan tullut valtioneuvoston asetus talousvesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla.

Jätteiden keräyksessä ja käsittelyssä noudatetaan Utsjoen kunnan yleisiä jätehuoltomääräyksiä.

4 OSAYLEISKAAVAN VAIKUTUKSET

4.1 Yleistä

Yleiskaavaluonnoksen vaikutukset arvioidaan MRA 1§:n mukaisesti. Vaikutusten arvioinnin tarkoituksena on osoittaa maankäytöllisten muutosten merkitys ympäristön ja osallisten näkökulmista. Lisäksi arvioidaan yleiskaavaluonnoksen suhdetta valtakunnallisiin, maakunnallisiin, seudullisiin ja paikallisiin tavoitteisiin. Arvioinnin tulosten ja valmisteluun liittyvän osallistumisen ja päätöksenteon avulla saadaan eväät osayleiskaavaehdotuksen laatimiselle.

Yleiskaava aiheuttaa toteutuessaan väistämättä muutoksia mm. suunnittelualueen maankäytössä ja luonnonympäristössä. Toteutettaessa hallittua yleiskaavaa rakentamisen vaikutuksia voidaan arvioida paremmin ja haitallisia vaikutuksia vähentää, kuin tilanteessa, jossa rakentaminen tapahtuu ilman ympäristöolosuhteita huomioonottavaa kokonaissuunnitelmaa.

Kaavoitusta varten tehtyjen selvityksen pohjalta rakentaminen ja muu maankäyttö pyritään yleiskaavalla ja yleiskaavaa toteuttavilla yksityiskohtaisemmillä suunnitelmilla järjestämään siten, että ympäristöön kohdistuvat haitalliset muutokset jäisivät mahdollisimman vähäisiksi ja myönteiset vaikutukset olisivat mahdollisimman suuret.

4.2 Maankäytölliset vaikutukset

4.2.1 Kokonaisrakenne

Laaditun osayleiskaavan keskeisenä tavoitteena on ollut määritellä Karigasniemen kylän ja kyläalueen ulkopuolisten Tenojoen ja Inarijoen varsialueiden kokonaisrakennetta kehittävät maankäytölliset ratkaisut.

Osayleiskaava jäsentelee ja korostaa suunnittelualueella seuraavia ympäristöllisesti ja toiminnallisesti eriluonteisia osakokonaisuuksia:

- Karigasniemen kyläkeskus
- Nuvvuksen, Outakosken ja Rovisuvannon pienialaiset kylät
- Useita pienialaisia (pistemäisiä) matkailukohteita
- Muut Tenojoen varsialueet
- Inarijoen varsialueet Karigasniemen kyläkeskuksen eteläpuolella

Osayleiskaavan merkittävimmät muutokset näihin kokonaisuuksiin ovat seuraavat:

- Yleiskaava määrittelee Karigasniemen kylän täydennysrakentamisalueet.
- Kylärakenteissa näkyvin vaikutus tulee olemaan rakenteellinen ja kyläkuvallinen eheytyminen täydennysrakentamisen myötä.
- Yleiskaavassa osoitetut uudet rakentamisalueet monipuolistavat Karigasniemen kyläkeskuksen, Tenon ja Inarijoen varsialueiden rakennuspaikkatarjontaa.
- Kyläkeskuksen ulkopuolisilla ranta-alueilla rakennuspaikkojen määrä tulee lisääntymään noin kolmanneksella nykytilanteeseen nähden.
- Merkittävimmät luonto-, maisema- ja kulttuuriarvot tulevat säilymään ja niiden merkitystä kokonaisrakenteessa korostetaan

4.2.2 Rakentaminen / kyläkeskus / kyläkeskuksen ulkopuoliset alueet

Yleiskaava määrittelee Karigasniemen kyläkeskusalueen sekä toisaalta kyläkeskusalueen ulkopuoliset haja-asutusluonteiset rakentamisalueet. Lähtökohta on, että myös kyläkeskusalueella rakentaminen voi tapahtua suoraan yleiskaavan pohjalta.

Rakentamisen aiheuttamat ympäristömuutokset jäävät vähäisimmiksi, kun rakentaminen keskitetään jo rakennetun ympäristön yhteyteen tai läheisyyteen. Sijoittamalla rakentaminen alueille, jotka jo ovat tie- ja muiden palveluyhteyksien ulottuvilla, haitalliset vaikutukset esim. luonnonympäristöön jäävät vähäisemmiksi kuin rakennettaessa huonosti saavutettaville ja rakentamattomina säilyneille alueille.

Rakentamiseen liittyvät yleiset aluekohtaiset vaikutukset ovat seuraavia:

- Karigasniemen kyläalueelle on osoitettu nykyistä kylärakennetta täydentäviä uusia rakentamisalueita, jotka on likimääräisesti merkitty osayleiskaavakartalle.
- Kyläalueen ulkopuolisille yleiskaavassa osoitetuille rakennuspaikoille voidaan rakennusluvat myöntää suoraan osayleiskaavan pohjalta.

4.2.3 Työpaikka-alueet / palvelut

Karigasniemen kyläalueelle on osayleiskaavassa osoitettu liikenteellisesti hyvin saavutettavissa olevia uusia työpaikka-, liikerakentamis- ja yksityisten palveluiden alueita.

- Esitetyt uudet aluevaraukset monipuolistavat Karigasniemen kyläkeskuksen tonttimaatarjontaa (ympäristöllisiltä mahdollisuuksiltaan eriluonteisia alueita).
- Muun muassa kyläkeskuksen pääraitin varsille on osoitettu uusia erityisesti matkailupalvelu- ja liiketoiminnoille soveltuvia alueita.
- Myös Kaamasen suuntaan kyläkeskuksen reuna-alueelle on osoitettu mahdollisuus uuteen työpaikka-alueeseen.
- Kyläalueelle osoitetut uudet asuinalueet toteutuessaan tukevat mm. olevan palvelurakenteen säilymistä.
- Osayleiskaavan tavoitteena ja välillisenä vaikutuksena on hyödyntää oleva julkinen ja yksityinen palvelurakenne maksimaalisesti.
- Mahdollisesti tarvittavat lisäykset julkisten palvelujen osalta voidaan toteuttaa pääsääntöisesti olevien palvelualueiden yhteydessä.

4.2.4 Yhdyskuntatekniset verkostot / liikenneyhteydet

Yhdyskuntateknisten verkostojen osalta Karigasniemen kyläalue tukeutuu oleviin verkostoihin. Osayleiskaavan keskeisiä vaikutuksia yhdyskuntateknisiin verkostoihin ja liikenneyhteyksiin ovat:

- Osayleiskaavassa osoitettujen Karigasniemen kyläkeskuksen lisärakentamisalueiden täysimääräinen toteuttaminen edellyttää alueiden liittämistä kunnallisteknisiin verkostoihin.
- Kyläkeskuksen tiivistyessä, mm. Rovisuvannon suuntaan, kevyenliikenteen väylien laajentaminen myös näihin suuntiin (uusille asuinalueille) on perusteltua.

4.2.5 Virkistysalueet / reitistöt

Osayleiskaavan pohjalta yleisten alueiden – kuten virkistysalueiden ja ulkoilureittien – toteuttamistarve on nykyistä selkeämmin määriteltävissä. Yleiskaavan merkittävimmät vaikutukset virkistystoimintoihin ja reitistöihin ovat seuraavat:

- Karigasniemen kyläalueella osayleiskaava korostaa viheralueiden jatkuvuutta alueelta toiselle sekä toisaalta viheralueiden yleistä merkitystä kyläalueen eri toimintojen keskinäisessä jäsentelyssä.
- Viheralueet palvelevat myös reittiyhteyksien säilymistä ja tarvittaessa uusien muodostamista.
- Olevat ja mahdolliset uudet reittiyhteydet mm. Karigasniemen kyläkeskuksesta laajemmille reiteille on osayleiskaavassa huomioitu.

4.2.6 Luontaiselinkeinot / maa- ja metsätalous

Osayleiskaavassa on osoitettu eri luonteisia maa-, metsä- ja luontaistalousvaltaisia alueita. Osayleiskaavan keskeisimmät vaikutukset näihin alueisiin ovat:

- Karigasniemen kyläalueen ulkopuolella pääasiallisena maankäyttönä tulee nykytilanteen mukaisesti säilymään luontaistalous siihen liittyvine toimintoineen.
- Kyläkeskus-, matkailu- ja ranta-alueiden yhteydessä useita luontaistalousalueita on todettu sellaisiksi, joilla on ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-1).
- Ulkoilun ohjaamistarvetta omaavilla tai maisemallisesti merkittävillä luontaistalousalueilla (MU-1, M-1) maisemallisesti merkittäviin toimenpiteisiin tarvitaan maisematyölupa.
- Yleiskaavassa on osoitettu maisemallisesti arvokkaita kulttuurikokonaisuuksia (km) peltoalueineen, joiden avoimina säilyttämisen tukeminen ja mahdolliset ympäristöhoitotoimenpiteet ovat erityisesti perusteltuja.
- Erityisiä ympäristöarvoja omaavat luontaistalousalueet on tuotu tietoisuuteen. Näillä alueilla ympäristöarvoa oleellisesti muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa.

4.3 Vaikutukset kulttuuriympäristöön

Suunnitelmilla voidaan kulttuurin säilyttämisen ohella myös tukea sen kehittymistä. Maankäyttöä voidaan ohjata siten, että perinteisiä toimintatapoja on mahdollista jatkaa ja lisäksi voidaan parantaa edellytyksiä perinteisten elinkeinojen vahvistamiselle (esim. luontaiselinkeinot ja käsityöt). Myös rahoitusta voidaan ohjata kulttuuria edistäviin hankkeisiin.

Osayleiskaavaratkaisussa tuodaan tietoisuuteen ja esitetään tai suositellaan suojeltavan mm. kulttuuriarvot, rakennussuojelu- ja muinaismuistokohteet

- Kulttuurikokonaisuudet
- Rakennuskohteet
- Muinaismuistot

4.4 Vaikutukset maisemarakenteeseen

4.4.1 Aluerakenne

Karigasniemen osa-alueen rantaosayleiskaavan alue on laaja sisältäen paljon erityyppisiä maisemallisia osa-alueita. Maiseman näkökulmasta katsottuna rakenne voidaan jakaa yleistäen kolmeen erityyppiseen alueeseen: Inarijoen laaksoon, Karigasniemen alueeseen ja Tenojoen laaksoon. Alueet poikkeavat maisemallisesti toisistaan ja samoin rakentamisen vaikutuksissakin on eroja osa-alueittain. Maisemaosiossa on käsitelty eri alueiden maisemallisia piirteitä tarkemmin.

Kaavassa uuden rakentamisen painopiste keskittyy Karigasniemen kyläalueelle kylärakennetta täydentävästi. Kylärakenne muuttuu jokilaakson suuntaisesti nauhamaisemaksi. Asumiseen osoitetut rakennuspaikat keskittyvät Rovisuvannosta alkaen Karigasniemen eteläpuolelle ulottuen nauhamaisena rakenteena, keskittyen kyläkeskuksen pohjoispuolelle. Loma-asuntoalueita on osoitettu koko kaava-alueelle Karigasniemen kyläaluetta lukuun ottamatta. Loma-asutukseen osoitettuja rakennuspaikkoja on pyritty ryhmittelemään, jotta jäisi riittävän pitkiä vapaita ranta-alueita. Inarijoen keskiosassa Pisto-ojan eteläpuolella on kaava-alueen pisin vapaa rakentamisen ulkopuolelle jäänyt ranta-alue. Kaavassa ei ole osoitettu uusia merkittäviä tiejärjestelyitä, joilla olisi merkittäviä maisemallisia vaikutuksia.

4.4.2 Inarijoen alue

Kaavassa Inarijoelle osoitettujen uusien rakennuspaikkojen painopiste on jokilaakson eteläosissa. Uudet rakennuspaikat eteläosissa sijoittuvat pääosin rakentamattomille alueille. Pohjoisosissa rakentaminen on enemmän täydennysrakentamista ja vastavasti eteläosassa rakentamisen painopiste on uusien alueiden käyttöönotossa. Alueelle ei ole osoitettu uusia merkittäviä tieyhteyksiä vaan uudet tieyhteydet ovat lyhyitä pistoteitä uusille rakennuspaikoille laaksonpohjaa pitkin.

Inarijoen laaksoon osoitetut rakennuspaikat ovat pääosin loma-asutusta. Rakennuspaikat on ryhmitelty ja on pyritty välttämään erillisten yksittäisten rakennuspaikkojen muodostumista. Pisin yhtenäinen rakentamaton rantajakso Inarijoella on noin neljä kilometriä pitkä jakso Kuoppanivasta etelään päin. Suurin muutosalue on Palkassaaren ja Aslakkalan välisellä noin seitsemän kilometriä pitkällä rantavyöhykkeellä, jossa on nykyisin kaksi rakennuspaikkaa. Uudessa kaavassa on kyseiselle alueelle osoitettu 22 uutta loma-asutuspaikkaa. Rakennuspaikkojen kokonaislukumäärä kasvaa kaavassa Inarijoen alueella yli kaksinkertaiseksi. Nykytilanteeseen verrattuna muutos on isompi harvaan rakennetussa eteläosassa.

Rakennuspaikkojen maisemalliset vaikutukset ovat Inarijoella yleisesti ottaen pienempiä kuin Tenojokilaaksossa, koska Inarijokilaaksossa metsä on peitteisempää. Jokilaakson mittakaava ja joen leveys avoimien rantavyöhykkeiden kanssa on myös Inarijoen jokilaaksossa huomattavasti pienempi Tenojokilaaksoon verrattuna.

Mikäli rakennuspaikka sijaitsee puuston suojassa, uusien rakennuspaikkojen maisemalliset vaikutukset Inarijokilaaksossa rajoittuvat pääosin rakennuspaikan välittömään läheisyyteen. Maisemalliset vaikutukset voivat kuitenkin levittäytyä lähiympäristöä laajemmalle, jos rakennuspaikka sijaitsee aivan joen avoimella rantavyöhykkeellä, pellon reunalla, laakson pohjalla olevan kumpareen päällä tai laaksoa reunustavassa rinteessä. Näissä kohteissa maisemallisia vaikutuksia voidaan merkittävästi vähentää rakennuspaikan tarkemmassa sijoittelussa sekä alueen kasvillisuuden hoidolla ja rakennustavalla.

4.4.3 Karigasniemen alue

Karigasniemen kyläalueelle uudet asumiseen tarkoitetut rakennuspaikat on osoitettu kylärakennetta tiivistävästi tai jokilaakson suuntaisesti vahvistamaan kylärakennetta nauhamaisena kokonaisuutena. Kirkonkylä sijaitsee kahden tien risteyksessä, metsäisellä alueella ja erillään jokirannasta. Kaavassa osoitetulla täydennysrakentamisella kyläkeskustan välittömässä yhteydessä ei ole puuston ja muun rakentamisen johdosta maisemallisia vaikutuksia. Jokilaakson pohjois-etelä –suuntaista nauhamaista kylärakennetta vahvistavalla täydennysrakentamisella on maisemallisia vaikutuksia, mikäli ne rakentuvat liian lähelle rantaa.

Kyläkeskuksen lähelle sen pohjoispuolelle Tenojoen ranta-alueille osoitetut kuusi uutta rakennuspaikkaa täydentävät nykyistä rakennetta ja muuttavat ranta-alueita edelleen nykyistä rakennetummaksi. Rakennuspaikan sijoittamisella maaston ja kasvillisuuden suhteen voidaan kuitenkin ratkaisevasti vaikuttaa maisemallisiin vaikutuksiin. Roviniemestä pohjoiseen osoitetut yli kaksikymmentä uutta rakennuspaikkaa sijoittuvat myös tien varteen korostaen osaltaan kylärakennetta. Näillä rakennuspaikoilla on positiivinen vaikutus kyläkuvaan.

Karigasniemen eteläpuolelle tien varrelle osoitetut uudet rakennuspaikat on kaavassa merkitty metsäisiin ranta-alueisiin. Hyvin toteutettuna kyseisillä rakennuspaikoilla ei ole maisemallisia vaikutuksia lähiympäristönsä ulkopuolelle.

4.4.4 Tenojoen alue

Tenojoen jokilaaksoon on uudessa kaavassa osoitettu uusia rakennuspaikkoja nykyiseen rakentamiseen verrattuna suhteellisen vähäisen. Uudet rakennuspaikat ovat pääosin yksittäisiä rakennuspaikkoja tai rakennuspaikat ovat nykyrakenteeseen liittyvää täydennysrakentamista. Tenojokilaaksossa on kaava-alueella nykyisin yli kaksisataa rakennuspaikkaa ja kaavassa on osoitettu uusia rakennuspaikkoja yhteensä noin kahdeksankymmentä, mikä vastaa noin neljäkymmenen prosentin lisäystä. Piesjoen pohjoispuolella ovat alueen merkittävimmät uudet rakennusryhmät. Uudet rakennuspaikat Tenojoen alueella on osoitettu loma-asutukseen (RA), lukuun ottamatta Rovisuvannon aluetta. Rovisuvannossa uudet rakennuspaikat on osoitettu yksinomaan asuinkäyttöön (AO).

Alueelle ei ole osoitettu merkittäviä uusia tieyhteyksiä lyhyitä pistoteitä lukuun ottamatta. Pistoteistä maisemallisesti merkittävämmät vaikutukset on Padsonjargan länsipuolella oleville rakennuspaikoille rakennettava tieyhteys. Osoitettu uusi tielinjaus kulkee metsän sisällä ja Tenojoen alueelle suhteellisen loivassa rinteessä. Tarkemmassa suunnittelussa tielinjaus on mahdollista rakentaa ilman merkittäviä haitallisia vaikutuksia alueen maisemalle.

Suurin osa Tenojokilaaksoon osoitetuista uusista rakennuspaikoista on yksittäisiä rakennuspaikkoja nykyisen rakenteen yhteydessä. Ratkaisu on maiseman kannalta hyvä, kunhan rakentamistapa sovitetaan ympäristöönsä. Ongelmallisempia ovat yksittäiset ja erilliset rakennuspaikat, jotka vähentävät vapaata rantapituutta. Esimerkiksi Erkkenjargan eteläpuolella 2,3 kilometriä pitkälle rakentamattomalle ja osittain viljelyskäytössä olevalle vapaalle ranta-alueelle on osoitettu kolme yksittäistä rakennuspaikkaa, jotka lyhentävät vapaan ranta-alueen pituuden puoleen. Toinen ongelmallinen rakennuspaikkojen sijainti on laakson pohjaa selvästi ylempänä oleville rinteille, jotka voivat näkyä ympäröivässä maisemassa poikkeuksellisen laajasti. Esimerkkinä tästä on Poadsonjargan eteläosaan noin 210 metrin korkeuteen osoitettu rakennuspaikka sekä Talvadaksen eteläpuolelle Nillavarriin noin 280 metrin korkeuteen osoitetut uudet rakennuspaikat. Näissä kohteissa on erityisen tärkeää valita rakennustapa ja -paikka maisemaan soveltuvaksi.

Uusia rakennuspaikkaryhmiä muodostuu Poadsonjaraan, Seitaojaan, Pihtiojaan ja Ovddaldasnjaraan. Maisemallisesti suurimman muutoksen muodostaa Poadsonjaraan osoitetut rakennuspaikkaryhmät. Erityisesti sen länsirinteeseen osoitettuja rakennuspaikkoja on vaikea sovittaa onnistuneesti maisemaan. Seitaojan ja Pihtiojan rakennusryhmät muodostuvat olemassa olevan rakennuspaikan yhteyteen viljeltyyn ympäristöön. Näissä maisemalliset vaikutukset riippuvat keskeisesti rakennuspaikan sijoituksesta joen ja avointen peltojen suhteen. Ovddaldasnjaraan sijoitetut uudet rakennuspaikkaryhmät sijaitsevat tien ja joen välisellä kapealla kaistaleella väljästi nykyisen rakentamisen yhteydessä. Alueen kapeuden takia rakentaminen näkyy todennäköisesti sekä takana olevalle tielle ja Tenojoelle.

4.4.5 Matkailua palvelevat alueet

Matkailupalveluiden käyttöön osoitettujen alueiden (RM) painopiste on kaavassa Karigasniemen kyläalueen pohjoispuolella ranta-alueella. Alueet sijoittuvat nauhamaisen kylärakenteen sisälle, mikä osaltaan vähentää maisemassa tapahtuvaa muutosta, jolloin kaavassa osoitettu uusi matkailualue asettuu osaksi Karigasniemen kyläaluetta.

4.4.6 Vaikutukset kulttuurimaisemaan

Nuvvuksen alueen maisema ei uuden kaavan myötä muutu merkittävästi nykyisestä. Alueelle on osoitettu nykyrakentamiseen verrattuna vähän uusia rakennuspaikkoja ja rakennuspaikat sijoittuvat pääosin nykyisen rakenteen yhteyteen. Talvadaksen kylän ja läheisen jokilaakson kulttuurillisiin ja maisemallisiin arvoihin on vaikutettu jo merkittävästi nykyisellä rakentamisella ja muulla toiminnalla. Maisema muuttuu uusien rakennuspaikkojen osalta entistä rakennetummaksi heijastuen alueen maisemallisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin, mutta muutoksen volyymi ei ole alueellisesti merkittävä.

Tenojokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueen jokainen uusi rakennuspaikka muuttaa maisemaa nykyisestä rakennetummaksi. Kaavassa osoitetun uuden rakentamisen volyymi lisää rakennuspaikkoja alueella noin kolmanneksen pääosin täydennysrakentamisena. Suurin paikallinen muutos rakentamisen volyymissä maisema-alueella tapahtuu Poadsonjangan alueella, jossa nykyisten rakennuspaikkojen määrä yli kaksinkertaistuu eikä rakentamista ole voitu sijoittaa nykyisen rakenteen yhteyteen. Kaavassa Poadsonjanga muuttuu maisemallisesti nykyisestä selvästi rakennetummaksi.

Vaikutukset Yläkuolnan perinnebiotoopille riippuvat ratkaisevasti uuden rakennustavan tarkemmasta sijoittamisesta perinnebiotoopin ja muun kasvillisuuden reunavyöhykkeen suhteen. Kaava mahdollistaa alueen inventoidut arvot huomioonottavan rakentamisen.

4.5 Vaikutukset luonnonympäristöön

4.5.1 Tausta

Luonnonsuojelulaki edellyttää että, jos hanke tai suunnitelma yksistään tai yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti heikentää merkittävästi Natura 2000 –alueen luonnonarvoja, on hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan arvioitava hankkeen vaikutukset suojeltaviin luontotyypeihin ja lajeihin. Maankäyttölaki puolestaan edellyttää, että kaavahankkeen vaikutuksia luonnonympäristöön arvioidaan maankäyttölain perusteella.

Arvioinnin lähtömateriaalina on käytetty suunnittelualueella vuonna 2004–05 laadittua luontoselvitystä Maa ja Vesi Oy) ja Natura-alueisiin liittyviä Natura 2000 – tietolomakkeita (Lapin ympäristökeskus 2001).

Rantaosayleiskaavan selostuksen liitekartalla on esitetty kaavassa esitetyt uudet rakennuspaikat. joiden lukumäärää ja sijaintia suhteessa inventoituihin huomionarvoisiin kohteisiin on verrattu. Tarkastelu etenee etelästä pohjoiseen.

Lisärakentamisen aiheuttamat haitat luonnonympäristölle ovat luonteeltaan välittömiä tai välillisiä. Välittömiä vaikutuksia ovat rakennetun alueen alle jäävän alueen luonnon-tilan muuttuminen ja kasvillisuuden ja eläimistön vähintään osittainen menettäminen. Välillisesti häiriö voi ulottua kauemmaksikin, sillä esim. liikenteen ja liikkumisen lisääntyminen aiheuttavat maaston kulumista ja meluhaittoja.

Kaavaratkaisun ympäristöllisenä tavoitteena on säilyttää alueen merkittävimmät luontoarvot. Merkittävimmät luontoarvot ovat toisaalta piekanan pesimäpaikkoja, arvokkaita kasvilajien esiintymispaikkoja ja eräitä luontokokonaisuuksia.

Lisärakentamisesta ympäristölle aiheutuvien haittojen suuruus riippuu siitä mihin ja miten rakennetaan. Kaavassa rakentamisen aiheuttamia haittavaikutuksia ympäristöarvoihin voidaan merkittävästi vähentää jättämällä luontoarvojensa puolesta arvokkaat alueet ja niiden lähiympäristöt kokonaan rakentamisen ulkopuolelle ja ohjaamalla rakentamista sellaisille alueille, jotka luonto-olojensa puolesta sen hyvin kestävät.

Karigasniemen osan osayleiskaavan alueella todetut luonto- ja maisema-arvot on pääsääntöisesti voitu säilyttää. Suurin osa luontoselvityksissä esille tuoduista kohteista ja alueista on merkitty luontaistalousvaltaisiksi alueiksi, joilla on maisema- tai ympäristöarvoja (MU-1, MY-1 ja M-1 merkinnät). Tarvittaessa myös osa-alueiden merkitystä on informatiivisesti korostettu *luo-* tai *sl* -rajauksilla.

4.5.2 Kohdetarkastelu

Kaavan vaikutuksia on tarkasteltu karttalehdittäin etelästä pohjoiseen. Kohteiden numeroinnissa on käytetty samaa numerointia kuin luontoselvityksessä. Numeroitujen kohteiden lisäksi on arvioinnissa huomioitu kaavaratkaisua myös laajemmin mikäli siihen on ollut tarvetta

YLÄ-KUOLNA-ASLAKKALA

1. Ylä-Kuolnan kenttä

Ylä-Kuolnan kenttä on luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Lapin perinnemaisemat, 213). Vanha asuinkenttä on maisemallisesti hienolla paikalla, aivan Karigasniemi-Angeli –tien varrella. Nykyisen rakennuksen viereen osoitetaan osayleiskaavassa toinen rakennuspaikka. Luontovaikutuksia ei voida pitää kovinkaan merkittävänä. rakennettaessa tulee kuitenkin ottaa myös huomioon alueen maisemallinen merkitys. Rakennuspaikan pohjoispuoliset alueet on kaavassa merkitty My-1 alueiksi.

2. Mohkijärven syvä kuru

Syvä puronuoma jonka rannalla kasvaa mm. kulleroa, kurjenpolvea ja mesimarjaa. Esi-
tetty kaavaratkaisu ei aiheuta todennäköistä haittaa kurulle. Kaavassa kuru on merkitty MU-1 merkinnällä. Tämä riittää turvaamaan kohteen luontoarvot. Suunniteltu uusi rakentaminen (2 rakennuspaikkaa) sijaitsee olemassa olevan rakennuspaikan eteläpuolella.

3. Aslakkalan suppakuoppa

Suppakuoppa kauniissa laaksontäyte-rantaterassimuodostumassa, jonka ympäristössä harvaa koivikkoa. Suppakuopassa on ketokasvillisuutta mm. kultapiiskua, kulleroa, kis-

sankäpälää, huopakeltanoa ja lehtosinilatvaa. Suppakuoppa lähiympäristöineen merkit-
ty *luo*-rajauksella ja keskeinen osa muodostumaa MU-1 merkinnällä.

Esitetty kaavaratkaisu turvaa luontoarvojen säilymisen nykytilaisena. Ratkaisussa ei
esitetä yhtään uutta rakennuspaikkaa.

4. Kuoldnajohkan suisto

Suurehko sivujoki, jota reunustaa suurikokoiset koivut. Kaavaratkaisussa esitetään yksi
uusi rakennuspaikka suistoalueelle Muilta osin jokisuisto on merkitty MA –merkinnällä.
Tämän merkinnän alueella erilaiset ympäristöhoitotoimenpiteet ovat erityisen perustel-
tuja. Lisärakentaminen ei aiheuta merkittävää lisähaittaa alueen maisema- ja luontoar-
voille.

Aslakkalassa joen pohjoispuolella niityllä ja asuinpihalla on perinteisiä rakennuksia. As-
lakkalan jälkeen tunturin rinne tien itäpuolella on jyrkkä ja joen puolella on harjuja. As-
lakkalan pohjoispuolelle. Kaavaratkaisussa on osoitettu 8 uutta rakennuspaikkaa en-
nen rakentamattomalle alueelle Kuoldnajohkan ja kahden pienen lammen väliselle alu-
eelle. Rakentaminen kohdistuu entuudestaan rakentamattomalle alueelle, mutta raken-
taminen on sijoitettu melko tiiviisti em lampien ja Kuoldnajohkan väliselle alueelle.

PALKASJOKI-KAMILJOKI

Jaksolla kasvillisuus on pääosin koivu-mäntymetsää. Tien ja joen välissä Palkasjoelle
saakka on kulutukselle arkaa harju- ja laaksonäytemuodostumaa, joissa kasvaa män-
nikkää ja jäkälää. Alueella on myös suppakuoppalampia. Mukkurasojan ympäristössä
komeita pahtoja kuten myös alueen pohjoisosassa on pahtoja. Palkasjoen rannat ovat
rehevät. Tien joen puolella on lehtomaista ympäristöä. Palkasjoen jälkeen tien molem-
min puolin on kulutukselle herkkää harvaa jäkäläistä metsää.

Kamiljoen eteläpuolella on rehevä lampi, jossa on vesilintuja. Niityllä lammen vieressä
kasvaa mm. mesimarja, kullero, metsätähti, lehtosinilatva, niittysuolaheinä, nurmitatar
sekä rantatädyke. Kamiljoella on komeita hiekkasomerikoita.

Mohkkarasskaidin alueelle osoitetaan kolme uutta rakentamispaikkaa olemassa olevan
rakennuspaikan yhteyteen. Lammet lähiympäristöineen on merkitty MU-1 merkinnällä,
mikä riittää turvaamaan niiden luontoarvot. Lammilla on lähinnä vesilinnustollista merki-
tystä. Palggakpäisjunnin ympäristöön lammen eteläpuolelle on osoitettu neljä uutta
rakennuspaikkaa. Rakentaminen ei aiheuta merkittävää haittaa Palggakpäisjunnin
pahdoille.

5. Palkasjoen lehto

Alueella kasvaa isoja koivuja sekä mm. siniyökönlehti, kullero, mesimarja, metsäkur-
jenpolvi, kurjenjalka, kultapiisku, peuranvirna, lehtosinilatva, mesimarja, lillukka, kuisma
ja heinätähtimö. Palkasjoen suun ketoalueelta on löydetty ketonoidanlukkoa.

Kaavassa joen suistoon olemassa olevan rakennuksen viereen on osoitettu uusi ra-
kennuspaikka. Tontin ulkopuoliset alueen luontoarvojen säilyminen turvataan MU-1
merkinnällä ja arvokkaimmat alueet lisäksi *luo*-rajauksella. Voidaan arvioida, että esitet-
ty uusi rakennuspaikka jossain määrin uhkaa alueen kasviljastoa lähinnä voimistuneen
kulutuksen myötä.

Palggakjunnin alueelle on lisäksi osoitettu kaksi uutta rakennuspaikkaa, mutta ne ei-
vät aiheuta merkittäviä luontovaikutuksia.

6. Pieni lampi

Pieni lampi harjujen keskellä Palkasjoen pohjoispuolella. Koko niemialueella on kaunista harju- ja laaksoterassimaisemaa ja kulutukselle arkaa jäkälikköä.

Esitetty rakentaminen (2 uutta rakennuspaikkaa Palggakpaktin rinnealueella) ei aiheuta välttämättä haittaa lammelle ja sen lähiympäristölle. Liikkuminen niemialueella ja lammen läheisyydessä voi aiheuttaa kulutuksen lisääntymistä.

7. Kamiljoki ja eteläpuolinen lampi

Kamiljoki ja sen eteläpuolella oleva lampi. Joen suulla kasvaa mm. kaarlenvaltikka, tenonajuruoho, punakko, kullero, kissankäpälä ja ängelmä. Maisemakuva Kamiljoella on erittäin kaunista. Kaavaratkaisussa ei alueelle osoiteta uutta rakentamista. Kaavamerkintä MU-1 ja luo-1 raja-
us riittävät turvaamaan alueen luontoarvojen säilymisen nykytilaisena.

Yhteenvedon voidaan todeta, että kaavassa esitetty lisärakentaminen Palkasjoen Kamiljoen välisellä alueella säilyttää herkäät harjualueet pääosin rakentamattomina tai lisärakentaminen on verraten vähäistä.

KUOPPANIVA-NUHPIRJOKKA

Tarkasteltavalla jaksolla kasvillisuus on pääosin koivu-mäntymetsää. Hiekkaisilla ja so-raisilla harjualueilla kasvaa männikköä ja runsaasti jäkälää ja maasto on herkkää kulutukselle. Toarrovaspaktin pohjoispään pahdat ovat lähellä tietä. Rinne kohoaa lähes pystysuorana tien yläpuolella lähes koko matkan. Nuhpirjoki halkoo harjuja tien ja Inarijoen välissä ja tien alapuolella se on rehevämpi sekä sen varrella kasvaa isompia koivuja. Joki laskee tieltä jyrkästi, mutta uoma levenee ja virta tasaantuu Inarijokea kohti. Joen mutkassa on korkea ja jyrkkä rantatöyräs. Keskellä harjua Nuhppirjohkan vieressä on lampi. Maisema on Nuhppirjohkan molemmin puolin kaunista ja jylhää hyvin säilynyttä harjumaisemaa. Alue edustaa Utsjoen upeinta mäntymetsämaisemaa, ja se on säilynyt hyvin luonnontilaisena.

Toarrovaspaktin pahta-alueiden läheisyyteen ei osoiteta rakentamista. Kuoppanivan alueelle osoitetaan 2 uutta rakennuspaikkaa. Olemassaolevia rakennuksia on 12. Ne on sijoitettu olemassa olevien rakennuspaikkojen yhteyteen.

8. Pystyojan lammet

Lampien taustalla on komeaa harjumaisemaa. Harjujen maaperä on herkkää eroosiolle. Lammet on rajattu luo-1 rajauksella, joka riittää turvaamaan niiden luontoarvojen säilymisen nykytilaisena. Edellä mainittu lisärakentaminen Kuoppanivan alueelle (2 kpl) ei aiheuta haittaa luonnolle.

9. Nuhpirjoki ja -harju

Nuhpirjoen ranta on karu tien itäpuolella, mutta tien alapuolella se on rehevämpi sekä sen varrella kasvaa isompia koivuja. Joki laskee tieltä jyrkästi, mutta uoma levenee ja virta tasaantuu Inarijokea kohti. Joen mutkassa on korkea ja jyrkkä rantatöyräs. Maisema on Nuhppirjohkan molemmin puolin kaunista ja jylhää hyvin säilynyttä harjumaisemaa. Alue edustaa Utsjoen upeinta mäntymetsämaisemaa, ja se on säilynyt hyvin luonnontilaisena.

Kaavaratkaisussa (MU-1 ja luo-1 raja-
us) ei uutta rakentamista osoiteta Nuhpirjoen suiston alueella. Kaavaratkaisu turvaa luontoarvojen säilymistä alueella.

KARIGASNIEMI

Osa-alueella kasvillisuus on pääosin mäntyvaltaista tunturikangasta, jossa myös tuntu-rikoivuja. Aluskasvillisuutena on variksenmarjaa ja puolukkaa. Alueella on kolme nie-meä Karigasniemi, Roviniemi ja Polvariniemi. Karigasjoen pohjoispuolella sekä Rovi-niemessä on laajat hiekka-alueet.

Karigasniemen vanhan kylän alueella on vanha uloskuroutunut joen mutka, joka muo-dostaa erikoislaatuisen juoluajärven. Karigasjoki laskee juoluajärven eteläpuolella Inari-jokeen. Karigasjoen suistoalue on leveä ja karu. Suussa on laaja hietikoalue. Juolua-järven pohjoispuolella laskee Inarijokeen Pasijoki, joka on myös yhteydessä juoluajär-veen. Pasijoki on rehevärantainen, paikoin soistugarantainen. Karigasniemessä van-hassa kylässä Juoluajärven eteläpuolella on paljon niittyjä, jotka ovat lajistolataan rik-kaita ja arvokkaita luonnonniittyjä. Juoluajärven keskikohdilla on katajakatajikkoalueita. Juoluajärven alueella on myös vanhoja perinteisiä rakennuksia. Tieltä katsottaessa juo-lujärven takana kohoaa komeasti Ailigastunturi.

10. Karigasjoki ja delta-alueen hietikko

Kaavaratkaisu turvaa (MU-1) ja *luo*-rajaus riittää turvaamaan alueen luontoarvojen säi-lymisen. Alueella on runsaasti olemassa olevaa asutusta ja uudet rakennuspaikat (8 kpl) eivät merkittävässä määrin lisää luonnonympäristöön kohdistuvaa haittaa. Kaksi edellä mainituista uusista rakennuspaikoista sijaitsee *luo*-rajauksen sisäpuolella.

11. Juoluajärvi

Järven alue, hietikot, katajikko ja ketoalueet sekä niityt tulisi säilyttää rakentamattomina. Hietikkoalueilta on löydetty ketonoidanlukkoja ja niittyalueilla kasvaa hyvin monipuolista kasvillisuutta. Juoluajärven keskustan ketoalueilla kasvaa mm. tenonajuruohoa, kulta-piiskua, kissankelloa, tunturikurjenhernettä ja kissankäpälää. Laajoilla luonnonniittyalu-eilla juoluajärven eteläpuolella kasvaa mm. kulleroa, rantatädykettä, lehtosinilatvaa ja metsäkurjenpolvea ja kosteammilla paikoilla mm. haproa ja pohjanhorsmaa.

Kaavaratkaisu mahdollistaa Juoluajärven luonnonarvojen säilymisen nykytilassaan. Kaavassa Juoluajärven ja Pasijohkan rajaama alue on merkitty MY –merkinnällä ja lisä-rakentamista ei alueelle osoiteta. Sen sijaan rakentamista on osoitettu (8 uutta raken-nuspaikkaa) Pasijohkan pohjoisrannalla. Rakentaminen on sijoitettu pääosin olemassa olevan rakennuskannan yhteyteen. Pohjoisrannalla ei myöskään ole niin merkittäviä luontoarvoja kuin juoluajärven pohjoispuolella. Uudet rakennuspaikat sijaitsevat myös tien välittämässä yhteydessä. Kaavaratkaisua voidaan pitää tyydyttävänä.

12. Rukoushuone ja taajama

Rukoushuonetta vastapäätä oleva vanha talo ja sitä ympäröivät kauniit niittymäiset alueet. Pihakenttä ja niityt tuovat metsäiseen taajamaan mukavan avoimen näkymän. Kaavaratkaisulla ei ole vaikutusta rukoushuoneen ympäristöön. Taajaman lisärakenta-minen tukeutuu hyvin olemassa olevaan rakenteeseen. (Rajavartiolaitoksen pohjois-puolinen alue ja Torvikosken eteläpuolinen ranta-alue. Luontoselvityksen perusteella em. alueilla ei ole merkittäviä luontoarvoja.

13. Laidunalue

Kaunis hakamainen laidunalue olemassa olevan asutuksen pohjoispuolella. Kaavarat-kaisu ei osoita uutta rakentamista alueelle. Laidunalue säilyy nykytilaisena. Kaavarat-kaisussa alue on rajattu *luo*-1 merkinnällä.

14. Roviniemi

Roviniemi on maisemallisesti kaunis ja rakentamaton niemi, jossa on laajalle levittäytynyt rantahietikko ja monimuotoista metsäkasvillisuutta. Metsän kasvillisuus on rehevää. Tunturikoivun ja pajun lisäksi siellä kasvaa taikinamarja, tenonajoruoho, nurmitatar, peuranvirna, kellosinilatva, juolukka, mesimarja, orvokki(sp.),särmäkuisma, heinätähti-mö ja rantamatara (sp.)

Kaavaratkaisu jättää Roviniemen kärkialueen rankentamisen ulkopuolelle. Uusia rakennuspaikkoja sen sijaan on osoitettu olemassa olevan asutuksen läheisyyteen tien tutumaan. Kaavaratkaisua on pidettävä melko hyvin luontoarvot turvaavana (hietikko, keto ja metsäalueet). Ongelma on, että ratkaisun myötä niemialue jää asutuksen ympäröimäksi.

15. Polvarniemi

Polvariniemessä on peltojen keskellä oleva vanha talo ja pihapiiri. Alue on hyvin merkittävä kulttuurimaisemallisesti.

Kaavaratkaisussa on osoitettu 20 uutta rakennuspaikkaa Polvariniemen alueelle. Uudet rakennuspaikat on pyritty sijoittamaan olemassa olevan rakennuskannan yhteyteen ja vanhan talon ja sen pihapiirin yhteyteen ei esitä uutta rakennuskantaa. Alueelle ei luontoselvityksen perusteella ole muita merkittäviä luontoarvoja kuin rantahietikko ja li-särakentaminen ei aiheuta merkittäviä vaikutuksia.

16. Hietikkoalue ja lampi

Ruoho-ojan eteläpuolella sijaitsee laaja hiekkaranta-alue ja sen etelä puolella pitkänomaisen lammen alueella on rehevää lehtomaista kasvillisuutta. Tunturikoivun lisäksi alueella kasvaa mm. kellosinilatva, rantatädyke, mesimarja, kullero ja pohjanisotalvikki.

Kaavaratkaisussa ei osoiteta uutta rakentamista Hietikkoalueelle tai lammen läheisyyteen, kylläkin lammesta itään tien varteen on osoitettu uutta rakentamista.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kaavaratkaisu pyrkii tiivistämään Karigasniemen alueen nykyistä rakentamista. Selvästi on lisäksi nähtävissä, että kaavaratkaisun myötä tiiviimpää nauhamaista asutusta Rovaniemen alueelta aina Ruoho-ojalle asti. Alueella on nykyisin melko runsaasti olemassa olevaa asutusta ja osoitettu uusi rakentaminen täydentää nykyistä asutusta ja osin ulottaa sitä tien lähellä ennen rakentamattomille alueille pohjois-eteläsuunnassa. Ratkaisua ei kuitenkaan luontoarvojen säilymisen kannalta voida pitää huonona.

ROVISUVANTO

Rovisuvannon kylää ympäröi laajat pelto- ja niittyalueet. Kylässä on runsaasti vanhoja perinteisiä rakennuksia. Kasvillisuus on pääosin koivu-mäntymetsää, jossa aluskasvillisuutena varpuja, kuten puolukkaa ja variksenmarjaa. Männikköä on paikoittain tien tunturin puolella.

Rovisuvannon kohdalla tunturin rinne ei nouse heti tiestä, vaan rinteiden puolella on tasaista aluetta. Rovisuvannon pohjoispuolella kulkee Kaivojoki, joka laskee Tenoon. Joen ranta on rehevää, kaunista koivikkoa. Kaivojoen pohjois- ja eteläpuolella on myös kauniita luonnonniittyjä, joissa kasvaa mm. rantatädyke, mesimarja, matara (sp), pelto-korte, lehtosinilatva, metsäorvokki, metsäkurjenpolvi ja kullero.

Luontoselvityksen perusteella Kaivojoen eteläpuolella on eroosiolle herkkiä harjuja ja muuta fluviaali - ja glasifluviaalitoiminnasta syntyneitä muodostumia.

Kaavaratkaisussa Rovisuvannon alueelle osoitetaan 5 uutta rakennuspaikkaa. Koska alueella ei ole kovinkaan merkittävä luontoarvoja, ei rakennuspaikkojen lisääntyminen aiheuta merkittäviä vaikutuksia alueen luontoarvoihin. Kaivo-ojan suiston etelärannalle osoitetaan yksi uusi rakennuspaikka. Muilta soin alueella on MU-1 kaavamerkintä. Rakennuspaikka sijaitsee nykyisen rakennuspaikan eteläpuolella. Ratkaisu jättää Kaivo-ojan merkittävimmät alueet rakentamisen ulkopuolelle.

ROAVVEAJA – PIESJOKI

Jakson kasvillisuus on pääosin tunturikoivikkoa ja paikoin myös mäntyjä, varsinkin Roavveojan pohjoispuolella ja Piesjoen eteläpuolella tien itäpuolella. Leveällä rantatasanteella on niittyjä, sekä jonkun verran niittyjen ja peltojen välissä säilyneitä katajikkoalueita, jotka ovat pensoittumassa. Roavveojan ja Piesjoen luona tunturin rinne on lähellä tietä. Erkkeroaivilla on pahtarinnettä. Alueella on kaunis Niihtovuopenjärvi, jonka itäpuolella kohoa rinne ja pohjoispuolella on harjumuodostuma.

Piesjoen rannoilla on katajikkoja ja ketoja. Piesjoen niityt ovat reheviä. Piesjoen eteläpuolella on upea rantahietikko, joka vaihtuu kedoksi. Niittyjen ja talojen välissä sekä rannalla on isoja koivuja ja katajikkoalueita

17. Niihtovuohpenjärvi

Maisemallisesti kaunis suppakuoppajärvi. Järven rannalla on loma-asunto. Lampi lähiympäristöineen on rajattu *luo*-1-rajauksella ja sen lähiympäristöön ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja.

18. Piesjoen katajikkoalueet

Piesjoen rannan katajikkoalueet ovat ekologisesti huomionarvoisia.. Katajakedoilla kasvaa mm. kissankäpälä, mesimarja, kultapiisku, tunturikurjenherne, tenonajuruoho, vilukko ja siniyökönlehti. Kedoilta löydettiin mm. pohjan-, keto- ja suikeanoidanlukkua.

Kaavaratkaisussa ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja em. ketoalueelle. Ratkaisu (*luo*-rajaus) turvaa alueen luotoarvojen säilymisen.

19. Piesjoen niityt

Piesjoen eteläpuolen rehevät niityt ovat luontoarvojensa puolesta myös huomionarvoisia. Niityillä on monipuolista kasvillisuutta ja kaunista maisemaa. Niityillä kasvaa mm. keminängelmä ja peltokorte.

Kaavaratkaisussa ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja em. niittyalueelle. Ratkaisu (*luo*-rajaus) turvaa alueen luotoarvojen säilymisen.

20. Piesjoen rantahietikko

Piesjoen rantahietikko on laaja rantahietikko ja luontoarvoiltaan huomionarvoinen. Hietikolla kasvaa mm. tenonajuruohoa ja rantavehnnää. Ranta vaihtuu vähitellen em. kedoksi.

Kaavaratkaisussa ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja em. rantahietikolle. Ratkaisu (*luo*-rajaus) turvaa alueen luotoarvojen säilymisen.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kaavaratkaisu turvaa hyvin Piesjoen alueen luontoarvojen säilymisen kokonaisuutena.

FIERRANJOHKA – PIHTIRANTA

Alueella on Poadsonjargan laaja tasainen niemialue, mutta muuten tunturin rinne nousee jyrkkänä suoraan joesta. Alueella kasvaa pääosin tunturikoivikkoa, mutta Poadsonjargan niemellä kasvaa paikoin mäntyä, jopa yhtenäistä mäntymetsää. Poadsonjargan kohdalla tien yläpuolella on soistuvaa aluetta. Alueella on Savjapaktin laaja pahta-alue. Poadsonjargan peltoja ja niittyjä on myös tien itäpuolella sijaitsevalla tasaisella alueella. Tien ja joen välissä kapealla rantatasanteella on kaunista koivikkoa, jota on harvennettu. Poadsonjargan aluetta voidaan kuitenkin pitää luononympäristöltään melko tavanomaisena ja niemeen osoitetut rakennuspaikat (4 kpl) eivät aiheuta merkittäviä ympäristöllisiä vaikutuksia. Tosin ne tuovat uutta rakentamista alueelle, jolla ei ole olemassa olevaa asutusta. Myös Mallejohka alueelle tulee runsaasti uusia (8 kpl) rakennuspaikkoja. Mallejohkan purouoma lähiympäristöineen jää kuitenkin rakentamisen ulkopuolelle.

OUTAKOSKI

Outakosken kylärivi (Akukoski, Suvanto, Reisti) on todettu arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi (Tenojoen moninaiskäyttösuunnitelma 1990, 71).

Jakson metsäkasvillisuus on pääosin sammal pohjaista tunturikoivikkoa, paikoitellen mäntyjä. Etenkin Akukoskella pohjakerroksessa on runsaasti jäkälää.

Jokisuiden rantatasanteilla on suuria pelto- ja niittyalueita sekä vanhaa asutusta. Akujoen eteläpuolella tien joen puolella on niittyalue, joka on kasvamassa umpeen. Alueella kasvaa nuorta koivua tiheässä, muutama iso koivu, jonkun verran katajaa. Aluskasvillisuus on monipuolista mm. kullero, rantatädyke, mesimarja, kultapiisku ja lehtosinilatva.

Tsulloveijohkan ja varsinkin Akujoen rannoilla on katajikkoalueita. Tsulloveijohkan katajikkoalueet ovat hieman ylempänä joen rantatasanteella. Outakosken niityt ovat monilajisia ja sieltä kasvaa mm. tunturikatkeron. Outakoskella on vanha koulu, jonka edustalla kasvaa hienoja, isoja maisemakoivuja. Akukosken maisemaa hallitsee koski ja suistoalue. Akukoskella harjun laelta avautuu näkymä Tenojoelle.

21. Akukosken suistoalue

Suistoalue on luonnoltaan ja maisemaltaan huomionarvoinen. Suiston katajikkoalueella kasvaa muutamia isoja tunturikoivuja ja mäntyjä. Muu kasvillisuus on mm. variksenmarjaa, puolukkaa, sianpuolukkaa, tenonajuruohoa, kissankäpälää, tunturikurjenhennettä, siänkärsämöä. Alueella tavattiin myös keto- ja ahonoidanlukkua.

Kaavaratkaisu osoittaa 4 uutta rakennuspaikkaa suistoalueelle. Uudet rakennuspaikat on sijoitettu olemassa olevan rakennuskannan yhteyteen. Kaavaratkaisua ei luontoarvoihin kohdistuvien vaikutustensa takia voida pitää täysin onnistuneena. Toisaalta katajikkoalueet ovat elinympäristöjä, jotka myös tarvitsevat säilyäkseen hoitotoimia ja toisaalta huolimatta olemassa olevasta asutuksesta huolimatta luontoarvot ovat alueella säilyneet.

22. Maisemallisesti kaunis laidunkoivikko.

Nillukan alueelle on kaavaratkaisussa osoitettu kolme uutta rakennuspaikkaa olemassa olevan kahden rakennuspaikan lisäksi. Kolme uutta rakennuspaikkaa on osoitettu otsikossa mainittuun tunturikoivikkoon.

23. Tsulloveijokan etelä- ja pohjoispuoliset niittyalueet

Niityillä on monipuolinen ja rikas lajistoa ja sieltä on mm. tavattu tunturikatkeron. Kaavaratkaisussa näille alueille ei osoiteta uutta rakentamista.

24. Lapinkenttä

Maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti kaunis lapinkenttä, jota reunustaa vanhat rakennukset. Alueen arvon säilyttämiseksi kenttä tulee pitää avoimena ja rakennuksia hoitaa.

Kaavaratkaisussa ei osoiteta uutta rakentamista em. lapinkentälle.

25. Tsulloveijohkan uoma ja katajikkoalueet

Alueelta on tavattu mm aho- ja ketonoidanlukkoa. Kaavaratkaisussa alueelle ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja. Kaavamerkintä MU-1 ja *luo* -rajaus turvaa alueen luontoarvojen säilymisen.

SEITAOJA – NUORPINNIEMI

Jaksolle on tyypillistä, että tunturin rinne kohoaa jyrkästi heti Tenojoesta, lukuun ottamatta Nuorpinniemen rantatasannetta. Akukoskelta Seitaojalle asti kapealla rantatasanteella on harvennettua rantakoivikkoa. Seitaojan rantatasanteella on niittyjä ja peltoja. Rannassa on kaunis koivuhakamainen rantakoivikko. Pihtiojalla kasvaa tien ja niityn välissä isoa koivikkoa ja lehtomaista rehevää kasvillisuutta.

Nuorpinniemen pohjoisosassa rehevärantaisia järviä, joissa vesilintuja. Järvien luona on paikoin tiheää koivikkoa ja rehevää kasvillisuutta. Nuorpinniemen kohdalla kasvaa paljon mäntyä. Rannassa on laaja hiekkaranta-alue, joka vaihtuu vähitellen katajikkoon ja harvaan tunturikoivikkoon. Koivikossa on myös mäntyjä ja katajia.

26. Seitaojan koivuhaka

Kasvillisuus on rehevää mm. mustikka, puolukka, juolukka, siiankärsä, metsätähti, ruohokanukka, mesimarja, kultapiisku, niittyleinikki ja peltokorte ja kuivemmillä kasvupaikoilla myös katajaa.

Kaavaratkaisussa Seitaojan kaavaratkaisussa koivuhaka on merkitty MT –merkinnällä. Hakaan ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja.

27. Pihtiojan niityt.

Olemassa olevan asutuksen eteläpuolen niityiltä on tavattu tunturikatkeroa ja niittyjen välissä isoa koivikkoa ja lehtomaista rehevää kasvillisuutta. Kaavaratkaisussa olemassa olevan rakennuspaikan yhteyteen on osoitettu neljä uutta rakennuspaikkaa. Kaavaratkaisua voidaan pitää kohtuullisena; merkittävimmät lehtomaiset alueet jäävät rakentamisen ulkopuolelle (MU-1 -merkintä ja *luo*-rajaus). Sen sijaan ketomaisille alueille on osoitettu lisärakentamista.

28. Nuorpinniemen hiekkaranta

Kasvillisuudeltaan ja geomorfologialtaan huomionarvoinen kokonaisuus. Kaavaratkaisu turvaa luontoarvojen säilymisen. Alueelle ei osoiteta uusia rakennuspaikkoja. Hiekkaranta-alue on merkitty MU-1 merkinnällä ja *luo*-1 -rajauksella.

29. Nuorpinniemen pohjoisosan rehevärantaiset järvet

Pienillä järvillä on vesilinnustollista merkitystä. Kaavassa ei osoiteta rakentamista järvien ranta-alueelle. Järvet lähiympäristöineen on rajattu *luo* -merkinnällä.

30. Roavvejohkan ranta-alueet

Joen rantojen katajikat muodostavat huomionarvoisen kokonaisuuden. Katajikoilla kasvaa mm. mesimarja, kultapiisku, puolukka, siankärsämä ja eri sammalia. Merkittävimmät elinympäristöt on kaavaratkaisussa rajattu *luo* –rajauksella. Rajauksen ulkopuolelle on osoitettu yksi uusi rakennuspaikka. Ratkaisu turvaa ranta-alueiden luontoarvojen säilymisen.

AITTIJOKI

Kasvillisuus on jaksolla enimmäkseen tunturikoivikkoa ja alueella kasvaa paikoin myös harvakseltaan mäntyä. Tunturirinne on paikoin lähellä tietä ja rantatasanne on kapea. Aittijoella on katajikkoja ja laajoja niittyjä ja vanhoja perinteisiä rakennuksia.

31. Aittiojen delta

Aittiojen suulla kasvaa mm. tenonajuruoho, hapro ja tunturikurjenherne. Aittiojen rannalla on tien yläpuolella isokokoisia koivuja. Tien itäpuolella on katajikkoja ja ketomaisia alueita Aittiojen katajaa kasvilta kedoilta on löydetty pohjan- ja ketonoidanlukkua.

Kaavaratkaisussa ei osoiteta uutta rakentamista Aittiojen delta-alueelle. kaavaratkaisu MU-1 ja *luo*-1 -rajaus turvaa alueen luontoarvojen säilymisen.

32. Aittiojen niityt

Aittiojen niittyalueella kasvaa mm. tunturikatkeroa. Alueet ovat aktiivisessä käytössä. Alueelle ei kaavaratkaisussa osoiteta uutta rakentamista. Ratkaisu turvaa alueiden säilymisen myös tulevaisuudessa.

33. Hakamaa

Tenonrannan kohdalla ranta-alueella on kaunista hakamaista koivikkoa. Koivikko on isokokoista ja sitä on paikoin harvennettu. Koivikossa kasvaa mm. mesimarjaa, isotalvikkia, metsäkurjenpolvea, niittyleinikkiä (?), mataraa(sp.), tunturinurmikkoa ja metsätähteä.

Tenonrantaan on kaavaratkaisussa osoitettu kaksi uutta rakennuspaikkaa, mutta luonnonympäristöltään huomionarvoisimmat kohteet jäävät rakentamisen ulkopuolelle.

NUVVUS-DALVADAS

Kasvillisuus on pääosin tunturikoivikkoa, jossa aluskasvillisuutena variksenmarjaa ja puolukkaa. Ympäristössä on laajoja niitty- ja peltoalueita, jotka elävöittävät maisemaa. Asutus ja peltoalueet sijoittuvat Nili- ja Nuvvusjoen rantatasanteille. Myös Ailigasnjar-gassa on hieman leveämpi rantatasanne. Katajikkoja on jokien suuosissa. Nilijoen pohjoispuolella, tien yläpuolella on huomionarvoinen katajaketo. Niittyjen ja peltojen reunoilla on usein isokokoisia koivuja. Tien itäpuolella maasto on kumpuilevaa ja tunturin rinne kohoaa nopeasti. Hanasojalla, Nilijoen rannalla sekä Nuvvus-Ailiggan rinteessä on muutamia mäntyjä, pohjoisimmat luonnonvaraiset männiköt. Ailikkaan rinteet koivat jyrkkänä ja rinteillä on pahtoja.

Nuvvus-Dalvadaksen kylämiljööstä välittyy vahva maatalouskulttuuri. Kylien maisemaa hallitsee korkealle kohoava Nuvvus-Ailigas -tunturi. Dalvadaksesta on kaunis näkymä Tenojoelle. Dalvadaksen kylä on valtakunnallisesti merkittävä historiallinen kulttuuriympäristö (Tenojoen moninaiskäyttösuunnitelma 1990, 71). Nuvvus-Dalvadas on maisemaltaan Tenojoen kauneinta ja hallitsevinta. Tuntureiden jylhyys ja läheisyys sekä Suomen että Norjan puolella hallitsee maisemaa. Kylä sijaitsee tunturien suojassa. Maisema avautuu jylhänä jo kaukaa tultaessa. Kylissä on säilynyt vanhoja rakennuksia, jotka lisäävät alueen kulttuurihistoriallista ilmettä. Nuvvus-Dalvadaksen kohdalla Teno-

joessa on useita matalia saaria. Suurin niistä on maatalouskäytössä oleva Teppanansaari.

34. Nilijoen katajaketo

Kaavaratkaisussa alueelle osoitetaan kaksi uutta rakennuspaikkaa. rakennuspaikkojen lukumäärän lisäystä ei voida pitää kovinkaan merkittävänä, koska alueella on entuudestaan melko runsaasti asutusta. Luonnonympäristön kannalta kaavaratkaisua voidaan kuitenkin pitää onnistuneena, koska rakennuspaikat sijaitsevat *luo*-rajauksen ulkopuolella.

Nilijoen pohjoispuoliselle kaava-alueelle osoitetaan yhteensä 6 uutta rakennuspaikkaa. Ne on pääosin sijoitettu olemassa olevan rakennuskannan yhteyteen. Ekologisesti ja geomorfologisesti merkittävät saaret (Teppanansaari ja pienemmät saaret) on jätetty rakentamisen ulkopuolelle ja varustettu kaavassa MA tai MU-1 kaavamerkinnällä. Ratkaisua on Nilijoen ja sen pohjoispuolisten alueiden osalta pidettävä kohtuullisena.

35. Perinteinen pihapiiri

Vanha perinteinen talo Nuvvuksen pohjoispäässä. Alue on myös laajemmin merkittävää kulttuurimaisemaa.

Kaavaratkaisussa alueelle ei ole osoitettu uutta rakentamista. Kaavaratkaisulla voidaan alueen maisema- ja luontoarvot säilyttää.

36. Ailigasnjargan hietikkoalue

Rannassa on kapea pitkänomainen hietikkoalue, jolla kasvaa mm rantavehnää. Kaavassa on alueelle osoitettu yksi uusi rakennuspaikka. Kaavaratkaisu ei aiheuta ympäristövaikutuksia hietikkoalueeseen.

Yhteenvedona voidaan Nuvvus-Dalvadaksen alueen kaavaratkaisusta todeta, että siinä esitetty lisärakentaminen on niin vähäistä, että alueen merkitys Tenojoen kauneimpana maisemana säilyy kaavaratkaisussa.

4.5.3 Luontainen vedenkierto ja sen huomiointi maankäytössä

Yleistä

Veden kiertoon Tenojoen laaksossa vaikuttavat suurilmasto, laaksotuulet ja mm. rinteiden kaltevuuden ja suunnan perusteella muodostuva pienilmasto, sekä kallioperän ja maaperän vedenläpäisevyys ja muut ominaisuudet.

Pääuoman hydrologia

Rantaan rajoittuvilla tonteilla keskeinen tekijä on Tenon virtaus ja vedenvaihtelut. Tenon valuma-alueen laajuudesta johtuen hydrologiset tapahtumat ovat jääpatojen aiheuttamia tulvatilanteita lukuun ottamatta melko hitaita. Talvivirtaaman ja kevät-kesän tulvavirtaaman ero on suuri. Suuren syystulvan riski on erittäin pieni (Lähde: Alaraudanjo-ki et al. Tenojoen eroosio – Tenon säilyttäminen luonnonmukaisena lohijokena). Virtaama on pienimmillään huhtikuussa ja tulvahuippu keskimäärin ajoittuu toukokuun alkupuolen ja kesäkuun alkupuolen välille. Nuorgamissa huipputulvan virtaama on ollut suurimmillaan 3209 m³/s ja pienimmillään 29 m³/s (lähde: Suomen ympäristökeskuksen vesijärjestelmämalli). Onnelansuvannon kohdalla Tenon korkeusvaihtelu on noin neljä metriä. Tenon virtaama on laadittujen pitkän aikavälin tarkastelujen perusteella pysynyt hydrologisesti samankaltaisena ainakin vajaan sadan vuoden ajan.

Vuonna 1966 muodostui paljon jääpatoja ja tulva oli poikkeuksellisen suuri.

Tenonlaaksossa hyväksyttävä alin rakentamiskorkeus voidaan määritellä keskimäärin 50 vuoden välein toistuvan tulvavedenkorkeuden perusteella (HW/50). Alhaisen järvisyysprosentin vuoksi tähän lisätään yksi metri (kaavoituksen ohjausryhmän kokousmuistio 11.5.2005). Hyväksyttävän rakentamiskorkeuden määrittelyssä voidaan myös käyttää keskimääräistä tulvavirtaamaa ja lisätä siihen kaksi metriä.

Joki on jäässä marraskuun puolivälistä kevään jäidenlähtöön. Keväinen jäidenlähtö tapahtuu juuri ennen tulvahuippua. Myöhäiset jäänlähdöt ovat tulvapatojen muodostumisen kannalta ongelmallisimpia.

Jään rasitus jokitörmiiin kohdistuu ns. viivakuormana ja rantatörmää voi syöpyä jopa kaksi metriä.

Jääpatoja voi syntyä myös syksyllä sään tilapäisesti lämmitessä tai virtaaman kasvaessa normaalia suuremmaksi.

Jäiden hankaus erodoi myös joen pohjaa. Kulumista tapahtuu nimenomaan veden ollessa korkealla, jolloin se kohdistuu erityisesti hiekkasärkkiin.

Eroosio- ja tulvauhkapaikat on kaavakartalla osoitettu likimääräisellä katkoviivarajauksella. Tulva- ja eroosiotietoja on saatu ympäristökeskukselta ja paikallisia asukkaita haastatteleamalla (mm. Antti Katakeetta 9.6.2005).

Tenoon laskevat sivuojat ja purot

Tenoon laskee kaava-alueella (Suomen puolella) kymmenen suurempaa sivupuroa. Ne saavat alkunsa tuntureilta ja ovat pituudeltaan yleensä alle viiden kilometrin luokkaa. Näiden jokiuomien luontainen kehitys johtaa yleensä hitaisiin uomanmuutoksiin ja kaivautumiseen alemmas kohti kovia maalajeja ja kalliota. Joskus poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi tapahtuu suurempia eroosiotapahtumia kuten puroopenkkojen sortumisia. Suurimpana eroosiota aiheuttavana tekijänä ovat kuitenkin em. tienalituskohdat.

Kaavalla ei ohjata toimintaa, joka suoraan vaikuttaa sivupuroihin. Rakennuspaikoille johtavien teiden rakentamisessa ja muussa tontin käytössä tulee kuitenkin ottaa huomioon purolaaksojen ja niihin johtavien uomien ja raviinien luonnontilaisena säilyttäminen. Mikäli teitä rakennetaan ympärivuotisesti virtaavan puron tai osan vuotta vettä kuljettavan purolaakson tai uoman yli, on käytettävien rumpuputkien valinnassa kiinnitettävä huomiota harvaan toistuvien suurempien virtaamien mahdollisuuteen.

Paannejätkohtia syntyy kun pohjavesi purkautuu ihmisen aiheuttamien tai luontaisesti syntyneissä leikkauksissa pintaan.

Muu veden kierto tonteilla

Jyrkillä rinteillä on aina olemassa eroosion vaara, joka rakennuksia, teitä ja muita rakenteita rakennettaessa yleensä on perinteisesti osattu ottaa huomioon. Louhittaessa, läjitettäessä tai kaivettaessa saatetaan kuitenkin muuttaa pintavesien valumaolosuhteita tai leikata vettä johtavia maakerroksia siten, että syntyy tontin käytön tai maiseman kannalta kielteisiä tilanteita. Näiden korjaaminen saattaa jossain tapauksessa olla niin työlästä tai kallista, että tontin käyttäjän tai muiden osallisten, kuten naapurin kannalta haitallinen asia jää hoitamatta.

Rantaosayleiskaavassa rakennusten ohjeellinen paikka on pääsääntöisesti osoitettu tasaisille tai loivarinteisille alueille. Jyrkkien tieyhteyksien leikkaukset tai pengerrykset ovat kuitenkin maisemassa näkyviä ja kasvillisuuden palautuminen on hidasta tai sitä ei tapahdu lainkaan. Leikkauskohtien maisemointi on kallista ja joskus myös mahdotonta, kun keväinen pintavalunta estää kasvien juurtumisen tai huuhtelee kasvualustan pois.

Tenonlaaksossa on loma- tai muun rakentamisen yhteydessä harvoin tarvetta päällystää piha-alueita vettä läpäisemättömillä kerroksilla. Pientenkin tällaisten alueiden kuivatusvesien johtaminen takaisin maaperään on suositeltavaa.

Kaavassa on annettu yleismääräys:

Pysyvien purouomien tai sulavesien tiedossa olevien tai todennäköisten suurempien virtausreittien merkittävä muuttaminen tontin tai tieyhteyden kuivatuksen järjestämisen tai rakentamisen yhteydessä on ilman pakottavaa syytä kielletty.

Lisäksi eroosio-/ tulva-alueille sijoittuvat olevat rakennukset on kaavaratkaisussa huomioitu. Ko alueilla (RA-2) sallitaan olevien rakennusten ylläpito, muttei rakennuslupaa edellyttäviä toimenpiteitä.

4.6 Vaikutukset sosiaalisiin oloihin

Kehittämissuunnittelun yhteydessä Utsjoen kunnantalolla pidettiin yleinen tiedotus- ja kehittämiskeskustelutilaisuus suunnitteluhankkeen tarkoituksesta. Kaavan suunnittelu- vaiheessa pidettiin Karigasniemen koululla neljä erityisesti alueen maanomistajille suunnattua koko päivän kestävästä neuvottelutilaisuutta. Näissä tilaisuuksissa maanomistajilla ja asukkailla oli mahdollisuus neuvotella suoraan kaavanlaatijan kesken tulevista maankäyttöratkaisuista.

Osallistavan ja tiedottavan suunnitteluprosessin tavoitteena on ollut kartoittaa paikallisia ja viranomaistahojen näkemyksiä suunnittelualueen maankäytön kehittämiseksi sekä toisaalta tiedottaa eri osapuolia suunnittelu ympäristön nykytilasta ja tulevista maankäyttöratkaisuista. Vuorovaikutuksen myötä maankäyttöratkaisut on voitu suunnitella tiedostaen eri osapuolten näkemykset. Oleellista tällöin on ollut eri intressitavoitteiden huomiointi ja näiden yhteensovittaminen mahdollisuuksien mukaan.

Yleiskaavaprosessin ja siihen sisältyvien maankäyttöratkaisujen sosiaalisia vaikutuksia ovat mm. seuraavat:

- Asukkaiden, maanomistajien ja yrittäjien tietoisuus alueen ympäristöoloista, maankäytöllisestä nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista lisääntyy.
- Tietoisuus maankäytöllisestä tulevaisuudesta edesauttaa alueen kokonaisvaltaisessa kehittämisessä ja markkinoinnissa.
- Tietoisuuden lisääntymisen myötä eri osapuolien sitoutuminen tuleviin maankäyttöratkaisuihin voimistuu.
- Tämä edesauttaa kuntaa, maanomistajia ja muitakin, joiden oloihin kaavaratkaisu vaikuttaa, valmistautumaan tuleviin muutoksiin ja hyödyntämään alueelle ominaisia maankäytöllisiä mahdollisuuksia.
- Osa-aluekohtaisiin maankäyttöhankkeisiin voidaan varautua ja niitä voidaan aikatauluttaa.
- Tällä hetkellä ilmeeltään keskeneräisen Utsjoen kylärakenteen lisärakentamisen ja toimintojen jäsentelyn myötä kyläalueen kokonaisrakenne selkiytyy ja eheytyy. Tämä luo puitteet myös yleisen viihtyisyyden parantumiselle.
- Ranta-alueelle sijoittuvan rakentamisen osalta rakennusoikeudet on yksiselitteisesti kaavassa määritetty ja siten rakentamismahdollisuuksina turvattu.
- Maanomistajien tarpeet laatia erillisiä ranta-asemakaavoja pääasiassa poistuvat.
- Osayleiskaavan mukaiset yksittäisten rakennuspaikkojen rakennusluvut voidaan myöntää suoraan osayleiskaavan pohjalta.
- Varsinaiseen rakentamistoimenpiteeseen päästään tällöin vaivattomasti ja nopeammin kuin nykytilanteessa ilman kaavallista rakennusoikeustarkastelua.
- Rantavyöhykkeelle sijoittuvan rakennusoikeuden jaossa kaava huomioi maanomistajien / kantatilojen kesken tasapuolisen kohtelun keskenään samanlaisessa ympäristössä.
- Tieto tilan rakennusoikeudesta helpottaa kiinteistökauppoja, sukupolvenvaihdoja, perinnönjakoa ja kiinteistöarviointia.
- Rakennuspaikan toteuttajalla on tietoisuus ympäröivän alueen tulevasta maankäytöstä.
- Ranta-alueita omistamattomien mahdollisuudet esim. yleiseen rantautumiseen on määritetty (kuten retkeilyalueet, venevalkamat).
- Suunnittelualueen eri osa-alueille ominaisten maankäytöllisten roolien korostaminen ja selkiyttäminen edesauttaa osaltaan koko Utsjoen myönteistä kehittämistä. Myös ”ulkopuolisten” osalta Utsjoki tullaan mieltämään nykyistä selkeämmin kehittyvänä kokonaisuutena.
- Kaavaratkaisu korostaa ja tuo esille saamelaiskulttuuriin liittyviä lähtökohtia ja korostaa näiden arvojen säilyttämistä. Mm. porotilat ja perinteisiä saamelaiskulttuuriin liittyviä kohteita on kaavamerkinnoissa huomioitu.

4.7 Vaikutukset saamelaiskulttuuriin

Kaavan ja sen laatimista ohjaavan Tenonlaaksoa koskevan kehittämissuunnitelman keskeisinä lähtökohtina ja tavoitteina ovat mm. olleet:

- Perinteisten elinkeinojen turvaaminen ja kehittäminen
- Saamelaisuuden säilyttäminen, vahvistaminen ja kehittäminen
- Tenonlaakson suunnitelmallinen rakentaminen
- Tenonlaakson luonnon, kulttuuriympäristön ja valtakunnallisesti arvokkaan maiseman säilyttäminen ja kehittäminen
- Matkailuelinkeinon kehittäminen
- Kunnan asukkaiden rakennustarpeiden huomioiminen

Edellisiä voidaan ohjata alueidenkäytön suunnittelulla, mutta ne vaativat tuekseen usein myös muita ohjauskeinoja. Myös ulkoiset tekijät vaikuttavat mahdollisuuksiin ohjata kehitystä toivottuun suuntaan.

Kehittämissuunnitelman visiossa 2020 Utsjoen kunta on nimetty ”Kulttuuri- ja yhteistyökunnaksi”, jossa kehittämisen keskeisiä peruspilareita ovat:

- Aktiivinen elinkeino- ja maapolitiikka, jossa keskeisiä toimijoita ovat kunta, sekä paliskunnat, saamelaiskäräjät ja yrittäjät.
- Yhteisöllisyydessä ja yhteistyössä panostetaan kylien elinvoimaisuuden turvaamiseen, sekä paikallisista tarpeista, omasta kulttuurista ja paikoista lähtevään kehittämiseen. Kuntayhteistyötä kehitetään valtakunnan rajan molemmin puolin.
- Porotalouden tukeminen on elinkeino- ja kulttuuripolitiikan kulmakivi, joten maankäyttöratkaisuissa huomioidaan porotalouden tilatarpeet ja toimintaedellytykset.
- Perheyrityspohjainen matkailuelinkeino; matkailuelinkeino ponnistaa paikallises-ta kulttuurista ja verkottuu laajasti. Matkailua tuoteistetaan ympärivuotiseksi, kehityksessä varaudutaan kapasiteetin kaksinkertaistumiseen 15 vuodessa.
- Maankäyttö on mahdollisuus kunnan kehittämiselle, sillä rantayleiskaavat toteutetaan tasapuolisuus- ja ympäristöolot huomioonottavalla vyöhykeperiaatteella ja rakentamisen mahdollisuudet kasvavat.

Saamelaiset osallisina

Saamelaisten näkemyksiä ja oikeuksia on voitu ottaa huomioon Utsjoen kunnan kautta ohjausryhmätyöskentelyssä sekä neuvotteluissa maanomistajien kanssa. Myös naapurikunnan Inarin osallistumismahdollisuus on turvattu MRL:n mukaisten menettelyjen kautta. Lisäksi Norja Karasjoen ja Tanan kunnan näkemyksistä on keskusteltu viran-omaisneuvottelussa.

Kehittämissuunnitelmaa ja kaavahanketta on esitelty myös Saamelaiskäräjille. Ohjausryhmässä on Saamelaiskäräjien edustus.

Maanomistajien kanssa on järjestetty neuvotteluja, ja yleiset asiat on keskusteltu lähinnä kaavoituksen ohjausryhmän puitteissa.

Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen

Saamelaiskulttuurin ja sen perustana olevien luontaiselinkeinojen turvaaminen on asetettu velvoitteeksi lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa. Saamelaisilla on alkuperäiskansana Suomen perustuslain (731/1999) turvaama oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisilla tarkoitetaan saamelaiskäräjälaissa (974/1995) määriteltyjä henkilöitä.

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artikla turvaa vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuden nauttia omasta kulttuuristaan (ns. KP-sopimus). Sopimuksen takaamat perusoikeudet ovat uskonto, kieli ja kulttuuri. Kulttuuriin kuuluviksi katsotaan perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys.

Kaavalla on pyritty osoittamaan lomarakentaminen, ympärivuotinen asuminen, matkailurakentaminen ja Karigasniemen kyläkeskukseen liittyvä rakentaminen tarkoituksenmukaisella ja tasapuolisella tavalla. Keskeisenä lähtökohtana on ollut turvata Tenonlaakson maisemalliset arvot sekä sijoittaa toiminnot niin, että eri elinkeinojen harjoittaminen sekä asutus eivät heikennä poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen edellytyksiä. Erityistä huomiota on kiinnitetty rannan ja rantavyöhykkeen maankäytön kestävään ja tasapuoliseen käyttöön ottaen huomioon nautintaoikeudet, perinteiset reitit ja rantautumiskohdat.

Jokilaaksoon osoitettu rakennusoikeus ja matkailualueet edistävät taloudellista toimeilaisuutta alueella. Lisäksi Karigasniemen kyläkeskuksen rakennetta on kehitetty tiiviimmäksi.

Edellä mainituilla toimilla edistetään alueen matkailun elinvoimaisuutta ja tarjotaan edellytyksiä ympärivuotisen toimeentulon saamiseksi. Maankäyttöratkaisuissa on otettu huomioon porotalouden tilatarpeet ja toimintaedellytykset.

Kaavassa on esitetty ja otettu huomioon saamelaiskulttuurin kannalta keskeisiä kohteita kaavaa varten laaditun kulttuuri-inventoinnin perusteella. Näiltä osin kaava tukee saamelaiskulttuurin säilymistä ja välittää omalta osaltaan kohteisiin liittyviä arvoja jälkipolville.

Kun rakentamisen mahdollisuudet kasvavat ja rakentaminen voidaan ohjata tasapuolisesti kulttuuri- ja ympäristöarvot huomioon ottaen, on kunnalla aikaisempaa paremmat mahdollisuudet ohjata kehitystä. Luontaiselinkeinot voidaan turvata kun tarjolla on erilaisia vaihtoehtoja koota toimeentulo monesta eri lähteestä. Hyvä ja monipuolinen elinympäristö sekä mahdollisuus työntekoon kotiseudulla puolestaan lisää nuorten kiinnostusta jäädä tai palata Utsjoelle.

4.8 Vaikutukset kalastukseen

Tenojoki

Tenojoki on 250 km pitkä subarktinen rajajoki Suomen ja Norjan välillä. Jäät Tenojoesta lähtevät toukokuun lopulla ja jäiden lähtöä seuraa voimakas tulva, koska vesistöalueelta puuttuvat suuret järviaaltaat, jotka tasoittaisivat tulvahuippua. Nopeat veden pinnan vaihtelut ovat Tenojoelle luonteenomaisia: keväällä ne viivästyttävät lohenkalastuksen alkamista ja kesän aikana haittaavat paikallista lohen patopyyntiä.

Tenojoen lohi

Tenojoen lohi lisääntyy luonnonvaraisesti ja lohikantoja pyritään säilyttämään ja kehittämään kalastuksen säätelykeinoin. Tenojoki on Pohjois-Euroopan suurin ja tuottavin luonnontilainen lohijoki. Kalastusrajoituksista huolimatta arviolta 55–60% Tenojoen tuottamasta lohesta kalastetaan sen syönnösvaelluksen aikana rannikolla ja vuonoissa.

Kalastus

Lohi on edelleen merkittävä tulolähde alueen väestölle, vaikka yksinomaan lohenlihan myynnillä ei kukaan enää elä. Lohen sijasta myydään lohenkalastusta ja siihen liittyviä palveluja. Luontaiselinkeinonharjoittajille kalastus tarjoaa yhä merkittävämkin lisän toimeentuloon. Kotitarvekalastuksen merkitys on säilynyt suurena, ja siihen liittyy myös huomattava virkistysarvo. Nykyisin yhä merkittävämmäksi on tullut virkistyskalastus. Kalastusmatkailun merkitys alkoi voimistua 1950-luvulla, jolloin kulkuyhteydet Tenojokivarteen kohentuivat oleellisesti.

Kalastusoikeus

Kalastusoikeus kuuluu pääsääntöisesti vesialueen omistajalle. Omistaja voi olla valtio (metsähallitus), yksityinen tai vesialue voi olla usean tilan yhteinen. Yhteisten vesialueiden hallinnasta vastaa osakaskunta (ennen yhteisalue lain uudistusta käytettiin nimeä kalastuskunta). Kalastusoikeuden hallinnasta riippumatta jokaisella on oikeus harjoittaa onkimista, pilkkimistä ja viehekalastusta tietyin edellytyksin.

Vuoden 1982 kalastuslain 12 §:n (1212/1997) mukaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnassa vakituisesti asuvilla, jotka harjoittavat ammattikalastusta, kotitarvekalastusta tai luontaiselinkeinoja, on oikeus saada korvauksetta lupa kalastuksen harjoittamiseen mainituissa kunnissa sijaitsevilla valtiolle kuuluvilla vesialueilla.

Ulkopaikkakuntalaisille myydään virkistyskalastuslupia. Perholla rannalta kalastaminen on sallittu pääosin koko jokiosuudella lukuun ottamatta lohinousuisten sivujokien suu-alueita. Uistinkalastus rannalta on sallittua Alakönkällä maastoon merkatuilla alueilla. Lohensoutajalla tulee olla oma kalastuslupa ja veneen tulee olla rekisteröity paikalliselle asukkaalle. Boratbockan alueella on keskikesällä perhokalastukseen kalastuslupa-kiintiö.

Keskeiset kalastukseen vaikuttavat tekijät

Tenon lohen kalastusta säätelevät Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestö (North Atlantic Salmon Conservation Organization, NASCO) ja kansalliset viranomaiset. Valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti kalastusta ohjaavat Suomessa maa- ja metsätalousministeriö, sen alueyksiköt, kalastusalueet ja osakaskunnat.

Tenojoen kalastuspiirin alueella on voimassa vuonna 1989 Suomen ja Norjan välillä Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehty sopimus ja siihen liittyvä

kalastussääntö. Sopimuksen tarkoituksena on suojella ja ylläpitää Tenojoen vesistössä anadromisten lohikalojen ja sisävesikalojen luonnonkantoja säilyttäen sekä luonnon monimuotoisuuden että tuotannon. Tenojoen lohikantojen säätely perustuu kalastuksen säätelyyn, josta päättävät Norjan ja Suomen valtiot. Keskeinen osa säätelyä on em. Tenojoen kalastussääntö.

Kalastuksenhoitomaksuista ja läänikohtaisista vieheluvista kertyneillä varoilla TE-keskus rahoittaa kalastusalueiden toimintaa. Osa varoista palautetaan vesialueen omistajille. Erityistapauksissa TE-keskus voi anomuksesta rajoittaa yleiskalastusoikeutta (esim. kalakantojen suojelu, tavanomaista tehokkaammin hoidetut kalavedet).

Päätelmiä

Tenojoki tulee todennäköisesti säilyttämään vetovoimaisuutensa yhtenä maailman suurimmista lohijoista. Matkailukalastus joella ei voi nykyisestä kovin paljon lisääntyä. Saalisrajoitukset tullaan todennäköisesti ottamaan käyttöön. Kalastusmuotoina perhokalastus ja "catch and release" tulevat todennäköisesti lisääntymään. Myös muiden saaliskalojen kuin lohien arvo todennäköisesti kasvaa ja kysyntä sivuvesistöjen ja tunturijärvien kalastusmatkailuun lisääntyy.

Matkailu- ja virkistyskalastusta lukuun ottamatta Tenon lohien merkitys ei ole enää taloudellisesti suuri. Lohien kassikasvatus Norjan vuonoilla on romahduttanut tuottajain hinnat. Jonkin verran lohta kuitenkin kalastetaan myyntiin ja sitä jalostetaan kunnassa. Tenon lohien kalastuksella on kuitenkin paikallisille huomattavan suuri merkitys virkistysmuotona, perinteisiin ja kulttuuriin liittyvänä asiana sekä kotitarvekalastuksena. Paikallisille kalastus tuo myös lisäansioita kalan myynnistä jalosteena tai jalostamattomana.

Yleiskaavan vaikutus

Yleiskaavalla osoitetaan mm. ranta-alueiden rakennusoikeus ja keskeiset venevalkamat / rantautumisalueet. Yleiskaavan laadinta siten mahdollistaa mm. asumiseen, mökkeilyyn ja matkailuun liittyvän lisärakentamisen ja ohjaa osaltaan alueella liikkumista. Yleiskaavoituksen kalastukseen kytkeytyviä vaikutuksia ovat siten mm. seuraavat:

- lisärakennusoikeudet mahdollistavat haluttaessa kalastusmatkailun voimistamisen
- vapaa-ajan matkailun lisääntymisen myötä paikallisten kalatuotteiden / -jalosteiden kysyntä kasvaa
- matkailuun liittyvien kalastuslupien kysyntä kasvaa (mahdolliset kalastuslupamuu-tostarpeet?)
- kalastusmatkailun lisääntyminen vaikuttaa välillisesti myös mm. kalastusvarusteiden vuokraustoimintaan, majoituskysyntään, ravitsemuspalveluihin jne.
- matkailun lisääntyessä kalastuksen ohjauksen / säätelyn merkitys korostuu
- lisärakentamisalueet vähentävät rakentamiselta vapaina säilyneitä ranta-alueita
- liikkuminen Tenon ranta-alueilla lisääntyy ja kattaa nykyistä laajempia alueita
- rantautumispaikkojen ja kulun ohjauksen merkitys korostuu
- rakentaminen ei suoranaisesti vaikuta kalastukseen liittyviin alueisiin (esim. kalastuksen lähtöpaikat, soutualueet) - rakentamis- ja kalastusalueet eivät kohdistu samoille alueille

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että Tenojoen kalastukseen ja Tenoloheen merkittävimmin vaikuttavat yllämainitut kalastusta ohjaavat säännökset, erityisesti Tenojoen kalastussääntö. Yleiskaavoituksen vaikutukset ovat maankäytön osalta mahdollisuuksia luovia, mutta eivät suoranaisesti vaikuta kalastukseen liittyviin oikeuksiin ja säädöksiin.

4.9 Karigasniemen osa-alueen rantaosayleiskaavan vaikutukset Norjaan

Tässä luvussa kuvataan Norjaan kohdistuvien vaikutusten kannalta olennaisia taustatekijöitä sekä luodaan yleiskuva merkittävistä vaikutuksista Norjaan. Lisätietoa paikka-kohtaisista kaavaratkaisuista, oikeusvaikutuksista, vaikutusten kohdentumisesta sekä muista kaavaan liittyvistä seikoista saa Utsjoen kunnasta. Kaavakartta ja kaavaselostus ovat saatavissa kokonaisuudessaan saameksi ja suomeksi mm. hankkeen www-sivuilta (www.utsjoki.fi). Norjaksi on käännetty ainoastaan osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja tämä luonnoksen kaavaselostuksen osa.

4.9.1 Kaavan ympäristövaikutuksia koskevan yhteistyön järjestäminen Norjan ja Suomen välillä

Karigasniemen osa-aluetta koskevan rantaosayleiskaavalla voi olla merkittäviä rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia. Maankäyttö- ja rakennuslain 199§ ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 99§ tarkoittama yhteistyö kaavoituksessa Suomen ja Norjan välillä on siksi tarpeellista. Kuten Karigasniemen kaava-alueen osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on todettu, oletettavasti merkittävänä voidaan pitää vaikutuksia maisemaan Tenojoen molemmiin puolin, vaikutuksia saamelaiskulttuuriin sekä vaikutuksia Tenojoen vesistöön.

Viranomaisten välillä on jo aiemmin toteutettu yhteistyötä, jonka mukaisia menettelytapoja edelleen jatketaan. Tenonlaaksoa koskevan osayleiskaavoituksen viranomaisneuvotteluissa on ollut viranomaisedustusta Norjasta.

Lapin ympäristökeskus on varannut Norjan viranomaisille, yksityishenkilöille ja yhteisöille tilaisuuden osallistua kaavaprosessiin ja saada tarpeellista tietoa kaavan vaikutuksista. Tähän liittyy mm. vaikutusten arviointia koskevien aineistojen toimittaminen (tämä kaavaluonnoksen selostuksen luku) ja muu tarpeellinen vuorovaikutus.

Kutsut osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa koskevaan viranomaisneuvotteluihin toimitettiin vaikutusalueen kunnille ja muille viranomaisille. Samoin tullaan lähettämään vastaavasti kutsut kaavaehdotusta koskevaan viranomaisneuvotteluun.

Kaavan valmisteluvaiheiden kuulutukset julkaistaan Norjan puolen lehdissä.

4.9.2 Osayleiskaavan toteutumisen vaikutusten arvioinnin säädösperusta ja tavoite

Yleiskaavaluonnoksen vaikutukset arvioidaan MRA 1§:n mukaisesti. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 9 §:ssä tarkoitettuja kaavan vaikutuksia selvitetäessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus, aikaisemmin tehdyt selvitykset sekä muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset:

- 1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;
- 2) maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon;
- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen;
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön.

Vaikutusten arvioinnin tarkoituksena on osoittaa maankäytöllisten muutosten merkitys ympäristön ja osallisten näkökulmista. Lisäksi arvioidaan yleiskaavaluonnoksen suhdetta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä maakunnallisiin, seudullisiin ja paikallisiin tavoitteisiin. Kaavan tavoitteiden ja kaavaluonnoksen arvioinnin tulosten ja valmisteluun liittyvän osallistumisen keinoin saadaan perusteet osayleiskaavaehdotuksen laatimiselle.

Yleiskaava aiheuttaa toteutuessaan väistämättä muutoksia mm. suunnittelualueen maankäytössä ja luonnonympäristössä. Toteutettaessa hallittua yleiskaavaa rakentamisen vaikutukset tiedetään ennakolta paremmin, kaavaratkaisuja voidaan kehittää ja haitallisia vaikutuksia vähentää, verrattuna siihen, että rakentaminen tapahtuu ilman ympäristöolosuhteita huomioonottavaa kokonaissuunnittelua.

Kaavoitusta varten tehtyjen selvityksen pohjalta rakentaminen ja muu maankäyttö pyritään yleiskaavalla ja yleiskaavaa toteuttavilla yksityiskohtaisemmillä suunnitelmilla järjestämään siten, että ympäristöön kohdistuvat haitalliset muutokset jäisivät mahdollisimman vähäisiksi ja myönteiset vaikutukset olisivat mahdollisimman suuret.

4.9.3 Yleiskaavan tavoitteet ja yleiskaavaratkaisu

Yleiskaavaratkaisun keskeisenä perusteena on Tenonjoen kehittämissuunnitelma 2020 ja siinä määritellyt toiminnalliset ja ympäristön vyöhykekokonaisuudet ja näille kohdistetut maankäyttöä ohjaavat yleiset suunnitteluperiaatteet.

Karigasniemen osa-alueen kokonaisrakenne muodostuu seuraavista kehittämissuunnitelmassa todetuista toiminnallisesti ja ympäristöllisesti eriluonteisista osakokonaisuuksista:

- Karigasniemen kyläkeskus
- Nuvvuksen, Outakosken ja Rovisuvannon pienialaiset kylät
- Nuvvus Ailigas tunturista Rovisuvannolle saakka valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
- Useita pienialaisia (pistemäisiä) matkailukohteita
- Muut Tenonjoen varsialueet
- Inarijoen varsialueet Karigasniemen kyläkeskuksen eteläpuolella
- Itäpuolella reunustavat Paistunturin ja Muotkatunturin erämaa-alueet

Tavoitteena yksilöidyillä kaavamerkinnoilla ja –aluevarauksilla on mm. sovittaa rakennusoikeuden määrä ja sen sijoittuminen olevaan paikalliseen ympäristöön. Rakentamisen sijoittumisperusteet ja rakennusoikeudet ovat erilaisia riippuen ympäristöstä ja rakennusten käyttötarkoituksesta.

Osayleiskaavan merkittävimmät muutokset näihin kokonaisuuksiin ovat seuraavat:

- Yleiskaava määrittelee Karigasniemen kylän täydennysrakentamisalueet.
- Kylärakenteissa näkyvin vaikutus tulee olemaan rakenteellinen ja kyläkuvallinen eheytyminen täydennysrakentamisen myötä.
- Yleiskaavassa osoitetut uudet rakentamisalueet monipuolistavat Karigasniemen kyläkeskuksen, Tenon ja Inarijoen varsialueiden rakennuspaikkatarjontaa.
- Kyläkeskuksen ulkopuolisilla ranta-alueilla rakennuspaikkojen määrä tulee lisääntymään noin kolmanneksella nykytilanteeseen nähden.
- Merkittävimmät luonto-, maisema- ja kulttuuriarvot tulevat säilymään ja niiden merkitystä kokonaisrakenteessa korostetaan

Rantarakennusoikeuden tasapuolisessa määrittämisessä on käytetty ns. emätilaperiaatetta. Emätilan määrittelyn perusajankohtana käytetään vuotta 1969, jolloin rantojen rakentamista koskevat säädökset lisättiin vuonna 1958 voimaan tulleeseen rakennuslakiin. Emätilatarkastelussa on selvitetty ne alkuperäiset tilat, jotka alueella olivat tuona ajankohtana.

Emätilaperiaatetta noudatettaessa jaetaan mitoitusnormituksen mukaan tuleva rakennusoikeus ko. emätilan alkuperäisen rantaviivamäärien perusteella. Emätilan uusien rakennuspaikkojen määrä saadaan vähentämällä ko. emätilan kokonaisrakennusoikeudesta jo rakennetut ja lohkotut sekä rakennusluvan saaneet rakennuspaikat.

Rakentamisen määrässä huomioidaan toiminnallisesti ja ympäristöllisesti eriluonteisten vyöhykekokonaisuuksien /-alueiden ominaispiirteet. Rakentamiseen soveltumattomilla ranta-alueilla ei ole rakennusoikeutta.

Osayleiskaava ohjaa rakentamisen ohella myös muuta maankäyttöä, kuten matkailutoimintojen, virkistysalueiden ja ulkoilureittien sijoittumista. Rakentamiselta vapaaksi jäävät ranta-alueet palvelevat mm. yleistä rantautumista ja retkeilyä.

Taulukko x. Maankäyttöperiaatteet ja ranta-alueen mitoitus (rakennuspaikkojen lukumäärä / jokirantaviiva-km). Ensimmäisessä sarakkeessa esitetty aluejako on esitetty luvussa 1.2. Yksityiskohtaiset rakentamismäärät ja – alueet on määritetty kavasuunnittelijan, maanomistajan ja muiden eri intressitahojen kanssa neuvotellen kaavaa laadittaessa.

VYÖHYKE / ALUE	YLEISET VYÖHYKEKOHTAISET MAANKÄYTTÖPERIAATTEET	RANTA-ALUEEN PERUSMITOITUS Rakennuspaikkojen määrä muunnettua jokirantaviivakilometrä kohti	Merkitys Norjan kannalta
TA Karigasniemen kyläkeskusalue	Rakentaminen toteutetaan olevaa rakennetta eheyttäen. Tukee palveluja. Rakentamisen määrä voi olla runsainta. Liitetään kunnallisteknisiin verkostoihin. Yleiskaavalla ratkaistaan kokonaisrakenne. Yksityiskohtainen toteutus ratkaistaan asemakaavalla.	Rakentaminen toteutetaan kylärakenteen ehdoilla olevaa rakennetta eheyttäen ja tiivistäen.	Karigasniemen kyläkeskuksen tuleva kehitys voidaan ennakoita aiempaa paremmin myös Norjan puolella tehtäviä päätöksiä silmällä pitäen. Kaavassa osoitetaan n. 40 asuinrakennuspaikkaa olemassa olevien lisäksi.
AT Pienialaiset kylämiljööt	Määrällisesti maltillinen rakentaminen sovitaan kyläarvoihin. Yleiskaavalla ratkaistaan rakennuspaikat. Tarvittaessa rakentamista ohjeistetaan.	5-6	Tukee olevien pienten kyläen kuten Rovisuvannon, Outakosken ja Talvadaksen säilymistä elinvoimaisina.
R, RM Pienialaiset matkailukeskittymät	Yleiskaavalla ratkaistaan rakentamisen kokonaismäärä. Huomioidaan matkailun erityisintressit, rantautumisalueet, yhteisalueet ja muut vastaavat alueet. Pyritään keskittymiin, jolloin rakentamisen määrä voi olla tavanomaista suurempi.	4-6	Rakentaminen keskittyy ja vapaa-alueita jää jossain määrin enemmän kuin ilman osayleiskaavaa.
MA Arvokkaat tai rakentamiselle herkäät maisema-alueet	Rakentaminen sovitaan maisemaan. Maiseman sietokyky määrää rakentamisen määrän. Olevaan rakentamiseen tukeutuvilla tai peitteillä alueilla rakentamistehokkuus on runsainta, avoimilla maisema-alueilla vähäisintä.	1-3	Rakentamisen volyymi jää kokonaisuutena oletettavasti pienemmäksi kuin ilman osayleiskaavaa.
MUUT Muut alueet	Erityispiirteitä omaamattomilla tavanomaisilla teknisesti rakentamiseen soveltuvilla ranta-alueilla rakentamisen määrä on keskimääräistä muihin alueisiin verrattuna	3-5	Näillä alueilla rakentaminen voi olla paikoin runsaampaa kuin ilman osayleiskaavaa.

Karigasniemen kaava-alueella on kyläkeskusten ulkopuolisista ns. muunnettua rantaviivaa noin 85 kilometriä. Tällä hetkellä rakennuspaikkoja on noin 230 ja kaavassa niitä on osoitettu 130 lisää eli yhteensä noin 360 kpl. Kaavan myötä nykyinen tehokkuus 2.7 kasvaa 4.2:een muunnettua rantaviivakilometriä kohden.

Tenonlaakson kehittämissuunnitelma 2020:n mukaisesti kyläkeskusalueilla tulee varautua sekä ympärivuotisen asuin- että lomarakentamisen lisääntymiseen. Karigasniemen kyläkeskusalueella tulee maankäytössä varautua vähintään 30 - 40 uuteen asuinrakennuspaikkaan (koko Tenonlaakson taajama-alueilla yhteensä 100 asuinrakennuspaikkaa). Asutuksen ohella maankäytöllisesti tulee varautua myös matkailutoimintojen ja muiden elinkeinojen monipuolistumiseen ja määrälliseen kasvuun.

Lähtökohta on, että Karigasniemen kyläkeskusalueella lisärakentaminen on luonteeltaan kylärakennetta eheyttävää. Eheyttävä ja tiivistävä rakentaminen on perusteltua myös kunnallisteknisten verkostojen hyödyntämisen näkökulmasta.

4.9.4 Vaikutukset kulttuuriympäristöön ja -maisemaan

Suunnitelmilla on voitu kulttuuriympäristön säilyttämisen ohella myös tukea sen kehittymistä. Maankäyttöä on pyritty ohjaamaan siten, että perinteisiä elinkeinoihin ja asumiseen liittyviä toimintatapoja on mahdollista jatkaa ja lisäksi voidaan parantaa edellytyksiä perinteisten elinkeinojen vahvistamiselle (esim. luontaiselinkeinot ja käsityöt). Myös rahoitusta voidaan ohjata kulttuuria edistäviin hankkeisiin.

Osayleiskaavaratkaisussa tuodaan tietoisuuteen ja esitetään tai suositellaan suojeltavaksi:

- Kulttuurikokonaisuudet
- Rakennussuojelukohteet
- Muinaismuistot

Nuvvuksen alueen maisema ei uuden kaavan myötä muutu merkittävästi nykyisestä. Alueelle on osoitettu nykyrakentamiseen verrattuna vähän uusia rakennuspaikkoja ja rakennuspaikat sijoittuvat pääosin nykyisen rakenteen yhteyteen. Talvadaksen kylän ja läheisen jokilaakson kulttuurillisiin ja maisemallisiin arvoihin on vaikutettu jo merkittävästi nykyisellä rakentamisella ja muulla toiminnalla.

Maisema muuttuu uusien rakennuspaikkojen osalta entistä rakennetummaksi heijastuen alueen maisemallisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin, mutta muutoksen volyymi ei ole alueellisesti merkittävä.

Tenajokillakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueen jokainen uusi rakennuspaikka muuttaa maisemaa nykyisestä rakennetummaksi. Kaavassa osoitetun uuden rakentamisen volyymi lisää rakennuspaikkoja alueella noin kolmanneksen pääosin täydennysrakentamisena.

Norjan kannalta olennaisia haitallisia vaikutuksia rakennettuun kulttuuriympäristöön ei kaavan toteutumisesta aiheudu.

4.9.5 Maiseman muutokset ja niiden voimakkuus

Kaavassa uuden rakentamisen painopiste keskittyy Karigasniemen kyläalueelle kylärakennetta täydentävästi. Loma-asuntoalueita on osoitettu koko kaava-alueelle Karigasniemen kyläaluetta lukuun ottamatta. Loma-asutukseen osoitettuja rakennuspaikkoja on pyritty ryhmittelemään, jotta jäisi riittävän pitkiä vapaita ranta-alueita. Inarijoen keskiosassa Pisto-ojan eteläpuolella on kaava-alueen pisin vapaa rakentamisen ulkopuolelle jäänyt ranta-alue. Kaavassa ei ole osoitettu uusia merkittäviä tiejärjestelyitä, joilla olisi merkittäviä maisemallisia vaikutuksia.

Inarijoen alue

Kaavassa Inarijoelle osoitettujen uusien rakennuspaikkojen painopiste on jokilaakson eteläosissa. Uudet rakennuspaikat eteläosissa sijoittuvat pääosin rakentamattomille alueille. Pohjoisosissa rakentaminen on enemmän täydennysrakentamista ja vastavasti eteläosassa rakentamisen painopiste on uusien alueiden käyttöönotossa. Alueelle ei ole osoitettu uusia merkittäviä tieyhteyksiä vaan uudet tieyhteydet ovat lyhyitä pistoteitä uusille rakennuspaikoille laaksonpohjaa pitkin.

Rakennuspaikkojen maisemalliset vaikutukset ovat Inarijoella yleisesti ottaen pienempiä kuin Tenojokilaaksossa, koska Inarijokilaaksossa metsä on peitteisempää. Jokilaakson mittakaava ja joen leveys avoimien rantavyöhykkeiden kanssa on myös Inarijoen jokilaaksossa huomattavasti pienempi Tenojokilaaksoon verrattuna.

Karigasniemen alue

Karigasniemen kyläalueelle uudet asumiseen tarkoitetut rakennuspaikat on osoitettu kylärakennetta tiivistävästi tai jokilaakson suuntaisesti vahvistamaan kylärakennetta nauhamaisena kokonaisuutena. Kylä sijaitsee kahden tien risteyksessä, metsäisellä alueella ja erillään jokirannasta. Kaavassa osoitetulla täydennysrakentamisella kyläkeskustan välittömässä yhteydessä ei ole puuston ja muun rakentamisen johdosta maisemallisia vaikutuksia. Jokilaakson pohjois-etelä –suuntaista nauhamaista kylärakennetta vahvistavalla täydennysrakentamisella on maisemallisia vaikutuksia, mikäli ne rakentuvat liian lähelle rantaa.

Kyläkeskuksen lähelle sen pohjoispuolelle Tenojoen ranta-alueille osoitetut rakennuspaikat täydentävät nykyistä rakennetta ja muuttavat ranta-alueita edelleen nykyistä rakennetummaksi. Roviniemestä pohjoiseen osoitetut uudet rakennuspaikat sijoittuvat myös tien varteen korostaen osaltaan kylärakennetta. Näillä rakennuspaikoilla on positiivinen vaikutus kyläkuvaan.

Karigasniemen eteläpuolelle tien varrelle osoitetut uudet rakennuspaikat on kaavassa merkitty metsäisiin ranta-alueisiin. Hyvin toteutettuna kyseisillä rakennuspaikoilla ei ole maisemallisia vaikutuksia lähiympäristönsä ulkopuolelle.

Tenojoen alue

Tenojoen jokilaaksoon on uudessa kaavassa osoitetut uudet rakennuspaikat ovat pääosin yksittäisiä rakennuspaikkoja tai rakennuspaikat ovat nykyrakenteeseen liittyvää täydennysrakentamista. Alueelle ei ole osoitettu merkittäviä uusia tieyhteyksiä lyhyitä pistoteitä lukuun ottamatta. Pistoteistä maisemallisesti merkittävämmät vaikutukset on Padsonjargan länsipuolella oleville rakennuspaikoille rakennettava tieyhteys. Osoitettu uusi tielinjaus kulkee metsän sisällä ja Tenojoen alueelle suhteellisen loivassa rinteessä. Tarkemmassa suunnittelussa tielinjaus on mahdollista rakentaa ilman merkittäviä haitallisia vaikutuksia alueen maisemalle.

Suurin osa Tenojokilaaksoon osoitetuista uusista rakennuspaikoista on yksittäisiä rakennuspaikkoja nykyisen rakenteen yhteydessä. Ratkaisu on maiseman kannalta hyvä, kunhan rakentamistapa sovitetaan ympäristöönsä. Ongelmallisempia ovat yksittäiset ja erilliset rakennuspaikat, jotka vähentävät vapaata rantapituutta.

Maisemallisesti suurimman muutoksen muodostaa Poadsonjargaan osoitetut rakennuspaikkaryhmät. Erityisesti sen länsirinteeseen osoitettuja rakennuspaikkoja on vaikea sovittaa onnistuneesti maisemaan.

4.9.6 Vaikutukset luontoon

Kaavan vaikutusten arvioinnissa on selvitetty kaavan toteuttamisen vaikutukset luonnonarvoiltaan huomionarvoisiin kohteisiin. Koska kohteiden sijainti on ollut tiedossa, ja suojeltujen tai uhanalaisten lajien esiintymisestä on ollut tarvittavat tiedot suunnittelun aikana, on ne voitu ottaa kaavaratkaisussa pääosin hyvin huomioon. Merkittäviä luontovaikutuksia ei aiheudu Suomen eikä Norjan puolella.

4.9.7 Vaikutukset Tenojoen vesistöön, kalastoon ja kalastukseen

Yleiskaavalla osoitetaan mm. ranta-alueiden rakennusoikeus ja keskeiset venevalkamat ja/tai rantautumisalueet. Yleiskaavan laadinta siten mahdollistaa mm. asumiseen, mökkeilyyn ja matkailuun liittyvän lisärakentamisen ja ohjaa osaltaan alueella liikkumista. Yleiskaavoituksen kalastukseen kytkeytyviä ja Norjaankin kohdistuvia vaikutuksia ovat siten mm. seuraavat:

- lisärakennusoikeudet mahdollistavat haluttaessa kalastusmatkailun voimistamisen
- vapaa-ajan matkailun lisääntymisen myötä paikallisten kalatuotteiden ja kalajalosteiden kysyntä kasvaa
- matkailuun liittyvien kalastuslupien kysyntä kasvaa
- kalastusmatkailun lisääntyminen vaikuttaa välillisesti myös mm. kalastusvarusteiden vuokraustoimintaan, majoituskysyntään ja ravitsemuspalveluihin.
- matkailun lisääntyessä kalastuksen ohjauksen ja sääntelyn merkitys korostuu
- lisärakentamisalueet vähentävät rakentamiselta vapaina säilyneitä ranta-alueita
- liikkuminen ranta-alueilla lisääntyy ja kattaa nykyistä laajempia alueita
- rantautumispaikkojen ja kulun ohjauksen merkitys korostuu
- rakentaminen ei suoranaisesti vaikuta kalastukseen liittyviin alueisiin (esim. kalastuksen lähtöpaikat, soutualueet), sillä rakentamis- ja kalastusalueet eivät kohdistu samoille alueille

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että Tenojoen kalastukseen ja Tenoloheen merkittävimmin vaikuttavat yllämainitut kalastusta ohjaat säännökset, erityisesti Tenojoen kalastussääntö. Yleiskaavan toteuttamisen vaikutukset ovat maankäytön osalta mahdollisuuksia luovia, mutta eivät suoranaisesti vaikuta kalastukseen liittyviin oikeuksiin ja säädöksiin.

Ranta-osayleiskaavoituksella ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia Tenon tai Inarijoen veden laatuun tai hydrologiaan. Rakentamisella on rakennuspaikkakohtaisia haitallisia vaikutuksia pintavesien virtaukseen ja rinne-eroosion riski voi lisääntyä, mutta vaikutukset eivät ole kokonaisuutena merkittäviä Suomelle tai Norjalle.

4.9.8 Vaikutus saamelaiskulttuuriin

Saamelaisten näkemyksiä ja oikeuksia on voitu ottaa huomioon Utsjoen kunnan kautta ohjausryhmätyöskentelyssä sekä neuvotteluissa maanomistajien kanssa. Myös naapurikunnan Inarin osallistumismahdollisuus on turvattu MRL:n mukaisten menettelyjen kautta. Lisäksi Norja Karasjoen ja Tanan kunnan näkemyksistä on keskusteltu viranomaisneuvottelussa.

Kehittämissuunnitelmaa ja kaavasuunnittelun perusteita on esitelty myös Saamelaiskäräjille. Ohjausryhmässä on Saamelaiskäräjien edustus.

Saamelaiskulttuurin ja sen perustana olevien luontaiselinkeinojen turvaaminen on asetettu veloitteeksi lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa. Saamelaisilla on alkuperäiskansana Suomen perustuslain (731/1999) turvaama oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisilla tarkoitetaan saamelaiskäräjälaissa (974/1995) määriteltyjä henkilöitä.

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artikla turvaa vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuden nauttia omasta kulttuuristaan (ns. KP-sopimus). Sopimuksen takaamat perusoikeudet ovat uskonto, kieli ja kulttuuri. Kulttuuriin kuuluviksi katsotaan perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästy.

Kaavalla on pyritty osoittamaan lomarakentaminen, ympärivuotinen asuminen, matkailurakentaminen ja Karigasniemen kyläkeskukseen liittyvä rakentaminen tarkoituksenmukaisella ja tasapuolisella tavalla. Keskeisenä lähtökohtana on ollut turvata Tenonlaakson maisemalliset arvot sekä sijoittaa toiminnot niin, että eri elinkeinojen harjoittaminen ja asutus eivät heikennä poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen edellytyksiä. Erityistä huomiota on kiinnitetty rannan ja rantavyöhykkeen maankäytön kestävään ja tasapuoliseen käyttöön ottaen huomioon nautintaoikeudet, perinteiset reitit ja rantautumiskohdat.

Jokilaaksoon osoitettu rakennusoikeus ja matkailualueet edistävät taloudellista toimeilaisuutta alueella.

Edellä mainituilla toimilla edistetään alueen matkailun elinvoimaisuutta ja tarjotaan edellytyksiä ympärivuotisen toimeentulon saamiseksi. Maankäyttöratkaisuissa on otettu huomioon porotalouden tilatarpeet ja toimintaedellytykset.

Kaavassa on esitetty ja otettu huomioon saamelaiskulttuurin kannalta keskeisiä kohteita kaavaa varten laaditun kulttuuri-inventoinnin perusteella. Näiltä osin kaava tukee saamelaiskulttuurin säilymistä ja välittää omalta osaltaan kohteisiin liittyviä arvoja jälkipolville.

Kun rakentamisen mahdollisuudet kasvavat ja rakentaminen voidaan ohjata tasapuolisesti kulttuuri- ja ympäristöarvot huomioon ottaen, on kunnalla aikaisempaa paremmat mahdollisuudet ohjata kehitystä. Luontaiselinkeinot voidaan turvata kun tarjolla on erilaisia vaihtoehtoja koota toimeentulo monesta eri lähteestä. Hyvä ja monipuolinen elinympäristö sekä mahdollisuus työntekoon kotiseudulla puolestaan lisää nuorten kiinnostusta jäädä tai palata Utsjoelle.

4.9.9 Yhteenveto merkittävistä vaikutuksista Norjaan

Osayleiskaava on laadittu siten, että rakennusluvut osayleiskaavan mukaisille rakennuspaikoille voidaan myöntää suoraan osayleiskaavan pohjalta. Yleiskaavan avulla rakennuspaikkojen sijoittelua voidaan ohjata kokonaisvaltaisesti, joka on selkeä parannus nykyiseen tilanteeseen. Tällä hetkellä rakentaminen tapahtuu monilla alueilla poikkeamislupamenettelyllä. Kukin hakemus käsitellään yksittäistapauksena Lapin ympäristökeskuksessa tai kunnassa kullakin hetkellä olevan asiantuntemuksen nojalla ja aikaisempiin käytäntöihin nojaten. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ympäröivien alueiden tulevaa maankäyttöä ei voida ottaa yhtä hyvin huomioon kuin rantaosayleiskaavaan perustuvassa rakennuslupaharkinnassa.

Arvioitaessa osayleiskaavan vaikutusten merkittävyyttä Norjan kannalta on otettava huomioon valtioiden välillä perustavaa laatua olevat erot maanomistuksessa ja siinä kuinka taloudellista toimintaa ja elinkeinojen harjoittamista tuetaan tai ohjataan. Norjassa rannoille saa rakentaa vain poikkeustapauksessa. Suomen puolella rannoille rakentaminen on säädeltyä ja ohjattua, mutta rannan läheistä aluetta on perinteisesti käytetty rakentamiseen. Rakentamisen ohjauksessa varmistetaan mm. että tulvan riski ja sortuman vaara on muiden ympäristöön liittyvien asioiden ohella otettu huomioon. Rakentamista on ohjeistettu rakentamistapaohjeiden avulla, jossa annetaan rakennuslupaharkinnassa huomioon otettavia suosituksia rakennustyyppistä, väreistä sekä rakentamisen sijoittumisesta rakennuspaikalle.

Vaikutustyyppi	Vaikutus Norjaan
ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön	Ei merkittäviä kielteisiä vaikutuksia. Tenonlaakson kehittämissuunnitelmalla on vaikutuksia aluetalouteen, sosiaalisiin suhteisiin sekä kanssakäymiseen Norjan ja Suomen asukkaiden välillä. Osayleiskaavalla ei ole merkittäviä vaikutuksia Norjaan.
maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon	Ei merkittäviä kielteisiä vaikutuksia. Tenon veden laatuun ja rantojen käyttöön vaikuttavia asioita voidaan maankäytön osalta ohjata osayleiskaavalla paremmin kuin ilman osayleiskaavaa.
kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin	Ei merkittäviä kielteisiä vaikutuksia
alue- ja yhdyskuntarakentamiseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteseen;	Ei merkittäviä kielteisiä vaikutuksia
kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön	Kaavan mahdollistama rakentaminen muuttaa Tenojokilaakson maisemaa merkittävästi. Verrattuna poikkeamismenettelyyn ilman kokonaisvaltaista yleiskaavallista ohjausta, ovat vaikutukset helpommin hallittavissa ja ennakoitavissa.

4.10 Osayleiskaavan oikeusvaikutukset

4.10.1 Yleistä

Maankäyttö- ja rakennuslain yleisenä tavoitteena on edellytysten luominen hyvälle elinympäristölle sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen edistäminen. Lisäksi lailla pyritään turvaamaan jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantunte muksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen.

MRL:n 4§:ssä on kuvattu alueiden käytön suunnittelujärjestelmä

Kuntien alueiden käytön järjestämiseksi ja ohjaamiseksi laaditaan **yleis- ja asemakaavoja**. Nämä jäävät kuntien hyväksyttäviksi. Kunnat voivat laatia myös yhteisen yleiskaavan, joka saatetaan ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

Maakuntakaava sisältää yleispiirteisen suunnitelman alueiden käytöstä maakunnassa tai sen osa-alueella. maakuntakaava vahvistetaan ympäristöministeriössä.

Lisäksi valtioneuvosto voi hyväksyä alueiden käyttöä ja aluerakennetta koskevia **valtakunnallisia tavoitteita**.

Suunnittelujärjestelmän periaatteena on, että yleispiirteisempi kaava on ohjeena yksityiskohtaisempia kaavoja laadittaessa. Maankäyttö- ja rakennuslaissa korostuvat eri kaavatasojen toisistaan poikkeava asema ja tehtävät alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä.

Yleisesti alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän voidaan katsoa noudattavan ns. korvaavuusperiaatetta. Tämän mukaisesti alueidenkäyttökysymykset pyritään ratkaista sillä alimmalla mahdollisella suunnittelutasolla, jolla ne ovat ratkaisun laadulliset ominaisuudet ja osallisten vaikutusmahdollisuudet huomioiden parhaiten toteutettavissa.

Alueidenkäytön suunnittelutasot

1. Maankäyttö- ja rakennuslain säädökset
2. Maankäyttö- ja rakennusasetuksen säädökset
3. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet
4. Vahvistettu maakuntakaava (seutukaava)
5. **Oikeusvaikutteinen kunnanvaltuuston hyväksymä yleiskaava**
6. Detaljikaavat (asema- ja ranta-asemakaavat)
7. Rakennusjärjestys
8. Oikeusvaikutukseton yleiskaava
9. Muut suunnitelmat

Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä korostaa kuntien itsenäistä asemaa kaavoituksessa. Ainoana valtion vahvistamana kaavana maakuntakaavalla on erityinen merkitys valtakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden yhteen sovittajana.

Karigasniemen osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena kunnanvaltuuston hyväksyttäväksi tarkoitettuna yleiskaavana. Rakennusjärjestyksen määräykset jäävät voimaan oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella mikäli ne eivät ole ristiriidassa yleiskaavamääräysten kanssa, jolloin yleiskaavamääräykset ohittavat rakennusjärjestyksen.

4.10.2 Rakentaminen yleiskaava-alueella

Rannat

Yleiskaavaan on rajattu rantavyöhyke ja -alueet, joilla kaavaratkaisu perustuu kantatila- ja vyöhykekohtaiseen tarkasteluun. Näiden alueiden rakennusoikeus on tilakohtaisesti osoitettu AO-, AL-, RA-, RM- ja RL- alueille. Osayleiskaava on näiden alueiden osalta laadittu maankäyttö- ja rakennuslain 72.1 ja 72.2 §:n mukaisesti siten, että rakennusluv- vat näille rakennuspaikoille voidaan myöntää suoraan osayleiskaavan pohjalta.

Yleiskaavan perusteella ei voida suoraan myöntää rakennuslupia ranta-asemakaava- tai asemakaava-alueille. Yleiskaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa ranta- asemakaavaa.

Ranta-alueelle tai -vyöhykkeelle sijoittuvilla MA-, MT-, MU-1 ja MY-1 - alueilla ei ole ra- kennusoikeutta (lukuun ottamatta MU-1 -alueilla sallittua luontaistalouteen liittyvää ra- kentamista). Yleiskaavan estämättä rakennuslupa voidaan myöntää saamelaiskulttuu- riin liittyvien elinkeinojen harjoittamisen kannalta tarpeellisten talous- ja apurakennus- ten rakentamiseen, siten, että yksittäisen rakennuksen kerrosala on enintään 40 m².

Rantojen ulkopuoliset alueet

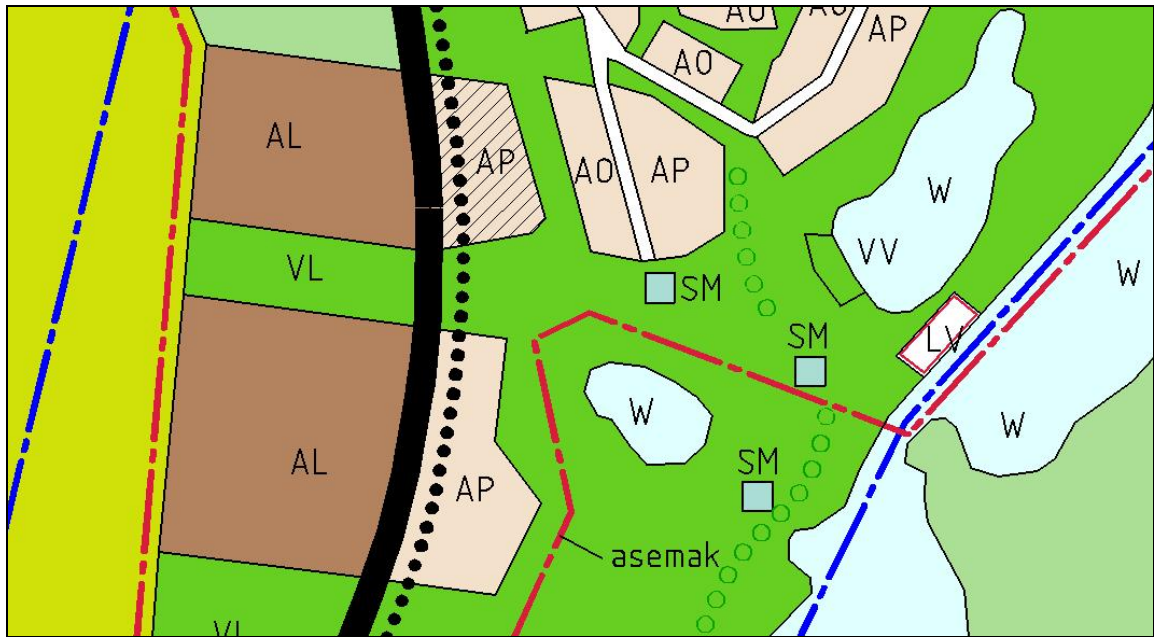
Ennen yleiskaavan voimaantuloa niillä ranta-alueiden ulkopuolisilla alueilla, jonne on muodostunut rakentamista ja alue on katsottava suunnittelutarvealueeksi (esim. Nuor- gamin ja Karigasniemen kyläkeskusalueet AT), kunta voi myöntää rakennusluvan käyt- tämällä kunnan viranomaisen laajennettua rakennuslupaharkintaa (suunnittelutarverat- kaisu, MRL 137 §), jolloin käsittely on normaalia rakennuslupakäsittelyä laajempi. Suunnittelutarveratkaisussa, joka vastaa periaatteessa entistä taaja-asutuspoikkeamis- ta, on tarkoitus tarkastella mahdollisen rakentamisen edellytyksiä niiden erityisten edel- lytysten valossa, jotka MRL:ssä mainitaan. Näissä edellytyksissä rakentamista tarkas- tellaan mm. ympäristölliset näkökohdat huomioiden.

Kun em. alueilla on voimassa oikeusvaikutteinen yleiskaava ja rakentamispaineet ovat vähäiset, voidaan näillä alueilla enintään kaksiasuntoisen asuinrakennuksen tai maata- louden harjoittamisen kannalta tarpeellisen rakennuksen rakentaminen toteuttaa suo- raan rakennusluvalla (MRL 137.3 §) yleiskaavassa rakentamiseen varatuilla alueilla (AO, AL, RM, RA). Tämän edellytyksenä on lisäksi, että muilta osin yleiskaavan mää- räyksissä olevat ehdot esim. rakennuspaikan pinta-alasta, alueelle sallitusta rakenta- misesta ja rakennusoikeudesta täyttyvät.

4.10.3 Rakennuslupamenettely Tenonlaakson yleiskaavan alueilla on seuraava:

Utsjoen kyläkeskuksen asemakaava-alueet (asemak)

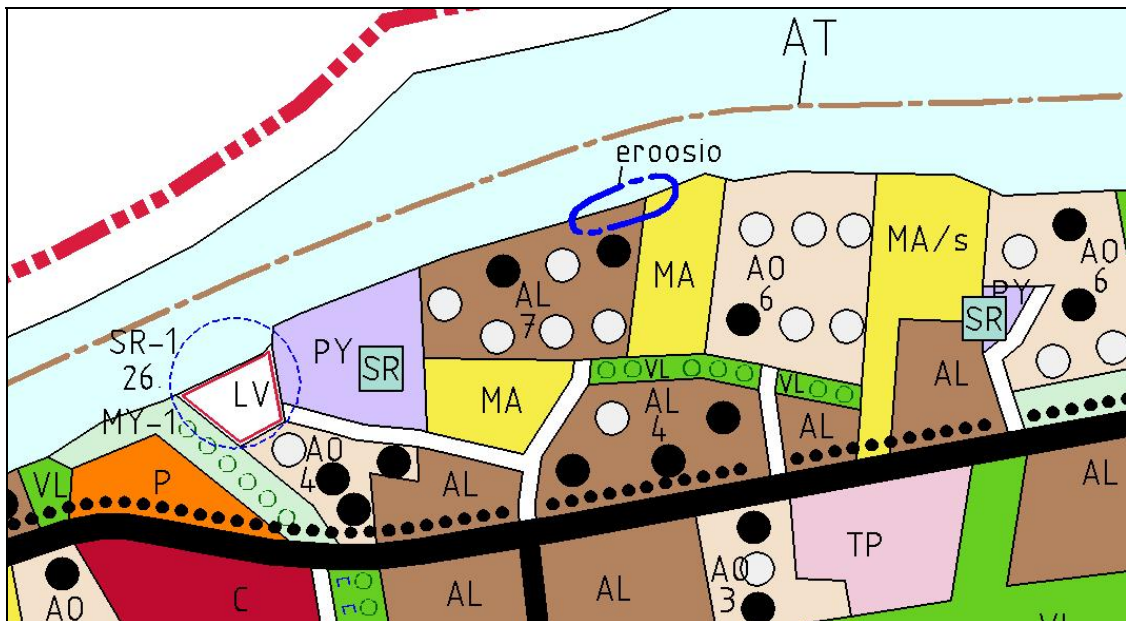
- yleiskaavassa on määritelty kyläkeskusalueen maankäytön kokonaisrakenne; nykyinen maankäyttö ja mm. siihen kytkeytyvät uudisrakentamisalueet eri maankäyttömuodoittain
- yleiskaavassa osoitettu yleispiirteinen maankäyttö tulee suunnitella yksityiskohtaisemmin asemakaavalla, jonka perusteella kunta myöntää myös rakennusluvut
- siinä tilanteessa, kun yleiskaavassa osoitetuille kyläkeskuksen täydennys- tai laajennusalu- eille ei ole vielä laadittu asemakaavaa, yleiskaavassa esitetty ratkaisu voidaan huomioida yhtenä yksittäisten rakennuslupa- / suunnittelutarveratkaisujen perusteena
- yksittäistapauksissa kunta voi myöntää rakennusluvan suunnittelutarveharkinnan perusteel- la yleiskaavan pohjalta, jos hanke toteuttaa yleiskaavan mukaista maankäyttöä, eikä siten vaikeuta yleiskaavan toteutumista tai myöhemmin yksityiskohtaisemman asemakaavan laa- dintaa

Yleiskaavakarttaote asemakaavoitettavalta (asemak) alueelta. Esimerkiksi ennen yllä olevan yleiskaavakartan mukaisen uuden asuinalueen (viivoitettu AP) täysimääräistä toteuttamista alueille tulee laatia asemakaava.

Nuorgamin ja Karigasniemen kyläkeskusalueet (AT)

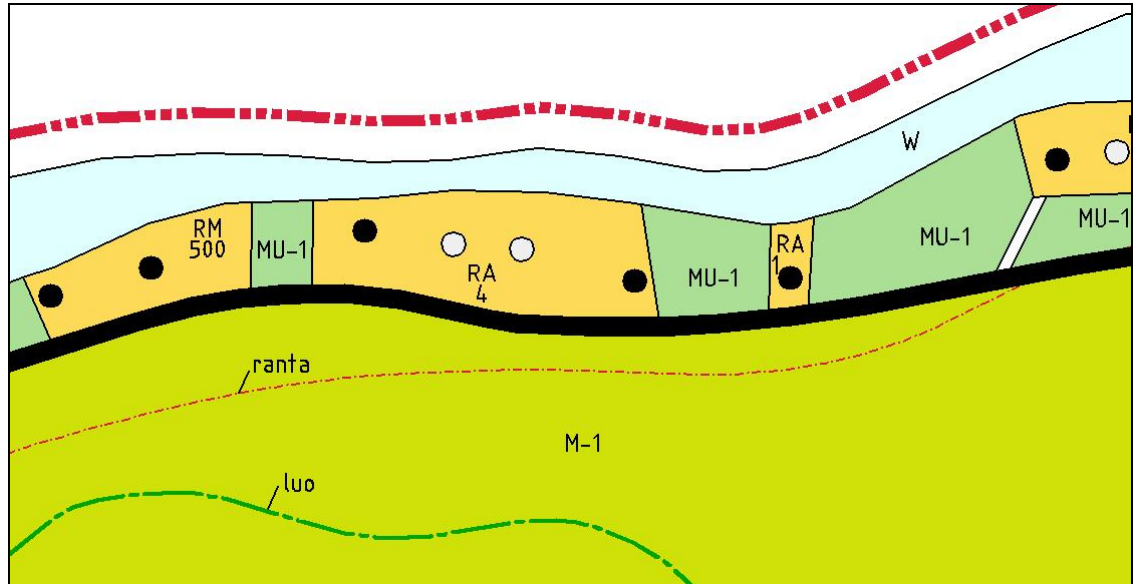
- yleiskaavassa on määritelty nykyistä kylärakennetta täydentävä / laajentava rakentaminen
- mm. yksittäiset olevat ja uudet asuinrakennuspaikat on merkitty kaavakartalle
- yleiskaavassa esitetty ratkaisu voidaan huomioida yhtenä rakennuslupa- / suunnittelutarveratkaisujen perusteena
- yksittäisille rakennushankkeille kunta voi myöntää rakennusluvan suoraan yleiskaavan pohjalta, ellei hanke vaikeuta yleiskaavan muuta toteutumista
- yleiskaavassa osoitetuille tiiveimmille rakentamisalueilla tulee rakentaminen suunnitella yleiskaavaa yksityiskohtaisemmin

Yleiskaavakarttaote kyläkeskusalueelta (AT). Rakennusluvut mm. kaavassa osoitetuille uusille rakennuspaikoille (valkoiset pallot) voidaan myöntää suoraan yleiskaavan pohjalta.

Asemakaava- ja kyläkeskusalueiden ulkopuoliset rantavyöhykkeet / -alueet

- yleiskaavaan on rajattu rantavyöhykkeen ja -alueen rajaus, jolla on noudatettu kantatilarakastelua rakennusoikeuden määrittelyssä (kartalla katkoviivarajaus, jossa teksti ranta)
- em. alueilla rakennusoikeudet on osoitettu rakennuspaikkoina tilakohtaisesti
- kunta voi myöntää rakennusluvut näille rakennuspaikoille suoraan osayleiskaavan pohjalta (ilman yleiskaavaa tarkempaa ranta-asemakaavaa)
- yleiskaavan perusteella ei voida suoraan myöntää rakennuslupia jo laadituille ranta-asemakaava- tai rantakaava-alueille

Yllä on yleiskaavakarttaote Tenon rannalta. Kaavakartalla mustat pallot kuvaavat rakennettuja rakennuspaikkoja ja valkoiset pallot kaavan mahdollistamia uusia rakennuspaikkoja. Rakennusluvut em. rakennuspaikoille (kartalla RA -alueet) voidaan myöntää suoraan yleiskaavan pohjalta. Kartan mukaiselle matkailupalvelujen (RM) alueelle voidaan rakentaa enintään kaavamerkin määrän osoittama kerrosneliömäärä (500 k-m²) rakennuksia.

Muut alueet

M-1 Luontaistalousvaltainen alue

Alue on tarkoitettu luontaistaloustalouteen, alueiden käytössä on huomioitava alueiden säilyttäminen mahdollisimman luontaisessa tilassaan. Maankäyttö- ja rakennuslain 43.2 §:n perusteella määrätään, että maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman maankäyttö- ja rakennuslain 128 §:ssä tarkoitettua maisematyölupaa. Puiden kaataminen kotitarveottoa varten on sallittua. Maisematyölupavaade ei koske metsälain tarkoittamaa kotitarveottoa.

Yleiskaavan rantavyöhyke- ja alue -rajauksen ulkopuolisilla luontaistalousvaltaisilla alueilla (M-1) mahdollisessa rakennuslupaharkinnassa kunta tutkii haittaako hanke yleiskaavan toteuttamista. Ellei vaikeuta ja hanke on suurehko, kunta tekee suunnittelutarveratkaisun ja sen ollessa myönteinen ratkaisee rakennusluvan. Tavanomainen rakennushanke tutkitaan rakennuslupamenettelyssä. Mikäli hanke vaikeuttaa yleiskaavan toteuttamista, kunta tutkii poikkeamislupaa edellytykset.

MU-1 Luontaistalousvaltainen alue, jolle kohdistuu ulkoilukäyttöä ja/tai ympäristöarvoja

Alue on tarkoitettu luontaistalouden harjoittamiseen. Maankäyttö- ja rakennuslain 43 §:n 2 momentin nojalla määrätään, että alueelle saa rakentaa vain em. tarkoituksia palvelevia pohjapinta-alaltaan enintään 40 m² suuruisia rakennelmia/rakennuksia (kuten laavut ja kodat) ja että maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman sa-

man lain 128 §:ssä tarkoitettua maisematyölupaa. Puiden kaataminen kotitarveottoa varten on sallittua. Maisematyölupavaade ei koske metsälain tarkoittamaa kotitarveottoa.

SL (luonnonsuojelu), MA (maisemallisesti arvokas pelto) ja MY-1 (luontaistalousvaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja) -alueilla ei ole rakennusoikeutta.

Yleistä rakentamiseen liittyen

Yleiskaavan estämättä rakennuslupa voidaan myöntää saamelaiskulttuuriin liittyvien elinkeinojen harjoittamisen kannalta tarpeellisten talous- ja apurakennusten rakentamiseen, siten, että yksittäisen rakennuksen kerrosala on enintään 40 m².

Maankäyttö- ja rakennuslain 72.3 §:n perusteella porotalouteen liittyvä rakentaminen voidaan sallia myös yleiskaavan hyväksymisen jälkeen yleiskaavan estämättä, mikäli kyseinen rakentaminen täyttää porotilan perustamiseen liittyvät lailliset ehdot

Rakentamiseen osoitettujen alueiden rajoista voidaan poiketa pohjakartan tarkkuusvaatimusten puitteissa. Rakennusten alimmat kastumiselle arat rakenteet tulee sijoittaa vähintään korkeustasolle HW/50 (keskimäärin 50 vuoden välein toistuva tulvaveden korkeus) + 1 m. Mikäli tällä tavoin saatu korkeus on havaintojen mukaan joskus ylitetty, tulee tämä ylin havaittu tulvakorkeus ottaa määrääväksi rakennuspaikkaa ja perustamiskorkeutta hyväksyessä.

Yleisten teiden varsilla ennen rakennusluvan myöntämistä on uusille rakennuspaikoille haettava liittymälupa tai liittymän käyttötarkoituksen muutoslupa. Alueiden rakentamisessa noudatetaan kunnan rakennusjärjestyksessä olevia määräyksiä, ellei kaavassa ole toisin osoitettu.

4.10.4 Poikkeamismenettely

Yleiskaava-alueella on katsottava, että rakentaminen on kaavan mukaista. Ellei näin ole, rakennusluvan myöntäminen edellyttää, että hankkeelle voidaan myöntää poikkeus. Kunta käsittelee pääsääntöisesti kaikki poikkeamisasiat, ellei jotakin asiaa ole laissa nimenomaisesti säädetty kuulumaan alueelliselle ympäristökeskukselle.

Poikkeamisen toimivallan jakautumisesta kaavoitetuilla rannoilla

- rakennuspaikan kaavan mukaisesta käyttötarkoituksesta poikkeamisen ratkaisee kunta (esim. loma-asunnon RA muuttaminen asuinrakennukseksi AO)
- ranta-alueen tai -vyöhykkeen MU- ja muilla rakentamattomiksi tarkoitetuilla alueilla kaavasta poikkeavan rakentamisen ratkaisee alueellinen ympäristökeskus

Poikkeamisen edellytykset on mainittu maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 172 §:ssä.

Poikkeaminen ei saa

- aiheuttaa haittaa kaavoitukselle, kaavan toteuttamiselle tai alueiden käytön muulle järjestämiselle
- vaikeuttaa luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamista
- vaikeuttaa rakennetun ympäristön suojelemista koskevien tavoitteiden saavuttamista

Poikkeamisharkinnassa huomioon otettavia kaavoituksellisia seikkoja

- alueen olosuhteisiin, maisemaan ja luontoon sopeutettu rakentamisen määrä
- riittävästi yhtenäisiä rakentamattomia ranta-alueita
- maaomistajien tasapuolinen kohtelu samanlaisissa olosuhteissa
- ympäristönsuojelun huomioon ottaminen